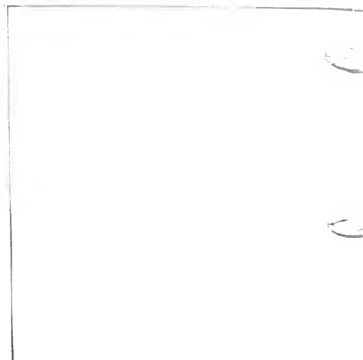

C.mo ac Reu.mo Prinp.i Sacræ Rom.æ
Ecclesiæ Cardinali amplissimo
Melchiori de Polignac
Philippus Dazon se, suasq. Assertiones
D. D. D.

R. P.

ANTONII CASINI

E SOCIETATE JESU

CONTROVERSIA

DE STATU PURÆ NATURÆ

In compendium redacta,

Et ad linguarum Ebraicę, & Gręcæ publi-cam Exercitationem adhibita

A PHILIPPO DAZON

IN COLLEGIO ROMANO

AUSPICIIS

EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPIS

MELCHIORIS DE POLIGNAC

S. R. E. CARDINALIS AMPLISSIMI.

ROMÆ, M. D. CC. XXIV.

Typis de Martiis, propè Templum S. Marię Pacis.

SUPERIORUM PERMISSU.

EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPI

M E L C H I O R I
D E P O L I G N A C

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

Philippus Dazon F.

Uod eſt in Sacris literisProv. IX. *Sapientia* 3. *miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem, &c.* eo ſignificari famulatum, atque operam illam, quam Fidei orthodoxæ, quæ vera eſt Sapientia, exhibent ingenuæ omnes

Fa-

Facultates, & Diſciplinæ; & optimè noſti, PRINCEPS EMINENTISS. AC REVERENDISS. & id in Te Ipſo præclarè refers, atque exprimis: eaque re Galliam, Italiam, atque adeo terrarum orbem univerſum in Tui laudem, admirationemque convertis. Quippe non modò Genus, opes, quæque in Te plurima, & prętantiſſima ſunt, fortunæ bona, Religioni ſervire voluiſti; nec ſolùm prudentia, conſilio, publiciſque procurationibus, atque muneribus, quibus es egregiè perfunctus, ipſi quâ ſplendori, quâ præſidio fuiſti; verùm etiam, cum omni prorſus literarum genere inſtructiſſimus ſis; in Te illæ, miro planè ordine, atque conſenſu, Religioni famulantur omnes: ejuſque utilitati, ac dignitati, ſuis quæque miniſteriis, aſſerviunt, & allaborant. Neque enim ſeveriorum dumtaxat Diſciplinarum eſt ea laus: ſed ipſam quoque Poeticam, quod olim etiam a Gregorio Nazianzeno factum videmus, eo perducis, atque evehis, ubi ſublimioribus ipſis Facultatibus hac in re nihil planè

con-

concedat. Nam cùm versibus Tuis ad eam venustatem, atque elegantiam, quę propria est artis hujus, nihil potest accedere; tum iis tantum quoque roboris inest, atque nervorum; ut Impietatem ipsam comminus aggredi tutò potuerint, cum eaque, collato quasi pede, pugnare. Utinam verò publicam lucem jam tandem aspicere velis Antilucretium Tuum, quem non modò Literatorum Respublica; sed Boni quoque omnes, quàm avidissimè expectant: Opus id profectò documento erit, quantùm Tibi Romana Ecclesia, quantùm Religio debeat, de quibus Tua hæc ipsa otia, atque oblectamenta merita sunt tam præclarè. Quod cum ita sit, EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCEPS, id ego mecum animo reputans, ut haud ita pridem R. P. Antonii Casini e Societate Jesu, Præceptoris mei, Manuscriptam de Statu Puræ naturæ Controversiam, in hanc brevem summam redegi; quòd in ea Linguæ principes, quæ utique e domo, & comitatu Sapientiæ sunt omnes, Sapientiæ eidem,

ut mihi quidem videtur, nec inutiliter, nec indecorè subserviunt; illam Tibi idcirco dicare, & inscribere statui: in eamque spem veni, fore ut, Qui, sanctissimorum, & sapientissimorum virorum exemplo, Theologicæ, & Catholicæ ipsi doctrinæ tam scitè, atque eleganter Poeticos numeros aptas; probes Idem, eam ab aliis quoque Artibus paulo nitidiores, ac splendidiores cultus assumere. Sic enim decet, & Tibi in conspectum se dare, & apud nos esse Sapientiam: non planè incultam, atque horridam, ut esse solet in Schola: apud aliquos præsertim, qui eam parcè quodammodo habent, ac duriter: & cùm ipsam perpetuò emaciant, attenuant, exilem, aridam, strigosam magis, magisque quotidie reddunt; tum, quod est circa ipsam, varium, ac multiplex optimarum Artium ministerium, ab ea fere omne removent: atque e tanto ancillularum numero, adeo ipsi non relinqunt Rhetoricam, aut aliam quampiam nobilem Artem, & Facultatem,

cx

ex iis, quæ ſunt ad ornatum; ut vix apud eam manere ſinant Grammaticam ipſam, atque infimi generis Literas, quę ſunt ad munditiem. Oro Te igitur, PRINCEPS EMINENTISS. AC REVERENDISS. apud Quem Sapientia magnificè, & ſplendidè, ut par eſt, ac verè pro dignitate, habitat; ut, quoniam in hiſce Diſputationibus ſimilitudo, atque adumbratio quędam elucet ſtudiorum Tuorum, in iiſque Catholica doctrina paulo decentiùs traditur; quæ Tua eſt humanitas, &, magnitudinis ſuæ undique ſecura, facilitas; eas Tibi offerri, & conſecrari non abnuas: meque aram Patrocinii Tui tenentem, ab eorum injuriis, qui hæc extra Scholam, aút aliter, quàm fieri ſolet in Schola, tractari nollent; tutum, & incolumem præſtes.

מה־אנוש

CONTROVERSIA

De statu Puræ naturæ.

Uo sunt, omnium sententiâ, quibus Puræ naturæ status comprehenditur, & continetur. Negans est alterum: siquidem natura Pura ea dici non potest, quæ supra id omne, quod exigit, & suo sibi quasi jure vendicat, aliud fert quidpiam, sive istuc bonum sit, sive malum: sive Gratia, sive peccatum. Alterum verò est affirmans: natura enim Pura quæ esset, esset eadem ab omnibus suis proprietatibus, & facultatibus rite parata, & instructa. Ex utroque igitur aptam rei hujusce notionem informo: eamque dico naturam Puram, Quæ id habet & omne, & solum, quod sibi debetur. Quo facilè agnosces, statum Puræ naturæ medium esse, inter statum Originariæ justitiæ, in quo est conditus, & statum peccati, in quem lapsus est Homo: medium, inquam, esse, remotis utrinque extremis: itaut, in eo statu si foret, neque illam Sanctitatem haberet, qua præditus erat in primo; neque reatum illum, quo obstringitur in secundo.

Medium hunc naturæ statum possibilem negant Hæretici, ut scribit Bellarminus lib. de Gratia primi hominis cap. 5. Ducit agmen Lutherus, qui in cap. 3. Genes. *non solùm in hominis natura, sed etiam in diabolo naturalia mansisse integra*, & falsum putat, *& Scholasticorum delirium* dicit. Ille quidem more suo: qui, quod adversùs ipsius errores docet Ecclesia Catholica; id omne Scholasticos delirasse clamitat. Subeunt deinde Calvinus lib. 1. Inst. c. 15. §. 1. & 4. Chamierus tom. 3. l. 10. c. 17. Maresius, in suo Cathechismo q. 3. aliique complures ejusdem sectæ, & sacramenti.

Hanc Eterodoxorum opinionem primus in Catholicas scholas invexit Michael Bajus Doctor Lovaniensis, Sacrarum literarum, ac Theologiæ Professor regius, idemque Lovanii, in Ecclesia S. Petri Decanus. Vir, ipso etiam Romanorum Pontificum testimonio, spectatæ probitatis, & doctrinæ: nunquam tamen Christianæ cùm sapientiæ, tum pietatis laude major habendus; quàm, cum Romano Pontifici, ut par erat, obsequentem se præbuit, erroresque suos, Francisci Toleti operâ, sibi detrahi passus est, imò & palam ipse damnavit.

Verùm præsto fuit Cornelius Jansenius Iprensis Episcopus, qui, quos Bajus abjecit errores, avidissimè statim arripuit: atque hunc nominatim, de quo nobis est sermo: quem tribus etiam integris libris, quantum facere, enitique potuit, acerrimè propugnavit. Subscripsere Jansenio, atque hanc præcipuè opinionem defendunt Macharius Havermans tract. 2. Tyrocin. c. 7. §. unico. n. 50. Laurentius Neessen de actib. human. tract. 16. dub. 3. Egydius Gabrielis in moral. Christ. §. 72. pag. 246. aliique non pauci aut Jansenii asseclæ aperti, aut ejus doctrinæ, Catholico homini quantum jam non licet, addicti.

Adversùs hos omnes inſtituta mihi præſens eſt controverſia de ſtatu Puræ naturæ : quæ quoniam in eo tota vertitur, ut ſtatuatur, quænam ſint hominis, ut homo eſt, propriæ opes, & facultates ; eam, pro duabus iis partibus, quibus Puræ naturæ ſtatum initio diſtinxi, alterâ quidem negante, alterâ verò affirmante, in duas itidem Quæſtiones divido : quarum prima removeat ab homine, quæ ipſi, ſupra propriam ejus conditionem adverſarii tribuerunt : contra verò ſecunda reſtituat, quæ eidem ſunt ab iiſdem violenter detracta. Et primæ quidem Quæſtionis erunt articuli ſeptem: quæritur enim

I. Utrum homini, ut homo eſt, ſejunctâ Gratiâ, & peccato, bona illa generatim, atque universè debeantur, quibus, delicto primi parentis, excidimus.
II. Idem quæritur particulatim de Immortalitate.
III. De Vacuitate doloris.
IV. De Ἀπάθεια, hoc eſt, ut vertit Hieronymus, de Imperturbatione.
V. De perfecta Juris naturalis notitia.
VI. De Sanctitate, aliiſque bonis ei proximè adnexis.
VII. De Cœleſti beatitudine.

ARTICULUS I.

Utrum homini, ut homo eſt, amotâ Gratiâ, & peccato, bona illa generaliter debeantur, quæ Adæ culpâ perdidimus.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE

§. I.

AUguſtino duce, ii ſe pugnare gloriantur, qui hæc ajunt homini, ut homo eſt, univerſa deberi : ex eoque potiſſimum proferunt quod cap. 27. de Sp. & lit. n. 47. ſcripſit in hæc verba : *hoc agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti ſumus, inſtauret in nobis.*

Secundò nobis obiiciunt Leonem, & Proſperum : quorum primus ſerm. 1. de jejun. imaginem Dei primo homini impreſſam, *naturalem vocat noſtri generis dignitatem* : Alter in Collat. *Naturaliter Adam percepiſſe* dicit, quæ deinde ſunt, ipſius culpâ, deperdita.

Tertiò D. Thomam, qui 1. p. q. 62. a. 6. Gratiam docet Angelis collatam, pro gradu, modoque naturæ.

§. II.

EGo verò contra hos primum ſtatuo quod eſt Gen. 1. 26. נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, hoc eſt, ut vertit vulg. Interpres, *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Patrum enim plerique tum Greci, tum Latini magnum inter צלם *imaginem*, & דמת *ſimilitudinem*, diſcrimen agnoſcunt, & vim ſubiici ajunt iis vocibus planè diverſam : ſic nempe : ut homo ex iis, quæ naturalia, ipſiuſque propria ſunt, dicatur ad imaginem Dei : ex iis verò, quæ ſupra ipſius naturam ſunt, eique non debentur, dicatur ad ſimilitudinem. Hi legendi præcipuè, atque iis in locis, quorum ſola initia libelli anguſtiis excluſus exhibeo. Methodius in Conv. *Indigebat enim ſecundùm imaginem Dei factus, quod ſecundùm illius ſimilitudinem erat accipere. Idque cum perficere, abſolvereque*

mis

missum esset Verbum in mundum, priùs formam nostram ... Ut nos, ob quos ipse nostram induit, divinam rursus capere possemus. Paulinus ep.2.ad Sev. *ut verè ad originalem gloriam reformemur, si divinam similitudinem Christi imitatione capiamus: nam in Adam solam nobis imaginem remansisse, &c.* Anastasius Sinaita l. 6. Anag.contempl. *Id quidem, quod est ad imaginem Trinitatis in essentia animæ nostræ omnes homines habemus similiter: id autem, quod est ad similitudinem, ii soli habent, qui gratiâ, &c.* Maximus cent.3.n.25. *Secundùm imaginem quidem Dei est omnis natura rationalis, secundùm similitudinem verò tantùm boni, & sapientes: illud secundùm naturam, hoc ex gratia, &c.* Rupertus l.2.de Trinit.c.3. *Dum dicitur ad imaginem, & similitudinem nostram; ad imaginem videlicet, ut sit rationalis; ad similitudinem nostram, ut rectus sit sectando justitiam Dei. Horum altero, scilicet rationalitate, carere non potest: alterum idest, divinæ rectitudinis, vel justitiæ similitudinem, nisi per gratiam assequi non potest*. Bernardus serm.1.de Annunc. *Ad imaginem nempe, & similitudinem Dei factus est homo; in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo, &c.* Nobis præterea militare, dico quod est Job. VII. 17. & Psalm. VIII. 5. מה־אנוש. *Quid est homo, &c.* Quodque Eccl. XVII. 1. & 2. *Deus creavit de terra hominem, & secundùm se vestivit illum virtute*. Atque ex nov. Test.quod est Luc.x.30. *homo quidam, &c. incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, &c.* Quo in loco sermonem esse de indumento gratiæ, quod Adam supra naturæ suæ conditionem acceperat, disertè testantur Patres omnes: præcipue verò Ambrosius Com.l.7. *Qui sunt isti latrones, nisi Angeli noctis, atque tenebrarum ... Hi autem despoliant, quæ accepimus indumenta gratiæ, &c.* & lib.de El.& jejun. *opertus erat Adam virtutum velamine, &c.* Chrysostomus hom.16.in Gen. *Gloria, quæ supernè venerat, vestiti, &c.* & hom.17. *nudati supernæ gratiæ amictu, &c.* Augustinus de civ.l.3.c.13. *Postea quàm præcepti transgressio facta est, confestim gratiâ deserente divinâ, &c.* & l.4.cont.Jul.c. ult.n.12. *peccato nudatum quod gratia contegebat, &c.* Denique Cyrillus l.1 de ador. *Formata illa massa ineffabili virtute animata fuit; & evestigio Spiritus Sancti munere decorata, &c.* l.1.in Jo.c.9. *participatione luminis splendet supra naturam suam glorificantis Dei gratia, & variis donorum ornamentis ascendens ... Misericors enim Dominus est, qui creaturam parvam, atque abjectam secundùm naturam, magnam, atque mirabilem sua effecit bonitate*, & c.14. *humilitatem naturæ suæ deposuerunt, & honorantis Christi gratiâ, quasi splendidâ induti purpurâ ad supernaturalem dignitatem ascendunt, &c.* Itemque alii plurimi, qui indumento comparant dona Gratiæ, quibus ornatus est primus homo: ut est apud Esai. LXI. 10. *induit me vestimento salutis, & indumento justitiæ* בגדי־ישע מעיל צדקה. Quem in locum vide Bernard.serm.1.de Annunc.

A nobis itidem esse ajo Roman. Pontifices Pium V. Gregorium XIII. Urbanum VIII. a quibus omnibus confixa est Baii thesis illa, *Deus non potuisset ab initio talem hominem condere, qualis nunc nascitur*: & Clementem XI. a quo confixa est alia Quenelli; *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, atque integræ*.

Denique doctrinam nostram, quam Jansenius in Ecclesiam recens invectam criminatur, sæculorum omnium Suffragio, assensuque comprobo. Legendi præcipuè hi Patres, quos hic adteximus; atque iis saltem in locis, quorum notamus initia. Dionysius Areopagita cap.4.de diu.Nom. *Neque dicimus Angelicas dotes fuisse unquam immutatas, &c.* Tum super his Marsilius Ficin.in com.& D. Tom.p.1.q.95.a.1. Athenagoras de resur. Mor. *Hominem ex animâ immortali, &c.* Origin.hom.4.in Lev.ex iis, quæ inter opera S. Cyrilli circumferuntur. *Et*

vis videre majus aliud depositum, &c. Athanasius disput.1.cont.Gent. *Sed possidens Donatoris sui gratiam, &c.* & disp.2.*ex negligentia tantæ ipsis impensæ gratiæ, &c.* Basil.Magn.serm.de Instit.Mon. *Homo ad imaginem & similitudinem, &c.* Greg. Naz.or.40. *Secundum lumen est Angelus, &c.* & orat.34. *robore non modò naturali, sed etiam adventitio, &c.* Macharius sen.hom.12. *Adam transgressus,&c.* & hom. 29. *tam secundùm gratiam, & donum cœleste Spiritus, quàm secundùm naturalem, &c.* Gregor.Nyss.de Beat.cap.3. *Boni hujus,quod comprehendi, &c.* & cap.6. *tale bonum statim ita naturæ nostræ, &c.* Ambrosius Hexam. l.6.c.7. *Illa est plena sapientiæ, &c.* de Parad.c.14. *Adam ubi es, &c.* De Noè, & Arcà cap.30. *Nec Adam in Paradiso, &c.* S.Epiphanius Hær.64. *Dona per gratiam homini data,&c. non secundùm naturam, &c.* & Hær.70. *Qui per gratiam largitus est homini, &c.* Philo Carpath.Ep.in Cant.*Creatus est homo,&c.* Joh.Chrysost.in c.17.Gen.hom. 39. *Dominus naturæ opifex potens dare ea etiam, quę suprà naturam, &c.* Hieronymus l.1.c.in Esa. *Nec naturæ tantum bonum, &c.* & in cap.3. *Oseę, Dæmones nihil antiquæ Gratię possidentes, &c.*

Augustinus Gratiæ nomine significari negat, *in ullis legitimis, propheticis, evangelicis, apostolicis libris, sive naturam, sive aliquid ipsi adnexum: cujusmodi est vivere, sentire, intelligere, &c.* vide Epist.177.ad Innocen.n.7.& 8. *& si quadàm non improbanda ratione, &c.* Epist.194.ad Sixtum n.8.Abiiciatur *a Christianorum cordibus ista fallacia, nam omnino non istam gratiam, &c.*& lib. de Gratià, & lib.arb.cap.13.n.25.*Pelagiani ausi sunt dicere gratiam esse naturam, &c.* Ipse autem Augustinus *gratià* ditatos primos homines dicit pluribus in locis, imò, *& magnà gratià* lib.4.con Julian.cap.16.n.82. consequens est igitur, S.Doctoris sententià, aliquid super additum fuisse primis hominibus, quod naturæ, ac beneficio creationis adnexum non esset. Quid cum in Angelis naturam a Gratià tam apertè distinxit? sic enim ait lib.12.de civ.c.9.n.2.*simul eis, & condens naturam, & largiens gratiam.* Quid, quod addit? *aut minorem acceperunt divini amoris gratiam,quàm illi, qui in eadem perstiterunt.* Et illud,*confitendum est igitur cum debità laudè Creatoris non ad solos Sanctos homines pertinere, verum etiam de Sanctis Angelis,* qui nunquam fuerunt in statu naturæ lapsæ, *posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritū S. qui datus es eis.* Confess.quoque l.13.c.2.n.2. actionem distinguit quà creatura intelligens condita est, ab ea, quà gratię donis ornata est: de ipsà quoque dicit cap.3.n.4. *sicut non te promeruerat, ut esset talis vita, quæ illuminari posset, ita nec, cum jam esset, promeruit te, ut illuminaretur.* Quò in loco non excluditur meritum dumtaxat ortum ex liberà quapiam actione laudabili; sed etiam exigentia, ut ajunt, atque jus omne naturæ. Non solum enim ad istiusmodi jura, desideria, appetitionesque naturæ meriti nomen traducit aliquando Augustinus; sed ita etiam usurpat meram aptitudinem, habitudinemque subjecti ad formam aliquam recipiendam. Sic lib.3.de lib.Arb.c. 24.n.27. *rationalis natura tanquam meritum est præcepti accipiendi, &c.* sic lib.4.c.Jul.c.3.n.15. *neque enim gratia Dei,&c. lapidibus,aut lignis, pecoribusque præstatur; sed quia imago Dei est, meretur hanc gratiam.* Quodque Jansenianos maximè ferit cont.2.Epist.Pelag. l.2.c.2.n.3. *meritum naturæ bonæ a merito voluntatis bonæ,* distinguit: & alterutrum qui propugnent,ab iis dicit,*mercedem non imputari secundùm gratiam, sed secundùm debitum.* Uti etiam rationem omnem Gratię tolli ait c.8.de dono Pers.n.19. si *duæ* statuantur *naturæ*, quarum alteri Perseverantię donum debeatur. Sed de his alibi: ad rem præsentem ultimo affero quod est lib.8.deGen.ad lit.ubi duplicem circa hominem quoque Dei actionem, atque curam distinguit, & quà factus est homo, & quà factus est pius, & sapiens: legantur cap.10.11.12.

Post

Post Augustinum Claudius Victor: *jam tum largitio pura, non meret, &c.* Hesychius cent. 1. *Non potest anima præferre imaginem Dei, nisi gratuito. &c.* Cyrillus Alexand. thes. 4. 1. *Non potuit homo ad imaginem esse Creatoris, nisi Spiritu Sancto participaret*; Similiter lib. de ador. in Spir. *dono Spiritus statim ornabatur: non enim aliter divinæ imaginis capaces sumus.* Item *At ubi Deo conditore, &c.* lib 2. con Jul. *ridet audax ille, & parvi pendit, &c.* Theodoretus orat. 10. de Prov. *Tanta primi illius exemplaris, &c.* Arnobius Junior lib. 2. *Hominem nobilissimam Dei Fabricam, &c.* S. Leo serm. 3. de Nat. *Qui in forma Dei fecit hominem, &c.* Claudianus Mamercus lib. 3. de statu An. c. 6. *Diabolus postquam hydrope, &c.* Gelasius Cyzincenus p. 2. act. Conc. Nic. c. 16. n. 101. *Illud ad imaginem o Philosophe, &c.* Julianus Pomerius lib. 2. de Vit. contemplat. c. 18. *Quòd si primus homo voluisset, &c.* Fulgentius de Trinit. c. 8. *Excellentiorem, ac primam in Creaturis, &c.* lib. 3. de verit. Præd. & Grat. c. 17. *Minorem habuit gratiam, &c.* Serm. 2. de dupl. Nat. Chr. *perdidimus Gratiam priorem, &c.* Junilius in Gen. 1. 26. *& adhærens gratiæ sui Cōditoris &c.* Greg. Mag. lib. 32. in Jobi cap. 41. n. 39. *Dei eo ipso similitudinem perdidit, &c.* Isidorus Hispalensis lib. 1. sent. c. 12. *Prævaricatores Angeli, &c.* Beda tom. 8. de templ. c. 13. *Naturam eorum conditor, &c.* Joh. Damascenus lib. 2. de Fid. c. 3. *luminis, Gratiæque participes, &c.* cap. 11. *cujus gratiâ circumvestitus, &c.* cap. 30. *divinam ei gratiam impertiens, &c.* Paschasius Ratbertus lib. 3. in Math. *non ex proprietate sui, sed ex gratiâ, &c.* Anselmus Cant. de conc. Præsc. q. 1. c. 6. *Non est naturalis, sed fuit separabilis, &c.* de casu diab. c. 1. *non solum homini, sed & Angelo, &c.* de pec. Orig. *in tanta gratiæ altitudine positus, &c.* hom. 8. in Luc. n. 6. *per gratiam, quam postea peccando, &c.* Rupertus in Gen. c. 6. *perdiderat illius similitudinis gloriam, &c.* Bernardus lib. 5. de consid. cap. 5. *hæc omnia contulit eis &c.* Serm. 1. in Annunc. n. 7. *Similitudo quidem periit, &c.*

In hac sententiâ sunt Scholastici omnes, S. Thomas quodl. 1. a. 8. *Possibile fuit Deo, ut hominem faceret in puris naturalibus*, in 2. dist. 31. q. 1. a. 2. ad 3. *Poterat Deus a principio, &c.* Sed D. Thomæ, ac reliquorum scholasticorum loca recenset accuratissimè Joh. Ripalda tom. 3. disput. 8. sect. 1. illum adi.

§. III.

ITaque, ad primum respondeo, Augustinum Dei imaginem, ad quam factus dicitur homo, ponere *in mente ipsâ, & ratione, quâ brutis antecellimus*. Constat id ex iis quæ scribit l. 6. de Gen. ad lit. c. 12. lib. 12. de civit. c. 23. lib. 24. cont. Faust. Man. c. 2. lib. 15. de Trin. c. 3. in Psalm. 29. &c. prætereà eundem S. Doctorem imaginis hujus perfectionem atque excellentiam ponere in aliquo super addito, atque *in Spiritu mentis impresso, quod Adam perdidit per peccatum*. Constat id ex iis præcipuè, quæ scribit Retract. l. 1. c. 26. l. 1. de Gen. con. Manich. c. 18. n. 29. l. 6. de Gen. ad lit. c. 24. c. 26. c. 27. in Psalm. 4. 7. in Psalm. 66. 2. hoc autem superadditum, quod perdidit Adam, ab eodem S. Doctore sæpissimè appellari, *Gratiam*, notissimum est: præcipuè verò ex lib. 13. de civit. cap. 13. lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 31. & 32. lib. 4. con. Jul. cap. ult. lib. de Cor. & gratia cap. 11. Ex quibus omnibus clarè apparet, quod ait loco nobis objecto, *Spiritum Gratiæ instaurare imaginem Dei, in quâ naturaliter facti sumus*, nihil nobis officere; qui tametsi dona illa, quæ nobis reddit Spiritus Gratiæ, homini, ut homo est, non deberi contendimus; ea tamen esse dicimus, quæ naturales hominis facultates maximè perficiant, atque eas precipuè, quibus in se ipso exprimit imaginem Dei. Quod si velis adverbium illud, *naturaliter* non supra mentem, cæterasque naturales facultates, quæ perficiuntur Gratiæ donis; sed supra id ipsum cadere

quod

quod nobis reddit Spiritus Gratiæ, atque hic vocari imaginem, quod Augustinus alibi significat tanquam perfectionem imaginis; illud idem hic respondeo, quod

Ad secundum, nempe ab aliquibus Patribus dona gratiæ primo homini collata, *naturalia* nuncupari aliquando: non quòd gratuita tunc quoque, non quòd planè suprà hominem non essent; sed quòd homini ab initio, & a primo humani generis ortu, unà cum natura, attributa forent, unàque cum eadem naturà, ac ferè ad modum naturæ forent in posteros propaganda. Deinde quòd eadem ex sese naturæ sunt maximè consentanea, eamque apprimè juvant, atque perficiunt. Postremo quod aliena non penitus sunt a natura rationis participe, ut a naturà brutorum. Illa enim ex sese Divinorum est capax: iisque ditatur supra quidem, quam petat, non vero suprà quam ferat ipsius conditio: ut enim habet Augustinus de Præd. SS. c. 6. n. 10. *posse habere fidem, sicut posse habere charitatem naturæ est hominum*. Cæterum si Patres hos aliter interpretris, non magis nobis, quam sibi ipsis feceris inimicos.

Ad tertium respondeo D. Thomam loco nobis objecto pro nobis apertè pugnare: ibi enim disertissimè dicit, *Angelos indiguisse gratià, ad hoc quod converterentur in Deum, pro ut est objectum beatitudinis supernaturalis... Angelos in gratià creatos; & hanc Sententiam Sanctorum dictis magis consonam, ac præcipuè Augustini*, cujus testimonium exhibet ex cap. 9. lib. 12. de civit. Atque ibi quidem docet, Angelos gratiæ donis instructos ad mensuram naturalis perfectionis; verum ipsorum naturæ jus ad ea bona adeo nullum concedit, ut potius liquidò neget, sic enim habet. *Ad primum ergo dicendum, quod sicut gratia est ex merà Dei voluntate, ita etiam & natura Angeli. Et sicut naturam Dei voluntas ordinavit ad gratiam, ita & gradus naturæ ad gradus Gratiæ*, nullo scilicet compulsus debito, sed liberali, ac beneficà voluntate distribuit Angelis, prout voluit, Gratię bona; quæ Gratia, si fuissent ex debito, non rectè dicerentur.

DISPUTATIO A RATIONE.

§. IV.

BAjus quidem, quod ad hunc articulum attinet, ea se ratione precipuè tuebatur; modò quidem supra naturam hominis esse, bona illa, quibus excidimus, quià nempe culpà nos fecit indignos. Cætèrum pœnas, quæ Gen. 3. recensentur, *in dolore paries, &c. in laboribus comedes, &c. in sudore vultus tui, &c.* in jacturà bonorum naturalium positas esse omnes, atque intra naturæ fines contineri;

Jansenius verò eo potissimum nititur; bona illa, & si deberentur homini, ut homo est, rectè tamen dici potuisse, *& supernaturalia* quòd scilicet naturæ vires superarent.

Et *Gratiæ dona*, propterea quòd ratio doni gratuiti excludit quidem morale debitum operum, seu meritorum, non verò physicum naturalis appetitus, atque exigentiæ.

§. V.

SEntentiæ nostræ, quoniam sacra authoritas eam planè indubitabilem facit, rationes hic tres dumtaxat afferimus. Primùm: Non ita Deus, quæ pręsens est ejus providentiæ ratio, cum hominibus agit; ut, qui graviter deliquerint, iis continuò linguæ, aut oculorum usum eripiat, aut aliam adimat naturalem fa-

facultatem. Spoliantur ii quidem illico Gratià fantificante, Virtutumque habitibus eidem Gratiæ annexis: quæ vero propria hominis sunt, naturæque humanæ per se debentur, ea retinent omnia. Cum constet igitur Adæ crimine, quod, &si nos omnes singulatim afficiat, & unicuique proprium insit; minus tamen ad nos pertinet, quam ea, quæ nos ipsi patramus; cum constet, inquam, sublatam nobis Immortalitatem, Imperturbationem, ac bona cętera, de quibus est quæstio presæns; consequens est ea omnia peculiari quodam Dei beneficio nobis attributa fuisse ab initio, ac penitus supra hominem esse.

Deinde; jus ad ea bona ecquod attulit Adam? Morale ne, an Physicum? Physicum, inquiunt, atque in naturà ipsà positum. Perseverat igitur: physica enim istiusmodi jura, desideria, appetitionesque naturæ culpà non adimit. Si autem jus istud manet adhuc in naturà, violentum ipsi est iis bonis carere: in statuque, ut ajunt, violento, sibique planè indebito fuit jam inde usque ab Adæ peccato. At enim iis bonis indignam se fecit? sic enim ait Bajus. Quid tum? Si Deus Adamum, ut certè meritus erat, cæcitate, aut dementià multasset; utque ex illo mortales, ac doloribus obnoxii; sic etiam mente, atque oculis capti nascéremur omnes; nunquid id humanæ naturæ violentum propterea non esset, quòd quibus facultatibus ac bonis careret, iis facta esset indigna primi hominis vitio? his autem illud etiam accedit; quoniam naturæ hominum, iis bonis ademptis, eadem vis, & violentia est adhibita, quæ soli adhiberetur, aut igni, si luce, & calore, aliisque id genus qualitatibus, quas ipsorum natura exigit, privarentur; æquum fore, deletà per baptismum culpà, nos omnes immortalitati, bonisque pristinis restitui; quandoquidem sublatà culpà, ea pariter nobis indignitas aufertur, propter quam justum, sanctumque fuerat, Deum naturali exigentiæ nostræ deesse, & plane resistere. Imo verò, ubi nullum amplius contrà nos morale jus extet, maneat autem jus physicum; quicquid supernorum bonorum post Justificationis, aut reconciliationis donum percipimus, id omne dici verè ac propriè possit naturale, atque omnino datum ex debito. Gloriari certe, atque efferri merito posset hominis natura: quippe quæ jus quoddam ad ea bona, aut certe plus aliquid afferret, quam meram, aut ajunt, obedientialem potentiam: quod contrà tamen ex Scripturis, & Patribus Theologi docent.

Ultimò tandem: etiàm seclusò peccato, dona quædam conferri homini, quæ naturalem ipsius conditionem superent, possibile est. Neque enim ita circumscribenda est, & contrahenda summa Dei potestas, ut naturam rationis participem, eo pacto ditare, & perficere nequeat, ac suprà ipsius sortem, & conditionem evehere. Quòd si qua esse possunt ejus generis beneficia, atque dona, non est cur negemus talia rè ipsà fuisse, quæ collata sunt primo homini, quorum est tanta dignitas, atque excellentia; tam splendidæ, tamque magnificæ Patrum testificationes; ut ea omnia necesse sit in solam Dei liberalitatem, ac munificentiam referri, qui, ut ait Cyrillus loco cit. *Creaturam parvam, atque ob-etiam naturà, magnam, atque mirabilem suà effecerit bonitate.*

§. VI.

Itaque, ad primum respondeo; non continuò, si quæ tertio Gen. numerantur, bona sunt naturalia, ejusdem modi esse reliqua omnia, quibus spoliati sumus, quæque ibi non recensentur. Præterea ipsa illa, de quibus ibi fit mentio, si minus quoad substantiam, ut ajunt, quoad modum certè quidem suprà hominem esse: eique non solum, ut primi sceleris reus est, sed etiam ut homo est, non deberi: censendaque supernaturalia, & gratuita fuisse, ante etiam

quam

quam culpa nos indignos efficeret: ut de omnibus generatim probatum est nuper; atque in aliis deinceps articulis planum fiet de singulis.

Ad secundum, idcirco deberi nego naturæ innocenti hujusmodi bona, quia nempè supernaturalia, quod quidem jam sanxit Ecclesia, si deberentur, dici non possent. Nihil enim, quod ità naturam supervolet, ut tamen intrà ejus jura contineatur, supra naturam propriè dicitur. Sic creari hominis animam, conservarique Angelum, ac rerum speciebus statim ditari, atque instrui ad intelligendum, quamvis hæc omnia naturæ vires excedant, suprà naturam tamen propriè nec sunt, nec dicuntur, quoniam ejus sunt juris, atque ditionis. Nam & anima corpori ritè apto, paratoque; & immortali, atque intelligenti naturæ Angeli sua conservatio debetur, speciesque, ac similitudines rerum. Quod autem aliqui doctores catholici supernaturale definiant, quod naturæ vires exuperat; id ità intelligendum est, ut a rè super naturali vinci velint, non eas dumtaxat naturæ virès, quibus pollet ipsa per sese; sed eas etiam, quas ex suâmet conditione sibi advocat, atque adjungit extrinsecus: quæ quoniam ipsi denegari jure non possunt, eique militant, & inserviunt; naturæ vires hæ quoque dici cum veritate possunt. Quare, si quid eas tantummodo vires supergreditur, quas affert natura, quasi de suo, non vero eas etiam quas exigit, & suo sibi jure vendicat, atque adsciscit ab alio; id inter super naturalia numerandum proprie ac verè non est. Nam quidquid adnexum est naturæ, ipsique ità devinctum, atque obligatum; ut a Deo quidem dumtaxat ortum habeat, sed maxime postulante, atque exigente naturâ, id naturæ res est, ejusdemque conditionis, atque ordinis, ac res illæ, quæ naturales apud omnes certò, atque extra omnem controversiam, habentur: ut ex allatis nuper exemplis Angeli, & Animæ hominis liquidò constat. Atque id ita persuasum est omnibus; ut quoties Theologis propositum est rei cujuspiam supernaturalitatem ostendere, id ferme non aliter probent, quàm quòd Patrum, Conciliorumque testimonio certum sit, rem illam alligatam non esse naturæ, nec ipsi deberi: sed prorsus liberali, & gratuità largitione donari. Quod Bajus ipse vidit: cum enim *naturæ humanæ sublimationem in consortium divinæ, primæ conditionis integritati debitam fuisse*, affirmasset, statim subjunxit: *ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis*.

Ad tertium respondeo opera antecedentia, seu merita, propterea excludere Gratiam, quod inducunt debitum: Sic enim ait Apostolus ad Rom. IV. *ei qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum*. Et ex ipso Augustinus cùm alibi sæpissimè, tum lib. I. de Grat. Christi c. 31. n. 34. *Ipsi autem libero arbitrio sic applicant fidem, ut fidei videlicet reddi videatur, non gratuita, sed debita gratia: ac per hoc jam non sit gratia, quia, nisi gratuita, non est gratia*. Consequens igitur esse, ut si debitum non minus inducat naturalis exigentia, quàm opera antecedentia, illa non minus, quàm hæc, gratiam excludat. Atque hoc illud est, quod ait Augustinus lib. 2. con. duas Epis. Pel. loco supra cit. non minus Manicheos, quam Pelagianos gratiæ Dei inimicos: sed primos eam destruere conatos, *meritis naturæ bonæ*: alteros verò *meritis voluntatis bonæ*. Ambos, *quia apud ipsos merces non imputabatur, secundùm gratiam, sed secundùm debitum*. Porro *meritum naturæ bonæ*, ut *a merito voluntatis bonæ*, distinguitur meram affert, nudamque naturam, seclusis vitiis, atque virtutibus: nam si voluntarium aliquid, ac liberum afferret, præter ipsam naturam; vel istud esset opus malum, vel opus bonum: si malum dici non posset, *meritum naturæ bonæ*; si verò bonum, dici posset, *meritum voluntatis bonæ*. Id ipsum probat, quod suprà retulimus ex lib. de dono Perseu: Ibi enim duo proponuntur naturæ, in quarum altera sit ratio, propter quam oporteat Perseverantiæ donum ipsi

ipsi concedi: in alterà verò contra ratio sit, cur oporteat donum idem ipsi negari. His autem ità propositis, Augustinus illud respondet, *si duæ naturæ essent gratià ulla non esset, nulli enim daretur gratuita liberatio, si naturæ debità redderetur.* Etsi debitum istud non morale, sed physicum foret, si tamen esset debita, jam gratia, non esset gratià. Imò verò, quoniam hic rationi præcipuè insistimus; arctius, strictiusque est multo, quàm morale, debitum physicum. Si quidem meritum non solum congruum, sed etiam condignum, nullo præmio remunerari, nisi si promissio, aut pactum aliquod intercesserit, Deo solutissimum est: quin ullam propterea homini faciat injuriam. Ut est enim supremus Dominus, potest eo nomine opus aliquod servo imperare, nec illi quicquam præmii constituere. Contrà verò, si neget, aut adimat naturæ, quod est proprium ipsius, ei vim aliquam afferat, ut adversarii concedunt. Multo magis igitur gratiæ, & favori adversatur debitum physicum, quod est ex naturali conditione, atque exigentià; quam debitum morale ex opere ortum, atque ex antecedenti aliquo merito. Sic, quod is regnum accipiat, cui debitum est jure sanguinis, & familiæ, negarique sine magnà injurià, & violentià non potest; minus habet gratiæ, & favoris, quam quod Gentes aliquæ, ac populi eum sibi Regem constituant, qui pro iis aliquid fortiter gesserit. Quamvis enim quod primo datur, naturæ quodammodo, & conditioni tribuatur, sanguini scilicet, ac generi; quod verò alteri datur, tribuatur operibus; si tamen natura, & conditio majus debitum, & quandam quasi necessitatem efficiunt; ejus electio, ut magis debita, ac necessaria, minus quoque gratuita est: favorisque, & gratiæ, vel nihil, vel minimum habet. Quid igitur in rè nostrà, ubi, quæ bona adversarius usurpat nomine gratiæ; eadem naturæ hominum obligata, atque devincta esse dicit eo debiti genere, quod Deo ipsi necessitatem planè insuperabilem afferat: ab eoque infringi, ac violari non possit? At enim Deo liberum fuit ea bona, vel sic naturæ annexa, hominibus non dare; potuit enim ipsos non condere? hoc verò nihil planè ad rem nostram: quibus de gratià sermo est non philosophica, sed Theologicà, speciali, & a beneficio creationis distincta: de quà locutus Apostolus: de qua Concilia, & Patres: pro quà demum contra Pelagium studiis acerrimis pugnatum est. Cujus gratiæ rationem, habere, nomenque mereri negamus quidquid sive operibus, sive naturæ debitum sit.

ARTICULUS II.

Utrum homini, ut homo est, remota Gratià, & peccato, debeatur Immortalitas.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE.

§. I.

DEberi qui putant, authoritate nituntur, primò Conc. Arauxicani, in quo Can. 2. sancitum est. *Injustitiam Deo dare, qui censent Adamum moriturum fuisse, etiam si non peccasset.* Immortalitas ergo homini innocenti, inquiunt, ex justitià debebatur; non ergò Gratiæ donum erat, sed ipsius naturalis proprietas.

Secundò Augustini, qui l. 13. de civ. c. 15. asserit, *corporis mortem non lege naturæ, sed meritò inflictam esse peccati.* Solo igitur, ajunt, peccati meritito potest homini mors infligi, non verò lege naturæ.

 §. II.

§. II.

EGo verò contra hos primum profero illud Gen. III. 19. עפר אתה ואל עפר תשוב *pulvis es, & in pulverem reverteris*. Quod quàm nobis faveat, infra constabit, interpretatione ac testimonio Patrum omnium. Deinde illud Psal. LXXXI. 6. & 7. *Ego dixi dii estis, & filii Excelsi omnes: vos autem, sicut homines moriemini* אכן, כאדם תמותון, quod Justinus M. in dial. cum Tryph. & Iræneus lib. 3. adversus hæres. c. 31. ita interpretantur; ut primam partem quidem, *benignum gratiæ munus* esse dicant; alteram verò *naturalem hominis infirmitatem, conditionemque*. Postremo illud Apostoli ad Rom. VIII. 10. *Corpus quidem mortuum est propter peccatum, Spiritus verò, &c.* de quo ità August. lib. 6. de Gen. ad lit. c. 25. n. 30. *Non ait apostolus: corpus quidem mortale, propter peccatum, sed corpus mortuum propter peccatum. Illud quippe ante peccatum, & mortale secundùm aliam, & immortale secundùm aliam causam dici poterat; idest mortale quia poterat mori; immortale, quia poterat non mori, &c. quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ, &c. Mortalis ergo erat homo conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio Conditoris. Si enim corpus animale, utique mortale*.

Prætereà inter Baii theses a tribus summis Pontificibus proscriptas, illa etiam est n. 78. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio*.

Quod contrà senserunt etiam, scripseruntque omnes Ecclesiæ Patres, Dionysius c. 8. de div Nom. ab iis verbis. *Qui divinam justitiam cavillantur, ajunt mortalibus deberi immortalitatem, &c.* Eccl. hierarch. c. 3. *Ad interitum origini suæ consentaneum, &c.* Irenæus l. 5. c. 2. *corruptibili incorruptelam gratuitò donat, &c.* Cyprianus serm. 3. de bono pat. *in mortem cecidit, nec acceptam divinitus gratiam, &c.* & tract. de Zelo, & liu. *homini gratiam datæ immortalitatis eripit, &c.* Lactantius Firm. l. 7. diu. Inst. c. 5. *Immortalitas non sequela naturæ, sed merces, præmiumque virtutis, &c.* Athanasius lib. de Inc. Verbi *cognoscerent se per mortem, pro ipsorum natura, corruptionem subituros, &c. secundùm naturam corruptibiles, gratuita tamen communione Verbi, vitium illud naturæ evasuri fuissent, &c.* Basilius M. Epist. 141. Apolog. *Omnis homo temporarius, & mortalis natura, &c.* Item lib. 5. adver. Eunom. *Spiritus S. in corpus hominis adveniens dedit immortalitatem, &c.* Gregorius Nyssenus de Beat. c. 7. *Excedit homo suam ipsius naturam immortalis, ex mortali, &c.* Nemesius Philos. l. de Nat. hominis c. 1. *Nihil quod immortale est, corporeum alimentum desiderat, &c.* Ambrosius Enar. de arb. interdictà c. 4. *Præmium immortalitatis amisit, &c.* & lib. 3. de fide c. 2. *alia immortalitas, quæ donatur, &c.* Joh. Chrysostomus in cap. 6. Epist. 1. ad Chorint. hom. 17. *Ab initio Deus voluit te facere immortalem, &c.* & in c. 5. epist. 11. hom. 10. *Non enim corpus de cœlo ad nos delabitur, &c.* Denique homil. 11. habita in Sedit. Antioch. die 4. lunæ apud Tillemon. in hist. Imperat. Tom. 5. *Gentilium, & Hæreticorum multi indignum Dei creatione esse putant sudores, & lacrymas, &c.* Severianus Gabalit. orat. 1. de nocte, & somno. *Disce homo quis es: Mortalis es: somno servus, & addictus, &c.* & orat. 5. *lignum vitæ, tanquam præmium, &c.* Hieronymus lib. 9. in Ezech. c. 28. *edoctus interitu hominem te esse cognosces, &c.* Et in epist. ad Cypri. *cui cum immineat ista conditio, ut ortus intereat, &c.*

Augustinus verò omnium maximè Catholico dogmati patrocinatur: primum toto lib. 5. de Gen. ad lit. deinde lib. 13. de Civit. c. 20. *Qui status eis mirabili Dei gratià præstabatur, &c.* & cap. 23. *Ideo corpus ejus, quod cibo, ac potu egebat, &c.* Postremò, aliis multis locis omissis, lib. 1. de peccatorum mer. & rem. c. 3.

n. 3.

n.3. *Si Deus Israelitarum vestimentis, & calceamentis præstitit, quod per tot annos non sunt obtrita, quid mirum, si obedienti homini ejusdem potentia præstaretur, ut animale, & mortale habens corpus, &c. Talem puto beatitudinem adhuc in corpore animali, atque mortali, etiam illis, qui sine morte hinc translati sunt, fuisse concessam; neque enim Enoch, &c.* & cap.4.n.5. *Ipsum mortale non factum est mortuum, nisi propter peccatum, &c.*

Post Augustinum, Claudius Mar-Victor.lib.1.in Gen. ab iis verbis. *Namque & in hoc est magna Dei indulgentia, &c.* Cyrillus Alex.lib.1.in Joh. c. 15. *Immortalitatis bonum super naturam suam consecutus est, &c.* lib.8.con.Jul. *Morte condemnatus est primus homo, & quis secundùm naturam sit, redargutus, &c.* Glaph.l.1. *Ut propriæ naturæ rationem superaret, &c.* Proclus Arch.Const.orat. 2.de inc. *Protoplasto Adam ... Immortalitos per gratiam, &c.* Petrus Chrysologus serm.89. *Quæris homo, cur non mortem, &c.* Eucherius senior Lugd. Ep. de q.vet. T. Interog. *Si Deus hominem immortalem fecerit, &c.* Basilius Seleuc. orat.6.in Noem. *Mortalibus itaque corporibus cibum dedit, &c.* Theodoretus in Gen. Inter.26. *Lignum vitæ, veluti quoddam præmium, &c.* Inter 37. *Immortalis natura cibo non indiget, &c.* In Epist.ad Rom. VIII.20. *omnis, quæ videtur creatura, mortalem naturam, &c.* Maximus Taur.hom.in solem.S.Mich. *Adam immortalitatis splendore vestitus, &c.* Procopius Gazenus Theoph. *Sensum habentia ea mortalia, &c.* Gelasius I.Epist.5.ad Episc.Piceni. *Semet ipsos passibiles, & corruptibiles reddiderunt conditionis divinæ dona violantes, &c.* Julianus Pomerius lib.2.de vera cont. *quod arbor vitæ mysticum cibum, sui creatoris munere, &c.* Procopius Gaz. in c.2.Gen. *spoliati immortalitatis beneficio, &c.* in cap. 3. *ex sese quidem homo non erat immortalis, &c.* Sev.Boethius 1.4.de 2. nat. *Adam talis fuit, ut manducaret, ac biberet, &c.* Fulgentius l.3.ad Trasi.c.20. *quæ substantia passibilis, & mortalis fuerit, &c.* Junilius in Gen.1.29. *inditæ sibi immortalitatis dona, &c.* Gregorius M.t.1.l.19 Mor.c.1.n.2. *immortalitatis munera, &c.* t.2.l.3.dial.c.3. *homo, sicut in medio creatus est, &c.* Beda Augustini sententiam iisdem verbis transcripsit in sua com.Gen.c.2.u.7. Idemque fecit apud ipsum fortasse Florus diacon.in c.15. Epist.1.ad Cor. & in c. 4. Ep.1.ad Thes. Damascenus l.2.de fide c.4. *pro virtutis præmio immortalitatem, &c.* in Paral. ex codice Rupefucald.lit.a.tit. 3. *divino munere immortalis a Deo effectus, &c.* Nicetas David orat.in l.1.Aud. *sensibus objectum, ac corruptioni obnoxium, &c.* Moses Barcepha in toto opere de Parad. præcipuè verò p.3.c.5. quod ita concludit, *ex omnibus efficitur Adamum mortali conditione procreatum esse: interim fatemur immortalitate donatum fuisse, non quidem naturali, sed gratuita,* & cap. 8. *Fuerat Adamus naturâ quidem mortalis genitus, conservabatur tamen in immortalitate Perfectoris sui benignitate, & gratia: sed ubi legem violasset, atque deliquisset, removit ab ipso Deus suam immortalitatis gratiam: atque tum ille mansit, qualis alioqui naturâ fuerat, hoc est mortalis.*

Ex scholasticis, S.Thomas in 2.d.19. *Ex suis naturalibus esse incorruptibile, atque perpetuum non competebat homini, &c.* Scotus in 2.d.28.q.un. *Neutrum istorum, nempe obedientia appetitus, & immortalitas, ex puris naturalibus potest haberi, &c.* reliquos vide apud Theologos pariter de Schola.

§. III.

Itaque ad primum respondeo, *Injustitiam Deo dare*, qui putat, Adamum moriturum fuisse, etiam si non peccasset, non quod hominis quæ sunt propria jura violasset Deus, si mortem ab innocente non prohibuisset; sed quod promissis non stetisset, & conditionibus suis: quas quidem tulisse summæ cujusdam

 beni

benignitatis, ac beneficentiæ fuit; in his autem manere, & constitutum homini præmium persolvere erat Justitiæ; justitiæ inquam, aut *potestativę* tantum, ut ajunt, aut etiam *subjectivę*, si ejus justitiæ nomine homini Deus obligare se potest: quod definire, neque ad nos pertinet, neque est necessarium.

Ad secundùm respondeo, vere utique dictum ab Augustino, *mortem nobis non inflictam a Deo lege naturę, &c.* non quod hominis naturalis conditio ex se mortem non ferat, sed quod, cum eam Deus vinceret munere suo; illud nobis subtractum est *peccati merito* tantum. Satis verò est primùm legere Augustini locum suprà relatum, ut quod hîc objectum est, statim concidat.

DISPUTATIO A RATIONE

§. IV.

Idem nobis obiiciunt, Animam, quę pars hominis est nobilior, esse immortalem: naturam animæ potius, quam corporis, hominem sequi debere.

Deinde, homini beatitudinem saltem naturalem deberi: vita autem, *si non est ęterna, nec est beata*, ut est apud August. tom. v. serm. 306. in natal Mart. Mas. cand. num. 6. & alibi sæpe.

§. V.

Sententia nostra hac etiam ex parte se optimè tuetur: primùm rationibus physicis. Mortis enim causæ omnes sunt in duplici genere. Morimur, aut intestino malo, aut illatà extrinsecus vi. Quod ad primum attinet mortis genus; eum dico naturà mortalem, cujus vità cibo, ac potione tenetur: talem autem esse hominem interior ipsa ejus fabricatio, & structura, stomachus, alvus, & partes reliquæ ferè omnes, quibus continetur, manifestè testantur; est igitur homo naturà mortalis. Nam profectò qui ejusmodi est, ut duobus hisce præsidiis ad sustinendam vitam indigeat; is tandiù vivet, quandiù suppetet illi calor, qui cibum concoquat, in eumque succum convertat, qui ipsi sit alimento. Quoniam verò, ut est Phylosophis in proverbio, *Omne agens agendo repatitur;* calor ille, qui cibum conficit, eo resistente, sensim minuitur: id quod omne, cujus est illa functio, atque labor, paulatim atteritur, hebescit, torpet, languet; unde naturalis quædam virium, ac totius corporis inclinatio, senectus, ac demum animalis interitus. Neque vero alimenti, quod in omnes corporis partes dividitur, potest esse perfectio tanta, ut quiquid animali quotidie decedit, ac deperit, id prorsus omne ex toto reparet, atque redintegret. Alimentum enim cibi naturam maxime refert: atque is, si calori contumacius repugnet, quàm ut ab eo vinci, & subigi queat, par alendo non est: sin vero is est, ut esse debet, quem calor facile mutet; sicut eundem & tenuem esse, & modicum, temperatumque necesse est; sic alimentum, quod ex eo conficitur, animal non plenè reficit, atque in totum: neque caloris, quantum deperditum est, tantundem reponit, ad eamque vim, atque virtutem, quà primo indutis est a naturà. Itaque de primo homine sapienter pronunciatum ab Aug. loco cit. *Mortalis erat conditione corporis animàlis, immortalis beneficio Conditoris*. Mortalis erat Adam conditione corporis animalis, quia nempe cibo indigebat: quo, licet optimo, saluberrimoque uteretur, *pręcepitque eis dicens, ex omni ligno Paradisi comede*. Gen. 2. 10. diù tamen in eodem virium, ac vitæ statu consistere non poterat! Idem verò immortalis erat, beneficio Conditoris, quia, præter

ter alia omnia *Paradisi ligna*, præsto illi adetat, *lignum vitę*, quo se identidem renovaret, *ne ipsum senectia dissolveret*, *sed in eodem semper juventutis flore teneretur* August. de Civit. l.13.c.23.n.1. Quod ei suprà ipsiusmet conditionem præstitum fuisse, dono planè gratuito, nec hominum naturę deberi, ipsa ejus ligni virtus, atque efficientia probat: de quà ità Augustinus, primùm tom.3.l.8.de Gen. ad lit.c.5.n.11. *Illud quoque addo, quanquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem pręstitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed nonnulla inspiratione salubritatis occulta*. Tum ea rei hujus exempla subiicit ex 3.Reg. XVII.16. XIX. 8. quibus ejus arboris fructùs suprà naturalem omnem cibi modum, ipsorum vero effectùs planè in miraculis sint habendi. Quod ipsum docet l.XI.c.32.n.42.& c.40.n.54. Deinde tom. VII. l.13. de civit. c.20. *alimentis, ut homines utebantur, nondum spiritualia, sed adhuc animalia corpora terrena gestantes. Quę, licet senio non veterascerent, ut necessitate perducerentur ad mortem [qui status eis de ligno vitę, mirabili Dei gratiâ pręstabatur] tamen & alios sumebant cibos, &c. Alebantur ergo aliis, quę sumebant, ne animalia corpora molestię aliquid esuriendo, at sitiendo sentirent: de ligno autem vitę proptereà gustabatur, ne mors, &c. tanquam cętera essent alimento, illud sacramento*. Ità rem concludo: Duabus his de causis refrigeratur, atque extinguitur calor; & quod ei cibus desit, & quod ei plus justo resistat. Esto cibus animanti debitus sit, qui novum semper humoris pabulum, quamvis non ità perfectum, ut primò erat, calori sufficiat: at cibus non est certe debitus, qui calori non resistat, & tamen tantæ virtutis sit; ut ipsum longa ciborum confectione jam debilitatum, atque imminutum reficiat, atque in integrum planè restituat.

Verum & alia est intrà hominem mortis causa, humorum, elementorumque, quibus est concretus, discordia: quæ tandem ad ultimam ipsius perniciem erumpat, atque efferuescat, tam est necesse, quam fieri non potest, ut oris aditus eà diligentià, & fidelitate custodiatur, qua opus est, ne furto, vel etiam apertè cibus illuc aliquis illabatur, ac penetret, ut ita dicam factiosus, qui totus in unius humoris partes transeat, cum eoque conspiret: atque ità demum, solutà corporis temperatione, nec suus jam amplius animali vigor, nec vita constet. Quod sane homines difficilius cavent: in iisque escarum delectus, hac ipsà de causà secutus est minus, quia liber. Intelligentis enim appetitùs, etiam si non obtemperet gulæ, sed a ratione se regi sinat, sæpe tamen est electio noxia. Naturæ nunquam: mens enim, & ratio, quà movetur, gubernaturque Natura, Deus est: falli non potest.

Hæc hactenus: attingendæ jam causæ mortis externæ: quo magis appareat, quam suprà hominem sit, quod ipsi datum est ab initio, posse non mori. Si quidem illum ea circumsistunt, ac premunt undique, quorum semper aut declinare congressum, aut vim retundere, omnino suprà hominem sit. Quod utrumque sic breviter ostendo. Primò enim a Deo ità cautum, provisumque esse hominibus, ut ne quis eorum ullo unquam sæculorum cursu sibi met, aut imprudens, aut etiam sciens, & volens mortem consciscat; nec inferat alteri; atque id nulla libertatis parte ipsis adempta; prætereà, nequis unquam aut fortuito aliquo involvatur incendio, aut naufragium faciat; ne cui aut fulmen incidat, aut subità incumbat ruinà, aut pes saltem in lubrico peccet; ità inquam, consultum hominibus esse, ne in eorum quidpiam incurrant, quæ mortem afferant; cum inter hujusmodi mala semper, ac necessariò versentur, id utique donum esset planè gratuitum, & providentiæ modus quidam liberalissimus, nec sanè homini debitus. Prætereà, quod alterum mihi modo proposui; si Deus ita hominem obarmet, ac roboret, vel ipsi ita semper presto adsit; ut

hæc

hæc pericula tutò adire; ac morti, tanquam inermi, ac dentibus captæ impune passim illudere, atque insultare queat; si flammâ correptus non amburatur; si aquis haustus non suffocetur; fulmine percussus non conflagret; telo, aut saxo impetitus, atque ictus vulnus nullum accipiat; si levis eidem sit omnis ruina, lapsus quique mollissimi, id enimverò longe admirabilibus foret, supraque hominis jus, conditionemque multò altius assurgeret. Quoniam remissa, ac temperata in eo naturaliter sunt illa omnia, quæ summa sunt plerumque in externis hisce hostibus: calor, frigus, durities, & aliæ qualitates ejusdem modi: quæ totidem veluti arma rerum naturis attributa sunt, ut iis inter se digladientur, & sibi mutuo resistant. Quæ cum verissime disputentur, in aperto jam sunt illa duo, quæ declaranda susceperam, iis rebus obsideri hominum vitam, cum quibus, aut nullo unquam tempore congredi, aut eas semper vincere, supra hominem sit.

Sed hactenus in physicis immorati sumus, ad Theologica veniamus. Immortalitas, ut est apud veteres, Patres, præcipuè Augustinum l. 13. de civ. loc. cit. primo homini a Deo constituta est obedientiæ præmium: propria igitur hominis non est immortalitas, & ad ejus naturalem conditionem non pertinet. Etenim Deus non tam parcè, tamque restrictè, ac duré homines habet: imo nec Rex ullus aut Imperator ita, vel injustè, vel illiberaliter agit cum populis sibi subjectis, sibique apprimè charis, ut quod alicui debitum est jure sanguinis, & familiæ, quod proprium ipsius est; ipsique alio nomine, arctè devinctum; id ei præclaræ cujuspiam actionis, reique gerendæ præmium constituat. Quod etiam majorem vim obtineret, si quod adversarii contendunt, ita propria hominis esset immortalitas; ut jus istud nullo pacto violari possit a Deo. Quia enim Deo licet, solutumque est ignem condere, sine calore, hoc ipsum quod igni benignè annuat, caloremque concedat ipsi debitum, fingi potest alicui a Deo rectè facti præmium esse propositum. Secus verò, si sine calore ignis esse planè non possit. Non absimili ratione, si debeatur quidem immortalitas homini, non ità tamen, ut liberum non fuerit Deo, hominem condere mortalem, qualis nunc nascitur; potuisset Deus, quamvis ré ipsâ alia omnino fuerit divinæ ejus providentiæ lex; potuisset tamen immortalitatem cum homine ità quodammodo pacisci. Etsi naturæ tuæ debetur immortalitas, quia tamen ita debetur, ut postquam etiam es conditus, integrum mihi sit, & planè liberum facere, ne sis, tibique, nullà tuà culpâ, quam dedi, vitam eripere; hoc ipsum, quod hàc potestate, & libertate non utar; hoc inquam, quod meum duntaxat est, ut, quà ratione fieri potest, tuum fiat; age, quid exhibes? Quid das, ut tibi me arctius obligem, quam me obligarim sola donatione naturæ, in quà licet jus immortalitatis aliquod sit, violabile tamen id est? Quid, inquam, das, ut integrum tibi semper, inviolatumque constet? Nolo tibi id obveniat otioso: laboranti, ac rectè agenti præmium hoc tibi decerno: non gratis sicut datum est, ut sis, constare tibi pariter debet, ut perpetuò sis. Ità forte, qui noster est intelligendi mos, opinari liberet, si naturæ hominis adnexa quidem immortalitas foret, sed adeo laxè, ut ea disjungere, vel homine non peccante, Deo expeditissimum esset. Secus vero sentiendum omnino est, si, quod adversarii pugnant, bonum istud naturæ hominis est ita proprium; ut hominem quidem non condere potuerit Deus: mortalem autem condere non potuerit. Profectò, istorum sententià, premii rationem habere nequit. Nam, præter quam quod præmium, ac merces; ut est apud Theologos, causas utrinque liberas habent, nimirum arbitrium dantis, & meritum accipientis; id hac etiam ratione concludo: homo prius est id, quod est naturà, quam quod est opere, ac merito: ergo prius idest, quod est conditione suâ,

quam

quam,quod est alterius remuneratione: &, quod consequens est, immortalis non est remuneratione, si est conditione: quod enim nihil quidpiam alicui confert, suprà id,quod ex sè prius habebat,remuneratio non est. Quoniam remuneratio, præmium, merces, ut ex ipsâ hujusmodi rerum naturâ perspicuum est, cum merito retribuantur,ei, qui hæc accipit, in majus aliquod ipsius bonum cedant oportet. Video sanè, quæ hic esse possit adversariorum responsio: nec iniquum esse,nec novum, eum,qui in summâ potestate,imperioque sit, legem aliquam ferre, cui,qui non obtemperent, eos aut capitis damnet, aut agris, pecuniaque multet: rebusque aliis, quas vel hæreditario jure, vel alio quopiam nominè legitimè possideant. Quamvis enim ista omnia innocentibus eripi non possint; nec fas id Regi, nec liberum sit; eripi tamen possunt indignis. Ac propterea possunt in pactum quodammodo, atque conditionem adduci, quà qui non maneat, iis bonis continuò excidat. Ego vero id non nego: neque enim hoc ajo; qui non potuit condi mortalis; non potuit, si Dei obedientiam abiiceret, morte multari. Illud unum affirmo; homini, si condi mortalis non potuit, immortalitas præmio, ac mercedi non fuisset: quod tamen Patres disertè tradunt. Hoc autem cùm rationibus efficitur modo propositis; tum ipsà illà similitudine declaratur, quà utuntur Adversarii. Nam, si rex aliquis, cui nec fas, nec etiam liberum sit ullo modo innocentem capite plectere, aliquid suis civibus imperet, aut interdicat, ea lege, & conditione; ut, qui paruerit, caput retineat, quod scilicet innocenti auferri non potest: qui vero non paruerit, caput illicò amittat, quod auferri potest reo; si rex, inquam, aliquis ità cum suis civibus agat, rectè quidem dici poterit, iis pœnam, criminis constituisse, præmium rectè facti constituisse, dici propriè non poterit. Atque hoc insuper addo, id nec iniquum esse,nec novum in hominibus, quorum interdicta, qui violant,aliquà semper pęna tenentur. Secus verò, etsi non injustum,extraordinarium certè esset in Deo, a quo sic statutum, decretumque esse scimus,nihil, quodquisque laudabiliter gerat, nec si pro ipso minimum laboris suscipiat, nec si capillum sibi unum velli patienter ferat, sine remuneratione futurum. Nec vero ita, ut pro una rè bene gestà,illud idem retribuatur, quod alio etiam nomine debitum foret: sed,ut bonis quibusque operibus suum peculiare præmium sigillatim respondeat: & quantum ex omni rectè facto accedit hominis merito,tantum ipsi quoque accrescat mercedis,& coronæ. Quæ cum ita se habeant, atque immortalitas cùm aliis rationibus suprà expositis; tum etiam quòd præmii rationem habuerit, supra naturalem hominis conditionem ponenda sit.

§. VI.

AD primum respondeo, quidquid nec simplex est, nec uniusmodi,sed constat ex partibus, iisque inter se valdè diversis, partis unius naturam, non plus sequi debere, quam quantum ferat consortium partis alterius, atque ipse etiam compositionis modus,partiumque interse colligatio,atque habitudo. Hæc autem in homine quid petant, aut ferant; quam ipsum morti non eximant, iis quæ proximè dedimus ex Physicâ, satis,utputo, declaratum est. At enim corpus pars est deterior,atque ignobilior? Quid tum? æquè est necessaria: ex eaq; non minus, quam ex anima,componitur homo: qui si animæ naturam ità non sequitur, ut cibo, & potione non indigeat ad sui conservationem,nec ita sequirur,ut sit immortalis.

Ad secundum respondeo,quæstionem hanc a consideratione physica, ad considerationem ethicam non rectè traduci. Non quærimus hic, quænam esse possit in homine naturalis exigentia, atque jus meritorum: sed,quæ sit exigentia phy-

fica, & naturale jus creationis. Et quid debeat Deus, non remunerator, sed conditor, disputamus: meritumque non *voluntatis bonæ*, *sed naturæ bonæ*, in præsens excutimus. Ajo tamen homini, si rectè agat, naturalem beatitatem deberi: non quidem in hac vità: ea enim, quæ propria est animalis conditio, doloribus, ac morti subjecta est, & ad tempus pertinet, ut ajunt, viæ, ac meriti, cujus meriti pars magna esse potest ipse doloris, ac mortis contemptus: quo se fortitudo, aliæque hominis virtutes præcipuè probant. Beatitudinem ipsi deberi dico in alterà vità, & immortali, & ab omnibus doloribus, ac perturbationibus vacua. Etsi enim immortalitas, ac dolorum, perturbationumque vacuitas homini non debeantur, *merito naturę bonæ*; eidem tamen illa omnia possunt deberi, *merito voluntatis bonę*. Nam quod hominis naturalis conditio non est, naturale præmium tamen, aut præmii pars esset potest: imò præmium non esset, si proprietas esset. Quod si existere corpus, postquam planè interierit, eique animam, vitamque reddi, quid majus esse putas, atque altius, quam quo naturæ non solum vires, sed etiam jura; nec jura tantum physica, sed & moralia omnia pertingere queant; idque supergredi dicis naturalem omnem providentiæ modum, Dei non solum creantis, sed etiam remunerantis; vitam hanc alteram, pro quà naturalem hominis beatitudinem statuo, quamque non solum æternam, sed ab omnibus etiam doloribus, ac perturbationibus liberam volo; vitam esse dicam animæ solius, sejunctæ a corpore: in anima enim propriè, ac verè beatitas est.

ARTICULUS III.

Utrum homini, ut homo est, sejunctà Gratià, & peccato, debeatur doloris Vacuitas.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE.

§. I.

QUi ajunt deberi, pervicaciæ suæ Augustini authoritatem de more prætendunt: quem dicunt, primò quidem a Dei Clementià prorsus alienum judicasse, torqueri hominem innocentem: eaque citant ex disp.1.&2.contrà Fortunatum, in quibus *crudelitatis fore* scribit *si Deus hujus vitę ærumnis animas nullius peccati reas addiceret*.

Secundò, non minus alienum judicasse ab justitià; idque præcipuè in parvulis: de quibus cùm multis in locis in hanc sententiam multa disputat; tum præcipuè in utroque opere contra Julianum, ubi tam sæpe concludit, *injustum fore Deum, si tam gravi jugo premeret parvulos planè innocentes*.

Tertiò alienum pariter ab ejus providentià, ac rectà mundi administratione, atque ordine, nam ità scripsit lib.9.de civit.c.13. *quia providentia summi Dei, non fortuità temeritate regitur mundus, nunquam esset istorum ęterna miseria, nisi esset magna malitia* & lib.22.c.24.n.3. *ipso cuncta, quę fecit, administrante, nunquam profectò in has miserias decidisset, nisi nimis grandè peccatum in homine primo, de quo cęteri exorti sunt, pręcessisset*. Denique lib.3.de lib.arb.c.n.26. *Si peccatis animarum detractis, miseria perseverat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo, atque administratio universitatis*.

EGo verò primùm istis oppono quod Esai. XLV. 9. &c. הוי דב את יצרו *Vę, qui contradicit fictori suo, testa de samiis terræ. Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & opus tuum absque manibus est?* Quibus consonat, quod scriptum est Jerem XVIII.2. *Surge, & descende in domum figuli*, & 6. *Nunquid, sicut figulus iste, &c.* Tum quod sapientiæ XV. 7. *sed & figulus mollem terram premens, &c. & de eodem luto fingit, quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria. Horum autem vasorum quis sit usus, judex est figulus* τῦ τῶν δὲ ἑκατέρυ τίς ἑκάςυ ἐςὶν ἡ χρῆσις, κειτὴς ὁ πηλυργὸς denique quod epist. ad Rō. IX. & 20. *Nūquid dicit figmentū ei, qui se finxit: quid fecisti me sic? An nō habet potestatem figulus luti ex eadem massà facere aliud quidem vas in honorem aliud, verò in contumeliam?* ἢ ὐκ ἔχει ἐξυσίαν ὁ κεραμεὺς τῦ πηλῦ Similitudo ista figuli locum habet non solum in statu naturæ lapsæ, sed in statu etiam naturæ puræ: atque ex his utriusque Scri pturæ testimoniis ducta illa sunt, & quod apud Macarium Sen. hom. 15. *Deus sui juris est, & quod vult facit; ita ut, si velit, pro potestate, & jure suo mittere possit justos in gehennam, ac peccatores in reguum*, & quod apud Chrysostomum lib. 2. de Compunct. cord. *si te agentem quod tibi præceptum est, conijci jubeat Dominus tuus in gehennam, aliqua tibi datur contradicendi potestas?* Huc etiam spectasse videtur Augustinus, cum scripsit serm. 1. enarrat. in Psalm. 70. n. 1. *Quis enim diceret ei, Quid fecisti, si damnaret justum? Quanta ergo misericordia ejus, ut justificet injustum!* Hic Jansenius, ut telum istud nobis excutiat e manibus, cujus ictum declinare, aut repellere se posse diffidit, locum Augustini corruptum esse queritur, atque ità legendum: *Quis enim diceret ei, quid fecisti, si damnaret injustum? Quanta ergo, &c.* Quæ lectio & aures offendit; nam si priori loco scriptum erat, *injustum*, non debuit posteriore loco repeti; & ipsam sententiam non utcumque mutat, sed ita enervat, & infringit, ut in eà, neque vis, aut efficacitas, neque impetus, aut ictus sit ullus. Anthithesis enim illa *justi* cum *injusto*, & speciem quandam habet, & ratocinationem, atque argumentum exprimit, ut ajunt, a minori ad majus: quo certè Dei misericordia magis emicet, atque explendescat. Nec verò Jansenius codicem ullum profert, quo lectioni suæ fidem, & authoritatem conciliet: ut in ipsum per quam aptè quadret, quod Augustinus exprobat Manicheis lib. XI. con. Faust. cap. 2. *ubi sic manifesta veritate isti præfocantur, ut obsessi dilucidis verbis Sanctarum Scripturarum, exitum in eis fallaciæ suæ reperire non possint, id testimonium, quod prolatum est, falsum esse respondent. O vocem a veritate fugacem, in amentià pertinacem? Usque adeo invicta sunt, quæ adversus vos de divinis codicibus proferuntur, ut non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsatos? &c. Ubi, cum exadverso audieris, proba; non confugias ad exemplaria veriora, vel plurium codicum, vel antiquorum: sed dicas. Inde probo, hoc illius esse, quia hoc pro me sonat, illud contrà me. Tu es ergo regula veritatis.* At enim rationes aliquot excogitavit, cur eo modo legendum judicaret? oppidò leves, ac futiles: quasque nullo negotio refellit Franciscus Annatus tom. 2. lib. 5. cap. 9. §. 2. pag. 506. ut mirari satis non queam homines clarissimos, atque eruditissimos, qui Augustini Opera novissimè ediderunt, Jansenii non modo lectionem, sed & rationes sequutos. Quid igitur, Jansenii ne sunt rationes illæ, quas afferunt tom. IV. pag. 718.? ductæ sunt ex cap. 16. lib. 3. de statu puræ naturæ, atque iisdem ferè verbis expressæ. Quare autem Jansenium ipsum non citant? ejus nomen cur non adscribunt? id quidem nescio: fortasse, in odium authoris. Quid quod ibi addunt de codice Corbejensi? Id verò non ipsi Jansenio, sed ipsis Jansenius debet. Ipsorum studio, & industrià hoc tandem ille est

assequutus, ut nobis, non quidem minus tutum, sed certè minus promptum, atque expeditum sit eo Augustini testimonio contrà ipsum pugnare. Quanquam, ut aliquid nobis negotii foret, aut moræ ab isto codice Corbejensi, alterutrum nobis probare debuissent, aut eum ex iis unum non esse, qui conscripti sunt nono sæculo a Monacis Corbejensibus, quos constat Gothescalco favisse, & quæ quisque illi magis officere putabat, alios alia Patrum loca vitiasse; aut certè inter Jansenii, & Ghotescalchi doctrinam non parum interesse, neque alterius ab altero excitatos, atque instauratos errores. Nunc verò, cum Hi neutrum probent; imò, quod ad primum attinet, multa, & gravissima in contrariam partem afferat Bartholomæus Germon. e. N. Societate lib. 2. p. 3. cap. 11. e pag. 548. & isti M. S. ex ipsà ejus ætate fidem abroget; quod autem attinet ad secundum, contradicat Jansenius ipse, qui lib. 8. de hæres. Pelag. cap. 23. queritur in Ghotescalco fidem Catholicam fuisse damnatam; in isto codice hàc in rè tam suspecto nobis hærendum non est: neque in eo laborandum, ut ostendamus, a probatissimà, receptissimàque lectione, nequaquam nobis esse, ipsius authoritate, discedendum. Hi verò doctissimi viri, quod præ uno valdè suspecto, reliqua omnia tum edita, tum manuscripta Augustini exemplaria post putarunt; & tanti Doctoris testimonium clarissimum, quantum in ipsis fuit, Catholicis abstulerunt; cùm in hoc ipsorum prudentiam, æquitatem, religionem desidero; tum illud maximè vereor, ne quod tam præclaræ Editioni ex hàc Corbejensi fæce inspersefunt, ei aliquid allinat, quo in eundem odorem, & suspicionem trahatur: atque illa demum opinio apud omnes invaleat, ne sit planè quod intersit, aut differat a Ghotescalco Jansenius, in hoc etiam maximè convenire, ut, quemadmodum illi, manuscriptis suis, opitulati quidam sunt magni nominis Monachi; ita huic etiam Monachi non sane minus illustres auxilio sint, atque allaborent editionibus suis. Sed hac de rè plura, quam constitueram: affero tandem in hanc ipsam sententiam locum insignem ex lib. de prædest. & Grat. quem Jac. Sirmundus, Theophylus Raynaudus, aliique hos sequuti tribuunt Fulgentio. Sic igitur ibi cap. 16. *Si humanum genus, quod creatum primitus constat ex nihilo, non cum debita mortis, & peccati origine nasceretur, & tamen ex eis Creator Omnipotens in æternum nonnullos damnare vellet interritum; quis omnipotenti creatori diceret; quare fecisti sic? Qui enim, cum non essent, esse donaverat, quo sine essent habuit potestatem.* Qui librum istum a Fulgentio abjudicant, ajunt locum citatum a Fulgentii doctrina omninò alienum videri. Ego vero, nisi me retraheret styli dissimilitudo, eaque, quę de libero arbitrio disputantur cap. 9. & 11. tum de Pharaone, & Nabucdonosor cap. 15. iu aliorum sententiam planè concederem. Nam sicubi Fulgentius, & Augustinus ipse contrarium docere videntur, ad legem Dei ordinariam spectant jam semel latam, & in Scripturis expressam, quà Deus ultrò recepit, se neminem ullo cruciatu affecturum, in quo culpa vel ipsius, vel aliena inventa non sit. Contrà verò in locis a nobis citatis modò, id tantum spectant, quod Deus, ut est rerum omnium supremus Dominus, *de potentià, ut ajunt, absolutà*, atque extraordinaria facere potest. Nec verò Deum sic agentem posse homines justos æternis ignibus addicere contendo: hoc enim non indiget Catholicum dogma, quod modo defendo. Ideo tantum ad ea Scripturæ loca, quę suprà retuli paulo asperiorem, acerbioremque Patrum explanationem adhibui; ut appareret, quam ea non faveant Bajo, & Jansenio, qui negant potuisse summum Opificem ità ab initio hominem condere; ut ei nonnunquam, ad breve aliquod tempus, pedes, aut dentes dolerent. Contrà quos illud prætereà affero, quod est itidem apud Isaiam XLV. 7. *Ego Dominus, & non alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum,*

ובורא חשך ובורא רע Cujus persimile est illud Eccles. II. 14. *Bona & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas a Deo sunt*, imò, & illa Job.I.21.Hierem. XVIII. 11. Amos III.6. Mich. I.12.hæc autem Patres ità interpretantur, ut ea, quæ hic significantur, nec verè sint mala, & a Deo sint, non semper ultore, ac scelerum vindice: inesse scilicet ex æquo in hujus vitæ miseriis, & quod vexet improbos, & quod innocentes probet, atque confirmet: ipsàque eadem amaritiè virtutes ali, quà vitia torquentur. Loca hæc ita interpretati Justinus in expl. q.46. *Neque in eo, quod salubre est, aliquid inest mali, &c.* Basil.hom.9. *a Sapientissimo, & optimo domino ad utilitatem inducuntur, morbi, plagæ, egestas, &c.* Ex Basilio ipsò Anastasius Nicæn. q.in S.scr.*alia autem mala obiiciuntur, tanquam certamina ad ostendendam animi magnitudinem, &c.* Cyrillus Hier. Cath.8. *Quos dilexit, ut vincentes coronentur, permittis luctari, &c.* Et Cath. 18. *Injustitiam Dei arguis? verum, qui certat coronatur, &c.* Nemesius cap.44. & 45.Ambros.lib.1.Hex.c.8.Chrys.hom.8.in c.14.ad Tim. Hieronym.Com.in hæc ipsa loca. August. epist.210.de malis toler.n.1.l.de Agon.Chri.c.7.lib.83.quęst. q.82.lib.3.de lib.arb.c.9.n.28. Ex ipso Prosper sent.97.213.231. Theodoretus lib.5.c.12.de Prov. aliique omnes, qui hæc attigerunt. Legatur præcipuè interpretatio Damasceni lib.4.de Fid.c.20. & dial.cont.Manch. Quæ omnia quanvis,pro statu naturę lapsæ dicantur, ea tamen sunt, quibus facilè statim evincas inesse morbis, atque cruciatibus, cur eos homo etiam innocens in bonis poneret, in votisque haberet, miserum esse.

Ipsis deinde obiicio authoritatem Rō.Ecclesiæ,à quà duæ illæ Baii theses toties proscriptę 55. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur*, & 72. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum: unde Job, & Martyres, quæ possi sunt, propter sua peccata passi sunt.*

Postremò Sacrorum omnium scriptorum, qui, ut videre est in iis locis, quorum hic initia notavimus, docent laborem, dolorem, cæteraque incommoda, atque ærumnas, qnibus homines conflictantur, nihil habere, quo necessario arcenda forent ab homine innocente. Cum & verè mala non sint, & plures, easque eximias utilitates afferant: ac denique quidquid sunt,humanæ sint conditionis, & in naturæ ipsius modum, constitutionemque referenda. Dyonisius c. 4. de diu.nom. *apud Deum malorum causæ virtutes sunt beneficæ, &c.* & cap. 8. *dici potest divinæ justitiæ magis congruere, &c.* Irenæus l.5.c.2. *ex illius magnitudine, non ex nostrâ natura, &c.* Cyrillus Hier.cath.8. *Quos dilexit, cum his Diabolum luctari, &c.* & cath.18. *injustitiam ne Dei arguis?* Hilarius de Trin.l.10. *ea est natura corporum*. Athanasius disp.2.con.Gent. *si gratiam illam conservarent, sine dolore, sine, &c.* Basilius M. cùm multis in locis, tum præcipuè totà hom. *Quod Deus non est author mali*, pro nobis pugnat. Macharius senior hom.15. *Deus sui juris est, &c.* Nyssenus l.de creat.Hom.c.5. *Impassibilitas, maliquæ totius aversio, per quæ imprimitur similitudo divina, &c.* Ambrosius l.de Noè, & Arcà c.2. *Naturæ bonum hominibus inest, &c.* Joh. Chrysostomus hom.8.in c.14. ad Timoth. *Quæ nam sint bona, quæ mala, quæ media disce, &c.* item hom.17.in c.6.1.ad Cor.hom.10.in.c.5.2.ad Cor.Denique tota hom. 11. ad pop.Anth.Gaudentius in Præf.ad Ben. *doloris triplex est ratio, Correctionis, Purgationis, Probationis, &c.* Synesius epist.57. *Divinæ Sapientiæ, & virtutis est non modo bonum facere, &c.* Hieronymus in epist.ad Galat.l.3.c.6.ubi affert illud Mat.VII. 11. *si ergo vos cum mali sitis, &c.* lib.15.cap.55.in Isai. *Perspicuum est divitias & egestatem, sanitatem, & languorem, &c. nec bona esse, nec malas, &c.* in c.9.Eccl. *utrum ad probationem sustineant, &c.* item l.12.in c.4.Isa.l.4.in c.18.Jerme.lib.1. in Amos cap.3.lib. 1. In Abach.c.1.l.2. in Ezech.c.3.l.1.in Ose.c.2. denique in

 Epist.

Epist. ad Cypr. ad illa verba: *lætati sumus, pro diebus, quibus non humiliasti*, &c.

Augustinus dolorem, & quidquid perpessu difficile, atque asperum est, & in veris malis non esse, & contrà sanè, quàm adversarii volunt, persæpe non pœnæ sed beneficii rationem, atque pondus habere, &, quod consequens est, incuti posse innocentibus, docet his in locis præcipuè tom. 1. retr. l. 1. c. 26. *Malorum pœna malum est malis*, &c. l. 3. de lib. arb. c. 22. n. 64. *difficultas si naturalis est*, &c. quod & retr. l. c. 9. n. 6. confirmat. tom. 2. epist. 99. *tribulatio patientiam operatur*, &c. Ep. 131. *si fallacis prosperitatis*, &c. Ep. 155. n. 4. *hoc piorum præmium est*, &c. ep. 203. *rorius inter prospera*, &c. ep. 210. *etiam tribulatio beneficium est*, &c. tom. 3. 1. p. l. 1. de doctr. Chr. c. 18. n. 15. *exercet hoc tempore*, &c. lib. 3. de Gen. ad lit. c. 15. n. 24. *exercendæ, ac perficiendæ virtuti e* &c. Annot. in Job. c. 35. *patiuntur, ut Deum quærant*, &c. & c. 3. *pati dura, & amara Dei servos*, &c. & 2. p. 3. t. lib. 2. de Conc. Evang. c. 4. n. 8. *Reguntur enim boni*, &c. in Joh. ev. c. 1. tr. 7. n. 7. *erudimur*, &c. Alia ejusdem modi apud Augustinum in reliquis omnibus ipsius operibus ubique passim occurrunt. Instar est omnium quod est tom. 10. l. 2. de pec. mer. & rem. c. 23. n. 53. *Nan intelligunt, quomodo res, quarum, reatum, ne post hanc vitam obsint, Deus solvit, tamen eas ad certamen fidei sinit manere, ut per illas erudiantur, & exerceantur proficientes in agone justitiæ ... Si propter peccatum dixit Deus homini, in sudore vultus tui*, &c. *quare & post remissionem labor hic permanet? ... Respondemus dicentes, ante remissionem esse illa supplicia peccatorum, post remissionem autem certamina, exercitationesque justorum*. Ex Augustino illæ etiam excerptæ a Prospero in hanc ipsam rem præclaræ sententiæ: 97. 99. 158. 186. 225 231. 270. 275. &c. Præterea credibile non est Augustino visum fuisse alienum a Dei providentià, & justitià fieri hominem ab initio obnoxium calori, & frigori, aut id genus incommoda, atque impressiones ab eo non arceri, ac propulsari divinitus; qui tam sæpe Dei providentiam ideò maximè commendat, ab eaque mundum sanctissimè, ac sapientissimè regi docet, quod hominum malefacta esse sinat; atque illa etiam, quibus ab iniquis exagitantur homines justi, propter ingentia scilicet bona, atque commoda, quæ ex ea re consequuntur. In hanc sententiam scripta sunt ab Augustino tom. 2. ep. 40. n. 4. *bene utitur etiam malis*, &c. ep. 166. n. 15. *multa bona Deum facere etiam de nostris malis, nostrisque peccatis* ep. 190. n. 10. *eorum malitiam ad exercendos bonos accommodans* tom. 3. tract. 116 in Jo. n. 6. *de malis iisdem bona*, &c. t. 4. ser. 1. in Ps. 36. *Peccatore utitur Deus ad probandum justum*, &c. in Ps. 54. n. 4. *vivit, ut per illum bonus exerceatur* In p. 93. n. 28. *de ipso immanissimo scelere Judæ*, &c. & n. 29. in Ps. 104. n. 17. *mirabilis Dei bonitas, quâ benè utitur*, &c. t. 5. serm. 15. c. 5. & c. 9. n. 9. serm. 17. c. 4. n. 4. serm. 214. n. 3. serm. 301. c. 5. n. 4. tom. 6. 83. quæst. 9. 79. n. 5. Ench. de fide, &c. c. 10. n. 3. *Neque enim Deus omnipotens, cum summè bonus sit, ullo modo sineret mali aliquid esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens, & bonus, ut bene faceret, & de malo*, & n. 8. c. 27. *Melius judicavit de malis benefacere, quam mala nulla esse permittere*. Quorum similia in hoc ipso tomo, tum etiam tom. 7. in lib. de Civit. præcipuè l. 22. c. 1. n. 2. & in tribus reliquis tomis, &c. alia quam plurima invenias: ut dubitandum planè non sit, quin Deus, cui tam sanctum, & laudabile fuit a mundo non penitus arcere, atque excludere peccata, & scelera etiam immanissima; potuisset idem initiò rectè pariter, & laudabiliter aditum non penitus obstruere dolori, labori, atque aliis id genus adversis rebus, quas ex se ipsa fert hominum conditio & natura, quæque omni scelere, & culpa vacant. Quoniam verò hàc in rè Jansenius, & discedit a Bajo, & sibi ipsi non satis consistit; quique malum statuit nullum unquam esse posse, quod aut peccatum, aut pœ-

na peccati non fit; idem ipse decreti hujusce sui statim oblitus, quod modo Augustini authoritate contendebam, de adultæ ętatis hominibus, mihi facilè concedit; de infantibus ipsis, atque puerulis ecqua fuerit Augustini doctrinà, quam brevissimè videamus. Primum Augustinus; testimonio etiam Ludov. Vives ipsius interpretis ad III. 13. civit. *Non satis constitutum babuit, quales hominibus, si nihil commisissent, nati fuissent liberi: parvuli ne, & cum hàc totius corporis imbecillitate; an vero robusti, sensuqe, & mente præditi, dubiumque, ut invenit, illic reliquit*. Lege preterea cap. 37. & 38. libri 1. de pec. mer., & rem. Et, hæc quidem in statu gratiæ, atque originariæ justitię; quid, remotà Gratià, ubi nihil suprà se afferret humana natura? Quæ pro eo statu mens S. Doctoris? Profectò in 3. libro de lib. arb. ut & ibi statim apparet facilè, & Augustinus ipse cap. 11. & 12. de dono Persev. disertissimè profitetur; *ità de parvulis disputavit, ut etiam si non supplicia, sed primordia naturæ forent, difficultates illæ*, & incommoda, quibus omnes obnoxii nascimur; vincerentur tamen Manichei. Id unum scilicet, eo libro spectabat, *ut sive pœna esset peccati originalis in parvulis, quod veritas babet, sive non esset, quod non nulli errantes opinantur, nullo modo tamen, quam Manicheorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet, & mali permixtio crederetur*. His autem potissimum rationibus in eo libro impiam obterit Manichæorum calumniam, Deumque eximit ab omni inclementię, atque injustitiæ nota. Primò, quia parvuli extrà doloris ictum, nec virtutis merito sunt, nec condione naturæ, quæ natura *inordinate*, nec jure ullo sibi vendicaret aut immortalitatem, aut vacuitatem doloris. *Nec vero ideò mala dici* debet, aut ejus author vituperandus, *quia illa est melior, quæ bisce malis subjecta non est. Iniquissimè de rebus estimant, qui talia volunt esse omnia, quale est summum bonum*. Secundò, quia. *Parvulorum cruciatibus duritia mojorum contunditur, aut exercetur fides, aut misericordia probatar*. Tertiò, quia parvulis ipsis per quàm utile fortasse fuerit ità cruciari: *nam quis novit, quid ipsis in secreto judiciorum suorum bonæ compensationis reservet Deus, qui quanquam nihil rectè fecerint; tamen nec peccantes aliquid ista perpessi sunt: non enim frustrà etiam infantes illos, qui, cum Dominus Jesus Christus necandus ab Herode quęreretur, occisi sunt, in bonorem Martyrum receptos commendat Ecclesia*. Quartò denique, quia dolor naturam sentientem mirè commendat: quæ tunc maximè, cum dolet, unitatis, atque integritatis amantem, retinentemque se probat: ut etiam apparet in pecoribus, quæ quamvis nihil male merità sint, multa tamen, & dura patiuntur: *ne, si ex ipsorum dolore non appareat appetitus ille unitatis; minus, quam opus sit, admoneamur ab illà summà, & sublimi, & ineffabili unitate creatoris esse omnia ista constituta*. Hic Jansenius, qui, præ uno Augustino, alios omnes Ecclesiæ Patres, atque adeo Ecclesiam ipsam vix non contemnit, ac desipere putat; lib. 2. de statu puræ nat. c. 19. Augustinum ipsum hec omnia, quæ sibi videt manifestè adversari, *incautiùs, atque ex levissimà suspicione fudisse*, ait: *Hallucinari, somniare*, honoris causà, dicit: & quod ferre planè non possis, *infirmitati doctrinæ*, lapsum hunc tribuit: cum tamen Augustinus, ut constat ex 1. retract. 9. 1. librum 2. & 3. de lib. arb. absolverit jam . *Presbiter ordinatus*. At enim hæc, quæ ibi tradiderat, post eà revocavit, seque ipse correxit? Ubi nam? cedo locum. Num fortè in libro retract.? nam, si uspiam, ibi certè animadvertenda, & castiganda ista fuerant. Ibi verò, ut videre est lib. 1. c. 9. n. 6. adeo nihil istorum damnat, ut omnia potius approbet, atque confirmet. Quod ipsum ab eo factum video cap. XI. n. 27. & cap. XI 1. n. 29. & 30. de dono Persev. quem librum, post Retractiones ipsas, jam senex, non utique *infirmæ doctrinæ*, conscripsit. Improbat ista, inquit, & minus, *vel ideò, ac firma*, esse dicit cap. 7. n. 19. epist. 28. ad Hieron. de animæ origine, quæ nunc

mu-

mutato ordine, est 166. Quid igitur, quod iis rationibus contrà Manichæos confecerat, minus ne valide, firmiterque confectum putat? Atqui in hàc eadem epistolà, hoc ipso eodem capite, ac numero, *invictum persistere*, ait, *quod tunc agebat*. Illud ergo est: in eo libro ità contrà Manichæos, pro Dei sanctitate, & justitià pugnat; ut, quoniam ii testamentum vetus, quodque ad originale peccatum attinet, novum quoque repudiant; nec certam aliquam de animarum origine sententiam statuere laboret, qua eas appareat Adæ culpà jure teneri, & obstringi; nec planè contendat, quæ mala nos multa, & gravissima, in ipso vitæ limine, statim excipiunt, supplicia esse, ut reverà sunt, non verò primordia naturæ. Rationibus ibi utitur validissimis iis quidem, atque firmisimis; sed & a sacris literis, & a præsenti rerum statu, atque ordine omnino solutis, & abstractis, nec tam id ibi curat, aut sequitur, quod est ré ipsà, quam quod esse potuit. Potuit autem Deus, quis neget? eos, qui a parvulis plura subiissent incommoda, aut adultà ætate, aut etiam hàc vità functos pluribus bonis cumulare; ut non culpandus, sed laudandus ab iis esset, quos durius habuisset: neque id illi, aut injustitiæ, aut immanitati, sed bonitati, ac beneficentiæ tribuendum foret. Contrà verò Augustinus idem in hac epistolà nihil probat, quod ex sacris literis, atque ex eà, quam sacræ ipsæ literæ modo esse docent, divinæ providentiæ ratione, institutoque nexum, suspensumque non sit. Cumque, ut res modo se habent, malum omne, & quidquid durum, ac triste quisque patitur, supplicium sit, & in peccatum ultimò tandem referri debeat; rationem, non quà parvuli justè crucientur, sed quà cruciatibus justè puniantur, quærit hic Augustinus. Eaque omnis propterea ipsi modo visa est minus, *valida, & firma* divinæ justitiæ defensio, quà non probetur in pueris aliquid pœnà dignum inesse; quod tam multa ferat illa ætas, quæ licet alias causas habere potuissent; ex peccato tamen nata esse omnia certò constat, & supplicii rationem habere. Eademque de causà, eam, quæ Hieronymo, & sibi cæteroquin etiam probabatur sententiam de animæ hominis origine, amplecti cunctatur, quod in eà sibi non satis liquidò appareat, *qua justitia animæ, si novæ creantur, ac nullo suo præcedente peccato, sed voluntate creatoris singulæ singulis nascentibus adhæreut; ità peccato obligentur alieno, cum exindè propagatis membris mortalibus inseruntur; ut tantis deinde afflictionibus pœnas luant*, quantas ibi S. Doctor enumerat: quæ omnes quidem ipsum primò sollicitum, atque anxium habent; deindè verò *iis omissis, & contemptis, quæ brevi tempore patiuntur, nec transacta revocantur, earum damnatione*, se maximè angi significat, *quæ sine baptismo ex hàc vità emigrant*. Hàc in rè præcipuè, iis rationum præsidiis, ac propugnaculis diffidere videtur, quæ ipsum adversus Manichæos, *securissimum*, ut ipse fatetur, præstiterant. Atque illud hic in primis reiicit, quod ibi *firmissimum* expertus fuerat Deum videlicet, *in secreto judiciorum suorum parvulis, aliquid bonæ compensationis fortasse reservare*: quæ defensio hìc sanè locum non habet: nam *circà eos, qui post gravissimos cruciatus sine sacramento Christianæ societatis expirant, quæ compensatio cogitanda est, quibus insuper, & damnatio præparata est*? Non igitur, ut ex his clarissimè apparet, quæ alibi dixerat Augustinus, in hàc Epistolà retexit, ac revocat, ut velit Jansenius: sed contra alios hostes aliis armis sibi pugnandum existimat: atque ità disputandum cum Pelagianis, qui *quod utraque Scriptura docet, accipere se profitentur*, uti præsens fert rerum ordo, & providentiæ, quà regimur, lex, & ratio postulat. Hæc Augustinus.

Horum autem similia reliqui sacri scriptores, cum illorum temporum æquales; tum qui deinde sunt consequuti. Paulinus epist. 38. ad Jovi. *utiliter exercemur, &c.* Claudius Mar. Victor l. 1. in Gen. *largitio pura, non merces, &c.* Cyril-

rillus Alex. Glaphyr. l. 1. de Jacob. *Gaudent potius*, *&c.* Joh. Cassianus Col. 6. de nece Sanct. *Tria sunt*, *Bonum*, *Malum*, *Medium*, *&c* Petrus Chrysol. serm. 89. de S. Joh. Bapt. *Media sic habentur*, *&c.* Eucherius sen. epist. paraenet. ad Val. *in eandem utilitatem bona*, *& mala*, *&c.* Basilius Seleuc. orat. 8. in Joseph. *virtutis mercaturam*, *&c.* Prosper in resp. ad cap. 13. Gal. *gloriosa tolerantia*, *&c.* Sententias suprà citavimus! Theodoretus l. 5. hæret. fabu. c. 10. *Paupertas*, *servitus*, *morbus mediam quandam sortem*, *&c.* totâ orat. 6. & 9. de provid. item serm. 3. 6. 11. de curan. Græc. affect: Denique in Auctar. epist. ad Ep. Antiochiæ, & epist. ad Dioscor. Æneas Gazæus in Theophr. *Nec pauperiem*, *nec morbum mala esse*, *&c.* Procopius Gaz. in c. 3. Gen. *nec inter bona*, *nec inter mala*, *&c.* Fulgentius epist. 2. ad Gal. n. 15. *nec miseros homines possunt facere*, *&c.* & serm. 10. de verb. Mich. n. 5. *Malum autem dico*, *&c.* tum, si ei adjudicandus est liber de præd. & Grat. ibi cap. 16. *Si humanum genus*, *&c.* Primasius in omnes ep. Pauli, ubique passim: itemque Gregorius M. apud quem illa præcipua, ac perillustria sunt tom. 1. Præf. in l. Job. n. 6. *sicut unguenta*, *&c.* lib. 2. cap. 45. n. 70. *Deus non nisi benignè*, *&c.* lib. 3. cap. 7. n. 11. *eos premit in infimis*, *&c.* lib. 7. cap. 4. n. 29. *Nec proprietas*, *&c.* lib. 8. c. 10. n. 20. *Electus igitur quisque*, *&c.* sed super hàc tè nimis multa: idem scribit Gregorius aliis in locis quam pluribus: idem alii omnes Ecclesiæ Scriptores ad nostra hæc usque tempora, quorum testimoniis in hanc etiam Catholici dogmatis partem a mè olim laboriosissimè collectis, ne similitudo, & copia fastidium creet, hìc supersedeo.

§. III.

ET jam tandem ad primum respondeo, crudele meritò reputari ab Augustino, quod ibi scribitur; primum, quia inter eas miserias peccatum Manichæi ponebant, ejusque non liberum hominis arbitrium, sed Deum auctorem faciebant. Quare apud ipsum disp. 1. cont. Fortun. n. 27. ità Cum Deo expostulat hominis anima. *Non est mihi servatum liberum arbitrium: tu nosti necessitatem, qua pressa sum: cur mihi vulnera imputas, quæ suscepi? quare me cogis ad pœnitentiam, eum tu sis causa vulnerum meorum, cum tu scias quæ passa sum, gentem tenebrarum in me fecisse, te authore*, *&c.* & l. 22. c. 22. cont. Faustum. *Quis ferat inquit*, *&c. cum Deus*, *quem fingitis*, *membra sua*, *quę coactus coegit ire in fauces peccati*, *posteà damnet in globo? &c. membra sua Deum*, *& in peccati voraginem tradere*, *& pœnæ sempiternæ colligationè damnare*. Deinde, quia quodcumque animæ coactæ peccarunt, non hujusmodi vitæ miseriis, plecti dicebant, sed æternis quoque suppliciis, ut constat ex loco proximè citato. Quæ sane summè distant ab iis molestiis, & incommodis, quibus hominem subiici posse contendimus in statu puræ naturæ. Denique, quia hæc omnia non in ullam animarum ipsarum utilitatem, non in Dei gloriam, & honorem; sed in vanum quendam ipsius metum, seu potius, sæviendi libidinem referebant. Sic enim Fortunatum urget Augustinus disp. 2. n. 25. & 26. *si Deo noceri non poterat*, *quare nos hùc misit?* atque ita concludit n. 28. *Cui noceri nihil poterat*, *crudelis voluntas fuit*, *&c.*

Ad secundum respondeo, ea nos attulisse ex Augustino, quibus perspicuum atque evidens fit, non accusandâ, sed maximè laudandam Dei justitiam, etiamsi hominem ità condidisset; ut jam inde usque a primà ætate, quantumvis innocens, atque extrà omnem culpam, multis tamen, gravibusque subjaceret incommodis. Quare quod habet contra Julianum, *Deum fore injustum*, *si tam gravi jugo premeret parvulos innocentes*; dictum intelligi debet, pro pręsenti rerum statu, ac providentià, in quà ejusmodi mala pæna sunt, non conditio naturæ. Quod si pæna sunt, aut culpam arguunt in hominibus, aut injustitiam in Deo.

Om.

Omnis enim pœna, si justa est, pœna peccati est, & supplicium nominatur ait August. l. 3. de lib. arb. c. 18. n. 51. Nec verò hìc mihi rursus opponi potest, id ipsum negatum fuisse ab Juliano, vitæ scilicet hujus ærumnas supplicii rationem habere: hunc enim fuisse primum Pelagianorum errorem, etiam si Adam non peccasset, ipsum tamen, ejusque posteros, & morituros fuisse, & reliqua omnia passuros, quæ mortalem conditionem sequuntur. Vitiosum porro esse concludendi genus, ut quidpiam evincas, id assumere, quod æque sit controversum: principioque, ut ajunt, atque hypotesi aliquà uti, de quà cum Adversariis non tibi conveniat. Id, inquam, obiici mihi non potest. Etenim Augustinus, ut primi criminis reos esse parvulos omnes evinceret, sumpsit quidem, & habuit interdum etiam pro concesso, & probato, mala illa, sine quibus nullus hominum nascitur, supplicia esse, non primordia naturæ: sed rectè id, atque jure sumpsit: probarat enim jam, atque obtinuerat utriusque Scripturæ præsertim, & Patrum, qui ante ipsum floruerant, testimoniis luculentissimis: quæ plurima protulit contra Julianum, quæque non eo pleraque directò spectant, ut probent, pertinere ad posteros Adæ peccatum; verùm illud primo efficiunt, eas esse præsentis providentiæ leges, seu, ut Augustinus ait, *hujus sæculi dispositionem*, ut iis bonis, quibus ab initio ditatus est homo, nemo excidat, atque eiiciatur, qui reus non sit: nec mors, dolor, calamitas, malum denique sit nullum, quod idem pœna non sit: ex quo deinde nascitur illa conclusio. *Deum fore injustum, si tam gravi jugo premeret innocentes.*

Ad tertium respondeo, sejungendam esse æternam miseriam, de quà sermo est in iis tribus locis, quæ nobis objecta sunt; ab iis molestiis ac difficultatibus, de quibus præsens est controversia. De illa quidem, pro ut res tulit, quæ fuerit Augustini mens, & sententia, sub ipsum secundi paragraphi initium declaravi; de his verò sic statuo, iis tunc deformari, pervertique rectum rerum ordinem, Augustini sententià, cum pœnæ rationem habeant, ut reapse, nunc habent, & tamen culpam antecedant, premantque innocentes: secus verò, ubi sint conditio naturæ, atque exprimentum, exercitatioque virtutis. Quod ipsum disertè testatur Augustinus in eo ipso loco, qui contra nos citatur ex lib. 3. cap. 9. de lib. arb. *Si bonum* inquit n. 28. *& magnum aliquem virum, hortante honestatis officio, videamus ignibus, quantum ad corpus attinet, concremari, non hoc vocamus pœnam peccati, sed fortitudinis, & patientiæ documentum, &c. At vero crudelissimi latronis membrà cum tali supplicio confici adspicimus, approbamus ordinem legum. Ornant ergo ambo illa tormenta* (non perturbant, aut pervertunt rectam Reipublicæ administrationem,) *sed ille merito virtutis, iste peccati.*

DISPUTATIO A RATIONE.

§. IV.

Idem, omnibus innatum, & in animo quasi insculptum dicunt a Natura, non posse, qui innocens sit, rè adversà ulla cruciari. Primò, quòd antiqui philosophi in eo plurimum laborarint, ut malorum, quibus urgemur, causam aliquam invenirent, quæ Deum injustitiæ, & crudelitatis absolveret: & alii quidem in ante actæ vitæ facinora, alii in Dæmonem ipsum, alii in naturæ bonæ, & malæ mixtionem ea omnia retulerint, alii in alios errores abierint.

Secundò quòd Augustinus ipse, contra Pelagianos etiam naturalem rationem sibi in præsidium advocet, præcipuè lib. 5. cont. Jul. cap. ult. n. 65. & 66. & lib.

lib.6.cap.21.n.67. quibus in locis, ab iis, qui negant Adæ culpam ad ejus posteros pertinere; alterutrum concedendum putant, aut Deum esse injustum; aut eam naturæ bonæ, & malæ permixtionem esse factam, quam commenti sunt Manichæi.

§. V.

Sententiam nostram ratio quoque probè confirmat. Et primò quidem a morte ad reliqua mala, quæ infestam habent hominum vitam, validum est argumentum. Si enim Adam, sine ullà sævitiæ, aut injustitiæ nota, a Deo condi potuit morti obnoxius, quæ omnium terribilium ultimum est; cur non etiam subjectus cæteris malis, quę cùm multo leviora sunt; tum gravius nihil habent, ac tristius, quam quod indicia futuræ mortis quædam, atque adeo initia, & causæ sunt. Præterea illa ipsà, quibus hominem ostendimus naturà mortalem; reliquis malis subjectum comprobant, quibus, post grave admissum, conflictari cæpit. Quas enim, intrà hominem mortis causas esse diximus, eędem & plurimos afferunt morbos, atque ipsam in primis senectutem efficiunt, quæ tot habet incommoda, ut dubium esse non possit, quin homo innocens ità condi queat, ut in miserià, atque ærumna aliquando sit, si ità condi potest, ut consenescat; cum miser, atque ærumnosus hoc ipso sit, quod se futurum cogitet aliquando senem. Quid quæ sunt extrà hominem? Deberi ne aliquid ipsi putas, cujus ope non id solum propulset, quod si juxtà sit, fodiat, laceret, interficiat; sed id etiam, quod sensum aliquem doloris asperum cieat, quod cutim pervellat, quod leviter pungat? Quod si homini innocenti, nihil tale debetur, nunquid igni, si propiùs ad illum accedat, si attrectet, in eum hominem, vis nulla esse debet? Atqui nobis tactus ideo datus, totoque corpore æqualiter fusus est, ut omnes ictus, ac nimios ipsos frigoris, & caloris appulsus sentire possemus. Nec verò tactus dumtaxat, sed ipsum planè admirabile aliorum etiam sensuum artificium; totaque humani corporis constructio satis ostendunt; ab iis, quæ nobis extrinsecus obiiciuntur, nihil unquam pati asperum, triste, durum, penitus suprà naturam hominis esse.

Venio jam ad Theologica: atque illud primum statuo, malorum genera esse duo: in altero quod est, verè, & propriè malum esse: culpam enim semper aliquam, & turpitudinem habet. Quæ verò alterius generis sunt, ea vix in malis ponenda esse: quippe quæ vitio vacant, & sicut a culpa, sic etiam absunt a vituperatione, ac reprehensione sapientum. Primi quidem generis mala semper ex mala causà: nam culpa bonam voluntatem habere non potest. Horum vero, quæ vix in malis esse diximus, sæpe sunt causæ laudabiles, eademque honestè eligi, atque expeti, Deumque ipsum authorem habere queunt. Hic autem contrà mè statim insurgunt adversarii: & hæc quoque mala, a mala causa profecta esse clamitant: miserias nimirum, ærumnasque omnes terris invectas primi hominis culpà. Quasi verò id negem: aut, sinon peccasset Adam, tale aliquid nos passuros fuisse dicam. Hæc omnia, fateor, terris intulit culpa: sed distinguendum, ac sejungendum dico id, quod rè ipsà fuit, ab eo, quod esse duntaxat potuit. Supplicii ista quidem nomen, & rationem habent: eaque, veluti laxatis habenis, in nos immisit, & quasi incitavit divina ipsa Justitia, scelerum ultrix, ac vindex. Quęro autem, immitti ne poterant etiam in innocentes? Non poterant, inquis; nam ità, Deum inter, hominesque convenerat; eos, quamdiù in Dei obedientià persisterent, tamdiù malorum id genus expertes fore. Quid si ità non convenisset? tamen immitti non poterant: crudelitatis enim, atque injustitiæ

 fuis-

fuisset, exagitare, atque excruciare hominem, sine ullà causà. Ergo, si id non sine causà fieret, liceret. At, quæ causa esse potest torquendi innocentem? Bonum ipsius aliquod majus, ac præstabilius, quàm illa ipsa doloris omnis amotio, quam deberi vis innocenti. Quid enim; non licuerit Deo malis hisce, quæ vitio carent, primos homines subiicere, eà saltem ratione, quà malorum genus aliud, in quibus est culpa, licuit non impedire? Quod Deus non impedierit, ut sane poterat, quo minus primus homo peccaret; ultionis certè non fuit: nec, si ultionis non fuit, crudelitatis continuò fuit, atque injustitiæ. Bonum scilicet aliquod illinc eliciendum sibi proposuit, quod Ipsi quidem gloriæ, nobis verò utilitati maximè cederet. Potuit igitur eodem consilio, atque proposito non penitus summovere ab innocentibus frigus, calorem, res alias, quarum est appulsus, morsusque paulo acrior: nec potuit id ipsi vitio verti, atque exprobrari. Neque enim dubitandum est, quid corporis cruciatibus efficere potuisset, qui ex veris animi malis, peccatoque ipso tot bona exprimere, atque extundere potuit; ut melius fuerit, eum *de malis benè facere, quàm mala nulla esse permittere*. Longum verò esset utilitates omnes, & commoda recensere, quibus homini etiam innocenti satius foret aliquid obiici adversum, cum quo molesta, & dura quædam interdum ipsi luctatio esset, quam rebus prosperis semper uti, & ad voluntatem fluentibus. Sic enim in omni virtutum genere se exercet, in eoque Christiana humilitas, patientia, fides, spes, charitas intenditur, atque augescit. His autem accedit, ipsi, quo pluribus hìc molestiis, & angoribus implicatus sit; eo majorem, cumulatioremque, vel apud superos, vel alio in loco paratam fore mercedem. Quod unum bonum, qui sibi proponeret, etsì is quidem nil pœnà dignum admisisset; non video tamen ei quid dolendum foret, aut expostulandum cum Deo de dolore, de paupertate, de charorum interitu, de morbo, de debilitate, de cæcitate, tum si qui sunt alii casus, in quibus, nescio quomodo, nomen positum est calamitatis, & mali.

Instò prætereà, atque urgeo: licet Deo non impedire peccatum, quod sui ipsius cognitio, quod pœnitentia, quod aliud quidpiam consequatur, aut homini salutare, aut honorificum Deo: si bona igitur illa ipsà eadem adjuncta esse videat cuipiam corporis morbo, aut vulneri; ista non impedire multo magis liceat. At enim, esse peccatum cum permittit, hominem facultate liberà, qua præditus est, uti sinit? Perindè quasi non æquè facilè, ac promptum ipsi foret, impedire peccatum, etiam incolumi libertate. Age verò: quoniam potestate, ac libertate, quà pollet, hominem ad arbitrium suum uti permisit; si tantundem boni conficere poterat, ut verè poterat, hominis cruciatu aliquo, atque morbo; dubitandum non est, quin illi fas esset id ipsum frigori, & calori permittere: uterentur scilicet viribus suis, easque, ut casus, & rerum natura ferret, in hominem sine impedimento explicarent. Nam profectò, si homo, quoniam ei libertas attributa est a natura, is est conditione sua, in quem cadere culpa possit; cum ei sensus à natura dati pariter sint, is est etiam, in quem cadere possit & dolor. Quemadmodum igitur Deus, quamvis is homo esset, qui ad peccatum illici, & inflecti non difficile posset; immò quanvis certò sciret, fore ut in bono non persisteret, si tentaretur a Dæmone; tentari tamen illum, rectoque averti permisit; *quid usque adeo est omnipotens, ut de malo illo facere posset bene*; sic etiam permittere potuit, eundem tentari frigore, & calore, tentari morbo aliquo: cum ipsi, qui omnipotens est, & sapientissimus, ex his etiam malis, quæ verè, & propriè mala non sunt, bonum aliquod extrahere, nec minus facile, nec minus conveniens foret.

Ratio hæc aliam ducit ipsi valde conjunctam. Indignum Dei nec æquitate, nec

nec bonitate fuit; hominem innocentem obnoxium esse sollicitationibus, ac tentationibus Dæmonis: nec igitur indignum fuisset, eundem subjectum esse morbis, & doloribus. Ecquid mali est, dicent, in tentationibus? homini tentatio non nocet; nisi ipse velit. At turbat, angit, excruciat, etiam si non velit. Certè homini probo multo gravius, durius, odiosius est oppugnari a Dæmone, quam pedibus, aut stomaco laborare: hinc enim vita, illinc innocentia, quæ vità ipsà homini potior esse debet, in discrimen adducitur. At enim id homini non debebatur, nullam esse extrà ipsum peccandi illecebram, quæ illum aliquando invitaret, atque allectaret. Idem prorsus a nobis ostensum est de alio malorum genere, non enm esse hominem naturà suà, quem nullus unquam attingat dolor, aut morbus, cui nihil durum, ac triste accidat. At tentatio, & si malum, aliquod sit, magnum tamen continet hominis bonum: in eàque seges, & materies est ampla gloriæ. Neque insidiis, atque oppugnationibus Dæmonis ideo est expositus Adam, ut vinceretur: sed, ut vinceret: atque ex eo certamine, ejus & fides, & constantia eniteret. Ego verò id ipsum confirmo de paupertate, de orbitate, de morbis, de cruciatibus, ac de omni malorum turbà, quæ, propter ipsorum utilitatem, qui rectè de rebus estimet, non tam pænæ deputet, quàm beneficio. Et profectò id etiam tentationis genus est aliquod, sed omni planè malitià, & fraude vacuum, honestum, laudabile. Quod si absurdum non est, a Dæmone, cui propositum est verum hominis malum, attentari, sollicitàrique fidem ipsius, etiam innocentis, absurdum quì sit, eandem probari a Deo? a quo quæ est, est eadem honesta, & sancta tentatio *nam Deus intentator malorum est*. At in hac tentatione est aliquis sensus doloris? Quid tum? In illa est, quod innocentem acrius pungat, ipsique magis displiceat, atque odio sit; scilicet insidiæ, captiones, præstigia, incitamentum, lenociniumque peccati. Non equidem intelligo, si sævitiæ non fuit, ut certe non fuit, hominem demoni obiicere, eundem obiicere dolori, cujus sævitiæ fuisset. Nempe oppugnatio doloris acerba est, & aspera sensibus? dæmonis animo. His præsidiis munitus, & instructus est Adam a Deo, quibus Dæmonem facilè vinceret? Armari pariter ita poterat adversus dolorem, ut ne succumberet, animoque concideret. Objectus est dæmoni, ut vinceret, victoriæque suæ præmium amplissimum ferret? Obiici potuit dolori, itidem ut vinceret, ac demum tolerantiæ suæ eximios fructus perciperet. Illud verè inter utrumque Interest: tentatio altera tota est insidiis, in spe vana, atque mendaci, falsisque pollicitationibus: quæ omnia cùm per se mala sint, & culpam spectent, eoque tendant, ut hominem capiant, a Deoque abducant, a Deo ipso esse, & adhiberi non possunt. Tentatio verò altera posita est in rebus duris, adversis, toleratu difficilibus, quæ, cum non sint mala per sese; a Deo iniici possunt, atque ipsum authorem habere. Porro hoc ipsum harum tentationum discrimen sententiam nostram confirmat: etenim si Deum non dedecet, eum condere hominem, qui a dæmone tentari per insidias possit, Deum quì dedecet talem condere, ut a Deo ipso tentari, seu verius probari, ac perfici queat doloribus, atque cruciatibus? Mirum oppido est, quem Deus non eximit iis tentationibus, quæ positæ sunt in malo, & malum spectant ex sese; ab eo illas omnino removere debuisse, quæ virtutem acuunt, probantque: nec fraudem, nec improbitatem, nec malitiam, nec culpam, nec turpitudinem habent. Sed & aliud est tentationis utriusque dissimile, quod altera est alterà periculosior. Difficilius enim est homini cum dæmone quam cum dolore luctari. Quam multòs antiquus hostis a virtutis proposito avertit, eorumque voluntates id genus illecebris huc illuc flectit, ac torquet; quibus ærumnà ne vultum quidem mutaret! Et forte primos parentes, quos ille

 tam

tam facilè dejeck, dolor non inflexisset. Quare hinc etiam ità concludo : ex poni potuit homo innocens majori periculo : potuit ergo idem exponi & minori. Et si Deus, quanquam nec homini infensus, nec ullius sceleris ultor ; ipsum tamen objecit hosti callidissimo, a quò subito circumventus, captusque est ; quid ni, bono pariter hominis aliquo sibi proposito, ipsum posset cum eo hoste componere, de quo vel utrumque, vel alterum saltem certò sciret, aut ab homine vincendum reapse, aut vinci posse quidem certè facilius. Sanè, si cui potestas, atque oprio fiat, utrum adversarium sibi dari malit dæmonem, an dolorem ? si is saluti suæ consultum optimè velit, continuò petat dolorem : de eoque, tanquam de præstanti aliquo bono ad se divinitus delato, & sibi ipsi gratuletur, & Deo, tanti muneris authori, gratias quàm maximas agat.

§. VI.

QUæ cum ita se habeant, ad primùm respondeo, à nobis quidem facile dari in hominum animo penitus affixum, atque insitum esse à natura, nihil adversi pati quemquam sine causà, hoc autem dato, contrà nos nihil planè concludi, qui non sine causà, sed sine culpà, pati hominem posse volumus, causasque plures afferimus, easque honestissimas, atque justissimas, cur is etiam, qui in culpa non sit, in doloribus sit tamen animi, & corporis: quodque ità se habeat, agi secum à Deo liberalissimè, ac beneficentissimè putet. Quod autem in has causas mortalium ærumnas non revocent veteres quidam philosophi, qui hac super rè multa stultè, atque impiè fabulati sunt ; de hoc enim vero non multum laboro : cum enim mihi præsto adsint, & suffragentur ad unum omnes sacri Ecclesiæ scriptores, non est, quod Pythagoreorum, & Manichæorum suffragia magnopere ambiam : adstipulatores, patrocinatoresque istos adversariis libens remitto.

Ad secundum respondeo, Augustinum, ut ex libris ipsis ab Adversario citatis facilè apparet ; tum demum naturæ lumen, rationemque ipsam Pelagianis obiicere, postquam costituit mala ista, quibus affligamur, non primordia, sed supplicia esse naturæ. Id nisi sumat, & habeat ibi jàm pro probato ; videri possit naturali lumini, & rationi nimium sane tribuere : quà vel solà detegi posse confidat non solum originale peccatum, sed etiam adventum, & gratiam Servatoris, & alia Fidei nostræ mysteria, quæ omnia pariter colligit ex miseriis parvulorum.

ARTICULUS IV.

Utrum eidem debeatur Ἀπάθεια, hoc est, ut vertit Hieronymus, Imperturbatio.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE

§. I.

AJunt Bajus, & Jansenius : qui quæ ab authoritatè fusè, & latè disputant, ad hanc summam omnia tandem referuntur : Si homini, ut homo est, non deberetur *Imperturbatio*, naturalem ipsius proprietatem, & conditionem fore *Concupiscentiam*: hoc autem dici non posse, primò, quod eam Apost. ad Rom. VII. 9. 23. *peccatum appellat, legemque peccati*.

Se-

Secundò, quòd eam ex sese malam, pudendamque esse multis in locis Augustinus probat contrà Juli anum, multisque rationibus: quin etiam illum reprehendit, quod eam *naturalem* dicere auderet.

§. II.

Ego verò contra hos ea primum veluti in aciem educo, quæ sunt Gen. 11.25. *erat autem uterque nudus, Adam scilicet, & uxor ejus, & non erubescebant. Et* 111. 7. ותפקחנה עיני שניהם *& aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos &c.* cum ver. 11. *Timui, quod nudus essem, & abscondi me: cui dixit, quis enim indicavit tibi, quod nudus esses* &c. Hæc enim mutationem illam significant, quæ intrinsecùs etiam facta est in homine: atque eorum præcipuè habituum jacturam, quorum ope, nec caro pugnabat adversus spiritum, nec appetitus adversus rationem. Hæc sanè Patrum interpetratio: Crysostomus hic: *aperti sunt*, inquit, *oculi amborum, quia, postquam mandata transgressi sunt, Deus sentire eos illa fecit, quæ ante, ob singularem illius in se benevolentiam, non sentiebant, &c. auferrique gloriam illam, quæ, quovis vestimento, honestius eos tegebat.* Augustinus lib. XI. de Gen. ad lit. cap. 32. num. 42. *Ibi enim sensit, quâ prius gratiâ vestiretur, quando in sua nuditate nihil indecens patiebatur. Ibi completum est, Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.* In voluntate tuâ, idest omnino liberè, & gratuitò. *Avertisti autem faciem tuam a me, & factus sum conturbatus.* Quæ postrema Psalmi XXIX. verba ita explanat in lib. de nat. & grat. c. 28. n. 32. *Deserit aliquantum Deus unde superbis, ut scias non tuum, sed ejus esse, & discas superbus non esse.* Plura de hoc ex Patribus suis in locis.

Secundò ipsis obiicio Romanos Pontifices, a quibus hæ theses damnatæ: 26. *Integritas primæ conditionis non fuit indebitâ naturæ humanę exaltatio, sed naturalis ejus conditio*, 29. *Falsa est doctorum sententia: primum hominem potuisse a Deo creari sine justitiâ naturali* 55. *Deus non potuisset ab initio talem hominem condere, qualis nunc nascitur.* Quibus thesibus, appetitum naturâ suâ rationi planè ad nutum obedientem intelligi voluit Bajus, ut ipse fatetur lib. 1. de prima hominum cond. cap. 3.

Postremò sacros omnes omnium sæculorum scriptores, qui ἀπάθειαν suprà hominis conditionem evehunt, & imperium dumtaxat politicum in appetitum rationi concedunt. Apud hos verò, quæ præcipuè legenda sunt fuerit hic judicasse satis. Dyonisius Areopagita cap. 4. de div. Nom. §. 19. ab iis verbis, *a ratione dissident perturbationes, &c.* §. 20. *concupiscentiam irrationalem* §. 23. *Ipsa verò affectio animalis naturam & c.* §. 25. *Si concupiscentiam, cæteraque, quæ dicuntur, sed non sunt simpliciter mala &c.* Clemens Alexander l. 4. strom. *hominis virtus, cum sit suâ essentiâ perturbationibus obnoxius &c.* & Pedag. l. 1. c. 2. *Christum Dominum Patri simillimum dicit*, quòd ἀναμάρτητον, & ἀπαθῆ *Omnino ab humanis perturbationibus liberum &c.* Hilarius Pict. toto libro 10. de Trinit. de quo tamen libro consulendus Lanfrancus Cantuar. Archiep. contra Bereng. in epist. quam refert Baron. tom. II. annal. ad an. 1078. Athanasius tom. 3. lib. de commun. similis essent. trium Personarum §. ult. *Naturalis affectivunm motus ei insitus est &c.* Basil. Magn. tom. 1. lib. de verâ Virgin. *vi naturalis instinctus &c.* Gregorius Nazianz. orat. 26. de Moderat. *Anima per corpus affectuum particeps fit. Timor eam constringit, &c.* Macarius senior totâ fermè homil. 17. imò & 38. ut plane demirer Apatiam, quam Evagrius Ponticus accepit ex Stoicis, a Gennadio in Macarium referri cathal. cap. 10. Sed illud fortasse est, homo a Pelagianis non planè alienus Apathiæ, quæ unus erat ex tribus præcipuis ipsorum

erro-

erroribus, Macharii patrocinium, in suo illo cathalogo accersere voluit. Consule Indicem expurgat. Gregorius Nyss.disp.de anim. & resur. πάθη, id est, *affectus, passiones, perturbationes, neque nobis attribui in malum; neque illinc peccatorum existere causas necessarias, ac propterea peccata referri non posse in Deum humanæ naturæ authorem, &* Quo dici nihil aptius potest, pro nostra sententià. Nemesius philos. lib. de Nat.hom.cap.1. *Homo non modo rationis particeps, sed etiam animal est, & necessarii vitæ usus animalis, motusque turbidi persæpe rationem attentant, &c.* Ambrosius de Noè, & arcà c.24. *Omnis affectus, qui est, præter deformis delectationis illecebram, passio quidem est, sed bona passio, &c.* & cap.25. *In carne delectatio, & passio est: non mens, & ratiocinatio, &c.* denique integris capit.21.& 22.lib.1.de officiis Joh.Chrysostomus hom.16.in cap.2.Gen. *ablata est gloria, quæ illos circumdabat, quia se indignos tali honore fecerant, &c. Nudati propter peccatum supernæ gratiæ amictu, & sensibilis suæ spoliationis sensum acceperunt, &c. veste illà novà, & admirabili gloriæ, ac supernæ benevolentiæ expoliatos Deus sentire fecit, quæ ante, ob singularem illius in se benevolentiam, non sentiebant, &c.* Apertius autem, & sine ullà methaphorà hom.19. ex iis 22. quæ habitæ sunt in sedit. Antioch. A. C. 387. *Concupiscentiæ radix habet a natura principium: concupiscere enim naturale est.* Hieronymus totà Epist. ad Ctesiphontem, in qua Pelagianam quidem Apatiam insectatur: ita tamen, ut Bajum etiam, & Janjenium feriat, eosque omnes, qui hominem, ex suà met naturali conditione ἀπαθῆ esse docent: a quibus eorum philosophorum errorem instaurari dolet, qui hominem Deo non modo similem, sed etiam æqualem faciebant; sive quod Apathiam directò propugnarent, ut Zeno; sive quod aliquid docerent, ex quò necessariò illa sequitur, ut Pythagoras, qui, ut est apud Ciceronem lib. 1. de Nat.Deor.n. 27. ac de senect.n.78. hominum animos e divinà ipsà naturà, & substantià delibatos esse ajebat, atque defectos, ac propterea ἰσοθέυς, & ἀντιθέυς. Legenda præterea quæ scripsit Hieronymus idem præf.l.4.in Jerem.lib. ipso 4.comment.cap.22. Prolog.dialog. & lib.2. adversus Pelag.Epist.143.ad Julianam.lib.de Grat Christi c.22.& sequent.

Ex Augustino primum illud expediam, quod mihi sanè suppeditabat Hieronymus quoque. Ab utroque enim Pelagiani impugnati, cùm aliis de causis, tum etiam, quod Apatiam inducerent, atque in hominis potestate esse contenderent, cupiditates vel nullas, vel rationi planè obsequentes habere. Quæro autem, in cujus hominis potestate situm id esse dicerent. Innocentis ne, & originariæ labis expertis? Ità planè: in hoc enim etiam erravit Pelagius, quod naturam humanam adhuc incolumem, atque innocentem putaret: neque ad posteros pertinere ullo modo primi parentis delictum. De homine igitur innocente id affirmabat: & tamen impugnatus est ab Augustino, & Hyeronimo, neque id tantum ipsi crimini datum, quod hominem nasci innocentem putaret; sed etiam, quod in hominis, quem innocentem putabat, potestate esse diceret, eo quietis, & tranquillitatis pervenire, ubi perturbationibus animi prorsus omnibus, commotionibusque vacaret. Quod si id deberetur hominum naturæ innocenti, ut ait Bajus, & Jansenius, nequaquam fuisset de opinione illà Pelagius damnatus: neque Patres, qui ipsius errores recensent, ac notant, hunc seorsum ab aliis ponerent, quasi numerum, ac seriem, gravitatemque augeret errorum. Exemplo uti libet: fac Sortem in gravem aliquem morbum incidisse: constet autem mecus existimare, eoque errore ductum de Sorte ipso id pronuntiare. *Sortes modo iter mille passuum pedibus conficere potest.* Prudenter hìc mihi nemo duplicem obiiciat errorem: & quod Sortem ægrotare non putem, & quod iter illud pedibus posse putem contendere. Transferantur hæc ad rem nostram. Adæ culpà

pà vitiata est humana natura, & sceleris primi contagio ad posteros omnes manavit. Negat id Pelagius, & hominem, quem adhuc integrum, atque incolumem judicat, nullàque affectum peccati maculâ, posse ait, propriis opibus, & facultatibus, *legem, justitiamque omnem implere, & perficere*: ut sine omni prorsus peccato sit, non solum *formali*, quod ajunt, sed etiam *materiali*: nec ἀναμάρτητος tantum, sed & ἀπαθὴς propriè, àc verè dicatur. Reclamant Patres, in concilia coeunt, seorsim utrumque culpant, atque damnant: & quod hominem faciat innocentem, & quod innocenti longè plus justo tribuat. Profectò, si persuasum fuisset Hieronymo, & Augustino Ἀπάθειαν hoc est, ut ipsi vertunt, *impassibilitatem, & imperturbationem*; non transilire fines, & jura naturæ Innocentis; non erat, cur tantopere succenserent Pelagio, quod hominem, quem omni culpâ vacuum existimabat, id assequi posse diceret naturę viribus, ut peccato careret, eo etiam, quod ita vocatur, *quia & peccato factum est, & peccatum, si vicerit, facit*, l.1.de nupt.& concup. c.23.n.25. nec bonum dumtaxat faceret, sed etiam perficeret; licèt *hæc sit perfectio boni, ut nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine, &c.* l.1.Retract.c.15.n.2.*& hoc sit perficere bonum, ut nec concupiscat homo: Imperfectum autem est bonum, quando concupiscit, etiamsi concupiscentiæ non consentit ad malum*, l.1.cont.2.epist.Pel. c.10.n.19. *Proinde, cum caro concupiscit adversùs spiritus, & spiritus adversùs carnem, ut non ea, quæ volumus, faciamus; nec carnis perficiuntur concupiscentiæ, quamvis fiant; nec nostra perficiuntur bona opera, quamvis fiant. Sicut enim tunc perficitur carnis concupiscentia, cum consentit ei spiritus ad opera mala, ut non concupiscat adversùs illam, sed cum illa; sic & bona opera nostrâ tunc perficiuntur, quando ita spiritui caro consenserit, ut adversùs eum etiam ipsa non concupiscat*, l.4. cont.Jul.c ult.n.36. At enim falsò judicabat Palagius hominem esse innocentem? Quamvis falsò judicaret; si tamen judicabat; consequens erat, ut reliqua omnia ipsi tribueret; quoniam ea negari innocenti, nefas esse vos quoque censetis. Quid enim? etiamsi falsò putem Sortem rectè valere, si tamen puto, ac persuasum habeo; eumne dicam non posse longulum illud iter pedibus petere? Si vera est vestra Sententia, nihil sanè plus justo Pelagius dedisset naturæ, quàm quod eam culpæ eximeret: nihil enim plus illi dabat, quàm quantum eidem, si innocens foret, deberi velint Bajus, & Jansenius. Quapropter is unus Pelagii error fuisset: hoc totius hæresis caput, & summa, hominis innocentia. Quod contra tamen visum est Patribus, qui certè Pelagianum dogma trifariam distinguere, ac dividere solebant: ejusque errores ad tria potissimum capita revocare: quæ semper eadem, licet non eodem semper ordine, proponebant. *Primum autem erat; nihil mali parvulos habere nascendo. Alterum; Gratiam Dei secundum merita nostra dari. Tertium, hominem in hac vita posse nullum habere peccatum.* Ita Aug.l.5.cont Jul.c.1.n.2.&lib. de dono persev.cap.2.n.4. *Tria sunt, ut scitis, quæ maximè adversus eos catholica defendit Eccl. quorum est unũ, gratiã Dei non secundum merita nostra dari..... alterum est in quantacunque justitia sine qualibuscunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminẽ vivere: tertiũ est, obnoxium nasci hominẽ peccato primi hominis.* Denique lib. de Hæres. ad Quod vult deũ n.88. *Pelagianorum est hæresis, hoc tempore omnium recentissima à Pelagio Monacho, &c. Hi.... Gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt, nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis, &c. In id etiam progrediuntur, ut dicant, vitam justorum in hoc sæculo nullum omnino habere peccatum: & ex his Ecclesiam, &c. Parvulos etiam negant, secundum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ primâ nativitate contrahere. Sic enim eos, sine ullo peccati ori-*

gi-

ginalis vinculo, *&c. Obiiciuntur eis*, *& alia nonnulla*, *sed ista sunt maximè*, *ex quibus intelliguntur etiam illa vel cuncta*, *vel penè cuncta pendere*. Cæteros omnes Pelagianorum errores, quod ex his tribus nexi pendent, reticet Augustinus: si igitur hominis innocentiæ consequens esse putaret, ipsi deberi eas opes, atque præsidia, quibus & salutariter operetur, qui est secundus Pelagii error; & sine omni plane peccato sit cùm formali, tum materiali, qui est error tertius; illam unam nominaret; unam certè persequeretur: in eaque totam Pelagii hæresim veluti in sua stirpe, & radice succideret. Itaque quibus in locis postrema duo Pelagiani dogmatis capita seorsim impugnat, ibi nobis etiam militat contra Bajum, & Jansenium. Atque inde peti quidem innumera possint, atque in præsentem articulum transcribi; verum hæc pauca brevitatis causâ seligenda, ac perstringenda duxi l.1.Retract.c.15.n.2. ab iis verbis, *Hoc enim peccatum usque adeò non est in voluntate*, *ut dicat quod nolo*, *hoc facio*, *&c.* Epist. 177.ad Inn. n. 16. 17 18. *Quod dicunt posse hominem esse sine peccato* . . . *utrum in hac vita*, *quando caro concupiscit adversus spiritum*, *&c.* Epist.186.ad Paulin. c.12.n.40. & 41. *Quamvis ei non consentias*, *&c.* Ep.193.ad Mercat. n. 8. *Quomodo nemo hic vivit sine peccato*, *&c.* l.10.de Gen.ad lit.c.12. n.21. *In potestate non est*, *ne concupiscat*, *&c. Apostolus nunquid*, *ait*, *non sit peccatum in vestro mortali corpore?*, *&c.* Tract.41.in Joh.Evang.c.8.n.12. *non ait non sit*, *sed non regnet*, *&c.* Tract. 56. in cap.13. n.4 *humani affectus*, *sine quibus in hac mortalitate non vivitur*, *&c.* Tract. 58. n.5. *propter humanos*, *quibus in terris versamur*, *affectus*, *&c.* Exposit.proposit.ex Epist.ad Rom.n.17.35.36.37. *Ista desideria de carnis mortalitate nascuntur*, *&c. morietur autem peccatum*, *cum reformatio corporis*, *&c.* Exposit. Epist. ad Galat. cap.5.n.46.*etiamsi existant desideria carnis de mortalitate corporis &c.* serm. 2.in Psalm.108.n.2.& 3. *Non operantur peccatum*, *& tamen non sunt sine peccato*, Serm.30. de verb.Psalm.108.c.5.n.6. *Quomodo enim in hac carne mortali*, *&c.* Serm.151.de verb. Apost.Rom.7.n.2.3.4. &c. *Plenitudo est ista virtutis perfectio justitiæ*, *&c.* Serm.152.n.2. *agit caro desideria sua*, *&* Serm.154.cap.3.n.3.& 4. *Angeli Justitiam*, *& perfectionem*, *&c.* Serm.155.c.2.n.2. *Tantum ergo valet mens*: *sic regit*, *cum regitur*, *&c.* & n.7. *In carne peccati*, *& mors est*, *& peccatum*, *&c.* n.15. *Resurgat corpus spiritale*, *videbis plenam*, *perfectamque concordiam*, *&c.* Serm.182.c.5.n.5. *Quod conditione mortalitatis*, *&c.* lib.de Continent. cap.8.n.10. *Boni perfectio non impletur*; *quod si in ista mortalitate sperandum putamus*, *fallimur*, *&c.* lib. 14. de Civit. cap. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *Quocirca illa*, *quæ* ἀπάθεια *græcè dicitur* . . . *optanda est*: *sed nec ipsa hujus est vitæ*, *&c.* lib. 20. cap.27. *In hac conditione mortali*, *& corpore corruptibili* . . . *non perfectè ratio vitiis imperat*, *&c.* lib.22.c.21. *Homo spiritalis sic in hac vita dicitur*, *ut tamen corpore adhuc carnalis sit*, *&c.* lib.19. contr.Faust. cap. 7. *Etiam sub gratia positis in hac mortali vita*, *&c.* lib. 2. de peccat. merit.& Remiss.c.7.& 8.n.9.& 10. *Donec totum transeat in adoptionem*, *&c.* De Spir. & lit.c.36.n.66. *Inveniant isti si possunt*, *&c.* De Nat.&Grat.c.38.n.45. *ubi tota hominis absorbeatur infirmitas*, *&c.* c.42.n.49. *Dum charitas Dei*, *quantum plenissimè natura nostra*, *&c.* c. 50. &c.n.58. &c. *Ubi est possibilitas*, *quæ inseparabiliter insita probatur esse naturę*, *&c.* c.52.n.72. *Facere*, *&c. perficere autem omnino adversarium non habere*, *&c.* Integer liber de Perfectione Justitiæ Lib.1.deNupt.& concup.c.17.18.19. &c. n. 30.31.32. *Non perficit*, *quia non implet*, *quod scriptum est*, *ne concupiscas*, *&c.* lib. 3. de Controv.2.Epi. Pelag. c.7.n.18. *Nondum esse æqualem Angelis Dei*, *& putare se jam posse habere justitiam æqualem Angelis Dei*, *&c.* & n.22. *Si secundum hominis mortalis capacitatem perfecti sumus*, *&c.* l.2.cont. Jul.c.8.n.22. *cum & nostra corpora fuerint immortalitate renovata*, *&c.* l.4.c.3.n.28. *Quamdiu vivimus*

mus in hac carne mortali , &c. l.5.c.15.n.57. *Neque enim tantum potest justus homo esse, qui homo est , &c.* l.6.c.12.n.40. *Tanquam in Cœlo jam inter Angelos habitans immortaliter , &c.* c.23.n.74. *Tamen sunt, nec alienæ sunt , &* lib.1.oper.imperf. cont Jul.n.68.69.70.71. &c. *Alia erat illa immortalitas , &c.* n.101.102.103. &c. *adhuc in se ipso ingemiscit adoptionem expectans , redemptionem corporis sui , ubi sic habeat carnem,ut jam peccare non possit , &c. Si enim necessitas nulla peccandi est ,quid patiebatur .... ut diceret : non quod volo , facio bonum , &c.* lib.4. n.43.44.45.46.47.48. &c. *Illius virtus hæc erat, eam non habere : nostra virtus est ei non consentire &c.* n.91.92.93. 94-96.97. &c. *Ille quoque sanctus , qui dixit deo : signasti peccata mea in sacculo,& ad notasti si quid invitus admisi ; non utique habuit in voluntate peccatum , quod commisit invitus . Quid ille , qui dicit , non quod volo facio bonum &c.* l.5. 28.29.30. &c. *De libera voluntate facientis illud....peccatum , quod non est etiam pæna peccati &c.* n. 38. *Rationalis quippe Creatura cum primum facta est , ita facta est , ut si peccare nollet , nulla necessitate urgeretur , ut vellet , aut etiam non volens , idest,invita peccaret , & non quod vellet,faceret bonum, sed malum , quod nollet, hoc ageret, ubi jam non peccatum illud, quod peccatum simpliciter dicitur, sed etiam pæna peccati est .* n.40.*sicut aliud etiam peccatum in majore homine, propter quod dicit : non enim quod volo,facio bonum, sed quod nolo malum , hoc ago, nec tamen ista necessitas insanabilis est ei , cui dicitur , de necessitatibus meis erue me &c.* n. 49. *Ecce , & quod non agit bonum , & quod agit malum , non possibili, ut ipse constituis , sed ut ille patitur , & fatetur, necessario suo debet . &c.*n.50.*Quod nolo malum , hoc ago , necessariò &c.* n.61. *quando necessitate agitur malum , & sub necessario malo , clamat homo ; miser ego sum &c.* n.62. *Neque bonum , quod vult , non facere , & malum nolle , & tamen agere , necessitas non est; aut è contrario non erit nobis etiam virtutis necessitas felix, quandò tantà gratià natura nostra replebitur .* lib.6.n.8. *Non est ergo hujus vitæ Justitia , vitium non habere &c.* His omnibus in locis, aliisque ejusdem modi quampluribus, tertiam Pelagiani dogmatis partem Augustinus seorsim persequitur,atque confutat. Sic tamen adversus ipsos contendit, hominem in hac mortali vita, non posse esse sine omni plane peccato ; ut, licèt alibi iis interdum obiiciat levia quidem , ac venià digna , sed tamen vera , & formalia peccata ; hìc tamen , ut loca ipsa considerantibus facilè statim apparebit , eos oppugnet peccatis materialibus, hoc est, pravis concupiscentiæ motibus , *qui quòd ex peccato sunt , & ad peccatum inclinant*. Trident. sess. 5. peccata dicuntur. Duo enim hæc tertius Pelagianorum error complexus est ἀναμαρτησίαν , atque ἀπάθειαν : quippe qui naturæ utrumque tribuerent, impeccantiam , atque imperturbationem ; iisque duobus,si non Deo, ut ipsis exprobat Hieronymus, at quidem certe, ut ait Augustinus,Angelis apertè Deum contuentibus æqualem hominem facerent. Porrò pravas has appetitiones , quas Julianus in primam , naturalemque hominis conditionem ; Augustinus in hominis culpam refert , ac depravationem , corruptionemque naturæ: ita tamen , ut eas corporis , & animalis , & mortalis proprias esse doceat : de quibus duabus humani corporis conditionibus , quæ sit Augustini sententia , habes articulo 2.& 3.verùm affero iam tandem loca quædam, quibus idem Sanctus Doctor disertè, atque expressè testatur, quod primis Parentibus concessum est , *ut sine iis affectionibus viverent , quę contra rationem accidunt , mentemque perturbant , Gratiæ , & magnæ id quidem gratię fuisse assignandum.* l.1. retract. c.23. n.1. ab illis verbis *à cujus concupiscentiæ dominatu* &c.l.2. de Gen. cont. Manich. c.16.n.24.*Nudus enim erat à simulatione;sed vestiebatur luce divinà,&c.*Epist.143. ad Marcellin.n.6.*Quis omnia enarret carnalis infirmitatis incommoda ? quæ utique non erunt,cum corruptibile hoc &c.*lib.6.de Gen.ad lit.à cap.19.& n.30.ad c. 29. & n.40.

& n.40. lib.9.cap.10.n.16.17.18. *mutavitque illam qualitatem, qua corpori sic dominabantur, ut non dicerent, video aliam legem in membris meis, &c.* lib.XI.c.31. n.41. *Mox ut ergo præceptum transgressi sunt, intrinsecus gratiâ deserente, omninò nudati &c.* c.32.n.24. *ibi enim sensit, quæ priùs gratiâ vestiretur, quando in sua nuditate nihil indecens, &c.* lib.de Fid.& Symb.c.6.n.13. *Spiritale corpus intelligitur, quod ita spiritui subditum est, &c* Enchirid.de Fid,&c. cap.91.n.23. *propter quod, & spiritalia dicta sunt, cum procul dubio corpora sint futura, &c.* lib. de catechizand.Rud.c.18.n.19. *Nec corruptibilia corpora tunc habebant, antequam eos mortalitas invaderet, &c.* lib.13. de civit.c.13. *Nam posteaquam præcepti facta transgressio est, confestim, gratiâ deserente divinâ de corporum suorum nuditate confusi sunt. Unde .... à perturbatis, &c.* cap.23.n.1.2.3. *dono cœlesti jam tale erit, ut etiam cœlo incolendo, non amissâ naturâ, sed mutatâ qualitate conveniat, &c.* cap.24.n.7. *libido membrorum inobedientium .... cum illos divina gratiâ deseruisset, exorta est, &c.* integra cap. 9.10.& 11. cap.17., *ut cognoscerent, quod eis indumento gratiæ præstaretur, quando membra eorum voluntati repugnare nesciebant. Quâ gratiâ remotâ, &c. nudati scilicet eâ gratiâ, quâ fiebat, ut nuditas corporis nulla eos lege peccati, &c.* cap.26.lib.22. c.21. *erit autem etiam corpore spiritalis, &c.* Disp.2.cont.Fortun. Manich. n.22. *Cum autem gratiâ Dei amorem nobis, &c. propter autem gratiam Dei, &c.* lib.1.de peccat.mer.& rem. c.16.n.21. *Tunc ejus corpus, quamvis esset animale, ac mortale, gratiam, perdidit, qua ejus animæ omni ex parte obediebat, &c.* lib.2.cap.22.23.24. *Non enim abnuimus humanam naturam, &c. sed gratia, &c.* lib.4.cont.Julian.perfect.c.16.n.82. *Quid est, gustato cibo prohibito, nuditas indicata, nisi peccato nudatum, quod gratiâ contegebat? Gratiâ quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus bestialem libidinem non habebat. Qui ergo vestitus gratiâ non habebat in suo corpore quod puderet, spoliatus gratiâ sensit, quod operire deberet,* lib.de corrept.& Grat. cap. XI.n. 29. *Adam non habuit Dei gratiam? imò verò habuit magnam ..... nulla tali rixâ a se ipso adversus se ipsum tentatus, atque turbatus, &c.* lib. 1. Oper. imperf.cont.Julian.n.69. *Mortali huic, terrenoque corpori nostro. &c.* lib.4.n. 43. *Quemadmodum mors, atque corruptio belluinis, humanisque corporibus potuit non esse communis, quamvis communis eis esset terrena materies, ita potuit nec libido esse communis, &c.* lib.5.n.8. *Ostendentes, etiam manente formâ, in se aliquid esse mutatum, &c.* lib.6.n.40. *Duas quippe istas imagines, terrestris videlicet hominis unam, cœlestis autem alteram ..... illa scilicet animali corpori, hanc spiritali, &c.* Verùm præcisis aliis omnibus, quibus ἀπάθειαν non minus clarè supra naturam hominis evehit, non quidem ut est primò conditus, sed ut est in se ipso, spectatis ejus naturalibus facultatibus, terrenique, atque animalis corporis conditione; venio jam tandem ad illud, quod ab Augustino traditum priùs lib. 3.de lib.Arb.c.22.n.64. confirmatum deinde est lib.1.retract.c.9.n.6. his verbis. *Quam miseriam Pelagiani nolunt ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum: quamvis Ignorantia, & Difficultas etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset, sicut in eodem tertio libro de libero arbitrio disputavimus.* Quæ ipsa verba iterum repetit in lib.de dono Persev. c.XI.n.27. ibique profitetur, se quidem nunquam concessisse Manichæis, & Pelagianis *hominis naturalia primordia re verâ fuisse ignorantiam, & difficultatem*; contendisse tantùm, etiamsi hypothesis illa admittatur, nequaquam sequi tamen, quod Manichæi volebant, culpandum esse Deum: *ac duas propterea statuendas esse, boni scilicet, & mali coæternas naturas.* Locum hunc difficultatis plurimum habere fatetur Jansenius lib.3.de stat.puræ nat.c.18.Deum tamen præsto sibi fore sperat, ad eam, ut ipse ait, *diffilandam*, sed eà Respondet, quibus agno-

agnoſcas, ad ſuperbum, & planè ſtultum iſtiuſmodi votum, præſto illi adfuiſſe, non luminum Patrem, ſed cæcitatis, atque erroris authorem. Ait hypotheſim illam non afferre ſtatum mere naturalem: primò, quod naturæ ſuperaddat Gratiam, cujus ope concupiſcentiæ reſiſtat, ac rectè agendi difficultatem ſuperet; Secundo, quod eidem ſuperaddat peccatum, & una aliqua nitatur, *quatuor illarum de Animæ Incarnatione ſententiarum, quæ* tum ferebantur. Quod ad primum ſpectat, ego hic id unum contendo, hominem condi potuiſſe ab initio iis fermè obnoxium difficultatibus, quibus modò laborat. Id ſi conceditur, non eſt, quod ultra progrediar. Ut autem homo ſolis naturæ præſidiis, iiſque opibus, atque auxiliis, quibus roborari poſſet à Deo, Authore naturæ, eas difficultates vincere, ſuaſque cupiditates frangere, & quod honeſtum eſt, & rationi conſentaneum, ſequi valeat, demonſtrabitur quæſt. ſequen. art. 1. Quod ad ſecundum, nego in illa hypotheſi ullum involui, atque includi peccatum: ſic enim ſcripſit Auguſtinus: *etiamſi Ignorantia, & Difficultas eſſent hominis primordia naturalia &c.* primordium autem naturale nec eſſent, nec dici poſſent, ſi naturam ſequerentur corruptam, atque damnatam. Aliud Janſenius molitur effugium: ait Auguſtinum confutaſſe manichæos ex hypotheſi falſa, atque impoſſibili. Itane, vero? Cur impoſibilis hypohteſis illa? num, quod ea non ſit Dei poteſtas, ut illud efficere, hominemque ignorantiæ, & difficultati ſubiiſcere poſſit? Minimè verò inquit lib. 3. deſtat. pur. nat. cap. 21. & 22. id *non ſuperat poteſtatem Dei, nec excedit dominium ejus*. Quid igitur? *Hypotheſis illa*, inquir, *Dei & juſtitiam violat, & polluit ſanctitatem*: impoſſibilis cenſenda eſt, quod Deum & iniqnum faceret, & authorem peccati: In ipſum quippe referri poſſet quid quid homo peccaret, ſi ignorantia, & difficultas ipſius forent naturalia primordia. Ar, quid eſt, quod etiamſi ejuſmodi forent hominis primordia, nec ſic tamen culpandum, ſed laudandum fore Deum ſcribit Auguſtinus? Nunquidnam, non culpandus, ſed laudandus, etiamſi iniquus? non culpandus, ſed laudandus, etiamſi author peccati? Fatendum eſt igitur, quoniam ea hypotheſis, Auguſtini ſententià, divinæ nec juſtitiæ, nec ſanctitati adverſatur, ei viſam eſſe poſſibilem. Teſtimonium hoc Auguſtini ſapienter expendit, momentiſque ſuis ponderat Franiſcus Annatus tom. 2. l. 5. c. 8. libet hic ejus veſtigiis paulisper inſiſtere: ac præcipua quædam Janſeniani hujus dogmatis capita cum hoc S. Doctoris loco conferre, ut appareat quàm penitus ab antiquo novus Auguſtinus ubique diſſideat, atque diſcordet. Primò in ea rerum hypotheſi, ſtatuque naturæ, in quo hominis primordia forent ignorantia, & difficultas, novus Auguſtinus lib. 2. de St. puræ naturæ cap. 10. In concupiſcentia eandem vim ſtatuit, quam ipſi falsò pariter attribuit in præſenti ſtatu lapſæ Naturæ: conjunctam videlicet ei tunc quoque fore, *carentiam indifferentiæ, & peccandi neceſſitatem perpetuam*: &, quod conſequens eſt, Dei Sanctitatem nullam fore ait, quod talem naturam inſtituens perpetuam peccandi neceſſitatem induceret. Antiquus Auguſtinus ſi hujus ſententiæ fuiſſet, Deumne ſcripſiſſet in ea hypotheſi *non culpandum, ſed laudandum*? Secundo novus Auguſtinus ait, non potuiſſe hominem condi ab initio, qnalis nunc naſcitur ignorantiæ, & difficultatibus obnoxius, *niſi in Schola Manichæi*: opus iſtiuſmodi deforme, ac turpe fore, *& mali Creatoris*. Antiquus Auguſtinus, ſi idem ei perſuaſum fuiſſet, Creatoremne, atque artificem operis hujus, *non culpandum, ſed laudandum* aſſeruiſſet? Tertiò, novus Auguſtinus, *motus concupiſcentiæ quædam eſſe deſideria peccandi, turpes eſſe, illicitos, malos; & Calvinum ſapere, qui putat inferi a Deo poſſe Creaturæ rationali*, docet in eodem lib. c. 14. &, quod conſequens eſt in ea hypotheſi, quæ hoc malum involuat, Deum fore malorum, & turpitudinum Creatorem, inhoneſtum, ſceleſtumque fore, *fore Calvini Deum*.

Antiquus Augustinus Creatorem ne scripsisset, *nec de ipsa quidem difficultate culpandum, sed laudandum*, si de illius difficultatis hypothesi tam malè sensisset? Quartò, novus Augustinus, *perspicuum esse*, dicit, *inhonestatem illam, & turpitudinem concupiscendi non esse tribuendam* Creaturæ, *sed veluti, per canalem, redire ad Deum*. Antiquus Augustinus, si ex illa hypothesi id sequi putasset, Deumne sic quoque *laudandum, non culpandum* dixisset? Quinto, novus Augustinus *hanc carnis cum spiritu luctam, hanc libidinis cum virtute repugnantiam, hanc erubescendi de tanta fœditate necessitatem*, ejusmodi esse affirmat c. 18. ut ea unquam Deo authori tribuere *sit irreligiosum, ac sine blasphema opinione sustineri non possit*. Quoniam igitur ea hypothesis, quam possibilem modò defendimus, hæc omnia secum advehit, ipsius sententiâ, in Deumque refert authorem; qui illam admittit, id admittit, quod nonnisi *irreligiosa, & blasphema opinione* defendat. Antiquus Augustinus, si Deum, eam ob causam, potius *blasphemandum* censuisset; *laudandumne*, non verò culpandum prædicasset? Sextò, novus Augustinus libri ejusdem cap. 21. Concupiscentiam *tam magnum malum esse affirmat, tam fœdum, tam detestandum, veræque justitiæ inimicum, ut hoc solo, quod inest naturæ rationali, non possit eam non damnationis ream constituere, & ad mortis eternæ pœnas trahere*. Antiquus Augustinus, nisi de concupiscentia aliter judicasset, scriptumne reliquisset, etiamsi ea naturale primordium hominis foret, *nec sic culpandum, sed laudandum Deum*? Septimò: novus Augustinus lib. 3. cap. 22. qua ratione probatur *non posse a Deo infundi habitum malum*, eadem probari, ait, ex tribus his nullum inseri potuisse ab initio primis hominibus, nimirum *fœdissimam illam, & pudendam concupiscentiam, profundissimam juris naturalis ignorantiam, & malitiam volūtatis*. Cum igitur, Jansenii etiā sētentiâ, ea ratio probet, infundi nō posse habitum malum, quia scilicet nexus est cum actu malo, ex eoque non laudem, sed reprehensionem, ac vituperationem Conditor ferret; Antiquus Augustinus si persuasum habuisset, quod alter ait, concupiscentiam magis etiam, quàm habitus malus, *arctam cum peccato connexionem habere*, laudarine de ipsa quoque Conditorem præcepisset? ab omni culpa, atque nota exemisset? Octavo denique; novus Augustinus quod asserit lib. 1. c. 19. In hypothesi Calvini quæcumque delinquerent homines, *materialiter scelera Creaturæ, vera tamen scelera, & peccata Dei fore*; transfert ad hypothesim puræ naturæ, cùm in eodem lib. tum præcipuè l. 2. cap. 14. cum igitur hypothesis puræ naturæ contineatur ignorantiâ, & difficultate, antiquus Augustinus, qui Deum extra omnem culpam, imò, & laude dignum forè dixit, etiamsi homines duobus hisce malis principio implicuisset; itane loquutus esset, si quod in ea hypothesi committerent homines, *ipsorum quidem materialia dumtaxat, Dei autem vera scelera, & peccata fore* judicasset? Nihil igitur hac de re tota novus docet Augustinus, quo non apertè dissentiat ab antiquo: ut duos supra viginti ipsos annos, quos in veri Augustini lectione, ac meditatione à se positos jactat falsus Augustinus, in eo elaborasse videatur, non ut illius doctrinam referret, sed ut simularet: nec aliud tanto tempore molitum dicas, quàm quod a Trojanis factum 2. Eneid. finxit Virgilius, ut nimirum Pelagio Augustini spolia, & insignia accommodaret; iisque potissimum telis, atque armis Apathiam defenderet, quibus jam planè conciderat.

Augustini mentem hi verè sunt assequuti, doctrinamque fideliter reddiderunt: Nilus Abbas epist. 171. ex iis, quas ex optimo codice Mediceæ bibliothecæ latinas fecit, atque edidit Petrus Possinus. *In Dei arbitrio dare nobis spirituales alas. &c.* Epist. 187. *in nobis perturbationes, &c.* Cyrillus Alexandrinus Thes. l. 10. c. 3. *Et ita singulas passiones carnis fuisse in Christo, &c.* l. 4. dial. de Trinit. *Pax igitur Dei*

donum est ; & cœleste , & solis divinis veniens nutibus , &c. lib.4.de Ador.in Spir. *homo quidem initio primum factus est* , &c. lib.4.in Evang.Johan. c. 51. *Abjectio verò turbationis omnis majus quidem est* , &c. lib.4.cont Julian. *Divina natura separata ab iis affectionibus* , &c. Vide præterea homil.6. de dest. Pasch. 11. 22. Proclus arch.Const.in Epist.ad Armen. *Naturam corpoream passiones necessario*, &c. Basilius Seleuc.Orat.3.in Adam. *Principi verò rationi corporis habenas* , &c. Prosper Aquit. Sent. 15. *diversitas humanæ affectionis* , &c. Theodoretus tom.3.in ep.ad Rom.c.6. *Regnum in hoc differt a Tyramnide* , &c. & cap.7. *corpus mortale effectum, animi motus , & affectiones* , &c. Tom.4.de curand.Græc. affect.serm.5.ex Haton.lib.de Regib. *Scimus hoc autem hujusmodi affectus* , &c. Auctar.Dial.5.adversus Macedon. *opus erat anima, ut dolere, ut contristari* , &c. Epist. 65. Zenon.Magist, milit. *Humanis perturbationibus affici naturæ est* , &c. Gelasius 1. Epist.5.ad Episc. Picen. *ut nullis prorsus fragilitatis humanæ pulsetur affectibus* , &c. Julianus Pomerius l.3.de vita contemplat. cap. 31. *humanorum affectuum proprietas naturam indicat* , &c. Procopius Gaz. in c. 2. Gen. *Aliud est spiraculum vitæ , quod hominem animalem efficit , aliud est spiritus vivificans , qui hominem spiritualem constituit* , &c. in c.6. *Passiones, affectionesque* , &c. In Levit. *Naturales affectiones* , &c. Fulgentius lib.3.de verit. Prædest. & Grat. c.16.n.25. *Hæ necessitates non desinunt in corpore mortis* , &c. *ut agnoscant se illam gratiam Sanctæ libertatis , & pacis primæ* , &c. Gregorius Magn.p.2.Tom.3.proem.in 3. Psalm.pœnit. si tamen is est hujus operis author , *sicut* , &c. *ita etiam omnem , quæ ex carne nascitur , ignorabat passionem*, &c. At tom.1.in 3.Joh.c.17. *cujus appetitus subter est , eique homo dominatur , si* , &c. S. Maximus Cent. 2. c. 20. *affectionem autem ad naturam* , &c. c.25. *tres sunt animæ facultates* , &c. Cent. 5.c.99. *Cum primus homo affectionibus per gratiam vacaret* , &c. Beda tom.2.l.4. de elem.phil.n.8. *Cum enim ad hoc sit homini anima data* , &c. Tom. 4.in.Expos. Gen.cap.2.v.25. *Nec pudebat illos* , &c. *gratia Dei nudati* , &c. Vide præterea quæ ex Augustino , aliisque Patribus scripsit ad c.2.v.18.Gen. in Psalm. IX. 16. in Psalm.30.24.tom.5.in Evang.Marc.l.2.c.8.v.12. in Evang. Johan.c.13.v.21.c. 21.v.18.Tom.6.in cap.6.Epist.ad Rom.v.6.& c.7.v.18.Tom. 8.in quæst. Super Gen. Joh.Damascenus tom.1.l.2.de Fid. c. XI. *Arboris fructu nec dum degustato* , &c. c.12. *pars altera rationem non audit* , &c. c.22. *Passionum hæc est definitio* , l.3.c.14. *In hominibus denique* , &c. Super hoc videndus Jodocus Clichtoveus in suo Comment. Idem S. Doctor c.20. *Hæ Passiones , et secundùm naturam in Christo erant , et supra naturam. Etenim secundùm naturam in illo ciebantur , cum turam pati sineret*, &c. *Supra naturam autem, quia in Domino, quæ naturalia erant, voluntatem minimè prævertebant* , &c. lib.de duab.volunt. *Ira autem , et cupiditas ; esuries , sitis* , &c. & infra n.25. *Voluntas appetitio est tum animalis , tum rationalis* , &c. Tom.2. in c.6.& 7.Epist.ad Rom.Homil.in ficum arefactam n.3. *corpore nudi erant , divinâ tamen gratiâ tegebantur* , &c. hom.in Sab.S.n.2. *ut nos passionibus , et ægritudinibus obnoxios earum immunitate vestiret* , &c. sic n.9.& 10. In Sacris Paral.ex Nysseno lit. ω tit.10. *In vita corporea spiritalem , et sine perturbationibus vitam* , &c. Ex Chrysost.lit. δ tit.2. *Non ipsa natura commotionum per se mala est* , &c. *pulsantium imperitia instrumentum labefactat* , &c. Ex eod.lit. ε.tit.20. *Ego Opifex figmento meo appetitum indidi* , &c. Vide propterea quæ lit. 9 tit. 8. ex Nazianz.& tit.9.ex Basil.Moses Barcepha par.3. de Parad.c.28. *quia amicti erant gloria , & quia nulla pudoris cogitatio* , &c. Anselmus de Concept. Virg.c.4. *Nec ipsi appetitus justi , vel injusti sunt , per se considerati* , etc. De concôcord.Grat.&lib.Arbit.cap.13. *Sic autem Deus ordinavit has duas voluntates*, etc. Bernardus de Grat. & lib arb. cap.1.n.2. *Aliud est voluntarius consensus, aliud na-*

tu-

turalis appetitus ; posterior quippe nobis communis est cum irrationalibus , &c. c.2. n.3. *Appetitus autem naturalis vis in animante , movendis avidè sensibus attributa , &c.* n. 5. *Vita , sensus , appetitus , memoria , ingenium , & si quae talia sunt , eo ipso subjacent necessitati , quo non plenè subdita sunt voluntati , &c.*

Ex Scholasticis S. Thomas 1.parte q.95.art. 1. *Manifestum est autem, quod illa subjectio corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis , &c. per gratiam in anima existentem inferiora ei subdebantur* , quæst. 100. art. 1. *Justitia autem originalis , &c. quoddam donum divinitùs datum , &c.* p.2.q.85. art.5. *Deus, cui subjacet omnis natura, in ipsa institutione hominis supplevit defectum naturæ , & dono justitiæ originalis , &c.* Vide præterea quæst.89.a.3.& quæst. 4. de malo art.2.ad.2.& quæst.5. art.1.ad 3. Scotus in 2. Sent. dist.29. quæst. unic. n.3. *illa rebellio esset in homine existente in puris naturalibus , &c. probat. Naturale est unicuique appetitui ferri in suum appetibile , &c. igitur cum appetitus sensitivus existens in puris naturalibus habeat proprium appetibile , & delectabile , &c. esset rebellio , quia inclinatio potentiæ inferioris ad delectandum contra judicium rationis* , & *difficultas in refrænando , &c.* n. 6. *Ad primum argumentum dico , quod neutrum istorum ex puris naturalibus potest haberi . Cum probatur , quia opposita istorum sunt pœnæ . Dico , quod non , sed conditiones naturales , sicut non est pœna bovi mori , sed naturale , & quod appetitus ejus feratur in suum delectabile , &c.* eadem habet Gabriel dist.30.q.1.a.2.concl.1. *Ad salvandam in primo Parente tranquillitatem potentiarum , necesse est ponere donum voluntati superadditum , quia rebellio virium inferior voluntati rectæ est naturalis , idest, sequitur principia naturæ , &c.* Item concl. 2.& 3. Verùm Scholastici referuntur etiam ab aliis .

§. III.

Itaque , his prætermissis , ad primum respondeo, duplex, à mè distingui concupiscentiæ genus : *pœnale* alterum , cujusmodi nunc est , ac verè *rebelle* , quod jugum rationis sibi prius impositum excusserit , & contra quàm prima hominis conditio , & constitutio ferret , rationis imperium neque expectet , neque audiat : alterum *primordiale* , nam ita voco , cujusmodi non est , sed esse potuit : quodque veriùs *immune* , *solutum* atque *exlex* , quàm *rebelle* dixeris , quoniam quidem rationem anteverteret , ipsique identidem repugnaret , at non plusquàm ferret, quæ tunc prima foret hominum conditio , & ratio corporis animalis, nullo supernaturali dono supra suos fines , naturalemque modum evecti . De primi generis concupiscentia loquitur Apostolus , eamque peccatum meritò dixit non quod verè , & propriè peccatum sit , sed, quod illius ea sit cum peccato necessitudo , & conjunctio , is respectus , atque habitudo , quæ supra notavimus ; quibus hic illud etiam adjungimus , eum , in quo sit hujusce generis concupiscentia , cum hæc in ipso nata sit ex culpa , indignum planè fore , cui Deus unquam subveniat , & opituletur , vel solis ipsis naturalibus auxiliis , atque superiis , quæ si desint , nec appetitui satis resistat , nec peccato diu saltem abstineat , in statuque sit verè misero , desperationisque summæ , quem vocant , & damnationis. Porrò , quoniam mali ingentis hujus expers foret concupiscentia puræ naturæ , neque ortum ex culpa duceret , etiamsi daretur, fore , ut æquali pondere , atque impetu ferretur ad delectationem , quod quidem in altera quæstione articulo 1. falsum demonstrabimus ; ab eo tamen infelicissimo statu , ac desperatione rerum , cujusmodi meminimus , longè abesset ; nec peccatum diceretur , aut corruptio , perversioque naturæ , sed hominis , ut animal est , naturalis proprietas , & conditio .

Ad Secundùm respondeo, quod Augustinus contendit contra Julianum, concupiscentiam esse *malam*, & *pudendam*, intelligendum non de facultate ipsa appetendi, sed, ut ipse S. Doctor sæpe declarat, de iis appetitionibus, quibus *caro concupiscit adversus Spiritum*. Tom.4.serm.8.enar.in Psalm.118.n.3. *quando* nempe, *id quod non licet*, *libet* tom.6.l.de contin.c.8.n.20. &,quoniam ab hujusmodi appetitionibus non penitus vacua, ac libera foret pura natura, in ea etiam fore concedo, in quo homines erubescerent; malamque fateor non solum *poenalem*, sed etiam *primordialem* concupiscentiam: malam, inquam, *physicâ*, *et materiali*, ut schola loquitur, non verò *morali*, & *formali* malitiâ: Hanc unam enim excludere dicendi sunt Patres illi, qui hos animi motus malos esse negant: neque aut ita accipiendus Augustinus, qui malam esse dicit concupiscentiam, quasi velit eam esse moraliter malam, ac veram peccati rationem habere; *nam ipsa quidem concupiscentia non est peccatum in regeneratis*, *quando illi ad illicita opera non consentitur*. l.1.de nupt. & concup.c.23.n. 25. aut ita accipiendus Julianus, qui contradicit, quasi eam velit esse *moralitèr* bonam, eique vim recte facti, ac meriti tribuat: *ita vis intelligamus*, *libidinem bonam*, *sicut bona est creatura panis*, *ac vini*, *quamvis eâ malè utendo peccetur*. l.3.cont.Julian.perfect. c.20. n.41. Mala igitur esset primigenia quoque concupiscentia *physice*, & *materialiter* tantùm: uti etiam *peccabilitas*,atque *mortalitas*. Malique hujus tunc quoque pudor, ac rubor esset aliquis: nec sanè mirùm: erubescimus enim non morum, atque animi solùm, sed etiam corporis vitia, quæ à culpa sejungi potuisse jam ostendimus: ac rerum sanè quamplurium ingenuum quemque suppudet, in quibus nec peccatum inest, nec fomes, aut illecebra ulla peccati. Hic verò, quò planiùs fiat, Deum esse posse naturę illius, atque appetitus authorem, in quo identidem existant hi motus, atque affectiones, quibus *caro concupiscit adversus Spiritum*, *ac libet id*, *quod non licet*; animadvertendum est, quam in istis mali rationem, ac turpitudinem Augustinus agnoscit; utcunque concedatur de concupiscentia primordiali, ac primigenia; eam tamen longe magis, & potiori quodam jure convenire poenali, ac rebelli, de qua loquutus est S. Doctor. Hæc enim id habet pejus, ac turpius, quod nimirum est ex peccato, quod habet rationem pœne, & vindictæ: quòd rebellio dici verè potest, ut supra notavimus,depravatio,distortio,perversio naturę: quod effrænatior est,&,rationi validiùs, ac contumacius resistit, ut manifestum fiet in altera quæstione artic. 1. quòd, ut ibidem explicabitur, ante baptisma, conjuncta est cum ejus peccati reatu, *quod origine unum est*, *et propagatione*, *non imitatione transfusum omnibus inest*, *unicuique proprium*, Trid. sess.5. & hominem omni planè, non modò supernaturali, sed etiam naturali Dei auxilio indignum constituit, in eoque imbecillitatis, ac desperationis statu figit, ubi ne illam ipsam quidem beatitudinem assequi possit, quæ naturæ finibus continetur. Profectò, quæ tam mala, quę tam pudenda est concupiscentia,naturalis dici nō potest:meritòque ab Augustino Julianus reprehenditur, quod eam ita appellaret. At enim Julianus pænalem esse negabat? Quid tum, si scripturarum, quas Pelagiani recipiunt, authoritate ita convincitur, ac redarguitur ab Augustino, ut negare non posset? Ita enim S. Doctor ratiocinabatur: Deus fecit hominem rectum: bona autem Dei sunt sine pœnitentia, quod igitur modo rectus non sit, peccati supplicium est. Præterea nec concupiscentia, quæ pœnalis non sit, naturalis dici tamen potest,si ea vox ad Juliani mentē explicetur: is enim illam non quoquomodo ad naturam, sed ad primam hominis conditionem referebat: nec *naturalem* tantummodo concupiscentiam, *sed naturale bonum* nuncupabat. *Naturalem esse libidinem*, *& ego dico*, *quia cum illa nascitur omnis homo*, *& tu multo amplius*,

qui

qui dicis, quod cum illa sit conditus primus homo, &c. Cum igitur libidinem, & naturalem esse, & vinci posse ambo dicamus; utrum bonum vincamus an malum; ipsa internos vertitur quæstio l.5. cont. Jul. perfect. c.7. n.27. Nos verò, quos Juliano penitus cõsentire, criminantur Adversarii nostri, cùm aliis pluribus capitibus; tum his etiã duobus ab ipso maximè dissentimus; primò, quòd concupiscentiam, etiamsi pœnalis non sit, naturale tamen malum esse dicamus, & physicam hominis imperfectionem, nec fas esse ipsi assentiri, aut solà sensuum delectatione, & voluptate duci, quod contra asseritur prop. 8. & 9. proscripta ab Innocen. XI. Secundo, quod eam ipsam naturæ primordium, non re ipsa fuisse, sed esse potuisse affirmemus: & ad hominis naturam, non ut primò condita, & Gratiæ donis instructa, perfectaque est; sed ut primò condi potuit, atque ut & est in se ipsa, ratione quidem, ac mente, sed prius sensibus utens.

A RATIONE.

§. IV.

IIdem Sacrorum omnium Scriptorum, ac Romanæ in primis Ecclesiæ authoritati tres præcipuè rationes obiiciunt. Ajunt primò præposterum, perversumque esse, & contra rectum naturæ ordinem, quæ pars est in homine inferior, ei repugnare, quæ supra est, carnemque adversari spiritui.

Secundò; Deum fore eorum omnium scelerum authorem, quotquot homines, aut irà, aut cupiditate incitati patrarent. Immò verò Ipsi tribuendos, ac vera Ipsius peccata fore pravos omnes istiusmodi animi motus, etiamsi voluntatis assensus minimè accederet, quo solo ab homine verè peccatur.

Tertiò, hominem, non solùm spoliatum gratuitis, sed etiam vulneratum in naturalibus: &, quod consequens est, pugnam hanc carnis adversus spiritum, non proprietatem, sed vulnus esse naturæ.

§. V.

QUæ duo, ut validius refutem, sententiam meam priùs declaro, ejusque rationes omnes distinctè, atque explicatè propono. Ἀ'παθῆ, hoc est, perturbationibus vacuum primum hominem dicimus, cupiditates non quod nullas, sed quòd sibi planè obsequentes, ac minimè turbulentas haberet: ut neque priùs, neque contra, quam ipse vellet, in ejus appetitu motio, mutatioque esset ulla. Porro quid illud esset, quod inferiorem animi partem superiori tam perfectè subiiceret; num quid unum, ac simplex; an verò mixtum, & multiplex; inclusum ne, ac penitusinsitum in ipso homine, an verò positum extra ipsum; supra naturamne, tantùm *quoadmodum*; an verò, ut ajunt, etiam *quoad substantiam*; Scholastici, quibus vacat, sedulo, ac diligenter excutiunt: nos cuicuimodi isthuc foret, omnino liberaliter, ac nullo prorsus debito, primo homini datum fuisse asserimus, atque ita defendimus. Quoniam nihil est cognoscens, quod idem, & appetens non sit; sicut est in homine vis cognoscendi duplex, sensus, & ratio; ita duo sunt appetitus: ita illi quidem inter se apti, & connexi; ut in alterum, qui sensum sequitur, alteri, qui ratione ducitur, potestas, imperiumque aliquod attributum sit a natura: sed, ut Aristoteles 1. Polit. 3. aliique sapientes docent, dominationis genus id omne *politicum* sit, quo liberi, non *dispoticum*, quo servi tenentur. Neque enim ex propria ipsius constitutione, & natura usque adeo appetitus inferior devinctus, mancipatusque est

su-

superiori; non ita ejus vi, nutuque tenetur; ut, quæ duo sunt própria servorum, neque ante, neque contra ipsius imperium moveri queat: &, postquam res est externis objecta sensibus, atque inde per interiores sibi rite proposita; eam, si bona est, prosequi, si vero mala, aversari per se ipsum non valeat. Quod ne sola philosophorum authoritate nixus affirmare videar; quę duo mancipiorum propria esse dixi, ut ne quid agant sive contra, sive etiam ante, quam Dominus velit, invicem sejungo: ac de utroque seorsim ostendo, quàm sit, & contra naturalem habitudinem, aptitudinemque appetitùs sentientis ista servitus; & supra vim, atque efficacitatem appetitùs rationalis dominatio tanta.

Primo quidem, non est in potestate hominis, quid in externos sensus semper incurrat. Tum, si quid quemque percusserit, impedire non potest, quo minus ipsius species illabarur animo, ad sensusque perveniat, qui intra hominem sunt. Horum autem cognitionem, & judicium, quodcumque illud sit, statim sequitur appetitus: qui, ne moveatur, utque ait Augustinus, *ne visis tangatur*, adeo prohiberi non potest; ut ante, quam pars animi sublimior quicquam deliberet, ante etiam, quam rem cognoscat, suamque de illa sententiam ferat; in ipso jam mutatio facta sit aliqua, turbatioque, & commotiuncula quędam semper extiterit cupiditatis, aut metus, lętitiæ, aut mæroris. Quippe illa, quæ diximus, aliud ex alio, ita inter se nexa, & colligata sunt omnia; ut in homine situm non sit, ea disiungere: &, uno admisso, quę consequentia sunt, repudiare. Horum quippe natura est ipsa necessarium principium: principium autem necessarium ita definiunt philosophi: *quod, positis omnibus ad agendum prærequisitis, non agere non potest*. Iam vero, postquam boni, vel mali species aliqua sensus extimos, intimosque pulsavit, nihil appetitui deesse, quominus in rem illam ex templo feratur, cùm ipsa brutorum similitudine ostenditur, cum quibus nobis est facultas illa communis; tum iis etiam rationibus, qnibus probatur, quid quid cognoscens est, appetens ipsum esse. Cum igitur humani animi pars inferior vi quadam prædita sit percipiendi res singulares, & materia concretas; & suus eidem inesse debuit modi ejusdem, atque ordinis appetitus. utque ei a superiore animi parte nihil est expectandum, quod si absit, sensus non plane valeant res sibi rite objectas, & admotas percipere; sic ei pariter nihil inde expectandum, quod appetendi virtutem compleat: sed illi ex se ipsa apta, & parata esse omnia debent, quæ utrique muneri fungendo sunt necessària.

Id ipsum conficio alia via. Sciscitor enim: postquam mali cujuspiam terribilis, jamque adventantis species sive aures, sive oculos pepulit; postea etiam, quàm ad interiores ipsos sensus ea impressio manavit; tantum ne virtutis, ac virium hominis appetitui naturaliter inesse putas; ut solorum sensuum iudicio, & admonitu, ex se ipso extimescere valeat? an vero aliud quidpiam ad timorem adhuc requiris? si potest timere, atque inpromptu jam sunt omnia, quare non timeat, cum causa isthæc sit necessaria? Quid ei expectandum dicis nutum, pulsumque partis alterius, quę rationis particeps, & libera est? Quod si pertimescere nondum potest; dic; age, ecquid illi deest, quo minus possit? Deest, inquies, judicium rationis, atque imperium Voluntatis: sic enim hic appellare necesse est altiorem hominis appetitum. Verum eodem recidis: itane inferior hominis appetitus, natura suà, mancus est, ac debilis; ut in eo tota, atque integra non sit extimescendi vis, & facultas? Ita prorsus, respondes: si naturam spectemus hominis, ut est in se ipsa, appetitui nostro non eam vim esse inditam reperiemus, ut, ante quam res ad rationem deferatur, & Voluntas annuat, aut etiam impellat; ex solo sensuum notitia, incitari, aut quoquam moveri possit. Atqui, inconsulta ratione, nec expectato voluntatis assensu, movetur tamen

men in hoc præsenti statu lapsæ naturæ : &,si quid mali jam fere adesse , atque impendere nuntiatur a sensibus, certè a superiore appetitu non præstolatur , aut accipit, quo expavescere, metuque contrahi valeat : immo verò persæpe ipso metuit prorsus invito, ac repugnante. Quid igitur in hoc naturæ statu naturalem illum supplet virium defectum, quem in appetitu modo ponebas ? Quid ipsi , & unde accedit, quare, ante etiam rationis sententiam , integrum , & undique aptum , completumque existat timoris, aliarumque affectionum principium ? Expecto jam , dum dicas , appetitum nostrum , supra suammet naturalem conditionem, evehi a Deo , ut partis altioris motum prævertat , quem ex naturæ instituto subsequi deberet : vires illius suppleri , integrarique divinitus : eumque adeo rationi bellum indicere, gratià posse , naturà non posse . Quæ cum absurdissimè dicerentur, fatendum est , quoniam mali illius instantis imago , antequam mente exprimatur, exprimitur sensu;& appetitus, qui sensu trahitur, principium est timoris jam satis paratum , idemque necessarium ; fatendum est, inquam , in hoc metum priùs existere, quam appetitus rationalis quicquam de illo præcipiat , aut deliberet .

Hic verò illud est observandum: inferiori superiorem appetitum non ante imperare, quam mens intelligat: rem autem esse in mente, aque intelligi non posse , quin prius in sensibus sit : in sensibus verò cum est , jam inferiorem appetitum ejus præsentia moveri : ante igitur , quam superior appetitus imperet inferiori , esse hunc jam in motu . Profectò naturaliter duo ista simul efficit sensus : appetitum movet , rationemque excitat : ut igitur Voluntatem ratio antecedit, ita & appetitus. Præterea, quemadmodum rationi non est Voluntas expectanda,quoniam cùm ex eo,quod habet per sese , tum ex eo,quod accipit a sensibus , cognoscendo par est , ac probe sufficiens , eademque est suorum actuum causa necessaria ; sic etiam neque est expectanda appetitui ; postquam appetendi facultas plena , atque integra coaluit , cùm ex ea virtute , qua præditus est ipsemet , tum ex impulsu sensuum : si qua tamen in hoc est efficientia : sed , & si efficientia non sit , vis utique est aliqua , cum causaque conspirat, ac timorem ipsum , cæterasque affectiones , si non efficit , proximitatem , ac necessitatem timoris , & affectionum reliquarum efficit quidem certè . Itaque , sicut contra mentis, & rationis naturalem habitudinem , atque aptitudinem fiat , si iis omnibus rite paratis , ipsa tamen nihil agere , aut intelligere unquam possit , nisi voluntatis consensus accedat ; ita pariter appetitui contrarium foret, si , cum omnia præsto sunt , atque in promptu ; ejus omnis motio , appetitioque distinenda, differendaque eatenus sit,quoad altior animi pars inquirat , consultet , decernat , quid agendum sit .

Ex quo illud etiam sequatur ipsi sanè violentum necesse est : appetitui sæpe non modò cunctandum , sed omnino supersedendum : motumque illum , cujus omnes causæ præsto adsint, rite , atque ut opus est expeditæ , non modò differendum , prorogandumque ad aliquod tempus , sed planè omittendum . Fac enim aliquod horribile malum offerri sensibus : fac arcanum illum sensum , qui in ipso residet capitis vertice , atque estimator dicitur, quia penes ipsum est boni , malique ad sensum pertinentis judicium ; fac , inquam , sensum hunc , pro suo captu, atque modo , de malo illo ita judicare ; rem esse a sensibus summè alienam , ac vitæ maxime noxiam : quæ tamen vitari, sine difficultate , ac pugna ,non possit . His ita constitutis , en tibi paratissimam , & undique completam , atque perfectam timoris causam , non liberam quidem , sed necessariam: quæ nempe , his omnibus positis , non agere non potest . Non agit tamen , otiatur . Quorsum ita ? Consulitur ratio . Age , quæ est rationis sententia ? De re

illa

illa ipsi aliter omnino videtur, ac visum est sensibus? Quid Voluntas? sequitur, ut par est, judicium rationis, appetitum metuere vetat. En igitur, si metus in appetitu inferiore, antea exortus non sit, quam superior deliberet; effectum causæ necessariæ non modo positum in ancipiti, atque suspensum, sed jam planè sublatum.

Hoc autem, ut contra ipsam causam est maxime; sic naturalem vim, & efficacitatem Voluntatis longè superat: quæ causæ necessariæ effectum, quando illi omnia suppetunt, quæ opus sunt, isque jam in proximo est, prohibere non valet. At enim Voluntati subjectus est appetitus? subjectus, esto, dicatur: sed eo fere modo, quo subjectum est ipsi cor, aut stomachus: sanè minus multo, quam subjecta sit ipsi ratio: Hanc enim Voluntas obedientem habet in multis, ut docet D. Thomas 1.2.q.17.a.6. eamque ipsa per se gubernat, & movet: secus verò appetitum, quem perse ipsam non regit, ac flectit, sed alienis ministeriis. Verum esto sit in potestate, ac voluntate libera hominis mens non magis, & ratio, quàm appetitus: ac, sicuti mentem ab una re quapiam sæpe avocat, & abducit, ad aliamque convertit; ita & appetitum ab unius boni complexu abstrahere, atque avellere valeat, alioque traducere. At, quemadmodum mentem potis non est in unius, ejusdemque rei cogitatione usque eo defigere, ac distinere; ut non passim subinde a volet, & oblatam sibi improvisò veri speciem aliquam non illico arripiat: nec fieri potest, ut ipsam in omnibus ita semper præoccupet, & antevertat, ut nihil quicquam intelligat, nisi ex ipsius præscripto; sic etiam appetitum, vel si moveat ipsa per sese, non tamen ita cohibere, & constringere valeat; ut nunquam, nisi immissus, aliquo excurrat: nec fieri pariter possit, eam ita omnia antecapere, & prævenire; sensuum foribus excubias tam fideles, tam diligentes apponere; ut, ne quid extrisecus in inferiorem animi partem subitò irrumpat, quo commotus appetitus, partis superioris injussu, non aut efferatur lætitia, aut mœrore concidat.

Sed, age, Voluntatis nostræ propria sit ista vis: quod quidem longè abest a vero: sed fac ita esse; homini in appetitum suum ea potestas attributa sit a natura, ut omnes hujusmodi assultus, præcursiones, occupationesque subitas impedire possit, si velit. Quid autem, si non velit. Fac cylindrum, sphæramque aliquam deorsum protrudi, & impelli: tu sis quidem iis viribus, ut, si adsis in tempore, manumque admoveas, molem contineas, lapsumque prohibeas. Quid, si vel procul absis, vel nullo pacto adnitaris, ac, ne digitum quidem, extendas; stabit tamen ne moles illa? Quod si fiat, ut stet, receptoque impulsu, tamen hæsiret, & expectet quodmamodo, quid tibi videatur, quid velis? Nunquid tibi, tuisque viribus mora, cunctatioque illa assignabitur? Haud quaquam sanè. Nam, dum nihil agis, ac ne tantillum quidem conaris; immo, dum nihil planè vis, moli illi per inde es, ac si procul abesses, atque adeo, si planè non esses: qui autem non est, is nec repugnat, aut contra nititur; cum igitur ei solum, qui contra nitatur, aut aliquo pacto repugnet, tribui possit, quod ea moles non ruat; tribui tibi non posse consequens est. Et quidem, cum nec tribui possit illi ipsi corpori, quod, quoniam figurà est maximè volubili, atque insuper positum in proclivi, motui utique non repugnat; & adsit externa, ut ponimus, ac vehemens impulsio; sequitur, ut a superiore, & occulta quadam vi esse, dicamus: quæ utique, si abesset, aut ita se haberet, ac si penitus abesset, omnibus vel motum cientibus, vel juvantibus, resistente nullo, procul dubio motus existeret. Jam vero trasferantur hæc ad rem nostram. Hominis, ut est sensus acerrimus, ita est appetitus facilè mobilis, & quasi positus in proclivi. Adsit igitur impulsus, ac motio vehemens ex aliquo bono, vel malo ex-

 terno,

terno, quàm aptissimè proposito: movebiturne appetitus? Nisi Voluntas prohibeat, movebitur, dices. Tantum ne tribuis Voluntati, ut in ea situm esse dicas, appetitum continere, tantæ mobilitatis, & proclivitatis, talibus rebus, tantisque, tam vividè objectis, tanta vi, & impressione motum cientibus? sed planè, ut libet: esto, ita sit: eo bono, vel malo præsente, atque impellente, motus in appetitu prorsus nullus existet, si Voluntas prohibeat: nisi prohibeat, existet. At motum illum a Voluntate ipsa prohiberi;idem ne putas,ac prohiberi posse? Negas, & merito quidem negas. Esto enim, quoniam ita vis, Voluntatis tanta sit efficacitas, atque virtus, qua si utatur,appetitum omnino contineat, at certè tanta non est, ut, vel si non utatur, nihilo tamen secius id ipsum præstet. sic quantum in quoque sit roboris, & nervorum; is tamen globum illum, in declivi, ac præcipiti loco positum, magnoque impetu deorsum propulsum non sanè sustineat, si contra, ne digitum quidem, nedum nervos omnes, contendere, si nullo modo se ipsi obiicere, atque opponere velit. Qua propter ad boni, malique, quantumvis licèt sit vehemens, appulsum, stabit appetitus, prohibere motum Voluntas non si tantum possit, sed si præterea velit: si nimirum imperet appetitui, si, ut opus est, adnitatur, si vim, potestatemque,quam ipsi tribuis, penitus otiosam esse non sinat. Atqui in eo temporis, ac rerum articulo, quo appetitus moveri proximè petit, ac bonum, malumve objectum sensibus, sibique certo in lumine oblatum amplecti, vel repudiare; Voluntas nec quicquam agit, aut imperat, nec quicquam vult,quod appetitum inhibeat, atque contineat: immo nec agere, aut imperare, nec velle, nec suis,cujusque modi illæ tandem sint, uti viribus potest. Ista verò qui probas? Eo, quod a me dictum est sæpe, nituntur omnia. Etenim, res uti sunt priùs in sensibus, quàm sint in mente; ita iisdem rangitur, pulsaturque priùs inferior appetitus, quàm superior, qui mentem sequitur, quicquam de illis præcipere, aut decernere valeat: appetitus autem inferior, simul atque iis rebus tunditur, & impellitur, extemplo & moveri petit, & nisi retineatur, ut tute fateris, reapse movebitur. Tunc igitur, cum appetitus idem moveri proximè postulat, moveturque primò; superior appetitus motum illum nec velle, nec nolle, nec imperare, nec prohibere potis est adhuc. Neque verò, quando inferior appetitus est eo loci, ut ipsum & naturalis propensio, & res objecta sensibus urgeat; fieri potest, ut anceps ibi tamdiu pendeat, cunctetur que,dum Voluntati expeditum sit,ea de re aliquid ipsi præscribere, lapsumque decreto, interdictoque suo, velut admotâ manu, inhibere. Nam quæ ipsum interea naturalis causa ita suspensum teneret? Quæ vis illum nativo pondere, atque impetu trahi, rapique non sineret? Nunquid Voluntas? at hæc, antequam promptum ipsi sit velle, vel nolle, ad rem illam perinde se habet, quasi non sit. Certe nihil agit: nihil agendo autem,potius permittit, quàm prohibet. Num ne ipse appetitus? at hic, præterquamquod operi suo ex se ipso impar non est, plenamque habet, atque integram actuum suorum efficientiam, ut ostensum est supra; ejus est tanta mobilitas, ut motui non magis repugnet, quam volubilitas eorum corporum, quorum similitudini insistimus. Adde ipsi etiam naturæ momenta occulta quædam, quibus ex sese eo semper inclinat, atque propendet, quo sensus agit, & impellit: ut illi obsequi, tam sit ipsi proclive, quam lapidi pronum est ferri deorsum. Superest igitur, quoniam non est in natura, quod appetendi facultatem jam satis undique paratam, & instructam distineat, quominus in suum actum erumpat; ut id Gratiæ dono ascribatur: concedaturque, tam contra appetitum, quam supra Voluntatem fore, si quoquam verti, ferrique nequaquam illi solutum, atque expeditum sit, ante hujus imperium. An verò,

non

non ante solùm, sed contra etiam ipsius præscriptum, is aliquid sequi, vel fugere naturaliter possit, quod erat secundo loco propositum, videamus.

Appetitum sentientem adversùs appetitum rationalem nunquam moveri, & contra naturalem illius habitudinem, & supra naturalem hujus potestatem fore affirmavimus. Utrumque seorsim probandum. Primum ita: Tamdiu causa necessaria persistit in actu, quoad integra permanent, ipsique ea omnia constant, ac suppetunt, quibus in actum perducta est. Voluntas autem, non simul, ut, appetitum moveri nolit, statim ipsi subducit, ac subtrahit aliquid eorum, quibus omnibus factum est, ut moveretur: non continuò igitur, si nolit Voluntas appetitum moveri, is propterea ab actu, motuque suo cessabit, & absistet: sed contra etiam ipsius imperium movebitur. Nam quid est, quòd Facultas illa, quæ movendis, regendisque corporis membris, ministra, & satellex, ut vulgo ferunt, Voluntati data est a natura, ad ejusque nutum partes omnes tot modis flectit, contorquet, porrigit, contrahit; quid est, inquam, quod ea Facultas, ipsam in motu esse Voluntas si tantùm nolit, subito cesset, ac dicto pareat? Illud est: motùs causam, vel causæ partem tollit Voluntas, imperium si tantùm revocet suum: revocat autem, eam moveri si tantùm nolit. Contra verò, si eadem stomachum, ac subinde alvum, quæ pars subjecta stomacho est, cibum illuc depulsum recipere vetet, aut mitificare, & concoquere; si sanguinem nolit aut in arterias a corde protrudi, aut in eas propulsum alendis, reficiendisque corporis partibus quaquaversus deferri, & distribui; ac tandem, quod sanguinis super est, minus coctum, perfectumque iterum in officinam cordis revocari, ac referri per venas; si hæc, inquam, omnia nolit; nolit autem tantùm, &, quoniam, nec subitò, nec per se solam auferre ista potest, cùm stomacho, & alvo, tum cordi calorem, virtutemque suam relinquat, ac motum inprimis illum duplicem, quo hæc fere omnia peraguntur; procul dubio causæ eædem, iisdem adjumentis, in eadem materie, idem prorsus efficient. Id ipsum in appetitu continget, in quo si nihil decedat eorum, quibus omnibus primo effecta est cupiditas, vel metus, si eadem sit in appetitu mobilitas, & propensio, si a sensuum perceptione, seu verius a re ipsa, quæ percipitur sensibus, motio sit eadem; quamtumlibet contra velit, atque imperet Voluntas; eædem prorsus affectiones nihilominus manebunt: ac ne remitent quidem, aut languescent, nedum planè cōcidant, atque deficiant. Hæc quantum ad naturam, & aptitudinem appetitus: cui certè vis inferatur, si omnibus, quæ ipsi prius aderant, apud ipsum manentibus, ex iisdem non idem sequatur. Ut contra naturam, atque aptitudinem aurium foret, vel narium: si, ipsis integris, nec iis rebus amotis, unde & idem tremor in aere, eademque effluvia, atque halitus essent; non idem tamen sive sonus, sive odor, ut ante perciperetur. At forte, post Voluntatis interdictum, vis eadem in appetitū, atque efficientia non manet: sic, ut iisdem bonis, eodemque in lumine oblatis, aut incitari cupiditate, aut efferri gaudio nihilo segnius queat. Novi equidem rerum causas, quæ integræ, & paratissimę nuper erant; ubi Deus effectum nolit; tam subito mutilas, debiles, & quodammodo imparatas, atque infęcundas fieri, ut, quamvis ipsis nihil ad speciem decedat, ac verè maneant cætera omnia; ęędem tamen jam planè nec sint, nec dici possint. Mihi verò cęterisque omnibus, qui ita sentiunt, sive illos authoritas tantùm, sive etiam ratio persuadeat, compertum pariter est, causas secundas, quas vocant, ex prima ita aptas, suspensasque necessario esse; ut ipsas, per se solas, quicquam præstare possibile non sit. Neque ipsis Dei nutum tantummodo, sed opem quoque expectari, ut quid quid efficiunt, unà cum ipsis, atque conjunctim a Deo fiat: sic quidem, ut ipsarum actio, atque vis suppleri plerumque possit, Dei verò, nunquam. Non mi-

mirum est igitur, intactâ etiam, & planè incolumi causâ secunda, ex eadem idem interdum non posse existere: cum sit exploratum in ipsa totam gignendi effectus non esse virtutem: atque, ubi vel solam Dei voluntatem illam detraxeris, qua ipsi opem ferre statuat, eique vires suas adjungat; ea licet nihil mutetur, maneantque cętera omnia, quæ causarum adjuvantia dicuntur; non illi jam tamen amplius id omne constare, quo effectus in proximo fit. Itaque nobis ista nihil officiunt, qui & supra ostendimus, Hominis appetitum naturà suà non ita pendere ex Voluntate, ut ejus nutum, atque opem expectare necessario debeat; & mox ostendemus, non eam esse vim, efficacitatem, potestatemque Voluntatis, ut ad ejus interdictionem, velut exectis nervis, subito elangueat, ac pene concidat appetitus. Ne multa:

Appetitui sentienti rationalem proculdubio natura præfecit: superior enim dicitur, & est: nec ordine tantum, sed vi, potestate, jurisdictione: quæ tamen dominationis potius politicæ, quàm dispoticæ similitudinem, & fomam habet. Dispoticè quidem dominatur in eam facultatem, cujus est loco movere corporis membra; quippe quam non aliena ope, & ministerio, sed ipse per se proximè gubernat, ac movet: eamque propterea obedientem habet ad nutum: & cùm ipsam, tûm, ipsius operà, corporis partes, quo collibuerit, inflectit, agit, ac versat. secus verò appetitum sentientem, qui pariter non fertur in incognitum, ipse, qui cognoscens non est, per se non movet: sed per alias facultates, in quibus vis est cognoscendi: maximè vero, adnitente ratione: quæ tamen nec ipsa per se, suamque intellectionem id ipsum præstat. rationis enim cognitio, cum sit altioris ordinis, ea duci appetitus sentiens non potest. Illum igitur Voluntati obedientem efficit, sensus interioris operatione. Quamvis enim, ut dictum jam est, cognitio incipiat a sensu, plurimum tamen luminis in sensum ipsum ex mente refunditur. Atque hoc illud est, quod ajunt philosophi, sensus omnes hominum multo antecellere bestiarum sensibus. Hinc oculos in pictis, fictis, cælatisque formis tam subtiliter cernere: nec alia de causa in cantibus, atque in omni sonorum varietate, esse humanarum aurium delicatissimum sensum, & fastidiosum, ac superbum planè ju licium. Adeo natura, cum in reliquas omnes facultates cognoscentes rationi dominatum dedit, dedit etiam, quo iis prodesset. Quæ enim ad ejus dumtaxat, qui prçest, commodum refertur, tyramnis est, non principatus. Juvare autem ratio potest quam maxime eam, quæ sibi magis affinis, & conjuncta est, facultatem cogitantem, ac boni, malique ad sensum pertinentis estimatricem. Nam cum res altiùs ratio penetret, ac penitus introspiciat, ei persuadere, quasi aperiendo, & commostrando potest, in ea re, quæ ipsi est objecta, boni, vel mali, commodi, vel incommodi plus aliquid inesse, quam illa per se sola detegere, & assequi valuerit. Ea verò persuasione facultatis hujus judicium sæpe corrigitur: quod, quoniam sequitur appetitus, & ipse paulatim moderatior, ac Voluntati obsequentior efficitur. Ita igitur inferiori appetitui alter imperitat: rationi mandat, ut, conquisitis hinc, & inde suasionibus, errorem sensui detrahat: ratio paret: sensum admonet, condocefacit, persuadet; ac, postquam is de falsa æstimatione deductus est, rationique consensit, tum denique appetitus ab actu discedit, & voluntati acquiescit. Quæ si ita se habent, falsum est, quoad adversarij afferunt, in homine, ut homo est, sejunctà culpà, eam vim esse debere intelligentis appetitus; ut sentientem omninò in potestate habeat; & quantumvis incitatum, statim reprimere, & coercere nutu solo, imperioque possit. Siquidem non eum ipse per se gubernat, moderatur, ac temperat: sed consiliario ad eam rem, & administro indiget; non eum vi, & potestate, sed arte quasi, & industria: nõ impellẽdo, atque adstringẽdo, cogẽdoque; sed

ſuadendo, &, quaſi conſilium præbendo, regit. Qui dominatus laxior eſt, & politico ſimilis, quo à ſuis Regibus liberi, atque ingenui habentur.

Haud quaquam tamen, quoniam gurbernatio politica in eorum, qui ſubjeⷭti ſunt, libertate fundamentum habet; id perinde accipi velim, quaſi putem in appetitu ſentiente ſpeciem, formamque eſſe ullam veræ, & propriæ libertatis. Fuit hæc opinio Cajetani, qui ad 1.2.q.74.art.4.docuit appetitum ex ſe ipſo tantum libertatis habere, quæ ad peccatum, ſi minus lethale, at certè veniale ſufficiat. Quod cum à veritate, tum etiam a mente D. Thomæ, quem ipſe ejus ſententiæ magiſtrum, & authorem ſequi ſe dicit, ſunt maximè aliena: ut evidenter probat Franciſcus Suarez in Tract. de Anima l.5. c.6.n.5: Nec modò D. Thomam Cajetanus, ſed Patres, Doctoreſque univerſos contrarios habet: præcipuè verò Auguſtinum, cujus illa ſunt: *Solam voluntatem eſſe, qua & peccatur & rectè vivitur*. 1. retract c.9.n.4.& c.15.n.2.& 3. item lib.3. de lib. arb.c.18. n.50. lib. de duob. Anim.c.10.n.12.& 14. aliiſque quam pluribus in locis. Quin immo Janſenius ipſe, etſi liberum hominis arbitrium uni contrariorum ſemper affigat, cumque inſuperabili neceſſitate libertatem componat; in appetitu tamen, quod conſequens eſſe videretur, veram ullam, culpæ parem, aut merito, libertatem eſſe negat. Idemque Baii theſes 40. *Quod voluntariè fit, etiam ſi neceſſariò fiat, libere tamē fit*; & 67. *ſola violentia repugnat libertati naturali* quę ipſiſſima eſt Jáſenii quoque doctrina, ut Eccleſiæ ictum declinet, ab ea proſcriptas propterea dicit, non quod libertatem cum neceſſitate conjungant; ſed, quod ex mente authoris, eo ſpectant, ut perſuadeant, quod quidem abhorrere fatetur a vero, ac peculiare Baii dogma fuiſſe, *Concupiſcentiæ motus verè liberos eſſe, ac lege prohibitos*. Nos igitur, quod appetitum a voluntate politice regi, adminiſtrarique diximus, ſic intelligi volumus, non quidem, ut libertatis compos ſit appetitus; ſed ut in poteſtate voluntatis non ſit penitus: non ut actuum ſuorum ſit ipſe dominus; ſed, ut ne voluntati quidem ſint planè liberi. Atque illud præcipuè contendimus, ſi quando appetitus boni, vel mali notitia commotus ſubito efferveſcat, atque in actum exiliat, non poſſe a voluntate ſtatim reprimi, & cohiberi: non quod liber ille ſit, ſuique juris; ſed quòd eum voluntas non per ſe proximè regat, ac moveat: totque ipſi adhibendi ſint adjutores, ut illum ab actu deducat, tam multa movenda, ac pertentanda, tanta mole laborandum; ut id nec ſemper quidem, nec facilè, certè non ſtatim obtineat.

Sed & alia cauſa ſubeſt, quamobrem ad coercendum appetitum minus etiam ſit efficax voluntas, & ratio, quæ pars eſt animi excelſior. Etenim appetitus non ſolum ſequitur ſenſum, ſed innatum quoque pondus, propenſionem, inclinationemque, quibus unus alio magis ad triſtitiam, ad metum, ad iram, ad libidinem trahitur. Et ſenſus quidem motio, & impulſio, adnitente ratione, frangi, atque infirmari poteſt aliquo pacto: proclivitas autem iſta non ſic: ſanè vincitur operioſiùs: ſita quippe eſt in iis humoribus, quibus concreti ſumus. Horum autem admixtio, temperatioque, cum ſit a natura, non æquè corrigi poteſt, ut falſa æſtimatio ſenſûs. Quid præterea, cum vel ex ipſo motu appetitus, vel ante etiam commoventur, turbantur, utque ajunt philoſophi, *alterantur* iſtius modi humores. Num ſedari, componique ſubitò poterunt? Ad nutum ne voluntatis æſtus, agitatioque illa actutum reſidet? Tumor omnis, elatioque concidet? Exemplum ſit in ira, quam Damaſcenus l.2. Fid.orth.c.26. *Fervorem eſſe dicit ejus, qui circa cor eſt, ſanguinis, ex fellis evaporatione*: ſi qua igitur hominem proclivem ad iram contumelia pupugit, aut alia pepulit inſignis iniuria, cum exardeſcit ſanguis, cum tumet, atque exeſtuat bilis, magnum qniddam præſtabit Voluntas, ſi tantum ſe abripi ab ira non ſinat, ſi reſiſtat, ſi facultatem illam, quæ mo-

tat

tat corporis membra ; appetitu quantumlibet imperante vindictam ; atqne urgente, contineat in officio,neque ipsi obedire patiatur. Ardorem verò,flammamque illam statim restinguere ; motum iracundiæ omnem in felle, in sanguine illico sistere ; hoc enim vero Voluntatis naturalem vim, atque efficaciam longè superat : cum præsertim rationis consilio, atque opera tunc uti non admodum valeat. Ut enim ait Gregorius l.5.Mor.c. 31. *Ira intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit*. Quod est etiam in Psam.XXX.10. his verbis *Conturbatus est in ira oculus meus*. Atque hæc ratio valet in aliis etiam perturbationibus, quæ corporis humores vehementius commovent. Etsi enim mens proprios actus non exerceat organo aliquo, instrumentoque corporeo, quia tamen *ad ipsos indiget*, ut ait D.Thomas 1.2.q.48.a.3.*quibusdam viribus sensitivis, quorum actus impediuntur corpore perturbato, necesse est,perturbationes corporales etiam judicium rationis impediant* : *sicut patet in ebrietate, & somno*. Ratio antem, cum in nubilo est, sensum collustrare non potest: si tunc enim bonum a malo vix diudicat, & distinguit, suum sensui errorem quomodo eripiat ? Quod si is judicium nō corrigat nec condocefiat,cum appetitus perse indocilis sit,volūtati contumaciter resistet, atque obluctabitur, ejusque imperia non audiet. Sed pro nostra sententia satis multa:vel plura potius, quàm necesse fuit : nunc ea refellenda, quæ contra disputantur ab adversariis.

§. VI.

Itaque ad primum respondeo, præposterum, perversumque fore, si caro ita adversaretur spiritui, ut is non posset resistere,nec, quod honestum est,sequi, & ascisсere, eo repudiato, quod sensùs tantum delectat. Quod autem ita adversetur, ut illum vincere, nisi ipse velit, non possit ; velle autem, & nolle eidem solutum, ac liberum sit, ut alibi planum fiet ; id profectò non est præposterum, aut perversum, nec contra rectum illum naturæ ordinem, qui homini debetur,naturà suà : quæ oppido est imperfecta, & ita rationis particeps, ut simul sit animalis: esto, sit contra ordinem illum, qui a Deo primitus est institutus, utique singulari quodam Gratiæ beneficio : *Gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus bestialem libidinem non habebat* 4.cont.Jul. perfect. c.16.n.82.

Ad secundum duo respondeo:primum,in statu etiam puræ naturæ fore,ut Deo imputari non possent ii motus, quibns tunc quoque appetitus rationem sive anteverteret, sive oppugnaret: secundum, etiam si Deo tribui possent,nequaquam tamen ex eo consequens fore,qnod hìc adversarii nobis opponunt. Utrumque seorsim ostendo.

Quod ad primum attinet : Rerum naturæ cum non sint omnes æquè perfectæ; immo, quæ perfectiores habentur, quoniam omnes e nihilo ductæ sunt, ipsæ etiam a perfecto, & optimo multifariam deficiant ; Deum propterea, qui illas condidit,rerum imperfectarum, & quarum,si præserrim cum ipso compararentur, sunt oppido multi, & varii defectus,authorem dici non veto: imperfectionum vero,defectuùmque ipsorum authorem dici veto. Ista enim, ei, qui rem condidit,imputanda non sunt:nisi forte res illa iis deficitur, quæ ipsi debentur, iisque perfectionibus caret, suo sibi quas jure vendicat, atque exigit ipsius natura : sic, ut docet D. Thomas 1.2.b.85.a.6. *Quod gladius sit frangibilis, & rubiginem contrahens, quod ex naturali ferri dispositione consequitur*, artifici tribuendum non est:nec animali,quòd animal gignat obnoxium morti,& dolori, quoniam animalis naturæ ea est propria sors, & conditio. Atque id maximè valet in Deo, qui

qui se cum rebus, quantum cujusque natura petit, communicat, atque participat: ut homo innocens etiam, quod immortalitatem, imperturbationemque non accipiat, ut Angelus; non Deo sed propriæ naturæ ascribere debeat, quæ corporeæ fæcis, atque admixtionis expers non est, ut Angelica, breviorique inclusa, & comprehensa perfectionis ambitu, atque gyro. Et Angelus ipse, si errare, si peccare possit, id non in Deum referre debeat, sed in propriæ naturę modum, quæ, licet sit valde perfecta, e nihilo est tamen, ac certis limitibus definita, & circumscripta. Adest mihi hic opportunè antè oculos imago Moysis aquas ictu virgæ elicientis e silice: ex qua similitudo peti mihi potest ad rem hanc declarandam, & comprobandam, satis apposita. Hic enim, ut aquas compotantium, & convectantium turba est confertissima; sic poculorum, atque hydriarum est magna varietas: aliisque alii utuntur magis, minusve capacibus. Porro qui vasculum attulerunt angustius fonti ne ascribere poterunt, quod minus aquæ perceperint, atque asportarint? Scatebramne, venamque illam accusabunt, quod aliis quidem largam sui fecerit copiam; ipsis verò se admodum restrictè, & avarè impertiverit? se culpent ipsos, quibus amphora non est parata capacior. Aquæ defectum non fontis inopia, aut parcitas fecit, sed urnæ angustia. Huic est tribuendus: Aquæ quidquid habent est fontis, quidquid non habent est vasis. Jam verò ista traducantur ad Deum. Est ipse omnis excellentiæ, & præstantiæ, ac totius esse inexhaustus quidam veluti fons. Quicquid oritur, ex hoc fonte haurit, & quantum haurit, tantum est: nec perfectionis plus habet, aut minus, quàm quantum fontis hujus particeps sit: *nulla vena trahitur aliunde, qua esse, & vivere currat in nos: prᴂter quam quod, tu facis nos, Domine, cui esse, & vivere non aliud, atque aliud est, quia summe esse, atque summe vivere, id ipsum es.* Auguſt.conf.l.1.c.6.n.10. Apud hunc fontem igitur res illæ, naturæ que omnes, quibus hæc universitas constat, e nihilo evocari mihi quodammodo videntur ab eo, *qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.* Tum ad illam ipsam imaginem, quam nuper descripsi, rem ita compono, ut ex hac vena vitæ ducant omnes id ipsum, quod sunt: perfectionemque suam inde hauriant, & quodammodo asportent: quæque tamen pro conditionis suæ mensura, & modo. Bibunt hoc ex fonte plantæ: sed non supra quamquantum exigit ipsarum natura. Et esse, & vivere accipiunt: at rerum notitia, & appetitione carent: nec quod careant fontis est, sed propriæ ipsarum naturæ: cujus modum ea facultas excedit. Verùm, quo plantæ carent, id bruta ferunt, sensum, & appetitum: at non præterea mentem, consilium, liberam eligendi facultatem. Quare? Unde in brutis earum perfectionum defectus? nunquid a fonte? Minime verò: ita est brutorum natura, ut nihil petat supra sensum, & appetitum: quorum altero conatus habet ad necessarios pastus capessendos, altero, secernit pestifera a salutaribus. Age jam tandem, homines, fontis hujus ubertate çompleti, quid referant, videamus. Major in ipsis est, & latius patens naturalis capacitas, quo, quidquid brutorum conditionem, captumque supergreditur, tanquam in majus aliquod, diversæ que figuræ, atque habitudinis vas infundi potuerit. Bene est: habent id omne: ipsorum naturæ cumulatissime satisfactum. Quicquid beatissimæ copiæ, illapsusque purissimi in alias rerum naturas hoc ex fonte manavit, id fere omne, parte saltem aliqua, ad certamque mensuram congestum, conclusumque est in hominibus. Sunt, vivunt, intelligunt, volunt: ac multarum rerum, sicut in ipsis est plena efficientia, & potestas, sic electio est solutissima. At iidem nec immortales, nec doloribus, & cupiditatibus liberi sunt. Angelorum propria sunt ista; quorum terrena, concretaque vasa non sunt, nec tam arcto loci, ac temporis ambitu, nec certis

 ma-

materiæ partibus, proprietatibus que determinata, & finita. Quid Angeli ipsi, in quibus largior, ac plenior quidam Numinis haustus? ex summo illo, & perfectissimo Bono, quantulum est, quod referunt! sunt illi quidem materiæ, ac totius corporeæ concretionis expertes: multimodis tamen limitati, ac definiti: eamque ob causam Boni illius, quod exhauriri non potest, quantumcumque percipiant, minimum est, perfectique particula valde imperfecta. Ab omnibus cupiditatibus soluti quidem sunt: at erroribus teneri possunt: immortales, at iidem mutari, immo, & graviter delinquere possunt. Verùm nec Angelus, quod non sit ἀναμάρτητος, nec homo, quod non sit ἀπαθὴς, si se inspicere, si se metiri velint, referre possunt in Deum. Perfectiones tantæ, perceptionesque summi Boni brevi sextariolo contineri non poterant. Earum defectum naturæ Humanæ, & Angelicæ modus, non fontis illiberalitas fecit. Præstantiæ, atque excellentiæ, quidquid habent est fontis; quidquid non habent est vasculi. At enim, inquies, hominem supra ipsius naturæ modum ditare cum possit Deus, ut reipsa principio ditavit; si id non fecisset, si ei Apathiam denegasset; quod homo eo bono careret, id ipsi Deo, imputari videtur potuisse. Esto enim, is est humanæ conditionis modulus, eæ sunt angustiæ; ut tantum hoc donum in homine naturaliter esse non possit, at potest supernaturaliter. Modico quidem gyrò circumscripta est *naturalis* capacitas: at capacitas sive potentia, quam schola vocat *obedientialem*, cùm quæ movendi, atque efficiendi vim habet, tum quæ accipiendi, & quasi patiendi; nullos satis certos, ac fixos terminos habent. Hæc adversarii; qui imprudentes, ut puto, id ipsum mihi ultro concedunt, quod rationibus obtinere dudum laboro: bonum nempe illud, cujusquemodi tandem sit, cujus ope appetitus rationi semper obtemperet, supra hominem esse: nec facultatis esse *naturalis*, sed *obedientialis*. Concedimus, inquiunt, neque enim id agitur modo: non quæritur in prima hac responsionis tuæ parte, naturalis ne sit, an vero supra naturam ista perfectio: sed, cum profecto esse possit in hominibus, si ea caruissent ab initio, utrum Deo tribuendus fuisset is defectus, nec ne? Atqui hoc illud est, quod in præsens pugno: hac ipsa de causa, quod supra naturam hominis est illa perfectio, ejus defectum non Deo assignandum fore, sed limitationi, ac determinationi naturæ. Quid enim? ut exemplis utar, quod opifex, & tabernarius aliquis quinque milia non habeat, Hispaniarum regi nunquid istud attribues? Quid ita, inquis, si pecuniam illam ipsi non debet? At inopem ditare, & quidem facillime posset. Posse quid refert? si nomine prorsus ullo non debet, ejus paupertas regi non est imputanda. Quid cum aulæ munia, & ministeria, pro cujusque conditione distribuit; qui est ex infima plebe, atque fæce, actum ne secum minus liberaliter putet, regique imputet, quòd mensæ, quod cubiculo præfectus non sit, aut iis muneribus destinatus, quæ summo loco natis, regnique primoribus dumtaxat debentur? Atqui etiam in homine isto duplicem quodammodo facultatem distinguo: ut est enim humili loco natus, non habet ex se ipso, naturà, & conditione sua, ut id muneris obtineat: obtinere tamen potest indulgentià, ac beneficentià regis. Neque ei sua humilitas obstat, quo minus eo loci, ac dignitatis evehi possit, beneficio regis; in quo alii locantur jure & commendatione familiæ. Nihil refert, inquis, quo evehi iste possit: nisi dignitas illa ei debeatur a rege, quod ipsa careat regi exprobare non potest: nec quidquid incommodi necessario sequitur, eà præfectura, & procuratione sibi non demandata, in regē tanquam in authorem transferre. Id ipsum tibi respondeo de homine, quem immortalem, indolentem, imperturbatum condi debuisse

sta-

statuis. Optimatum, ideſt, Angelorum propria ſunt iſta bona: Homo, qui loco natus eſt humili, & abjecto, ſumptusque ex fæce materie, ſi ſibi iſta non tradantur a rege, expoſtulare, & queri non poteſt: ac regem paupertatis, ſordiumque ſuarum authorem immerito dicat. Quantumvis enim duplicem poteſtatem, habitudinem, aptitudinemque diſtinxeris, *naturalem* & *obedientialem*; quouſque tamen immortalitatis, indolentiæ, imperturbationis aliquo nomine debitorem Deum non probas; quod homo, innocens etiam, morti, dolori, perturbationibus obnoxius ſit, Deo imputandum eſſe non probas. Quod ſi id non probas, Voluntarii tum *directi*, tum *indirecti* regulam quamcunque ſtatueris, multo minus probaveris, Deo aſcribendam fore mortem ipſam hominis, dolorem, perturbationes, motuſque illos, quibus in ſtatu etiam nudæ naturæ, appetitus adverſaretur rationi. Manifeſtum eſt enim in artificem, inquem D. Thomæ ſententia referri non poteſt, quòd Gladius *frangibilis ſit*, & *rubiginem contrahens*; nec referri poſſe, quod re ipſa frangatur, aut rubiginem trahat. At enim Deus, ut omnibus cauſis ſecundis generaliter præſto adeſt, motus hos adjuvat, ac, viribus ſuis, appetitui quodammodo aſſervit? Quid tum inde? Nonne concurrit cum Voluntate, tum quoque, cum peccat, ipſique pariter quodammodo aſſervit, ut eſt apud Iſa. XLIII. 24. Num ipſi propterea peccata hominum ſunt imputanda? At dices, ſuperiori appetitui deeſse, aut eum conſtringere, Honeſtoque illigare, & affigere, contra ejuſdem naturam foret: poteſtatem enim ſuorum actuum habere, ac liber eſſe debet, & ad Honeſtum ferri ſuapte ſponte, atque nutu. Foret id ipſum contra natùram pariter inferioris appetitus, ſed contrariam ob cauſam: nempe, quia liber non eſt, ſed ita totus aptus, ac nexus ex ſenſu, ut impulſione aliqua ſibi illinc oblata, ſuperioris imperium, aſſenſumve expectare non poſſit. Neque illud dixeris, Deum hujuſmodi motus rationi contrarios prohibere poſſe in appetitu ſentiente, quin ipſi vim faciat, aut ullum frænum iniiciat: ſi nempe cauſam motus ab eo removeat: ac procul a ſenſibus arceat ea omnia, quibus ita incitatur: poſſet enim pariter peccatum omne impedire, quin hominis Voluntatem ulla compede obſtringat: ſi nempe ei auxilia dumtaxat efficacia decernat. Nam, cujuſmodicunque iſta efficacitas ſit, & utcũque explicetur, profectò nec Volũtati vim afferre, neque ei ſuorum actuum uſum, adminiſtrationemque liberam adimere debet. Sed nimirum, utriuſque providentiæ modus, gratuitus, liberaliſſimus, & planè ſupra naturam hominis foret. Ut igitur Deo licet non impedire peccatum, quin ipſi propterea ſit imputandum; ita pariter nec triſtitiam, nec metum, nec perturbationes cæteras, quin propterea in ipſum poſſint, tanquam in authorem referri.

Nunc quod ſecundo loco probandum recepi, etiamſi perturbationes iſtæ tribui poſſent Deo, nequaquam tamen conſequens fore, quod Adverſarii volunt. Primò enim non ii ſunt iſti conatus, atque impetus appetitus; ut Voluntatem, non dico rapiant nolentem, ac renitentem; ſed neque premant, atque urgeant neceſſitate volendi, & conſentiendi. Deus quidem, ut author eſt, & conſervator naturæ, ſicubi res aliqua per ſenſum proponitur, appetitui ſua ope non deeſt: motus hos eſſe ſinit: ita tamen, ut in poteſtate, ac voluntate libera hominis eſſe voluerit iis annuere, aut repugnare: eamque in ſuperiore appetitu vim, & firmitatem impreſſerit, qua contra niti, ſeque ab aſſenſu ſuſtinere queat. At enim adeſt, &, quoniam ita vultis, eſto adſit a Deo in parte hominis inferiore, quod animam ad voluptatem inclinet? Adeſt pariter in altera lance, & certe quidem adeſt a Deo, quod pondus iſtud, quantumcunque eſt, omnino vincat, ac deprimat: gravioribuſque momentis, licet non ejuſdem generis, inclinet ad ho-

nestatem. Quid illud est, si Gratiæ dona, quæ supra naturam sunt, amoveas? Nonne data est homini ratio? ea, quam multa retegere, suadere, præscribere potest, quibus & elevetur voluptas, & magnum honestati pondus accedat: eaque duplici de causa Rectum, Dulci longè præponderet. Quid si Deus superingerat ex copiis, censusque naturæ cogitationes, affectionesque, quæ animum a voluptate avertant, & honestati concilient? Dubium esse non possit, ei etiam, qui rem hinc dumtaxat æstimet, & utramque inclinationem in Deum referat, quin a peccato quàm maximè abhorreat, secus verò rectè factum amet, pervelit, serioque, syncerè, atque, ut de hominibus dici solet, verè, & ex animo, adjuvet. Animadvertendum deinde est, quòd Deus appetitui id exigenti generali ope sua, communibusque subsidiis non desit, quid sibi proponat, quid spectet; nempe hominis bonum. Huc pertinet illud Bernardi de Grat. & lib.arb.c.7.n. 22. *Datum homini posse peccare, ut non proinde peccaret, sed ut gloriosior inde appareret, si non peccaret, cum peccare possit, &c. Neque fuit culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi.* Esto igitur esset a Deo hæc hominis cum se ipso discordia, atque pugna; si tamen esset, ut ait P. Ripalda tom.3.l.1.disp.9.sect.6. *Ex intentione non primaria, sed secundaria, nempe ordinata ad victoriam*, nihil ex ea re sequeretur, quod Deum dedeceat, ejusque sanctitatis alienum videatur. Datus scilicet homini esset adversarius, ut esset victoria: utque augeretur honestorum operum laus, addita esset difficultas. Quæ bona cum Deus sibi proponeret, in statu puræ naturæ; eoque referret, quod appetitum, ut animalis natura petit, solutum, aut laxè infrænatum relinquat; & si propterea ad ipsum ejus motus, procursusque pertinerent aliquo modo; nulla certè ex parte in eum reiici posset hominis culpa: cui paulo contumacior appetitus eo consilio datus sit, ut eum cum laude regat: parsque animi inferior rationi non perfectè subjecta, ut homo sibi ipsi imperet gloriosius. Denique, quo penitus cadat, quod adversarii nobis ultimo opponunt, vera Dei peccata fore, quæ minus propriè hominum peccata dicuntur; illud tertio considerari velim, motus hos, ac stimulos appetitus, non esse consilia, suasiones, cohortationes, pollicitationes, mandata, aut alia ejusdem modi, quibus qui aliquem ad peccandum sollicitat; etiamsi minimum moveat, ac ne moveat quidem; peccati, quod suadet, aut præcipit, reus est tamen. Cum igitur motiones illæ, & impulsus, quibus ab appetitu ad jucunditatem ferimur, ac delectationem, non fiut generis hujus; tametsi in authorem naturæ ista ultimo revoces; si tamen ipse, quodcumque illud sit, propter quod non solùm appetitùs, sed ejus etiam actuum a te author dicitur; id omne cum præstat, hominis *agonem, & coronam* sibi proponit, Trid. sess.5.eoque ita dirigit, ut illi ampla, semperque parata sit victoriarum, ac meritorum seges, ac *per has difficultates, erudiatur, & exerceatur proficiens in agone justitiæ*. August. l. 2. de peccat. mer.& rem.c.33. n. 53. Si ipsi præterea vires attribuit, quibus pravam illam inclinationem vincere queat; si inclinationi eidem judicium rationis opponit, aliaque naturalia momenta, & pondera, quæ in contrariam partem animum trahant; non est oppidò, cur aut hominis peccatum velle, aut ei, minus quàm, quantum ipsius Sanctitas postulat, alienus, & infensus judicetur. At appetitum hominibus daret, & illum in propriis ejus actibus, ut alias omnes causas, adjuvaret? Utrumque, quantum natura peteret, cujus est author, & conservator. Petat quantumlibet; appetitum daret, & adjuvaret. Concedo. Appetitus autem iste identidem insurgeret, pugnaretque contra rationem. Concedo. Et hac ex pugna difficultas vitandi peccata, & exequendi mandata Dei. Concedo. Hujus igitur difficultatis author esset Deus. Id quidem

dem

dem non sequitur: sed esto, ita sit; quid jam ex eo? Ergo Deus esset author peccati. Hoc verò nego. Quid enim? Creet hominem Deus ex nihilo: &, quoniam ita fieri oportere contendis, ornet illum dono Integritatis, dono Sanctitatis, donis aliis omnibus, quibus principio cumulatus est Adam. Nunquid eo consilio, ut ejus constantia, & amor in Deum probetur, exerceaturque: ac fiat ipsi copia promerendi ingens aliquod bonum, imperari eidem non poterit opus aliquod durum, arduum, perdifficile, cujusmodi præscriptum olim fuit Abrahamo? Quod si imperetur, difficultatem parendi præcepto, Deo utique tribues: quippe quæ ex natura, præceptoque ipso fit tota, utriusque autem causa sit Deus. Non tamen, si homo ille, quod jussus est, non perficiat, id etiam Deo imputàris: nec, cui difficultatem adscripseris vitandi culpam, eundem culpæ feceris authorem. Super est igitur, ut, quemadmodum omnes catholici confitemur contra Manichæos, Deum posuisse hominem, eique potestatem fecisse, optionemque liberam eligendi, quod vellet, bonum, aut malum; sic etiam nec absurdum, nec ab ejus sanctitate alienum dicamus; si, naturà hominis id postulante, duas ipsi facultates attribuat: sic, ut duplex ex iis subinde existat inclinatio, & impulsio: ad virtutem altera, altera ad vitium. Non uno tamen, eodemque modo: sed ita, ut ad vitium quidem *physicè* solùm, & *materialiter*, ut loquuntur, inclinetur; neque ea intentione, & proposito, ut ad vitium inflecti, incurvarique se sinat: contra verò ad virtutem extimuletur, inciteturque *formaliter*, *intentionaliter* quodam suasionis, & cohortationis genere: eàque mente, & consilio, ut virtutem optet, atque amplectatur. Articulum hunc totum aptè concludit, quod de primo homine Augst. de Gen. l. XI. c. 6. n. 8. ex eoque Beda l. sup. cit. scriptum reliquit in hæc verba: *Probatur, & exercetur virtus; & est palma [illegible] non consensisse tentatum, quam non potuisse tentari, &c.* Concedimus me[illegible] *esse naturam, quæ omnino peccare nollet: concedant, & ipsi non esse malam [illegible]am, quæ sic facta est, ut posset non peccare, si nollet.* Concedimus meliorem [illegible]uram, quæ nullis cupiditatibus incitatur, ut est Angelica: concedant, & [illegible] non esse malam, quæ cupiditatibus resistere, ac dominari possit, ut est hum[illegible] [illegible]a etiam iis omnibus, quæ supra ipsam sunt, Gratiæ donis, atque [illegible]sidiis ut explicabitur Q. 2. a. 1.

Ad tertium quod attinet, non tam refellendi adversarii, quam ii omnes Theologi, quibus est persuasum naturâ lapsâ nihilo robustiorem fore naturam puram, si hæc à Deo conderetur. Certum est enim, &, ut omitam rationes physicas, ac theologicas, tam multis, tamque disertis omnium Sacrorum scriptorum testimoniis comprobatum, naturales hominis facultates, etiam post Adæ peccatum, in nobis integras permansisse; ut, si hoc testium satis non est, nesciàm quid satis sit: & cui nondum id est probatum, non videam, quid ei satis probari possit. Verum enim vero certum est æquè, & totidem testimoniis probari posset, si opus sit, ut opus fuit contra Pelagium; certum est, inquam, Humanam naturam, culpà primi Parentis, debilem, ægram, fauciam esse. Quid tum? inquiunt hi: Nunquid difficile tibi videtur, duo ista componere; & quod Hominis natura nihil amiserit eorum, quæ ipsi debentur; & quod saucia sit verè, & propriè? Isthuc quidem nihil negotii est, ajunt, & nodum hunc ita expediunt: Vulnus, inquiunt, positum est in eorum, quæ juncta, & continua sunt disiunctione: cum igitur, Adæ crimine, sublata sint ab homine Gratiæ dona, quæ ipsi inhærebant, atque erant intimè coniuncta; ex ea separatione, & discidio rectè dicitur vulnerata natura. Quòd autem non solum vulnerata, sed viciata, corruptaque dicitur, id est primò, propter peccati maculam, qua omnes infecti nascimur: tum deinde, quia nobis erepta sunt ea bona; quorum, tametsi ea naturæ ho-

hominis non debentur ; ipsa tamen est maximè capax , ab iisque summè perficitur : sic, ut per ea corpus animæ , animæ autem pars inferior superiori , superior Deo ipsi,miro , & perfectissimo ordine,subiiciatur . Rectè quidem ista omnia dicuntur : vereor tamen, ut satis sint . Nam illud axioma percelebre , Hominem non solum *Spoliatum gratuitis* ; sed etiam *vulneratum in naturalibus* , quod adversarii nobis obiicunt,ita sanè est explicandum, ut alterum alteri aliquid addat: si enim duo illa *spoliari gratuitis* , & *vulnerari in naturalibus* , re idem sint planè non esset, cur vocibus ita distinguerentur . Quid tu ? vis ne,homini ea non solum adempta , quæ sunt supra hominem , sed ea etiam , quæ ipsi debentur: quod contra , totius antiquitatis testimonio, tanto labore , & contentione pugnasti ? Isthuc equidem nolo : sed tamen plus aliqnid volo , quàm quod dumtaxat est , hominem spoliatum esse gratuitis . Detracta ipsi est gratia Sanctificans,& Habitus omnes virtutum ei divinitus iniecti , & infusi . Id est spoliari gratuitis : date aliquid aliud.Frænum illud subductum , quo appetitum maximè docilem , & ad nutum obsequentem semper habebat . Spoliatus gratuitis . Remotum ab eo id omne , cujus ope morbos , dolores , senectam , mortem arcebat . Spoliatus gratuitis . Possum ne tandem aliquid audire,cur verum sit hominem non solùm spoliatum gratuitis . At quoniam ex vobis non audio ; dicam ipse , quod sentio . Etsi naturæ creatæ aliæ aliis , suis quæque , terminis circumscriptæ sint , & finitæ ; est tamen uniuscujusque is ambitus , atque modus ; intra quem magis , minusve perfici,nec supra, nec contra naturam dicendum sit . Sic in equis, alius est alio perfectior , quin propterea, perfectus qui minus est,in statu sit violento ; qui magis , supra equi naturam assurgat . Et in aliis quidem naturis eorum , quæ adesse , & abesse naturaliter possunt , gyrus forte est paulo angustior : in hominis verò natura , quæ animo , & corpore continetur , tam latè patet ; ut ille , cui negetur id omne , quod negari homini potest , sine ulla vi , atque injuria ; & jlle , qui contra cumulatissimè accipiat , homini quicquid inesse naturaliter potest ; vix in eadem specie , & natura positi esse videantur . Atque ita intelligi facile potest , quod modo non satis explicari dicebam ; Hominem , primi parentis crimine , non solùm spoliatum gratuitis ; sed multatum quoque , & vulneratum in naturalibus : quem tamen , & authoritate , & ratione certò constat , nihil eorum amisisse , quæ propria hominis sunt , ipsique innocenti debentur . Nempe in funestissimo illo naturæ nostræ excidio, non solum nobis erepta, atque avulsa Gratiæ dona omnia , quod ipsum naturæ vulnus gravissimum , acerbissimumque fuisse non nego ; sed ajo præterea , ea nos de causa aliis quam plurimis destitutos,quæ Deus ex ipso etiam patrimonio, ac censu naturæ in hominem largè erogasset : quæ que supernaturalia ea solùm de causa dici poterant , quod ad supernam hominis beatitudinem extrinsecus dirigerentur . At ista bona , licèt naturalia , nonne tamen dici possent dona gratuita , etiam si non eo referrentur? Possent utique , si singularem aliquem hominem spectes: non verò si totam naturam cùm universitatis hujus , cujus pars sunt illa bona ; tùm etiam hominum ipsorum : cui pleraque illorum , ut schola loquitur , saltem *disjunctivè* debentur . Hæc enim, ut veriùs reor , in unoquoque singulari , atque individuo homine diversam quidem inesse petit collectionem , complexionemque accidentium, quæ propria sit ejus veluti nota , atque insigne ; non ita tamen,ut certam quamdam, definitam , & fixam , aut unam, præ alia in quoquam ex sese desideret . Unam quamlibet ex infinitis magis , minusque perfectis exigit ex se natura : quo fit , ut cui melior impressa est accidentium nota , tam nihil supra humanam conditionem , sortemque acceperit ; quàm nihil accipit contra , qui notà deteriore distinguitur . Naturæ scilicet, quæ alterutram postulabat,est satisfactum ex æquo.

Id verò non tantùm de vultu intelligendum est, deque externa corporis specie, atque habitudine; sed etiam de interiore ipso totius hominis artificio, & structura: &, quod præcipuum est, de humorum temperatione, de indole, de naturalibus quibusdam propensionibus, affectionibus, studiis: de ipso quasi animi habitu. In quibus omnibus, sicut magna potest esse diversitas; sic nihil certi cuiquam est a Natura definitum. Et tamen, si natura omni culpa vacaret, etiam si ad supernaturalem finem evecta non esset, Divinæ bonitati consentaneum foret, perfectiones illas, quæ esse in homine, & abesse naturaliter possunt, hominibus potius concèdere, quàm denegare: ac summum illum Opificem deceret quàm maximè, cum possit humani corporis humores variè miscere, ac temperare; animæque ad suos actus peragendos organa, atque instrumenta aptare valde diversa; deceret, inquam, quantum fieri potest, aliqua varietate servata, ea omnia omnibus attribuere, ad suos usus maximè idonea, atque perfecta. Quod contra videmus agi cum natura primi peccati rea, in qua tam multi malè apti, &. affecti, tardi, hebetes, stupidi, debiles, manci, deformes, monstrosi nascuntur. In statu Innocentiæ infelices isti naturæ abortus aut nulli essent, etiam remoto supernaturali dono, aut admodum rari. Nempe, ut id paucis comprehendam, duos inter naturæ status innocentis, ac reæ, universim hoc interest, quòd, intra illos humanæ naturæ fines, quos dixi patere latissimè, in hoc quidem statu homines infima teneant; in illo tenerent suprema: ut meritò ex hoc etiam dicantur, ibi in naturalibus integri, hic in naturalibus vulnerati. In statu puræ naturæ nemo quidem mortis expers foret: quod enim mortem ab homine perpetuo arceat, id omnino est supra hominem. In eo autem a nobis differrent, quòd, ut essent meliori corporis habitudine, vitam & felicius transigerent, & diutius producerent. Cæterum eos etiam tandem aliquando aut aliqua vis morbi, aut natura ipsa consumeret. Quod verò pertinet ad appetitum, de quo hìc præcipuè agimus, nec si natura innocens, atque omnis maculæ pura foret, homines, ubi gratiam amoveas, a cupiditatibus, ac perturbationibus planè liberi essent: in eo enim statu etiam res objectæ sensibus suum ictum haberent, quo animum pellerent. Verùm, cum esse in homine possit temperatura corporis aut ardentior, aut magis quieta, & pacata; in eaque appetitus sit ipse etiam effervescentior, vehemens, modi, frænique minimè patiens; in altera verò moveatur remissius, ac regi possit facilius; temperationem hanc potius, quàm illam esse vellet, in homine Deus: cum is esset naturæ status, in quo nec peccatum foret, quod naturali illo bono nos indignos efficeret; nec Gratia, quæ appetitum in officio contineret, si temperatio nobis inesset illa ardentior, atque commotior. Essent igitur homines in statu puræ naturæ, aut esse saltem possent, hoc enim ad rem meam satis est, perfectius illi quidem temperati; sed tamen eorum similes aliquo modo, quos nunc vulgò dicimus *sortitos animam bonam*; quibus nec tam gravis, nec tam assidua cum appetitu solet esse luctatio: qui sunt sanè non ita multi. Appetitum haberent quidem, ut nos etiam habemus inferiorem superiori politicè, non despoticè subjectum. Verùm, ut inter ingenuos, eosque, qui politicè gubernantur, alii sunt contumaces, refractarii, turbulenti, seditiosi; alii contra faciles, &, quò libeat flecti, obsequentes, quieti, tranquilli; sic quoque, cum corporis constitutio non sit in omnibus eadem; nec pariter unius indolis est appetitus: sed alius alii in suis motibus, atque actibus aut lenis, sedatusque; aut violentus, ac præceps. Appetitus igitur iis plerunque foret hujus secundi generis: quem visa quidem pellerent, & commoverent; sic tamen, ut componi per rationem facilè posset. Porro mansuetior iste, & ad rationis disciplinam magis docilis appetitus, donum Dei oppido esset

set, sed a natura hominis non planè distinctum: si quidem *disjunctivè* saltem, ut dicebam, ipsi debitum foret: ut debita pariter foret humorum temperies perfectior, & qualitatum collectio notę melioris. Adde his omnibus naturalis ordinis auxilia. Neque enim supra modum, & conditionem puræ naturę donaret aliquid homini Deus, si, præter hæc omnia, ipsi etiam cognitiones, affectionesque honestas adiiceret, copiasque alias, & subsidia promeret e Naturæ thesauris, quibus humanę virtutis, atque honestatis cultus, vel nihil, vel parum difficultatis haberet. Debet enim etiam in statu puræ naturæ esse aliquid, quod Deus homini jam a se condito donare possit, omnino liberaliter, quoque suam ipsi beneficentiam declaret, eumque in rectè factis peculiari modo adjuvet, atque confirmet. En porro, quid sit, in naturalibus vulneratum fuisse hominem: nihil illi detractum, quod ipsum definitè, & distinctè natura hominis exigat: sed, sicubi illa unum aliquod, e multis indiscriminatim, & confusè postulat, datur plerunque imperfectius. Imminuta præterea, & magnam partem subducta naturalia præsidia, atque auxilia, quæ licèt nulli certo homini debeantur, naturæ tamen ipsi, & statui naturæ cùm integræ, tum etiam puræ, vel debeantur, vel donum certè sint, ejus status maximè proprium: nec naturam universam sanè supervolent.

Verùm cum Augustini opus Imperfectum contra Julianum attentè legerem, alia mihi venit in mentem hujus effati explicatio: quam quidem hic non defendo, sed tantum propono: eam repudiare paratus, nisi probetur. Id igitur pono: tantum pravarum affectionum, & pronitatis ad malum superadditum naturæ, vitio primi parentis, quanta naturæ huic ipsi, quam sic depravatam accipimus, fit deinde pravitatis accessio, aut peccandi consuetudine, aut certè gravi aliquo, nefarioque flagitio. Quare quod pertinet ad contumaciam, pervicaciamquè appetitus, eum tantum distare dico, qui fit in statù naturæ puræ, ab eo, in quo fit natura vitiata, & corrupta, solo primi parentis crimine; quantum ab hoc ipsodistat, qui propria intemperantia, & incontinentia, naturam, quæ in omnibus est depravata, in se ipso fecerit deteriorem. Id autem, quod pono, videtur negari non posse: sic enim Augustinus memorati operis l.1.n.CV. *Cur ergo non creditis tantum saltem valuisse illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, ut eo vitiàretur humana natura universa, quantum valet nunc in homine uno secunda natura: sic enim a doctis appellari consuetudinem nos commemorandos putasti.* Adæ peccatum fuit oppido gravissimum, & ad multa vitia pertinuit, ut docet idem S. Doctor in Enchir.n.13.c.45. *Quamvis & in illo peccato uno possint intelligi plura peccata: nam & superbia est illic &c. & sacrilegium &c. & homicidium &c. & fornicatio spiritulis &c.* Itaque duo, quæ subsequuta esse dico, nempe peculiarem conversionem, atque impetum appetitùs ad voluptatem; peculiaremque aversionem, defectionemque a ratione; commodè possunt referri cùm in ipsam peccati naturam, tum in Dei speciale decretum, quo primo homini tam graviter delinquenti pæna illa sic constituta. Præsertim cum Patres passim clament, factum esse justissimè, ut, qui Dei obedientiam tam superbe abiecit, in eo appetitus animalis, qui natura servus est, invalesceret contra rationem, & quasi tyrannidem occuparet. His constitutis, sic breviter concludo. Quicunque se vitiis, ac voluptatibus dedidere, ii non solum statim exuti supernaturalium virtutum Habitibus; sed præterea, vel ex primà illa animi inductione ad malum, vel certè peccandi consuetudine, ipsis effecta est altera quasi natura appetitus, incitatior ad oblectamenta sensuum & magis aversa a præscriptionibus rationis: atque hæc secunda natura longè distat a communi natura, & condirione humani appetitùs, ut est etiam depravata per primum parentem: probatum est autem, communem naturam, & conditionem

nem

nem humani appetitus, ut est depravata per primum parentem, eodem fere intervallo distare a pura natura; nam primus etiam parens Deum voluptati posthabuit, & a recta ratione, non per errorem, aut imbecillitatem, sed animi proposito, & voluntatis perversitate descivit: Ergo, sicut ea maxima difficultas moderandi appetitus, ac rectè agendi, quam habent homines incontinentes, ita est ex proprio ipsorum peccato; ut communis non sit aliis omnibus, qui lapsi sunt in Adamo, nec omnium nostrùm naturalis conditio; sic etiam ea non parva difficultas regendi appetitus, colendæque virtutis, quam expertus est Adam, admissa culpâ, ex eoque nos ejus posteri, ita est ex Adæ peccato; ut communis non foret iis, quorum esset pura natura, nec eorum propria, & naturalis conditio. Atque ita demum, reprimendi cupiditates, honesteque vivendi difficultas est maxima in statu incontinentiæ, magna in statu naturæ collapsæ dumtaxat in primo parente; longè minor, ac fere minima esset in statu puræ naturæ. Quod ipsum proponi potest etiam hoc pacto: Peccatum, si præcipuè gravius sit, non solùm donis supernaturalibus hominem spoliat extemplo; sed in ipso præterea tot adeo pravas affectiones relinquit; ut qui appetitum hominis intemperantis cum appetitu comparet hominis frugi, qui nullo unquam se proprio flagitio inquinaverit; putet hos duos appetitus specie ipsa, & natura differre: ergo mirum non est, nec alienum aut a natura ipsa peccati, aut a communi præsentis hujus gubernationis, & providentiæ modo; quòd Adæ crimen gravissimum, & ex multiplici malitia, & perversitate conflatum, ipsum ita ab honestate, & ratione aversum reliquerit, propensumque ad ea bona, quæ sensibus cum suavitate blandiuntur; ut, eà tam pravà affectione in posteros deinde transfusà, videri meritò possit appetitus noster alterius esse speciei, & conditionis ab eo longè diversæ, qui foret in statu nudæ naturæ. Ipsius enim est rationem præcurrere, iisque omnibus tangi, quæ, cum jucunditate percipiuntur, sensusque hilarant, atque permulcent: sed illuc fortasse majori quodam pondere, atque impetu fertur, quam, quod ipsi inditum sit, impressumque a natura. Ex suamet naturali conditione subiectus est rationi non sanè plusquam politice; sed addita ipsi forte est, atque ex primo peccato relicta major quædam aversio ab omni præscripto rationis, contumacia, pervicacia major, quam quantam haberet, si, ademptà tantummodo gratià, non præterea foret *in deterius mutata natura*. Nec solum hæc omnia leviora forent in appetitu sentiente, pro statu puræ naturæ; sed iis etiam multo minus afficeretur appetitus rationis particeps: hunc enim etiam ex primo illo peccato a recta ratione, & à Deo aversum pono: & ad bona sensuum pravè inflexum, atque detortum. Quæ duo sunt hic seorsim paulo attentius consideranda. Quod enim ipse etiam inclinatus, incurvatusque sit ad ea, quæ sensum delectant; in eo præcipuè sita est illa vis, quam contra superiorem, penes quem imperium saltem politicum naturà esse deberet, cæpit ex peccato famulus appetitus. In eo enim habet, non quod rationem præcurrat, hoc enim ei datum est a natura; sed quod præcursionibus suis appetitum rationalem maxime tangat, & plus quam servi rebus capi, delectarique dominum decet, afficiat. Atque hæc ipsa videtur esse illa servitus, & captivitas, de qua dolet Apostolus: nempe obediendi, non necessitas, sed propensio. Hæc illa attenuatio virium, de qua loquitur Tridentinum, & magna quædam imbecillitas in ipsomet superiore hominis appetitu, qui, etiam si cætera adessent, resistere cupiditatibus, ac dissentire, vel ex hoc ipso jam minus potest, quia minus libet. Hæc illa inclinatio liberi arbitrii: in quo relictum ex Adæ culpa vitiosæ affectionis pondus, quo motum sit ex equilibritate sua, & ad voluptatem propendet: non ut eam amplectatur necessario, sed ut respuat difficilius. Quod vero pertinet ad alterum vitium rationalis

nalis appetitus, quem, propter Adæ facinus, non utcunque conversum esse diximus ad voluptatem, sed aversum etiam a Deo; id enim vero ita est ex peccato; ut a natura, & a Deo, authore naturæ, nec fit ullo modo, nec esse potuerit. In hac quippe aversione, & quadam quasi alienatione, quæ cæpit esse in hominis voluntate ex peccato, quo Adam a Deo se primùm avertit, ejusque obedientiam reliquit; in hac, inquam, positum fortasse sit quicquid in homine ipso *veram, & propriam* originalis *peccati rationem habet*: *quod*, ex Tridentino, *origine unum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus inest, unicuique proprium*. Sicut enim aversio a Deo, si movens est, peccatum est movens; sic, si manens est, peccatum est manens. Quod si hæc ipsa aversio, aut alienatio manens, & stans, hoc præterea habeat, ut non relicta sit ex proprio, & particulari cujusquam peccato, sed ex peccato primi parentis; transfusaque in eos, qui naturali genitura, & propagatione ab ipso originem ducunt, iis omnibus inhæreat, unicuique propria; jam ex his omnibus, hæc aversio rectè dicitur originale peccatũ: *veramque, & propriam peccati rationem habet*, manentis, & originarii: ac, quod consequens est, ejusdem Tridentini sententiâ, *per Jesu Christi domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, tollitur tota*: cum aliæ pravæ affectiones, atque habitudines, tum quæ in appetitu, tum quæ in Voluntate, de quibus singulatim loquuti sumus, per baptisma non planè tollantur; utque est in eodem Concilii decreto, nobis ad *agonem relinquantur*: ita tamen, ut vinci possint facilius. Inquibus enim est illa aversio manens, & stabilis Voluntatis a Deo; in iis fanè concupiscentia plurimum potest. Voluntas quippe a summo, & vero Bono eo pacto alienata, & quasi abhorrens, cum appetitum boni non possit amittere, fit propensior ad alia bona creata, caduca, & corporea, iisque magis afficitur. Eo fere modo, quo illi, quorum stomachum, aut palatum qualitas vitiosa quæpiam infedit, melioris, atque electioris cibi gustu deperdito, vilissima quæque appetunt: & stirpibus quandoque ipsis, carbonibus, calci etiam inhiant quam avidissimè, rebusque aliis, quæ alendis hominibus facta non sunt a natura. Sed hæc hactenus: Sententiam hanc meam clarius aperiam, ac diligentius expendam quæst. seq. art. 1. tunc præcipuè, cum quæram, quid sit, quod cum Patres tam multis in locis, & tam luculentis testificationibus, concedant Ethnicis aliquot actiones naturales honestas, pertinentes ad fortitudinem, ad justitiam, ad frugalitatem, & alias virtutes ejusdem modi, nec unus quispiam eorum amorem Dei super omnia naturalem ipsis attribuat: cum tamen ipsi illi Patres distinctionem duplicis amoris agnoscant, naturalis, & supernaturalis: fateanturque apertissimè, diligere Deum, supremum rerum omnium artificem, id esse hominis maxime proprium, eique a natura ipsa penitus insitum.

ARTICULUS V.

Utrum eidem debeatur perfecta juris Naturalis notitia:

DISPUTATIO AB AUTHORITATE

§. I.

Quibus visum est id etiam eidem deberi, in hanc item sententiam se dicunt Augustini potissimum authoritate compulsos. Primò, quòd grande, & turpe malum naturę rationis participis esse judicarit, in hoc errare, & falli. Sic

Sic enim ait in Enchirid.c.19.n.6. *Ipse per se ipsum error, aut magnum in re magna, aut parvum in re parva, semper est malum. Quis enim, nisi errans, malum neget, approbare falsa pro veris, &c.*

Secundò, quòd hinc etiam colligit originale peccatum. Nam l.3.de lib.arb. c.18.n.52. *sunt*, inquit, *revera omni animæ, peccanti duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas, &c. approbare falsa pro veris, &c. non est natura instituti hominis, sed pœna damnati*, & l.de peccat.mer.& rem.c.36.n.66. *In illas igitur ignorantiæ densissimas tenebras, &c. quare, aut quando, aut unde contrusa est? si natura est hominis sic incipere, & non jam vitiosa est ista natura; cur non talis creatus est Adam?*

Tertio, consequens id esse putant ex eo, quod, *ut dogma Fidei, & rem in Ecclesia catholica extra omnem controversiam* l.2.de stat.nat.lap.c.2.3.4.5.6.& lib.3. de hær.Pelag.c.13.docet Jansenius, Conciliique Palæstini decreto, atque Hieronymi, & Augustini præcipuè testimonio, tribus veluti propugnaculis, *ac munimentis, contra Aristotelica argumenta, & argutias* tutatur, per ignorantiam, scilicet, non quidem facti, vel juris, sive a Deo, sive ab hominibus positi, hanc enim excipit, sed juris naturalis tantummodo, hominem culpæ non eximi, licet ea vinci, ac depelli nullo modo potuerit.

§. II.

EGo verò homini, ut homo est, eorum quidem notitiam deberi concedo, quæ prima sunt in naturali lege: cujusmodi est illud. *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, & alia ejusdem generis, quorum certa, atque evidens notio ab ipsa natura in animis nostris insignita est, & impressa. Quæ autem ab his remotissima sunt, ac, non nisi post multas conclusiones, ex iis consequuntur; tenere pròbe omnia, ac certò scire, Humani nec juris, nec laboris puto, Deique donum plane gratuitum esse dico: atque illud ipsum, de quo Sapient. IX. 4. & 10. *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, &c. Mitte illam de Cœlis Sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit apud te, &c.* Qui sanè loquendi modus nobis non parum favet: illud verò magis, quod est Gen. III. I. *sed & serpens erat callidior cunctis animantibus* ערום, quod Aquila, & Theodotio πανȣ̃ργον interpretati sunt, hoc est, nequam, & versipellem & 13. *Quæ respondit, Serpens decepit me* השיאני Quod verbum cum puncto Jamin in litera ש *decipere* significat: sic Septuaginta ἠπάτησεν με *seduxit me*, & Paraphrasis Chald. אטעיני, *fefellit* me: quod ipsum habet Textus Ebræo Samaritanus, Interpretationesqne Syriaca, & Arabica. Porro in hunc Genesis locum ita scripsit Ambrosius: *hoc veniale Deo visum est, eo quod nosset, multas ad decipiendum vias esse serpentis, quia transfiguratur in Angelum lucis, & ministri ejus, sicut ministri justitiæ sunt, falsa imponentes rebus singulis nomina, ut temeritatem dicant esse virtutem, & avaritiæ nomen imponant industriæ, &c.* Augustinus verò l.XI.de Gen.ad lit.c.42.n.58. *An quia hoc credere ipse non posset, propterea mulier addita est, quæ parvi intellectus esset, & adhuc fortasse secundùm sensum carnis, non secundùm spiritum mentis viveret, & hoc est, quod ei Apostolus non tribuit imaginem Dei .... I. Cor. XI. 7. Non quod mens fœminæ eandem imaginem capere non possit, cum in illa gratia nos dicat, nec masculum esse, nec fœminam: sed quod fortassis hoc illa nondum perceperat, quod fit in agnitione Dei, &, viro regente, ac dispensante, paulatim fuerat perceptura.* Deinde, quo sententiam hanc comprobet, affert illud Apostoli I.ad Timoth.II.

14. *Adam non est seductus: mulier autem seducta in prævaricatione fuit*; ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα, *&c.* Quòd si ita res habuit; si dæmon in ipso etiam innocentiæ statu, calliditate, & astu plurimum valuit, quæ sanè contra eos, in quos ignorantia non cadit, nihil proficere possunt; si fęmina reipsa *deceptam*, cùm ipsa se dicit, tum Paulus de ipsa testatur; si Augustinus eo propendet, ut credat, eam fuisse *parvi intellectus*, *& ambulasse adhuc*, hoc est, antequam esset peccatum, *secundùm sensum carnis*, *non secundùm spiritum mentis*; dubitandum non est, quin possibile fuerit, ipsius sententià, ita hominem condi ab initio; ut eorum aliquid ignoraret, quæ ab juris naturæ principiis longissimè distant: quorum cognitio certa, & evidens ad vitam rectè, & laudabiliter transfigendam non est necessaria, ignorantia autem, si vinci nequeat, ut procul ab omni culpa, sic etiam procul ab omni cùm tuo, tum aliorum periculo sit.

Conciliorum, Romanæque Ecclesiæ sanctiones nullas quidem invenio, quibus assertionem hanc meam peculiariter, directoque propugnem. Multæ tamen sunt, quæ id penitus infringant, quod ab adversariis objectum ultimò est. Illud primò, quod sancitum est Trident. sess. 6. can. 6. *Si quis dixerit non esse in hominis potestate vias suas malas facere, anathema sit*, *&c.* Jansenius enim lib. 6. de grat. Chr. c. 36. fatetur, id dumtaxat esse *in potestate*, quod a Voluntate fit *cum plena advertentia rationis*: quare non coactio tantummodo, ipsius sententià, sed etiam ignorantia, qua penitus aliquid latet, impedit, quo minus illud in potestate sit. Ex quo ita concludo: Concilii Tridentini sanctione certum est, nullum esse, in hoc etiam præsenti statu, proprium cujusque peccatum, quod in ejus non sit potestate: cum igitur Jansenius concedat, ignorantiam invincibilem, qua aliquid penitus nescitur, efficere, ne illud sit in potestate; fateri pariter debet, eam impedire, quo minus, quòd quisque ejus malitiam planè ignorans committit, peccatum sit. Illud secundò adversarios refellit, quod statutum est Concilii ejusdem sess. 6. cap. 11. *Deus impossibilia non jubet*, *&c.* qua de re vide Bartholomæum Medinam, qui in 1. 2. q. 76. art. 2. docet idcirco, *ignorantiam invincibilem non imputari homini ad peccatum*, *quòd nemo obligetur ad impossibile*. Et profectò, ut exemplo utar illo ipso, quod in hanc rem adhibetur a Stephano Dechamps l. 2. d. 5. c. 1. finge puerum aliquem Christianis natum parentibus, & sacro fonte tinctum, cum adhuc in cunis degit, rapi a Barbaris, & in remotissimas Americæ, solitudines abduci, ubi ferinam cum illis vitam degens invincibiliter ignoret grave quidem aliquod legis naturæ præceptum, ex iis tamen, quæ prima non sunt, & homini ratione utenti omnino latere, possibile est. Finge eundem, non multo post adeptum rationis usum, emori, nullo alio contaminatum scelere, quàm quod admisisse a Jansenianis dicitur, cùm ejusmodi præceptum, quod funditus ignorabat, non observavit. Si verum est, quod Adversarii nobis opponunt, luere hic pœnas debet, & æternis suppliciis adjudicari. Ego vero contendo iniquum illud esse, & a Dei justitia, *quę impossibilia non jubet* alienissimum. Quid enim huic homini obiici potest, quod ipse legitima defensione non diluat? Mandatum aliquod legis naturæ non observavit? at illud penitus ignorabat. Debuit nosse? Non fuit in ejus potestate, siquidem ignorantia insuperabili laboravit. Vitio suo in hanc ignorantiam lapsus est? Quí istud dici potest, cùm aliud nihil peccasse ponatur? Saltem in originalis peccati pœnam hæc est illi inflicta ignorantia? Verum id quidem, at, cum baptismum susceperit, originali caret macula, nec ex ea potest jam culpę aliquid in ipsú refúdi. Quod etiam certius constat, eà thesi proscripta ab Alex. VIII. num. 1. *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis*

is. Nihil est igitur, quo peccati argui possit, nihil, quod violati possibilis alicuius mandati reum faciat: damnari igitur ab illo non potest, qui *impossibilia non jubet*. Adversarios tertiò reiiciunt Romani illi Pontifices, quorum confixa decretis hæc Baii pronunciata 46. *Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ, & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium*. 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit*. 68. *Infidelitas purè negativa in iis, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Quarto denique, & quidem apertissimè, & directè Alexander VIII. a quo cum aliis 30. damnata thesis hæc num. 2. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat a peccato formali*. Verùm ista diligentiùs conquirere, & suis quodque momentis expendere, erit secundæ Controversiæ labor, in qua etiam quæstionem instituemus, utrum ignorantia invincibilis legis naturalis excuset a culpa. Nunc aliud quæritur, de quo, cum naturalis ipsa ratio perspicuum faciat, quid sit sentiendum, antiqui Ecclesiæ Scriptores per pauca tradiderunt.

Clemens Alexandr. strom. lib. 5. *Qui nos essentià, & vità impertiit, dedit etiam Verbum, seu Rationem*. Quid autem his vocibus significare velit, statim explicat: *Verbum enim*, inquit, *Patris universorum non est hoc, quod profertur, sed sapientia, &c. Oportet autem mentem quoque habere sanam, & quæ nulla retardetur pœnitentia a venatione boni: ad quod quidem maximè divina opus habemus gratia, rectaque doctrina, &c. gratia autem cognitionis est ab ipso per filium: de qua Salomon apertissimè feret testimonium ita loquens: non est in me prudentia propria hominis, sed Deus sapientia me donat: scio autem sancta, &c.* Basilius Mag. in Psalm. XLVIII. 13. *Insufflavit in faciem, hoc est, partem aliquam propriæ gratiæ apposuit homini, ut per hanc sibi impressam similitudinem, eum, cui similis est, agnosceret, &c.* Macarius sen. hom. 29. *Scientiam autem, & intellectum diverso modo intelligit, tam secundùm gratiam, & donum cœleste spiritus, quàm secundùm naturalem progressum intellectus, discretionis, aut e scripturis divinis sumptæ eruditionis*. Intelligentiæ omnis, ac scientiæ naturalis sunt certi quidam veluti gradus, atque progressus: nulla, si naturaliter acquiritur, in suis est perfecta primordiis. Chrysostomus hom. 13. in c. 1. Johan. *Neque solum, quòd facti sumus ex nihilo, sed quod facti, & facienda, & vitanda didicerimus, & horum naturalem legem acceperimus, & conscientiç judicium incorruptum nobis ab Opifice Deo tributum sit; hoc, inquam, maximæ fuit gratiæ; postquam, alia sequuta est, ut corruptam hanc legem, per legem scriptam recuperaremus, &c.* Divinorum beneficiorum seriem recenset in hac homilia: & illud in primis docet, quemadmodum Deus nullo debito, aut necessitate compulsus hominem e nihilo condidit; sic & conditi hominis mentem, superno lumine, omnino liberaliter, collustrasse, ut malum a bono, incorrupto judicio, diudicaret, atque distingueret. Et id quidem ait fuisse *maximæ gratiæ*: ut *gratiæ* pariter, *ac misericordiæ* deinde assignat, quòd, hujusmodi judicio per peccatum corrupto, lex homini daretur, quæ ipsum regeret, & gubernaret. Hieronymus in Prolog. adv. Pelag. eos, tametsi naturam innocentem putarent, acriter tamen de hoc præsertim objurgat, atque insectatur, quod *humanam virtutem, & scientiam eo pervenire posse assererent, ubi ne ignorantià quidem peccaret*. Lege præterea, quæ scripsit cap. 8: & 9. comment. In Ecclesiastem lib. 1. cap. 4. in Zachar. lib. 2. cap. 3. in Epist. ad Ephes.

Augustinus alia nobis suppeditat, nec minoris sanè firmitatis, ac roboris, quæ id præcipué convellant, quod ejus authoritate statuere laborat Jansenius: lib. 1. de st. pu. nat. cap. 11. necessarium videlicet esse *cum creatura rationali, & inno-*

innocenti concreari dona supernaturalia, quibus trahatur extra terminos puræ naturæ: nominatim autem, quoniam de hoc in præsens agimus, perfectam rerum omnium faciendarum, vitandarumque notitiam. Nam profectò S. Doctor l.10. de Gen.ad lit.c.14.n.24.de ignorantia, qua premuntur animæ, cum *corporibus hominum novæ sigillatim dantur*, ita scribit: *Quæ si esset quodammodo indigestibilis, Creatori tribueretur: dum verò paulatim ab hujus oblivionis torpore anima resipiscens possit converti ad Deum suum, ejusque misericordiam, & veritatem primò ipsa pietate conversionis, deinde servandi præcepti ejus perseverantià, promereri, quid ei obest illo velut somno paululum immergi, unde paulatim evigilans in lucem intelligentiæ, propterquam rationalis anima facta est, potest per voluntatem bonam, &c.* Censet igitur Augustinus differri posse, utique ad aliquot annos, dona illa, quibus cæteroquin indigna non sit, ullo prorsus peccato, rationalis natura. Et illud quidem valde notandum est, quod dicit, tribuẽdam fore Creatori hanc, ignorantiam, *si esset indigestibilis*: hoc enim manifestè ostendit, ipsum loqui de ignorantia, quæ non oriatur ex peccato: quia si inde ortum haberet, non Creatori utique tribueretur, sed homini ipsi peccanti. Id ipsum statuit l.3.de lib.arb.c. 22.n.64. ubi in pueris, etiamsi nullam peccati maculam a primo parente trahant, docet tamen, ignorantiam usque eo posse permitti, dum ad ætatem perveniant idoneam disciplinę: quam si tunc anima *propria voluntate negligat, justè in graviorem, quæ tunc pœnalis est ignorantiam, difficultatemque præcipitatur*. Interea verò subjungit num. 65. *non propterea malam creavit Deus, quia nondum tanta est, quanta, ut proficiendo esse posset, accepit: cum ejus exordio perfectiones omnes corporum longè inferiores sint, quas tamen in suo genere laudabiles esse judicat, quisquis de rebus sanctissimè judicat. Quod ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quòd nondum accepit: sed hoc quoque accipiet, &c. Si enim arboris novellum, & rude virgultum nullo modo rectè sterile dicimus, quamvis aliquot ætates sine fructibus traiiciat, donec opportuno tempore expromat feracitatem suam; cur non author animæ debita pietate laudetur, si ei tale tribuit exordium, ut studendo, ac proficiendo ad frugem sapientiæ, justitiæque perveniat*. Hic etiam docet in rationali natura esse posse ignorantiam, quæ pœnalis non sit: seclusoque etiam sive naturali, sive supernaturali sapientiæ dono, vel in ipsa nuda natura satis bonitatis, invenit, quamobrem a bono principio esse potuerit. Etenim, ut idem tradit l. 2.de Gen.ad lit.c.15.n.30. *Si aliquid Deus imperfectum fecisse diceretur, quod deinde ipse perficeret; quid reprehensionis haberet ista sententia? jure autem displiceret, si id, quod ab illo incohatum esset, ab alio diceretur esse perfectum*. Ex quo manifestè liquet, ne illam ipsam quidem perfectionem, quę propria est naturæ cujuspiam, totam ipsi statim ab initio necessario tribuendam. Quid si ejus naturæ perfectio illa propria non sit; eãque longe superet, ut in altera disputatione magis perspicuum fiet? His adjungi potest, quod legitur l.3.de lib.arb. c. 24.n.71. *Si sapiens factus est primus homo, cur seductus est? si autem stultus factus est, quomodo, &c.* Quibus ita respondet: *Quasi verò natura humana, præter stultitiam, & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem, quæ nec stultitia, nec sapientia dici possit, &c.* En, primum ipsum hominem, medium quemdam inter sapientiam, & stultitiam naturæ statum tenere, possibile fuit, Augustini sententià: hoc enim tertiùm quidpiam constituit, in quo possis ab ejus dilemmatis utroque cornu tutus consistere. Nec verò telum hoc hebetat, quod adversarii nobis obiiciunt ex l. 1.Retract. Spectasse nimirum parvulos, cum hæc scripsit, S. Doctorem. Spectavit utique parvulos, sed non eos tantùm: neque enim solos parvulos medios esse voluit inter sapientes, & stultos: in ipsis quidem ejus rei exemplum posuit;

sed

sed quo colligeret, absurdum non fore, *etiam si quisquam adultus tali affectione animatus esset, qualem habent illi, qui per negligentiam sapientia carent: quem nemo stultum rectè diceret, quoniam non vitio, sed natura talem videret.* His accedit, quod in omnibus Augustini codicibus, etiam novissimè editis, solis exceptis Lovaniensibus, reperitur particula *etiam* lib.cit.Retract.c.14.n.4. atque ita legitur: *Intuebar quippe etiam parvulos, quos licèt confiteamur trahere originale peccatum, tamen nec sapientes, nec stultos, &c.* Quo loco probatur, Augustinum respexisse quidem parvulos, sed non solos. Verum age, respexerit parvulos solos: ipsis vel solis adversarios oppugnamus: sic enim scriptum reliquit S. Doctor l.6.de Gen.ad lit,c.15.n.26. *Quod homines producantur, vel parvuli in matris utero, vel in statu juvenili, positum id esse, non in conditione creaturæ, sed in placito Creatoris, cujus voluntas rerum necessitas est.* Quibus si addantur ea omnia quæ supra attulimus, qua ratione tueri, aut expedire se possint, non video Verùm illud eos planè conficit, & causam vel solùm obtinet, quod, quoniam in superiore articulo non indiligenter expendimus, hìc dumtaxat repetere, satis puto: nimirum, *Ignorantia, & Difficultas etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset.* Super hæc omnia, alia quamplurima ex Augustino excerpsi, ad id repellendum, quod, de Ignorantia invincibili, contra nos ultimò adversarii movebant. His verò, quoniam, ut ante monui, hujus nec quæstionis, nec controversiæ sunt, in præsentia parcendum censui.

AbAugustino non dissentit illius ætati suppar Isidorus Pelus. cujus illa sunt lib 2.Epist. 27.adStrateg.Monach. *Quonam pacto, si hoc a natura insitum haberent, ut mala nossent, diceret Propheta, cum didiceritis mala? Animalis homo non percipit, quæ sunt spiritus, & percipere poterit, &c.* Lege, quæ his adtexit una cum Epist. 218.ad Hermog.Episc.Cyrillus Alex.l.1.in.Joh.c.9. *Homo, sicut non naturâ, sed gratiâ id assequitur, ut sit filius Dei; sic assequitur, ut sapiens sit, & prudens: Deo naturæ suæ communionem faciente, & ineffabilis splendoris sui, quasi lucidos vapore eo modo, quem solus novit, in mentem hominis immittente. Ac propterea Adamus, ex dato sibi divinitus lumine, non tempore, quemadmodum nos, prudentiam didicit, sed statim.* Perlege integrum caput: sed & cap.8.ab iis verbis, *non ignoramus, unde gratiam, largitionemque luminis, &c.* Item c.24.l.2.in Isa. ab iis verbis, *Deum quidem universorum dicimus ab initio hominem condidisse, & naturalem ei legem impressisse, quæ ad notitiam mali, ac boni pedagogia quadam perduceret, &c.* Valerianus Cemelenensis Homil.11. *Omnem profectò modum sacrilegæ superstitionis excessit, qui in laboribus justis partem Deo subtrahit, a quo sapientiæ spiritum accepimus, &c.* De hoc vide Theolog. disquis.Theoph. Raynaudi. Prosper Aquit. In respons.ad object.9.Gallorum, *Neque hæc dona ita ex Deo esse opinemur, ut, quia ipsæ naturæ nostræ auctor est, per conditionem, jam hæc contulisse videatur, &c. de sursum est sapientia, &c. non sua, sed superna sapientia illustrati sunt: quoniam Dominus dat sapientiam, &c.* Idem docet c.21.cont.Collat. ab iis verbis: *Scientiam boni tunc Adam habebat, &c.* Quid possit mens hominis viribus propriis, tradit ab iis verbis: *qui alieni a gratia Christiana, &c.* & in Carm.de Ingrat.c.41.ab eo versiculo: *si quid enim de principiis felicibus illi, &c.* Theodoretus in Psalm. 18.ab iis verbis, *Tres species Divinarum legum, &c.* l.5. hæret.fabul.c.17. *Dum facimus, quæ pati nolumus, &c.* In Ep. ad Rom. 1. 18. *Natura nos utrumque docuit, &c.* in 1.Epist.ad Chor. 1.21. *Duas dicit Apostolus Sapientias Dei, &c.* Gelasius Cyzicenus p.2.act.conc. Nicæn.c.18.n. 110. *In homine Deus ab initio creatam sapientiam reposuit, ac synceram sui Charitatem impressit, &c.* Procopius Gazæus in c.1.Gen. *Nam impossibile est, ut intellectus no-*

noster gestet imaginem Dei, si non fuerit illuminatus Spiritu Sancto, &c. purissimæ naturæ quasi radium emittens in Adæ vultum, &c. Fulgentius de Incarn. & Grat.c.21.n.54. *Lex, quam Deus scribit in cordibus eorum omnium, non per conditionem naturæ, sed per largitatem gratiæ, &c.* legendum caput integrum: immo, & cap.26.2.n.50. *Hæc autem scientia, &c.* & c.27.2 n.54. Gregorius Magnus l.5.in c.4.Joh.c.34.n.61. ab iis verbis, *Humana quippe anima primorum hominum vitio a paradisi gaudiis expulsa lucem invisibilium perdidit, &c.* l.XI.in c.13. cap.41.n.58.& 59. *Exclusa mens a luce veritatis, &c.* Item l.300.in c.38.cap.3.n. 10. *Supernæ sapientiæ gratiam quis infudit? &c.* Denique Tom.3.p.2.in 1. Psal. pœnit. quisquis ille est hujus comment.author.v.7.n.7. *Quia postea bonum a malo discernere noluit, volens postmodum, quid sibi sequendum, quidve fugiendum, &c.* Cujus per simile quod in Psalm.5.v.12. Isidorus Hispal. in 3. Gen. *Ipsam veritatem contemplabiliter intuendo, operatur justitiam, ut ipsam intelligat, & sequatur, factus est tanquam lux homo in Paradiso, &c.* Maximus Centur.1.c. 75. ab iis verbis: *solius divinæ gratiæ proprium, &c.* Vide & Cent.3. c.28. super illud Esdræ III.4. *Benedictus Deus, qui dedisti mihi sapientiam, &c.* Beda tom.7. Homil.Dom. in Quinq. *Cæcus iste, per allegoriam, genus humanum significat, quod in parente primo a paradisi gaudiis expulsum, charitatem supernæ lucis ignorans, &c.* Tom.8.dialog.super Gen. ex August. *Cum æterna illa, & incommutabilis, quæ non est facta, sed genita sapientia in spiritalem, atque rationalem creaturam se transfert*, in Psalm.29.pag.572. *Quando Adam prævaricavit, lucem gratiæ suæ ab eo Dominus abstulit, &c.* Damascenus tom. 2.in Parallel. tit. 9. lit. 6. ex Didymo. *Posteaquam, velut ex Ægyptia Agar, ancilla Saræ, quæ libera est, & ipsa met sapientia, &c.* Vide & tit.4.lit.a. locum ex Philone in Exod. XIX. 12. Anselmus l.de volunt.Dei c.2.hanc homini insitam naturæ legem agnoscit, quæ traditur Joh.IV. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Bernardus serm.45.de ver.Trinit.n.2. *Rationis quoque triplex est casus. Siquidem ejus erat discernere inter bonum, & malum, verum, & falsum, commodum & incommodum: in quibus discernendis tanta modo caligine cæcatur, &c. Nunquam verò in his falleretur, si nunquam lumine, a quo creata est, privaretur, &c.*

Ex Scholasticis Magister Dist.23. *Hanc autem scientiam homo peccando non perdidit, sicut nec illam, qua carnis necessaria providentur, &c. sed de scientia animæ, quam peccando amisit ... & ab exordio suæ conditionis divinitus perceperat.* Vide & quod dicit dist.21.de Eva.S.Thomas tota quæst.101.1. p. quæ duobus articulis continetur, nobis militat. Scotus similiter quæst. unica dist.22.l.2. Denique Bonaventura super eundem magistri locum; cæterique omnes, qui in hunc sent. lib.scripserunt: ut hac de re nefas sit dubitare.

§. III.

Itaque ad primum respondeo, primò quidem, Augustinum de omni errore id affirmasse: nec tamen errorem omnem, cujusquemodi sit, *facti quoque, vel juris humani, aut divini*, ut ipsi etiam adversarii fatentur, pœnalem continuò habendum. Secundo, malum id quidem semper aliquod esse, ut ait Augustinus, sed malum physicum, & quamdam naturæ nostræ quasi rubiginem, quæ ferro ipsi, ex quo conflatus est gladius, rebusque, quæ illum circumstant, non verò artifici, est imputanda: ut latè disputatum est art.superiora §.III. ubi quæ dicta sunt de humanis cupiditatibus, huc omnia revocari volo, & ad errorem, quoad utramque partem aptari; quod sanè mali genus est multo levius, & magis innocuum, nec hominem ab honesto avocat, ut prava cupiditas:

tas: qua de causa eum vel a solo ipso Deo inicii, atque inseri in hominum mentibus posse, plures, iique non sanè ignobiles Theologi docent. Id verò ego non dico, Deumque non erroris, sed naturæ, in quam cadit error, authorem facio: quem errorem si gratuito sapientiæ dono ab ipsa non arceat; ejusque mentem, supra ipsius conditionem non ditet, non errorem ipsum, sed ea bona sibi proponat, quæ sicut e morbis, e cruciatibus, quæque cum peccato majorem necessitudinem habent, e pravis affectionibus, propensionibusque, atque adeo ex ipso peccato; ita etiam ex errore possunt ab eo, qui omnipotens, & sapientissimus est, quam plurima excundi.

Ad secundum respondeo, hoc item argumento, probari non legis naturalis dumtaxat, sed aliarum etiam rerum homini, ut homo est, perfectam noticiam deberi: quoniam Augustinus ex omni prorsus errore, nullo habito tali discrimine, colligit originale peccatum. Quapropter, quod dictum est sæpe, hic etiam repetendum est, præsenti rerum statu, atque ordine niti S. Doctoris ratiocinationem: neque id modo, quod affertur ex lib. 1. de pec. mer. & rem. sed id etiam, quod est ex 3. de lib. arb. in quo *secundùm hunc etiam sensum Manichæis se restitisse testatur* in lib. de dono Persev. 1. 12. n. 29.

Ad tertium, quoniam de hoc ago ex professo in secunda cõtroversia, hic, pro re, paucis respondeo. Et primò quidem, etiamsi detur, quæ contra naturale jus, per insuperabilem hanc ignorantiam, committimus, non omni culpà vacare; ex hoc tamen homini, ut homo est, perfectam juris ejusdem noticiam deberi, consequens esse nego. Ipsa enim adversariorum ratio aliud ab alio disiungit. Siquidem Jansenius, & abeo qui sunt, ideo, per hanc ignorantiam, non posse docent rationem culpæ penitus omnem tolli, & abstergi, quia ex illo peccato manavit, quod in primo parente voluntarium omnibus fuit, quæ ratio suo loco valide anobis refelletur: verùm, etiamsi homini, ut homo est, non deberetur legis naturalis perfecta notitia, eamque primus homo perceperit ex dono, non ex debito; nihilominus tamen verum est, ignorantiam, qua modo obruimur, ea ex culpa fluxisse, qua obstricti singuli nascimur: quare, quod ignorantia hujus modi nunquam nos satis excuset, ut sentit Jansenius, cum eo nexum non est, quod homini, ut homo est, deberetur tam perfecta notitia. Sed esto nexum sit: jam Antecedens hoc ipsum aggredior: & adversariis statim oppono D. Thomam, Scotum, D. Bonaventuram, aliosque omnes Theologos, qui cum Magistro, ex veterum Patrum sententia, summo studio, summoque consensu, ut alibi planũ facio, contra hanc opinionem conspirarunt, quæ, ut *Fidei dogma*, *resque in Ecclesia catholica ex tra omnem controversiam*, ab Jansenio defenditur. Sed nimirum Fidei dogma est, non Catholicæ, sed Jansenianæ: ac tres pręcipuè, quod quidem ipsi concedo, propugnatores habet, ac vindices: non eos tamen, quos hic nobis obiicit; sed quos revera, cùm in hac, tum in aliis omnibus doctrinæ suæ partibus sequutus est, magistros, ac duces. Primus est Lutherus, cujus illa sunt tom. 6. in cap. 12. Gen. fol. 153. edit. Vvittemb. an. 1560. *Falsa est illa celebris Scholasticorum sententia de ignorantia invincibili ex cusante &c. Quisquis invincibilem ignorantiam excusationem mereri statuit, evertit Scripturam Sacram, & tollit e medio Christum, justitiæ solem &c. Scholastici invincibilem ignorantiam dixerunt ex cusabilem &c. tanta est cæcitas in Papæ scholis, & Ecclesiis.* Alter est Calvinus, qui in c. 12. Lucæ Catholicis ita illudit: *Quasi verò ad repellendum Dei judicium sufficiat ignorantiæ clypeus*. Instit. autem l. 2. c. 2. n. 25. ita concludit: *quare, ut supra meritò reprehensus est Plato, quod omnia peccata ignorantiæ imputarit; ita eorum est repudianda opinio, qui consultam malitiam, & pravitatem in omnibus peccatis intercedere tradunt. Nimium enim Experimur, quoties labamur, cum bona*

nostra intentione. Tot obruitur hallucinationum formis nostra ratio, tot erroribus est obnoxia &c. & l.4.de lib.arb.non procul ab init. docet, hominem in eo peccare, quod *vitari non potest, aut quia, quod faciendum est, cæcitate non videt, aut infirmitate non implet*. Tertius denique est Hieronymus Zanchius, mostrum ex utroque conflatum, qui Theolog.tractat.l.1.c.12. thesi 1.docet, ignorantiam invincibilem facti, vel juris aut a Deo, aut ab hominibus lati, excusare quidem a peccato; ignorantiam verò invincibilem juris naturalis non ité. Utque ab ipso Jansenium non solum doctrinam accepisse, sed voces pæne ipsas, & loquendi morem penitus combibisse videas; postquam hęc Augustini authoritate satis probasse sibi visus est Zanchius, illud adjecit; *est igitur Augustinus Patrum omnium nomine Patronus noster in hac causa*. Quod quidem, ut Jansenio est persamiliare, ita etiam frequenter est usurpatum a Calvino, Luthero, Johanne Hus, Vvicleffo, aliisque superiorum ætatum hæreticis, jam inde usque a Prædestinatis, qui omnium primi erroribus suis tanti Doctoris authoritatem prætendere conati sunt; ut notat Prosper in Chronico, & Baronius ad an.Christ.490.num.17. Tres igitur Jansenium causæ suæ patronos habere non nego: sed quos ipse non nominat: nam quorum patrocinio gloriatur, ii, ut ostendam suo loco, & ipsi nusquam favent, & plurimis in locis apertè adversantur. Rei hujus specimen hic aliquod fit in Augustino: quoniam is unus Jansenio instar est omnium. Primò, non favet ipsi Augustinus, quia, quod exillo citat contra ignorantiam juris naturalis, ad ignorantiam facti solius, vel legis a Deo impositæ pertinet. Illud affert, ac sibi prę cæteris favere existimat, quod est l.3.de lib.arb.c.18.n.51. *Etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, & corrigenda judicantur*: ea verò, quæ sequuntur, callidè reticet: *ait enim Apostolus, misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci*. Apostolus quippe, cum Christum persequeretur, & in ejus discipulos acerbè sæviret, non ex juris naturalis ignorantia, sed facti tantùm, aut legis positæ peccabat. Ad hæc igitur respondere Jansenius debet: quodque in nos telum intorsit, in ipsum redit. Secundò, non favet ipsi Augustinus, quia ad ignorantiam invincibilem transfert, quod de vincibili S. Doctor affirmat. Liquet id cùm ex loco proximè allato, tum ex eo, quod pro se citat Jansenius ex lib.de gratia, & lib.arb.in quo c.3.n.5. id legitur: *sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat: si propterea non credidit, quia non audivit, omnino quod crederet; sed fortassis, ut mitius ardeat: non enim sine causa dictum est; Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, &c.* Trahit hoc ipse ad juris naturalis insuperabilem ignorantiam, reclamantibus omnibus Theologis, qui ex hoc ipso loco superabilis illius ignorantiæ, quam *simplicem* vocant, definitionem, nomenque ducunt. Nam sic Magister in 2.dist.22. *Est autem ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cum possint: quæ non excusat, quia, & ipsa peccatum est. Et eorum, qui volunt, sed non possunt: quæ excusat, & est pœna peccati, non peccatum. Et eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non renuentes, vel proponentes scire: quę neminem planè excusat: Sed sic fortasse, ut minus puniatur. Unde Augustinus ad Valentinum lib.de grat.&c.* Nec verò desunt rationes, quæ hanc Theologorum interpretationem comprobent. Nam primò, non ait S.Doctor ignorantiam illam esse eorum, *qui simpliciter nesciunt*, sed, *qui tanquam simpliciter nesciunt*. Porro paticula illa, *tanquam*, satis indicat sermonem non esse de ignorantia prorsus invincibili. Deinde statuit, hanc ignorantiam *neminem sic excusare, ut sempiterno igne non ardeat, sed fortassis, ut mitius ardeat*. Profectò, si de ignorantia planè insuperabili hoc intelligi voluisset, non adjecisset particulam illam *fortassis*. Nihil enim certiùs, vel de Jansenii

nii ipsius sententia, quam illum mitius saltem puniendum, qui ex ignorantia planè invincibili lapsus est. Sed idcirco voculam illam apposuit, ut significaret id ipsum, quod ex eodem loco Theologi docent de ignorantia *simplici*, seu *neglecta*: quodque Ægidius in 2.dist.22.q.2.a.4. his verbis expressit. *Hæc ignorantia potest aliquando plus aggravare, quam excusare: aliquando è converso. Quia potest ibi esse tanta negligentia, quòd ignorantia sic neglecta plus aggravet, quam excuset. Aliquando etiam negligentia potest esse tam modica, quòd, si contingat ex illa aliquid male agere, poterit actus ille ex hoc plus excusari, quàm aggravari.* Id demum probat exemplum illud servi nescientis voluntatem domini sui, quod adhibet ibi Augustinus his verbis: *Dominus in Evangelio ait: Servus, qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis, Servus autem, qui scit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis. Ecce ubi ostendit, gravius peccare hominem scientem, quam nescientem. Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque acquirat excusationem. Aliud est enim nescire, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur, noluit intelligere, ut bene ageret.* Non punitur servus, quòd domini voluntatem non impleverit, nisi cum eam ignorat negligentiâ suâ: quod Jansenius ipse fatetur: & ante notarat Theodoretus, cujus verba exhibet D. Thomas in cap.12. Lucæ. *Meritò punitur, qui sciens voluntatem domini sui non persequitur. Sed cur punitur ignorans? Quia cum ipse scire potuisset, noluit, sed pigritans ipse fuit ignorantiæ suæ causa.* Sed omittendum non est, quod animadvertit hìc Bannes 2.2.q.10.a.1. Ripalda l. 1.d.10.sect.6.n.64. aliique plurimi, Augustinum loqui de ignorantia Evangelii: quod manifestè probant ea verba, *neminem sic excusare, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino, quod crederet.* Locus hìc igitur, si de ignorantia, quæ vinci nequit, est sermo, maximè ferit Jansenium, qui l.6.de st.nat.lap.c.5. dum contendit ignorantiam juris divini invincibilem a peccato immunes homines reddere, exemplum statuit in infidelibus Christi Evangelium invincibiliter ignorantibus, atque ait, *non audisse Evangelium Christi, satis esse, ut excusationem habeant de sua infidelitate gentiles.* Quare suo ipsemet gladio conficitur. Tertio non favet ipsi Augustinus, quia in aliis pluribus, quæ ex illo deprompta, nulla certa ratione, atque ordine coacervat, vel ignorantiam confundit, cum eo, quod ex ignorantia committitur; & jam, *cum ejusmodi ignorantia*, ut idem ipse docet l.2.de st.nat.lap.c.6. *propriè peccatum non sit*, in eum se induit laqueum, quo nos implicare tantopere studuit; vel arbitratur veram, & propriam peccati rationem habere quicquid ab Augustino dicitur, peccatum simul, & pœna peccati: cumque, ut evidentibus Augustini testimoniis suo loco constabit; ita nuncupentur a S. Doctore plura, quæ Jansenii ipsius sententià, peccatum verè, & propriè non sunt; adhæreſcit incauto fax illa, quam in alios coniicere parabat. Nunc, quod alterum affirmavi, ut ipsi S. Doctor apertè adversetur, pauca ista documento: sint lib.3.de lib.arb.c.18.n.50. ita scribit; *Quæcunque est ista causa voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum? Ergo caveat, ne fallatur. An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest?* Eodem lib.de l.arb.c.22.n.64. *Non enim, inquit, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum: sed quod scire non studuit, & quòd dignam facilitati comparandæ, ad rectè faciendum, operam non dedit. Loqui enim non nosse, atque non posse infanti naturale est: quæ ignorantia, difficultasque sermonis, non modò inculpabilis, sed etiam, &c.* Luculentissimum verò illud est, quod scripsit c.19.n.53. & 54.

confirmavitque jam senex in libro de Nat. & Grat. c. 67. n. 8. & lib. 1. Retract. c. 9. n. 5. sic autem loquitur loco cit. ut hominum querelas compescat, qui de ignorantia, quam ex Adamo hæreditariam accepimus, expostulant: *Non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere quod ignoras, &c. Ista tua propria peccata sunt; &c. Nam illud, quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt. Illud enim præcedens meruit ista sequentia. Nam, sicut linguam dicimus non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod hujus membri motum consequitur, idest, formam, tenoremque verborum: secundùm quem modum alia dicitur lingua Græca, alia Latina; sic non solùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate, & a sciente committitur; sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio cõsequatur necesse est.* Exemplum hoc linguæ, quo S. Doctor utitur, rem plane conficit: nam omnino persuadet, sermonem hic esse de eo tantùm, quod peccatum verè, & propriè non est. Quare l. 1. de nupt. & concup. c. 23. n. 25. eadem similitudine ostendit, concupiscentiam in renatis non esse propriè peccatum. *Vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua locuntio, quam fecit lingua.* Itaque, sicut ex hoc posteriori loco manifeste refellitur Calvinus, qui 3. inst. c. 3. §. 10. docet, concupiscentiam in renatis esse verè peccatum, licet minus propriè, quam primum Adæ peccatum, *Nos illud ipsum pro peccato habemus, quo aliqua omnino cupiditate contra legem Dei homo titillatur*; sic ex superiori aperte cõfutatur Jansenius, qui loc. cit. quicquid ex ignorantia invincibili juris naturalis perperam committitur, esse verè peccatum contendit, quàmvis minus propriè, quam primum Adæ peccatum: *peccata pullulantia ex ignorantia invincibili juris naturalis sunt vera peccata, & pœnis homines obnoxios constituunt.*

DISPUTATIO A RATIONE.

§. IV.

ADversariorum rationes omnino tres sunt: duas se petere dictitant ex Theologia: atque ita primò argutantur: Christus Dominus naturam puram, idest, cum suis dumtaxat naturalibus facultatibus assumere potuit: horret autem animus cogitare, potuisse ipsum aut rebellionem carnis adversus Spiritum, aut juris naturalis ignorantiam assumere; ergo de ratione, & modo puræ naturæ duo ista non sunt.

Secundò: Ignorantia juris naturalis supplicium est primi peccati, secus vero ignorantia juris positivi: non igitur homini, ut homo est, juris positivi absoluta, & perfecta cognitio, sed juris naturalis debetur.

Tertiam desumunt ex Ethica: Natura, inquiunt, rationis particeps, ex suamet conditione petit, ea posse amplecti, quæ ultimo fini sunt consentanea, declinare autem contraria: at neutrum prestare potest, si quid amplectendum, aut declinandum sit nesciat; id verò si sciat, perfectam jam habet juris naturalis notitiam, quod nihil est aliud, quàm recta quædam faciendorum, ac fugiendorum omnium ratio; ergo natura rationis particeps perfectam ex se petit juris naturalis notitiam.

§. V.

Sententiæ verò nostræ rationes plurimæ sunt: eædemque clarissimæ, atque firmissimæ: sed, quoniam brevis esse cogor, ex his omnibus, tres tantùm, & multo quidem pressius, quam hactenus feci, propono. Primo, proprium est hominis, ipsique a natura tributum, & habitus adipisci per actus, &, quoniam menti nostræ, ex se nudæ prorsus, atque inopi, rerum species, atque imagines extrinsecus sunt expectandæ; scientiam quoque omnem, ac disciplinam, adipisci per sensus. Duobus his positis, quæ sanè ab eo, qui naturalem hominis constitutionem rite perpendat, negari non possunt, consequens est, non quod aliquibus venit in mentem asserere, primos parentes reipsa fuisse ita conditos, ut ad legis naturalis, & aliarum etiam rerum scientiam paulatim, & gradatim, nec sine exercitatione, & studio pervenirent; contra est enim, quod de illis scriptum est Eccles. XVII. 5. & 6. *disciplinà intellectus replevit illos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala, & bona ostendit illis &c.* Sed id tantùm, quod in præsens defendimus, eos nimirum, etsi planè innocentes, ita tamen condi, fuisse possibile: quæque duo ipsis data sunt, ut nec habitus esset ex actibus, sed scientia manens scientiam moventem omnino antecederet; nec menti rerum species, ad intelligendum necessariæ, emendicandæ essent a sensibus; in ea duplici re proprium humanæ naturæ defectum a Deo peculiari quodam gratiæ dono fuisse suppletum. Quod si supra, hominem fuit, sine ulla exercitatione, & industria, & ab ipso statim vitæ exordio, juris naturalis scientiam habere; eam habere plenam, atque perfectam, expletamque suis omnibus numeris, & partibus, cujusmodi fuit? Hæc profectò homini, ut homo est, adeo non debetur, ut ab ipso, naturæ viribus, ne paulatim quidem, nec magno adhibito studio, atque cura, possit acquiri. Cum enim menti nostræ, ut diximus, ex se ipsa aptū, paratūque non sit, quicquid ad intelligendū est opus, ac propterea, ut philosophi docent, ad ipsam illam corpoream facultatem sese convertat, atque demittat, in qua imaginandi vis inest; ibi rerum simulacra minus idonea reperit, quam ut ex illis eas possit species effingere, quas perfecta illorum cognitio requireret, quæ sensum effugiunt, & ab omni sunt concretione materiæ penitus remota, & abstracta. Hujusmodi autem cum sit ratio Justi, & Honesti, quæ certè in extima rerum specie, quæ sola sub sensum cadit, nullam sui satis aptam imaginem, & similitudinem habet; hanc semper, & ubique illic etiam, ubi est maximè & implexa, & abstrusa, certò, atque evidenter deprehendere, humanæ opis, atque uirtutis non est.

Hoc autem & altera ratio magis confirmat: præterquam quod enim mens illa cujus cognitio a sensibus incipit, eorumqve ministerio, atque opera indiget; ex suamet conditione minus luminis habet, & hebetior est, & obtusior; quàm ut agendorum, fugiendorumque rationes prorsus omnes subtilissimas etiam, ac penitus abditas manifestè detegere, ac distinguere valeat; principia ipsa naturæ nota per sese ei tantum lucis non afferunt; ut dubitare prudenter non possit de aliis naturæ præscriptionibus; quæ ex his nexæ quidem sunt, sed valde subtiliter, multisque interiectis, atque inter mediis, in quibus Recti notæ, & insignia sunt minus, & minus semper illustria, & perspicua, quo magis a primis receditur. Immo verò plurima sunt in toto jure naturæ, de quibus, ex duobus hujus disciplinæ principiis æquè notis, & apud omnes receptis, in utramque partem ita disseras; ut non solùm quicquam certi pro neutra appareat; sed ne quid magis quidem probabile sit, occurat: ita sunt in illis contrariarum rationum paria momenta. Sed fac, quod quidem concedi non potest, quidquid in hac disciplina ve-

verum est in se ipso, magis etiam appareat, ac Recti speciem, atque notas magis expressas, & insignes præseferat; sic tamen, ut honestatis insigne non planè obscuret in altero, ipsumque rationibus suis non penitus exarmet, atque obterat: sed ei probabilitatis tantum relinquat, quantum sapientum etiam animos, vel ipso præsente, percutiat. In hoc rerum statu, ut legis naturalis ignoratio esset aliqua, sic error etiam esse posset: neque enim necesse est, ut lancem in libra deprimi, cui plus ponderis impositum sit; sic animum semper majori probabilitati cedere. Ubi enim res evidentes non sunt, ad inclinanda utrolibuerit hominum judicia, magni momenti, atque ponderis instar habet Voluntatis imperium: ut docet D.Thomas 1.1.q.17.a 6. & tradidisse videtur Augustinus in Epist. ad Hieronym. olim 19. nunc 82.c.1.n.3. qui locus transcriptus est in cap. *Ego solis* dist. 9. Deberi autem homini, si innocens sit, & quidem nullà adhibità curà, nullàque interpositâ morâ, quoquidquid in hac disciplina verum est, idem evidens sit, & e contrario, quidquid est falsum, sit idem planè improbabile; hoc enimvero nullo satis firmo fundamento nititur, ac temere astruitur ab adversariis: contra quos.

Tertiò demum pugnat ipsa hujus disciplinæ ratio, atque habitudo: ea enim latissimè patet, rerumque & circumstantiarum varietatem habet planè infinitam, quæ magnam oppido prudentiam, atque experientiam requirit: ac disquisitionibus, & ratiocinationibus plurimis indiget: hisque omnibus adhibitis, singula probe tenere; expensa, percepta, comprehensa, rata, fixa, firmaque habere, ut opus foret, ne locus esset errori, ignorantiæ, opinationi, suspicioni, &, uno nomine, iis omnibus, quæ sunt aliena firmæ, & constantis assensionis, planè supra hominem est.

§. VI.

Itaque ad primum respondeo, id esse ambiguum, atque ejus simile, quo quis affirmaret, puram naturam evehi posse ad eum finem, qui est supra naturam: quo si intelligi vellet, naturam, quæ ab omnibus supernaturalibus bonis nuda prius, & vacua fuerat, posse ab eo statu in hanc longè meliorem sortem, supra propriam ipsinsmet conditionem, transcribi, id utique ipsi concederem, quod sane evidentissimum est. Sin verò sit, ut velit, naturam ad eum finem evectam, postquam etiam de propria conditione migravit, puram esse, & dici posse; id oppidò negem, & ad contradictionem implicare dicam. Siquidem ipsa illa naturæ hujus evectio, elatioque supernaturalis est, & bona secum trahit quamplurima, quæ naturam pariter superant. Id igitur ad rem præsentem traducito, ac sic habeto, ὑπόστασιν ἕνωσιν *Hypostaticam unitionem* supra naturam esse quammaximè, eaque secum advehere, quibus natura, quæ assumitur, rationem jam non habeat nudæ naturæ, iisque defectibus careat, qui tametsi naturales sunt, & culpà vacant; indigni tamen sunt homine Deo, ipsumque maximè dedecent: hujusmodi autem sunt Concupiscentiæ motus pravi, & indociles: ac legis naturalis ignoratio.

Ad secundum respondeo, falsum, & sine fundamento esse, quod ab ipsis assumitur, legis positivæ ignorantiam peccati pœnam non esse: neque enim sive Augustini, sive Hieronymi, seu cujuspiam Sacri scriptoris testimonium ullum proferunt, quo nobis id approbent. Immo apertè repugnant sanctis iisde Doctoribus Augustino, & Hieronymo, qui, cū adversus Pelagianos contendunt ignorantiam malam esse, & peccatum, plurima ignorantiæ facti, & juris positivi exempla producunt. Quin, & secum ipsis pugnat: Jansenius enim l.3. de st. nat. puræ c. 10. & 11. nullam miseriam, malum nullum in homine reperiri docet, quod in-

pec-

peccati pœnam inflictum non sit. Ignorantia certè Evangelii in Infidelibus magnum malum est, magnaque miseria: cùm igitur ut Jansenius ipse fatetur, l.6.de st.nat.lapsæ c.5. hæc sit ignorantia facti, & juris divini; consequens est, ut facti etiam, & juris divini ignorantia peccati supplicium sit.

Ad tertium respondeo, naturam rationis participem ex se id quidem exigere, & suo sibi quasi jure vindicare, quo possit, & ea adsciscere, quæ sunt consentanea ultimo fini, & ea repudiare, quæ sunt contraria; id verò non utcunque, sed pro suæ conditionis mensura, & modo: & quantum ipsius ultimi finis ratio postulat. Eam porro esse hominis conditionem, ut sine perfecta juris naturalis notitia esse possit, & hac etiam in re interdum a vero aberrare, nuper ostendimus: quod autem id etiam permittat ratio ultimi finis, negari non potest: ut enim supra probatum est satis, vel si finis supernaturalis sit, cujusmodi est cœlestis beatitas nobis modo proposita, ab eo non excluditur, qui juris naturalis ignorantia invincibili laborat: nec opus est, ut illum assequaris, quę amplecteris, aut declinas, omnia vere in se ipsis esse honesta, aut his contraria: satis est, si tibi, nulla tua culpà, ita appareant, sic enim rectè, & laudabiliter agis: natura autem rationis particeps, nisi se a recto averterterit, a suo ultimo fine non excidit.

ARTICULUS VI.

Utrum eidem debeatur Sanctitas, & alia dona huic proximè adnexa.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE.

§. I.

Ajunt Bajus, & Jansenius, & hac etiam in re Augustinum pro se stare putant: primò, quòd vitium esse docet humanæ naturæ, Deo non adhærere per charitatem: quo illa spectare dicunt, quæ scripsit l.22. de civit.c.1.n.2. in hæc verba: *Sicut cæcitas oculi vitium est, & idem ipsum indicat, ad lumen videndum oculum esse creatum, &c. ita natura, quæ fruebatur Deo, optimam se institutam docet etiam ipso vitio, quo ideo misera est, quia non fruitur Deo, &c.* quorum similia sunt l.11.c.17. *Non itaque esset vitium recedere a Deo, nisi naturæ, cujus id vitium est, potius competeret esse cum Deo. Quapropter etiam voluntas mala grande testimonium est naturæ bonæ.* Atque huc advocare potuissent illud Anselmi Monol.c.68. *Rationalem creaturam ad hoc esse factam, ut summam essentiam amet super omnia bona, &c.*

Secundò, quòd adversus Pelagianos contendit, puerulos, si nulla culpa inquinati nascuntur, etiam si Baptismo non abluantur, iis tamen divinæ adoptionis, & sanctitatis bonum deberi: nec, sine ipso, posse quemquam illorum e vita decedere, quod aperte significasse dicunt, cum scripsit l.1.operis imperf. cont. Jul.n.35. *dic, qua justitia ille parvulus adoptetur in baptismo, ille sine hac adoptione moriatur, cur non sit ambobus honor iste communis? &c.* & num.49. *dic, si potes, cur ambos adoptare noluerit, qui certè ambos ad imaginem suam condidit, &c.*

§. II.

EGo vero, cum omnibus planè Catholicis doctoribus, nego: & primum Sacras literas iis oppono, quæ de hujusmodi donis tam splendidè, & magnificè loquuntur, ut nefas sit dubitare, quin hominis naturam, & conditionem quàm longissimè superent. Sic enim Psalm. LXXX. 16. *Ego dixi, dii estis, & filii Excelsi omnes*: *quem* locum ita explanat Augustinus: *Manifestum est ergo, quia homines dixit Deos exgratia sua deificatos, &c. si filii Dei facti sumus, & dii facti sumus: sed hoc est gratiæ adoptantis, non naturæ generantis, &c.* Eodemque pertinet, quod scripsit l.2.cont.Maximum c.15.n.2. *Homo ad Dei similitudinem factus non est verus filius.. &, ideo fit gratia filius, quia non est natura*: & alia plurima, quæ suo loco sigillatim indicabimus. Illustris est etiam interpretatio Cyrilli: is enim l.1.in Joh.c.13. *Ascendamus igitur*, inquit, *ad supernaturalem dignitatem per Christum: non tamen propriè sicut ille, sed, ut similitudine illius, per gratiam filii Dei simus. Verus enim ille filius Dei Patris est, nos verò misericordià ejus adoptati per gratiam, audivimus, Ego dixi, dii estis, Creatura autem, cum serva sit*, serva autem est, etiam si innocens sit, *nutu solum, & voluntate patris ad supernaturalia vocatur, &c.* In eandem sententiam tum duo hi Patres, tum reliqui omnes interpretati sunt hæc alia scripturæ loca: Johannis 1. 12. *dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Pauli ad Rom.V.2. *Per quem habemus accessum per Fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei* VIII. 14. *Quicumque enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei* 15. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba Pater, &c.* super omnia verò illud epist. 1. Joah. III. 1. *videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus*. Illuc spectavit Ambrosius, cum scripsit in Ep. ad Rom.c.5. *Nihil enim ultra potuit donare credentibus, quàm, ut filii Dei dicantur... pro infinita enim hoc magnificentia sua Deus donavit diligentibus se*. Verum Patres suo loco: hìc illud tantum animadverto, apud Patres Græcos, qui hæc interpretati sunt, θέσιν significare *adoptionem*: sic, ut ipsis idem sit ὑός θετὸς, sive κατὰ θέσιν, aut κατὰ χάριν, *ac filius adoptivus*. Id habet Glossarium vetus, id vocabularia Cyrilli; atque Hesychii: id Epiphanius, qui in Ancorato §.6. naturali filio θετὸν opponit: & filium θέσει ei, qui filius est ἀληθείᾳ: uti etiam §.3. Idem usurpatum invenies ab Athanasio in locis infra citandis ex ora. 3.& 4. contra Arrian. & in lib. de hum. nat. susc. iisdem vocibus usus Basilius ad Eunom. l.3.pag.84. & 88. Itidemque Nyssenus, à quo orat. 3. adv. eundem tom. 2.pag.523. filii hujusmodi, ὑοὶ vocantur προσηγορίᾳ ἐπισχεδιασῇ, καὶ ἐπικτήτῳ *adiectitia, & adventitia appellatione*. Nec immeritò sanè hæc adoptio θέσις nuncupatur à Græcis Patribus, tanquam *positio*: & filius adoptivus, ὑός κατὰ θέσιν, καὶ χάριν; siquidem non naturâ, aut hujus quasi necessitate constat: sed voluntate, & libera electione assumentis, & hujusmodi propinquitatis nexu se spõte adstringentis. Atque hoc illud esse reor, quod Jacobus Apostolus de hac ipsa adoptione ita scripsit ep.can.1.18. *Voluntariè genuit nos verbo veritatis*. Vox enim illa βουληθεὶς *volens*, seu ut est apud vulgatum Interpretem *voluntariè* significare videtur, ut notat etiam Cornelius a Lapide, gratuitam Dei εὐδοκίαν, idest, *beneplacitum*, ac *benevolentiam* qua nos ad tantam extulit dignitatem. Cujus est simile illud Oseæ XIV. *diligam eos spontaneè* אהבם נדבה. Non

minus

minus magnificè de Sanctitatis,& Justitiæ donis loquutus est Petrus in 2.Epist. 1.3.& 4. *Quomodo*, inquit, *omnia nobis divinæ virtutis suę, quæ ad vitam, & pietatem, donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos,propria gloria, & virtute, per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinę consortes naturæ*. Quid autem *donata*, & *promissa* ea bona tantopere prędicet, si homini, ut homo est,universa debentur? Quid ea tantùm commendet, tanquam peculiaria *divinæ virtutis opera*, si propria hominis sunt, atque intra fines naturæ? Quid *maxima*, quid *pretiosa* ferat, si ea supra hominis sortem, culpa extulit, non propria ipsorum dignitas, atque excellentia? Sed enim per illa efficimur *divinæ consortes naturæ*: hæc nimirum *divina illa nativitas* est, *status ille divinus*, cujus apud Areopagitam de Eccl. Hier.c.3. est *ineffabilissima fabricatio*. Sed hoc etiam, quomodo interpretati sint Patres, mox planum fiet: illud hic omittendum non est:Patrum interpretatione, id etiam nobis militare, quod est in ep.1.ad Corinth.IV.7. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* quod contra Pelagium, quicunque afferunt, & generaliter loqui, & statum etiam innocentis naturæ complecti videntur. Afferunt autem præcipuè Synodus Arauxic.2.can.6.&25.Gelasius Pap.ep.ad Ep.Augnst.epist.adJul.antea143.modo 188.n.7.enar.inPsal.25.n.11.&in Psalm. 91.n.6.l.1.adSimplic.q.2.n.9,l.2.de peccat.mer.&rem.c.18.n.28.&30.l.de Spir. & lit.c.31.n.54.de Prædest.Sanct.c.5.n.9. & 10. Immo libri ejusdem cap.3.n.7. & c.4.n.8. *eo se præcipuè testimonio convictum* fatetur, *cum putaret, Fidem, qua in Deum credimus, non esse donum Dei*: atque in homine ipso salutis initium statueret. Item Prosper adv.Collat.c15.29.30.ad Gal.dub.4.Author lib.de Vocat Gent.c.25. Fulgentius de Incarnat. & Grat.c.18.& 20.l.1.ad Monim.c.15. Denique Anselmus, qui non de natura tantum vitiata, & corrupta, sed de integra quoque, atque adeo de Angelica,Paulum esse loquutum, disertè nobis confirmat; immo, & validè, ac fuse probat lib. de casu diab. c. 1. cui propterea præfexit hunc titulum: *Quod etiam ad Angelos dicatur: quid habes, quod non accepisti?* Similem, apud hos Patres, & alios complures, nec minus universalem interpretationem habent alia hæc Apostoli loca; *Gratia enim salvati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est*. Ephes II. 8. *Deus est enim, qui operatur in nobis, & velle, & perficere*. Philip. II. 13. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Rom. IX.16. *Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. 2. Corinth. III.5. Maximè verò, quod est in Ep.ad Rom.V.5.*Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Quem in locum ita Augustinus L.12.de Civit.c.9.n.2. *Confitendum est igitur, cum debita laude Creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verùm etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis,per Spiritum Sanctum,qui datus est eis*. Angeli certè,in statu turę lapsæ non erant: quòd igitur homo charitatem, sanctitatem, & alia hujusmodi dona non habeat, est quidem culpæ solius; quod ipsi debita non sint, est etiam naturæ: hæc enim jus homini ad ea bona non dedit: illa etiam insuper fecit indignum: ut, & contra meritum foret, quod tantum supra meritum erat.

Secundo iis oppono; primo quidem Concilium Francofordiense, in quo col. 5. hæc sancita: *Adoptivus dici non potest, nisi is, qui alienus est ab eo, a quo dicitur adoptatus, & gratis ei adoptio tributur, quoniam non ex debito, sed ex indulgentia tantummodo adoptio præstatur*. Deinde Romanos Pontifices, a quibus tres hæ Baii theses fulminatæ 21. *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis* 23. *Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem*

 ab

ab initio, dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ, fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, Charitate Deum supernaturaliter coleret. 24. *Avanis, & otiosis hominibus, secundùm insipientiam philosophorum, excogitata est sententia: Hominem ab initio sic constitutum, ut, per dona naturæ superaddita, fuerit largitate Conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus.*

Tertiò Patres, qui ante Augustinum scripserunt, quorum, & aliorum omnium testimonia, quoniam nimis multa sunt, exhibitis eorum initiis, accuratè notasse, ac, velut intento digito, commonstrasse, sufficiat. Dionysius Areop. Epist. 2. ad Cajum, Hominis sanctitatem *Deificum, & bonificum donum* vocat, & *inimitabilem imitationem, supra quam Dei, & supra quam boni, secundùm quàm deificamur.* & Eccl. Hier. c. 2. *Cum enim divinus hic status, divina quædam nativitas sit, &c.* Item c. 2. de divin. nomin. §. 8. *Hactenus omnis intellectus nostri studium eo tendit, ut intelligat, quomodo divina omnis paternitas, & filiatio, tum nobis, quam supra cælestibus virtutibus indulta sit, ex qua fit, ut etiam dii, deorumque filii, &c.* Justinus Mar. in dial. cum Triph. ait. *Adamum, quem Deus finxit, domum fuisse divini Spiritus, &c.* & in Psalm. 81. *eo honore affectum, ut filius Dei vocaretur, &c.* & in exposit. Fidei: *in iis, quæ sunt id vel natura non condita, vel condita, &c. quæ condita est, servilis est conditionis, &c.* supra *conditionem servilem* est a Domino adoptari pro filio. Irenæus l. 3. c. 37. *Quoniam eam, quam habui a Spiritu sancto, Sanctitatis stolam, per inobedientiam, amisi, &c.* & l. 4. c. 37. *Hæc est enim, quæ nos per verbum ejus ducit ad Deum, &c.* Tertullianus l. 5. cont. Marc. *Ut certum esset, nos filios Dei esse, &c. cujus gratia, nisi cujus, & promissio gratiæ, &c.* & in epist. ad Eph. II, 10. *Aliud est facere, aliud condere... quantum ad substantiam fecit, quantum ad gratiam condidit, &c.* Clemens Alexand. l. 2. strom. *Est in nos copiosa Dei misericordia, qui nihil ad eum attinemus, &c. vocat ad adoptionem, quæ est maximus omnium profectus,* & lib. 5. *Fides, sive fundata sit a Charitate, sive etiam a Timore, ut dicunt accusatores, divinum est aliquid, non est humanum studium, &c.* Origenes l. 1. de Princip. c. 3. *Propter hoc consequenter adest etiam gratia Spiritus Sancti, ut ea, quæ substantiolite r sancta non sunt, participatione ipsius sancta efficiantur, &c. Est quædam inoperotio Dei Patris præcipua, præter illam, quam omnibus, ut essent, naturaliter præstitit, &c.* Cyprianus de bon. pat. *consummari nos cælesti nativitate reparatos, si similitudo divina, quam peccato Adam perdiderat, &c.* Tum apud ipsum Firmilianus in epist. Sanctitatem *Deificam* vocat. Gregorius Neocæsar. in orat. paneg. & charist. vocat ἀποθεώσιν *Deificationem*: quod nempe *virtutibus charitate informatis animis quodammodo Deo similis efficiatur*: ut rectè exponit interpes Gerardus Vossius. Methodius in Conv. *Anima, secundùm Unigeniti effigiem facta, pulchritudine plane immensa, &c* Hilarius Pictau. *Ex adoptione filius est homo; neque ei proprietas, sed nuncupatio est: est enim ex electione tantum, & libera Dei voluntate &c.* Athanasius orat. 1. cont. Arrian. *Disciplinæ quidem, & gratiæ ejus in nos collatæ magnæ sunt, & supra hominem &c. adoptio in filios, Patris, & Verbi cognitio donatio S. Spiritus &c.* orat. 2. *Filium istum verum naturâ, & genuinum Patris sui &c alios autem, quibus dictum est, Ego dixi, dii estis, solummodo participata Verbi, per Spiritum Sanctum bone gratiam a Patre obtinuisse &c. Qui ex virtute, & gratia nomen solummodo filiorum obtinent, & non natura, sed gratia ad jus liberorum nituntur &c.* quod ad pejora se contulerunt, *ablato spiritu, rejecti, abdicatique fuerunt ab eo, qui eis ob initio gratiâ dederat &c.* Or. 3. docet quid intersit inter τό γέννημα, κά'ι τό πο'ιημα *genitum, & factum*, quæque sit in Sacris literis vocis utriusque vis, & notio *Deus, inquit, non solum eos homines, fecit, sed & filios dixit: est autem Dei benevolentia, quod, quorum*

rumſit conditor, horum poſtmodum per gratiam patrem ſe faciat &c. Gignere γεννᾶν filii; facere autem ποιεῖν, operum ſignificationem inſinuat: eaque de cauſa nos non primùm gignimur, ſed creamur: ſiquidem ſcriptum eſt, faciamus hominem, poſt modum, receptâ ſpiritus ſancti gratiâ, dicimur, & generari &c. Orat. 4. Nos contra non naturâ ſed adoptione, & gratia θέσει, καὶ χάριτι, filii reddimur participatu ipſius ſpiritus &c. Intereeſſu gratiæ, & dignitatis acceptæ &c. Nos contra, ſine ſpiritu, externi ſumus, & longè ſejuncti à Deo, ſed tamen ſpiritus participatu coaptamur divinitati &c. Baſilius mag. lib. de ſp. ſ. ad Amphil c. 16. Meræ, & intelligibiles, & ultramundanæ virtutes ſanctæ tum ſunt, tum nominantur, ex gratia per ſpiritum infuſa ſanctimoniam nactæ &c. Sanctificatio non eſt abſque ſpiritu, neque enim naturâ ſanctæ ſunt Cœlorum virtutes &c. Spiritus, & gratiæ opus ſunt diſpoſitiones, quæ factæ ſunt circa hominem, & eæ, quæ circa Angelos, qui ab ipſa protinus creatione perfecti ſunt &c. & lib. 3. cont. Anom. Principatus, & poteſtates, & omnis creatura .... non jure naturæ ſanctæ dicuntur: appetentes enim bonum, ſecundum amoris, quem ad Deum habent, proportionem, ſanctitatis menſuram participant &c. Qui enim gratia Divinus efficitur, mutabilis eſt naturæ &c. Et in Epiſt. apolog. ad Cæſar. Et homo Deus dicitur ... Et demon Deus dicitur. Sed illi quidem ſecundum gratiam, hi vero per mendacium dii nominantur. Cyrillus Hiery. Cath. 3. Non ſecundùm naturam habes adoptionem: profectu accipis gratiam &c. Cathe. 7. donum adoptionis eſt ex benignitate ... ex ſervitute, paternâ gratiâ, in adoptionem filiorum &c. Cath. XI. Cum filium audis, non abuſivè dici filium putes, non ex ſervitute in adoptionis progreſſionem aſcendentem ... Efficimini & vos filii, ſed adoptione per gratiam &c. de Fide verò tota Cath 5. quam bifariam dividit, non quidem eſſentia, ſed operatione, & effectu: quamvis in altera magis etiam ſpecialem gratiam agnoſcat. Gregorius Nazianzenus ſervilem hominis conditionem nobis deſcribit orat. 24. Duas ſummas in iis, quæ ſunt, differentias invenio, dominationem nempe, & ſervitutem &c. Amphilochius homil. de S. Deipara bonus dominus dignatus eſt nos vocare fratres, propter virtutem ſecundum gratiam &c. Didymus l. 1. de ſp. ſ. Spiritus Sanctus non ſolum ſeiunctis a ſe hominibus, ſed & ſingulis quibuſque Angelis inhabitator adſiſtit &c. Gregorius Niſſenus l. de beat. c. 7. Excedit homo ſuam ipſius naturam ... non dignus habitus, qui filius Dei fiat: Odivitis Domini magnificam largitionem! O largam &c. Ambroſius l. 1. de ſp. ſ. c. 7. Intelligendum eſt, quod creatura quidem ſuperior Angelorum ſit, quæ plus recipit gratiæ ſpiritalis: ejuſdem tamen & erga nos, & illos munus Authoris ſit. Quanta autem gratia &c. l. 8. in Ev. Lucæ non te præferas, quia filius Dei diceris: agnoſcenda gratia, ſed non ignoranda natura &c. l. 5. de Fide c. 3. homines per filium adſciſcit in gratiam filiorum: alius igitur naturæ amor ſempiternus, alius gratiæ &c. l. de Incarn. myſt. c. 8. Si negatur natura Deus eſſe ergo per gratiã eſt, ut homines: aut certè falsò creditur, ut dæmones &c. nihil medium agnoſcit: qui natura Deus non eſt, is vel gratiâ Deus eſt, vel mendacio: quod accepit ex 142. ep. Baſilii: vide pariter l. 6. ep. 38. & tract. in ſymb. Apoſt. Quanquam opus iſtud ab ingenio, & ſtylo Ambroſii nimium deficit, ipſique ſuppoſitum videtur, uti etiam libri de Sacrm. ex quibus citari poſſet l. 6. c. 1. Qui Dei filius eſt per gratiam, ut homo &c. Hilarius, quicunque ille ſit, in Quæſt. mixtis ex utroque Teſt. q. 124. Adam factus accepit, piritum, quem peccans amiſit: Spiritum autem ſanctum habere ultra naturam, & perfectionem hominis eſt, ut poſſit quæ Dei ſunt &c. Vide & ea, quæ in c. 8. Ep. ad Rom. quæque in c. 4. & 5. ep. 2. ad Corint. & in c. 4. Ep. ad Galat. Diadochus l. de Perf. c. 9. Alia eſt naturalis charitas animæ, & alia, quæ ex Spiritu Sancto proficiſcitur &c. & c. 74. Charitas nanque naturalis &c. Epiphanius in-

in Ancor. *Secundùm gratiam ipsum filium vocari &c.* Joh. Chrysostomus in c. 1. Joh. hom. 13. *Gratia Dei, quæ semper in beneficiis priores sibi partes vindicat. &c.* Hom. 21. ad pop. Anth. *anima illustratur, & splendidior fit a Spiritu Sancto gratiâ accipiens &c.* l. 1. de Provid. *Non autem his tantùm illum honoravit . . . summâ implevit sapientiâ, spiritalem illi gratiam adiiciens &c.* l. 2. de orat. *fieri nullo modo potest, ut homo sine divini spiritus ope &c ingrediente in nos Spiritus Sancti gratia &c.* in c. 8. ep. ad Rom. *Quod unigenitus naturâ fuit &c.* denique in c. 4. Ep. ad Galat. *Haudquaquam potuissemus illum appellare Patrem &c.* Severianus Gabal. orat. 3. de creat. mundi, *aliud est naturæ similitudo, aliud gratiæ &c.* & orat. 5. *Adam, antequam divinum præceptum transgrederetur, plenus Spiritu Sancto, & gratiâ abundavit &c.* Chromatius Aquil. *Nobis tantæ gratiæ munus indulsit, ut licenter dominum, ac Deum nostrum servi, Patrem, dicere audeamus &c.* Gaudentius Brix. *Quia servilis humana conditio &c.* Hieronymus l. 2. advers. Jovin. *Inculcandum nos non secundum naturam, sed secundum gratiam. &c.* Comment. in c. 1. Malach. *Voluntate, non necessitate in filium Dei vertitur, qui spiritum adoptionis &c.*

Quarto Augustinum ipsum: &, quoniam Jansenius l. 1. de st. puræ nat. c. 19. Hominem innocentem condi posse negat, sine *amore casto*, vel *voluntate ad amandum robusta*, ut prætercam, quod S. Doctor de puerulis etiam innocentibus tradit l. 10. de Gen. ad lit. c. 14. n. 24. quod alibi attigimus; illud affero, quod de Angelis ipsis scriptum reliquit l. 12. de Civit. c. 9. n. 2. *Bonam voluntatem quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, idest, cum amore casto, quo illi adhærent, creavit, simul in eis, & condens naturam, & largiens gratiam &c.* Quid quod inter bonos, & malos Angelos interfuisse dicit his verbis? *Isti autem, qui cum boni creati essent, tamen mali sunt, mala propria voluntate, aut minorem acceperunt divini amoris gratiam, quàm illi, qui in eadem perstiterunt, aut, si utrique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adiuti, ad eandem beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt . . . . Confitendum est igitur, cum debita laude Creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod Charitas Dei diffusa sit in eis, per spiritum sanctum &c.* Idem significat quod est. l. de Cor. & Gra. c. 10. n. 27. *Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant, ut, magnâ per spiritum sanctum datâ abundantiâ charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent: minore quidem, sed tamen beatitudine, sine ullo vitio, fruebantur.* Nobis etiam suffragatur, quod de iisdem Angelis l. 1. de Gen. ad lit. c. 5. n. 10. *Creatura verò, quanquam spiritalis, & intellectualis potest habere informem vitam, quia, non sicut hoc ei esse, quod vivere, ita hoc vivere, quod sapienter, ac beatè vivere &c.* Cujus simile est, quod habet 13. Confess. in quo distinguit actionem, qua spiritalis natura condita est, ab ea, per quam charitate, sanctitate, & aliis Gratiæ donis ditata, perfectaque est; atque ita loquitur c. 3. n. 4. *Quod autem in primis conditionibus dixisti, fiat lux, & facta est lux, non incongruenter hoc intelligo in creatura spiritali; quia erat jam qualiscunque vita quam illuminares. Sed, sicut te non promerverat, ut esset talis vita, quæ illuminari posset, ita nec, cum jam esset, promeruit te, ut illuminaretur . . . ut & quodcunque vivit, & quod beate vivit, non deberet, nisi gratiæ, tuæ &c.* Et c. 4. n. 5. *Quid ergo tibi deesset ad bonum, quod tu tibi es, etiamsi ista, vel omnino nulla essent, vel informia remanerent &c.* & l. 11. de Civit. c. 11. *Angeli, simul ut facti sunt, lux facti sunt: non tamen ita tantum creati, ut quoquo modo essent, & quoquo modo viverent; sed etiam illuminati, ut sapienter, beateque viverent.* Eadem reperies c. 9. & serm. 2. enar. in Psalm. 70. n. 5. sed & duplicem hujusmodi actionem, ac duplex beneficium distinguit in homine l. 8. de Gen. ad lit. c. 10. n. 23. *Sicut operatur homo terram, non ut eā faciat esse terrā, sed ut cultā, atque fructuosā; sic Deus hominem multo magis, quem*

ipse

ipse creavit, ut homo sit, cum ipse operatur, ut justus sit &c & paulo infra: *Qua locutione dicitur homo, operari terram, quæ jam terra erat, ut ornata, atque fecunda sit; ea locutione dicitur Deus, operari hominem, qui jam homo erat, ut pius sapiensque sit &c.* Secundam hanc autem actionem, operationemque novum esse, ac speciale beneficium, quæ his subiicio, præcipuè probant: l.83. quæst.q.67. n.4. *Ipse homo* inquit, *cum jam signaculo imaginis, propter peccatum amisso, remansit tantummodo creatura: & ipsa itaque creatura, idest, ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantum vocatur creatura, liberabitur a servitute interitus.* Quem locum S. ipse Doctor.l.1.retract.c.26.*non ita accipiendum* esse monet, *quasi totum amiserit homo, quod habebat imaginis Dei*. Quid autem amiserit videamus; & an supra hominem sit. *Amisit perfectionem illam, qua factus est ad imaginem Dei*, inquit l.1.de Gen.cont. Manich. c.18.n.29.hoc est, donum illud, quod rationem imaginis maxime perficiebat: cujus pars erat id, de quo epist.nunc 140.antea 120. ad Honoratum c.23.n.50.scripsit his verbis: *Creaturæ rationales ipsius Creatoris fiunt participatione meliores, cum ei cohærent purissima, & sanctissima charitate: ipsa autē charitas, non per vires nostras, idest, humanas diffunditur in cordibus nostris, sed sicut dicit Apostolus, per spiritū sanctum &c.* Tū ep. 218. olim.verò 208. AdPalatinū n.2.recole quæ citavimus ex l.12.deCivit.c.9.Sed in hoc insistamus, quod est amissū; *De limo enim factus, & amissa beatitudine in miseriā jure projectus est*, ait serm.43.in Psalm.143.c.5.n.4. luculentius autem l.6. de Gen.ad lit.c.27. n.37. *Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, eum, qui secundum Deum creatus est, in justitia, & sanctitate veritatis. Ecce quod perdidit Adam per peccatum. In hoc ergo renovamur, secundum id, quod amisit Adam, idest, secundum spiritum mentis nostræ... Dicit item Apostolus, expoliantes vos veterem hominem, cum actibus ejus, induite novum, qui renovatur in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus, qui creavit eum. Hanc imaginem in spiritu mentis impressam perdidit Adam per peccatum quam recipimus per gratiam justitiæ* Et rursus de hac perfectione imaginis deperdita l.2.de peccat.mer.& rem c.7.n.9. *Non enim advertunt eo quousque, fieri filios Dei, quo esse incipiunt in novitate spiritus, & renovari in interiorem hominem, secundum imaginem ejus, qui creavit eos.* lib. de spir. & lit.c.28.n.48. *Ipsa imago Dei renovatur in mente credentium, per testamentum novum, quam non penitus impietas aboleverat: nam remanserat utique id, quod anima hominis nisi rationalis esse non potest... Nam & ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis & sentit, & facit: sed pietas, quæ in aliam vitam transfert, beatam, & æternam, legem habet immaculatam, convertentem animas, ut ex illo lumine renoventur, fiatque in eis, signatum est super nos lumen vultus tui, domine, &c.* vis, & facultas naturæ non deperdita est, per peccatum, sed lumen super additum: de quo, & de aliis omnibus, quibus perfectio divinæ imaginis, per peccatum amissa, continebatur, hoc ultimum habe ex lib.de Præd.Sanct.c.5. n.10. super illud Apostoli, *Quid autem habes, quod non accepisti &c. In hac,* inquit, *Apostoli evidentissima intentione, qua contra humanam superbiam loquitur, ne quisquam in homine, sed in domino glorietur, dona Dei naturalia suspicari, sivè ipsam totam, perfectamque naturam, qualis in prima conditione donata est, sive vitiatæ naturæ qualescunque reliquias, nimis, quantum existimo, absurdum est &c. sit gratia naturæ adtributa, qua sumus animantia rationalia, discernimurque a pecoribus; sit etiam gratia naturæ adtributa, qua in ipsis hominibus a deformibus pulchri, vel igeniosi discernuntur a tardis, ac si quid ejusmodi est: sed non se ille, quem coercebat Apostolus, adversus pecus inflabat, nec adversus hominem alterum, de aliquo naturali munere, quod inesse posset, & pessimo; sed aliquod bonum, quod pertineret ad vitam bonam, sibi non Deo tribuens inflabatur &c. Ut enim sit naturæ, fidem posse habere, nunquid & habere? Posse habere Fidem, sicut posse ha-*

be-

bere Caritatem, naturæ est hominum: habere autem Fidem, quemadmodum habere Caritatem, gratiæ est fidelium Hæc sanè ita clarè supra naturam, etiam innocentem, naturaliaque omnia bona Fidem efferunt, Caritatem,& quicquid ad Cælestem beatitudinem confert, ut explicatione non egeant.

Sed nec minus clarè loquuti, qui post ipsum floruerunt. Cœlius. Sed ulius Præsbit. Op. Pasch. l. 3. *Et quod solus habet, &c.* quem locum soluta oratione exponit l.2.c.x1. ab iis verbis, *Orandum docuit Patrem, &c.* Nilus Ab.orat.7. de inani glor. *Cur Dei gratia, tanquam propria possessione,te jactas, &c.* Cyrillus Alexandr.Thes.l.4.c.1. *Angeli sancti quidem sunt participatione, & gratia, &c. De hominibus verò* operis ejusdem l.3.c.1. *Non ambiguum est, homines gratia, & dono, unum esse cum Deo, &c. non naturaliter Deo conjungimur, sed gratia, & caritate, &c-* cap.2. *si secundùm vos, aliqua filius Dei de causa exaltatus, & oleo exultationis unctus est; si causa illa non fuisset, non esset* quod *est: & ita non esset naturâ Deus, sed per gratiam, nec natura filius, sed per gratiam, &c. Nulla igitur esset inter ipsum, & nos differentia, quippe, & dii, & filii Dei per gratiam vocamur, & oleo exultationis ungimur, &c.* l.5.c.7. *Sicut Deus, quamvis creator noster sit, pater tamen etiam per gratiam sit, &c.* lib.12.c.15. *Creatura serva est, & Creator Dominus: sed creatura quoque Domino suo conjuncta a propria conditione liberatur, & in meliorem traducitur, &c. Servi nos Dei sumus secundùm naturam, ipse Dominus...si ergo nos per gratiam dii, & filii Dei sumus; erit Verbum Dei, cujus gratia dii, & filii Dei facti sumus,re ipsa verè filius Dei. Non enim potuisset, si per gratiam ipse quoque Deus esset, ad similem gratiam nos exaltare. Non enim potest creatura, quod a se non habet, sed accepit a Deo, aliis, propria potestate, donare, &c.* Lib.4.de Trinit. *Descendit Filius Dei, ut hoc, quod natura est servile, & factum, hoc est nos, in gloriam, quæ sibi soli, & propriè inest, deduceret, filios Dei efficiens, &c. Nos ipse provehit ad dignitatem supra naturam. Nos, propter illum, super nos ipsos, gratiâ ejus, qui nos honorat, naturæ propriæ mensuram transilimus, &c. sortiti fraternitatem, & cognitionem ejus in naturalem, non substantialem, sed externam, & secundum gratiam, &c. Nam,ut homo secundum naturam est rationalis, sed non jam dives; accipit, ut externum, & adventitium, ditationem, &c.* lib.in Evang.Joh.c.9. *Creatura verò non sic, sed accipit quod non habet: illuminatur, ut tenebræ deforis gratiam acquirens: largitoris misericordia hujusmodi dignitatem consequitur, &c.* c. 13. *Participes enim ipsius facti per spiritum, & suo signati sigillo, ad similitudinem ejus, &c.* c. 14. *Qui ad fidem Christi in adoptionem filiorum vocati sunt, humilitatem naturæ suæ deposuerunt, & honorantis Christi gratia, quasi splendida induti purpura, ad supernaturalem dignitatem adscendunt, &c. servis nobilitatem Domini ex charitate largitur, &c. Divinam participamus naturam: non solum quia gratiâ ad supernaturalem gloriam evolamus; verum etiam, quia Deum, in habitantem possidemus, &c.* Eadem, ac fere iisdem verbis docet l.2.c.3.29.69.73.134.141.lib.3,c.20.29. l.4. c. 1. denique liber est nullus in his commentariis, ex quo illustre aliquod testimonium in hanc rem proferri non possit: legendum verò præcipuè libri 10. c. 23. ab iis verbis. *Quid autem majus, quid clarius, quàm Christi amicum & esse, & appellari? Excedit hæc certè dignitas naturæ humanæ terminos, &c. ad supernaturalem gloriam nos Dominus redigit, non servos, sed amicos appellans, &c. eos, qui servi natura sunt, ad liberam amicorum dignitatem perducit, &c.* Vide etiam l.11.c.17. &lib. 4.de Trinit.lib. 8.& 9.cont. Julian.lib. 4. in Esai.orat. 2.lib.7. Thesaur. c.4. lib.8.c. 1,lib.14.c.1, Denique lib. 3.4. & 7. dialog. de Trinit. Proclus Constant in Epist. ad Armen. ab iis verbis, *Apostolus multas quidem species virtutis, &c.* Petrus Chrysogolus ser.58. ab iis verbis, *Adoptatum se tunc stupuit in filium, &c.* serm. 70.ser-

70. *servus dominum patrem vocare*, *&c.* item serm. 71. & 72. Eucherius senior in Epist. paræn. ad Valer. ab iis verbis, *rerum dominus te in adoptionem vocat*, *&c.* Basilius Seleuc. orat. 6. in Noem. *Dei filius vocatus est Angelorum nullus*, &c. Prosper Aquit. c. 26. cont. Collat. *Naturæ*, inquit, *humanæ*, *cujus Creator est Deus*, *etiam post prævaricationem*, *manet substantia*, *manet forma*, *manet vita*, *manet sensus*, *& ratio*, *cæteraque corporis*, *atque animi bona*, *quæ etiam malis*, *vitiosisque non desunt*: *sed non in illis veri boni perceptio est*: *quæ mortalem vitam honestare possunt*, *æternam conferre non possunt*. In hanc eadem sententiam vide, & cap. 19. ab iis verbis, *Naturæ humanæ in illa universalis prævaricationis ruina*, *&c.* cap. 21. *Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium*, *non vitiata esset*, *sed extincta natura*, item carmine de Ingratis c. 41. *Quæ*, *licet*, *&c.* *Non tamen ad veram possunt perducere vitam*, *&c.* Præterea in respon. ad 9. object. Gallorum, *Neque hæc dona*, inquit, *ita ex Deo esse opinemur*, *ut*, *quia ipse naturæ nostræ author est*, *per conditionem jam hæc contulisse videatur*, *&c.* loquitur de iis virtutibus, quæ ad Cœlestem beatitudinem obtinendam conferunt. Nominatim autem Fidem eximit ab omni jure naturæ in respons. ad 3. prim. dub. Vicent. ab iis verbis, *Qui Fidem ad Dei munera non putat pertinere*, *&c.* Charitatem c. 30. cont. Collat. ab iis verbis, *quæ in omnium est arce virtutum*, *&c.* Denique *de justitia*, *temperantia*, *continentia*, *benevolentia*, *non quæ temporalem habent de vana laude mercedem*, *sed quæ ad illam beatarum virtutum pertinent veritatem*; lege caput 28. Eosdem exprimit sensus author librorum de Vocat. Gent. & Epist. ad Demetriadem, quæ duo opera unum, eundemque authorem habere, certius est, quam quis ille sit: lege libri 1. cap. 2. ab iis verbis. *Omni animæ humanæ*, *&c.* nec non cap. 3. 4, 7. & in Epist. *Quæ de thesauris sponsi*, *per Sancti Spiritus pignus accepit*, *&c.* item, *Hujus igitur boni proprietas*, *&c.* Theodoretus de sanctitate, & justitia in epist. 1. ad Timoth. ad illa verba v. 11. *Tu autem*, *o homo Dei*, *&c.* in Epist. ad Ephes. v. 13. *in quo & credentes signati estis*, *&c.* lib. de curand. Græc. affect. serm. 3. de Ang. *Nos verò Spiritum Sanctum*, *&c.* in Auctar. dialog. 4. adversus Macedonian. *Sed dices*, *majus est igitur Filio Spiritus Sanctus*, *&c.* dialog. 6. adv. Apollinarist. *Unusquisque sanctiorum eatenus templum factus est*, *&c.* Quantùm verò ad Adopionem in Psalm. 81. v. 6. & 7. *Omnes quidem homines naturâ Dei sunt servi*, *&c.* Orat. 10. de Provid. *eos in filios suos adoptavit*, *qui ne servire quidem*, *&c.* in Epist. ad Ebræ. c. 2. v. 11. *Unum habemus Patrem*, *& nos*, *&c.* in Epist. ad Galat. c. 4. v. 28. ad Ephes. c. 1. v. 5. ad Rom. c. 8. v. 14. lib. de curand. Græcorum affect. serm. 11. de Fine, & Judicio, & alibi passim alia æquè clara, & perspicua. Salonius dialog. in parab. Salom. *sicut divisiones gratiarum Angelis*, *& hominibus*, *&c.* Leo Magn. serm. 1. de Nativ. *Agnosce*, *o Christiane*, *&c.* & ser. 7. *Omnia dona excedit hoc donum*, *&c.* Maximus Taurin. homil. habita in solemnit. S. Micha. *Angeli vestiti videntur esse*, *quod sancti sunt*, *&c.* Claudianus Mamercus lib. 1. de stat. anim. c. 14. *eodem dono bonus est homo*, *quo bonus est Angelus*, *&c.* Gelasius Cyzicenus par. 2. act. Conc. Nic. c. 16. n. 101. *Per prædictas res divinas*, *quas Deus in homine reposuit*, *dicens*, *Faciamus*, *&c.* & c. 18. n. 110. *In homine Deus ab initio creatam sapientiam reposuit*, *ac synceram sui charitatem impressit*, *&c.* Gennadius ipse lib. de Eccl. dogm. cap. 58. *Angeli*, *qui in illa*, *qua creati sunt*, *beatitudine perseverant*, *non naturâ bonum possident*, *&c.* Gelasius 1. Epist. 5. ad omnes Episc. per Picen. *Angelus a divina*, *qua illustrabatur*, *gratia*, *& participatione delapsus*, *&c.* Procopius Gazæus in c. 2. Gen. *Satis liquet hominis naturam primò fuisse justitia*, *& virtute insignem* . . . *verum cum non solùm necesse esset* [ad salutem] *ut ista inhærerent homini*, *sed & Spiritum*

San-

Sanctum accedere oporteret, quo homo responderet divinę naturæ characteribus, merito ei inspiravit vitæ spiraculum. Sed illud nihil aliud vocaveris, quam Spiritum Sanctum, per Filium rationali creaturæ infusum, &c. Sanctificatus est itaque homo per illam inspirationem, verùm eam amisit, &c. Alcimus Ecdicius epist. 1. *Humanus Spiritus creatione inchoatur, divinus autem benignitate conceditur, &c.* Fulgentius de scientia, & Fide Ep. 2. ad Ferrand. c. 3. n. 8. *Fides, quam non spiritus divinus confundit, &c.* apud eundem ep. 16. quæ est Petr. diac. c. 6. n. 18. *sine hac igitur gratia potest quidem cogitare, & desiderare humana, &c.* Fulgentius ipse l. de Inc. & Grat. c. 10. n. 40. *Eodem spiritu, &c.* c. 21. n. 42. *Nullus est, qui naturaliter possit credere, &c.* c. 22. n. 43. & 44. *Cum autem dicimus, neminem posse in Deum credere, nisi per gratiam Dei, &c. Ita fit, ut homo fidem habere possit, sed eam, nisi ex dono Dei habere non possit. Non enim consequens est, ut omnia, quæ habere nos possumus, etiam a nobis habere possimus, &c.* De sanctitate autem, & justitia, de caritate salutari epist. 6. ad Theod. Senat. c. 6. n. 8. *Non hoc homini dat natura, sed gratia: non hoc ex qualitate conditionis humanæ habetur, &c.* l. 1 de verit. Pręd. & Grat. c. 21. n. 44. *Quemadmodum de continentia scriptum est, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, &c.* item n. 46. *Nec autem revelatio*, &c. & l. 2. c. 9. n. 15. *Quoniam igitur Deum charitatem esse, &c.* lib. verò de Fide ad Pet. c. 3. n. 28. *Indefessa, & in quantum creaturæ Angelicæ gratis datum est, perfecta dilectione, &c.* Denique de divina adoptione l. 3. ad Monim. c. 8: *Nos autem, quod dii, quòd filii, quod geniti sumus, non naturâ, sed gratiâ sumus: quia cum in natura non haberemus, ut hoc esse possemus, gratis, &c.* lib. cont. Arian. in resp. ad object. 4. *Non ex gratia donationis possedit: quod enim nascitur, conexum est genere, quod verò adoptatur, sola provehitur largitate, &c.* Itidem l. ad Trasim. c. 4. *Etenim in filii Dei, &c.* Ep. 12. ad Fer. c. 3. n. 9. *Isti ergo dii eam gratiam acceperunt, &c.* Epist. 14. n. 26. in resp. ad 3. quæst. *Sed hæc dicimus de sanctis Angelis, atque hominibus sanctis: quorum quilibet sic divinæ adoptionis gratuito munere, &c.* Ep. 17. ad Petrum diac. c. 17. n. 15. *Christi Filii Dei prima nativitas &c.* Denique lib. de Incarn. Filii Dei n. 12. *Pater, & Filius ad dilectorem suum, &c.* Primasius in Ep. ad Rom. c. 5. v. 2. *in sola Dei virtute est, ut homo in filiorum Dei munere, &c.* Junilius comment. in Gen. c. 1. v. 26. *Creatus est ergo Adam, ut esset justus, sanctus, & humiliter adhærens gratiæ sui Conditoris, &c.* Johannes Climacus Scholio 9. ad gradum 30. *Alia est charitas animæ naturalis, & alia, quæ ex Spiritu Sancto illi insinuatur, &c.* Item de aliis virtutibus schol. 54. & schalæ gradu 26. n. 54. Anastasius Sinaita l. 6. anag. contempl. *Qui Deum habent in se inhabitantem*, & l. 10. *Adam lucidum, Dei formem, &c. ex gratia, &c.* Gregorius Magn. de Fide, aliisque donis supernis, quibus ornata est primi hominis mens l. 5. in c. 4. Job. c. 34. n. 61. *Humana quippe anima primorum hominum, &c.* l. XI. in c. 13. c. 24. n. 58. & c. 43. n. 59. *Exclusa mens a luce veritatis, &c.* l. 300. in c. 38. c. 3. n. 10. *Supernæ sapientiæ gratiam quis infundit, &c.* tom. 2. lib. 3. Dialog. c. 1. *Postquam de paradisi gaudiis, &c.* tom. 3. par. 2. in 1. Psalm. pœnit. si tamen eorũcomment. est author, v. 7. n. 7. *Humana natura ad imaginem primitus, etc.* Item in Psal. pœnit. 3. v. 10. & in Psal. pœnit. 5. v. 12. Idem de charitate salutari in Deũ tom. 1. l. 8. in c. 7. Job. c. 10. n. 19. l. 18. in c. 28. Job. c. 26. n. 42. *Quisquis ab hac unitate, etc.* l. 28. in c. 38. c. 22. n. 46. *Dominus per inspiratæ Charitatis, etc.* l. 2. in Ev. hom. 30. n. 1. *Ipse nanque Sp. S. amor est, etc.* hom. 38. n. 9. *Quid ergo debemus intelligere, etc.* de sanctitatis, & adoptionis dono l. 8. in c. 7. Job. c. 8. n. 13. *Deo unita per spiritum, quasi hoc ipsum, quod Creatura est, transisse, ac subegisse declaratur &c.* l. 24. in c. 33. c. 7. n. 13. ad illa verba ver. 26. *Et reddet homini justitiam suam &c.* l. 1. in Ezech. hom. 6. *Quid enim hoc potestate altius &c.* & Par. 2. Regul. Pastoral. c. 3.

De

De hac quippe nobilitate spiritus &c. In 7. Psalm. pęn. *Quid nobilius generatione divina?* l. 1. in 1. Reg. c: 3. n. 6. ad illa verba v. 2. *Non est sanctus, ut est dominus &c.* Isychius Præsb. Hier. l. 2. in Levit. c. 8. v. 10. in quo *de sanctificatione Angelorum*: item Georgius Pisides in opere sex dierum. Isidorus Hispal. l. 1. sent. c. 12. *Distat conditio Angelica a conditione hominis &c.* l. 2. c. 5. *confessionem hominis non esse humanæ virtutis &c.* l. 7. Origin. c. 3. *Spiritus Sanctus proprie charitas &c.* Quod idē testatur de Angelis Sophronius Constant. Orat. in Christ. natal. n. 2. & orat. de Angelis n. 1. 5. 8. Maximus Ab. & Conf. Cent. 1. c. 76. *solius divinæ gratiæ proprium &c.* in eandemque sententiam pergit. c. 77: & 78. ac subinde 94. 95. 96. 97. Centuria 2. cap. 8. *Fides est habitudo effectrix supernaturalis &c.* c. 20. *Cum naturæ, & gratiæ non sit eadem, atque una ratio &c.* c. 26. *Naturam donatā sibi scientiā vacuam &c.* c. 27. *Deus, cum naturam humanam conderet &c.* c. 72. *Differentiam virtutum a natura manantium, & earum, quæ proficiscuntur a spiritu, quarum gratiam pro munere suscipimus &c.* Contur. 4. cap. 12. *Nec divina gratia parit &c.* c. 13. *Neque gratia sanctissimi spiritus &c.* preterea cap. 70. 84. 87. 94. 95. & Cent. 5. c. 13. 14. 18. 29. 30. 31. 32. 41. 42. 99. Ildefonsus Tolet. in serm. de perpetua Virgin. Item Julianus Tolet. l. 1. ἀντικειμένων in resp. ad inter. 14. Jn Naum Proph. n. 13. & 48. Aldhelmus Saxon de laud. Virginit. c. 5. Beda de Fide hæc habet: tom. 5. c. 1. in Evang. Jo. pag. 527. *Sancti non plenitudinem &c.* tom. 6. eadem ferme multis in locis, sed præcipuè in ep. ad Rom. c. 11. pag. 281. ad Eph. c. 3. pag. 786. in Evang. Luc. l. 5. c. 16. & in Evang. Jo. c. 1. Quorum similia in Psalm. 30. pag. 582. 52. pag. 708. 79. pag. 867. 116: pag. 981. 113. pag. 998. 120. de charitate, aliisque virtutibus, quæ rationalem ditant hominis appetitum tom. 2. lib. de rat. temp. c. 48. *Sicut luna, & stellæ &c.* tom. 4. l. 3. expos. in Job. c. 6. *Ventum calidum a Meridie &c.* tom. 5. in ep. Joh. c. 3. *Dubitandum non est Angelos &c.* tom. 6. in Ep. ad Rom. c. 3. *dicimus latere animæ originem &c.* ad Galat. c. 4. *Neque enim absurdè dicitur &c.* tom. 8. in quæst. super Gen. *Omnes sancti per eandem gratiam &c.* in templum Salomon. c. 18. *Quoniam omnia virtutum dona &c.* Jo: Damascenus l. 2. de Fide ortho. c. 3. *Per Verbum igitur Angeli omnes creati sunt, et a Sancto Spiritu per sanctificationem perfecti &c. aliunde, quàm a sua natura sanctitatem habent, nimirum a Spiritu Sancto.* Eadem de primo Homine c. 11. & 12. Distinctius de Fide, aliisque, quæ mentem perficiunt l. 1. de Fid. c. 1. *Spiritus Sanctus perinde novit. &c.* tom. 2. in Sacris Parallel. tit. 9. lit. 6. *Postea quam, velut ex Ægyptia Agar &c.* In Eclog. verò, seu in aliis Parallel. tit: 4. lit. a. *Quæ ad voluntatem* l. 2. de Fid. c. 30. *vitium non est aliud &c.* l. 3. c. 14. *Naturales virtutes sunt &c.* in Sacris Paral. lit. 3. tit. 1. *Homo, cum consummatur &c.* tit. 4. lit. a *Caritas erga Deum &c.* Adrianus Papa 1. in Ep. ad Ep. Hisp. in qua de divina adoptione: & Paulinus Aquilejensis in sua pariter Epist. de eadem adoptione: *adoptivus dicitur, cui nihil a patre adoptante debetur, sed gratis &c.* Freculphus Lexovien. Chron. tom. 1. cap. 3. *inter imaginem, & similitudinem hoc distat &c.* Pascasius Ratbertus l. 3. in Matth. *Similis autem, vel perfectus, non ex proprietate sui, sed ex gratia divinæ largitatis &c.* Christianus Druthmarus in Matt. c. 12. *Duobus modis est nobis pater Deus &c.* Angelomus Luxoviens. in l. 3. Reg. c. 6. *Rex noster pacificus & Angelos, atque animas &c.* Remigius Autissiodorensis in Psalm. 4. v. 7. *Signatum, idest, sigillatum, & in ipso sigillo Spiritus Sancti &c.* Leo sapiens Imperat. orat. in domin. Resur. apud Combefisium 7. apud Gretserum 2. *Cecidit e Cœlo Lucifer. &c.* item epist. ad Regem Sarac. apud Baronium tom. 10. an. Christi 911. & prima earum 20. orationum, quæ in Biblioth. Vaticana adhuc M.S. asservantur, hoc titulo inscripta, *In Spiritum Sanctum, quod propria authoritate adoptionem filiorum Dei hominibus largitus est.* Radulphus Flaviacensis in pręfat. l. 16. in Levit. & libro ipso 16. c. 4. l. 12. c. 1. l. 20. c. 5. Odo Cluniac. l. 2. in Jol. n. 6. Dei

filii electi Angeli &c. l.28.n.7. *Quia primi Angeli conditi sunt* &c. l.4. n.13. *Ad hoc homo in Paradiso* &c. l.8. n.17. *Hominem Deus magnificat*, &c. Anselmus lib. de conc. grat. & lib. arb. c.6. q.3. probat hominis *voluntatem*, *non posse velle credere*, *nisi*, *accepta rectitudine ex gratia*. Id ipsum tradit de Charitate Medit.9. & 11. orat.66. Clarius verò in lib. de casu diab. c.1.3.14.18. de Justitia lib. de conc. præsc. & lib. arb. q.1. c.6. *Justitia verò non est naturalis &c.* lib. de pec. orig. c.10. *Dedit illi Deus hanc gratiam*, *ut*, *sicut &c. gratiam*, *quam de se propagandis servare poterat perdidit. &c.* Rupertus lib.1. Commet. in Gen. c.12. l.2. c.4. & 6. Bernardus l.5. de Consid. c.5. n.11. *Hæc omnia contulit illis spiritibus ipse*, *qui condidit illos*, *unus*, *atque idem summus spiritus*, *dividens singulis*, *prout voluit &c.* pergitque enumerando ea bona. Idem præclare ad rem præsentē de imagine, & similitudine Dei, quæ est in homine serm.1. Annunc. n.7. & lib. de grat. & lib. arb. c.9. & 10. præclarè etiam de Caritate ep.x1. ad Guic. n.4 & tract. de dilig. Deo c.12. n. 31. Petrus Cellensis lib. myst. exp. *Rupto fœdere societatis Angelicæ in alium se tendens venas gratiæ in se rupit*.

Theologi de Schola a nobis sunt planè omnes, ut adversarii ipsi fatentur. Immo verò eorum non pauci, hominem, non ubi primum conditus est, sed post aliquanto sanctitatem, justitiam, & alia Gratiæ dona accepisse dicunt: de quo vide Suarium lib.3. de opere sex dierum c.17. a n.5. qui eos omnes recenset, ac pro iis etiam affert Augustini testimonium ex l.2. de Gen. e ont. Manich. c.8. n.10. *animalem nempe adhuc fuisse hominem*, *quando Deus ineum insufflavit spiraculum vitæ*, *factum autem spiritalem*, *cum in Paradiso*, *hoc est*, *in beata vita constitutus præceptum perfectionis accepit*. Quo quidem testimonio usus non sum, quod illi non multum tribuerem, cum S. ipsemet Doctor Apostoli mentem eo in loco non se assequutum fateatur 1. Retract. c.10. n.3. &, ut assertionem meam sustinerem, necesse non esset, sanctitatem, aliaqua superna bona primo homini collata, a creationis, & naturæ bono etiam tempore distinguere; alia autem mihi multa suppeterent tum apud Augustinum, tum apud omnes Sacros scriptores, quibus in iis bonis rationem inesse beneficii specialis, ac veræ, & Theologicæ Gratiæ luculentissimè ostenderem.

§. III.

Itaque ad primum respondeo, cùm Augustinum, tum Anselmum, pro duplici naturæ statu, quem iis in locis spectasse potuerunt, dupliciter quoque esse accipiendos: ut vitium quidem sit naturæ rationalis in utroque statu Deo non adhærere per Charitatem: ita tamen ut, si ad finem supernaturalem olim evecta sit; vitium ipsius sit, ea charitate carere, quæ illius est ordinis, ad eumque finem conducit; sin verò eo loci, ac dignitatis evecta non sit; vitio ipsi vertatur, si Charitatem non habeat, quæ naturalis est ordinis, ac beatitudini itidem naturali promerendæ non impar. Porro sic esse explicandos hos Patres, aut, utcunque explicare libuerit, ita certè intelligendos, ut dubium non sit, quin Sanctitatem, & Charitatem, quibus ditatus est Adam, supra propriam, naturalemque hominis conditionem extulerint, manifestè illa probant, quæ supra ex ipsis citavimus: quibus ex Anselmo, quoniā quod Monolog. cap.68. nobis objectum alicui fortasse plusculum negotii facessere possit; hæc etiam adiicimus, quæ scripta sunt de concord. præsc. cum lib. arb. q.3. c.3. his verbis: *Sequitur itaque*, *quia nulla Creatura rectitudinem habet*, *quam dixi voluntatis*, *nisi per gratiam... si autem voluntas per liberum arbitrium*, *servando quod accepit*, *meretur aut augumentum acceptę justitiæ*, *aut etiam potestatem pro bona voluntate*, *aut præmium aliquod*; *hæc*

omnia

omnia fructus sunt primæ gratiæ, & gratia pro gratia: & ideo totum imputandum est gratiæ: quia neque volentis est, quod vu lt &c. Omnibus enim, excepto solo Deo, dicitur: quid habes, quod nō accepisti? Si autem accepisti &c. Horum simillima leges c. 4. & 5.

Ad secundum respondeo Augustinum ita loquutum ex præsentis providentiæ legibus, quibus natura hominis, quæ rationis est particeps, factaque ad imaginem Dei ad finem supernaturalem ovocatur, ipsique divinæ Sanctitatis, atque Adoptionis bonum ea conditione promittitur, atque obligatur; ut ne quo teneatur, vel proprio, vel alieno peccato: propterea frequens est apud Augustinum illa sententia, *Peccata sola separant inter homines, & Deum.* Immo verò in his ipsis locis nobis obiectis, non alias affert rationes, quàm, quòd *ambobus eadem est causa communis*: quòd *cum impedimentum potestatis divinæ, non referatur ad meritum voluntatis humanæ, certè nulli eorum dicere potest, volui & noluisti*: quòd *non condemnat Deus, nisi spretus, & in parvulis eum spretum non invenies, nisi eos invenias in Adam*: quòd *hoc beneficium a se non prohibet voluntas contraria parvulorum*: quæ non rerum ipsarum naturà, sed Dei decretis nituntur. Quòd si velis Augustinum res ipsas, non decreta sequutum, & homini, ut homo est, seclusis his etiam divinæ providentiæ legibus, debitam putasse sanctitatem, & adoptionem; jam acerrimum illum divinæ Gratiæ propugnatorem, ac vindicem, quem omnis Ecclesia, quem vos ipsi tantopere prædicatis, Pelagio ipso nequiorem facias: quippe qui gratiam multo viliùs, atque abiectius, quàm Palagius, habeat: contra verò de natura longè altius, & magnificentius sentiat. Nec verò naturæ humanæ jura, supra propriam dumtaxat hominis condirionem, extollat; sed eo perducat, ubi id homini debeatur, quod Augustini ipsius, atque adeo Patrum omnium clarissimis testimoniis, ne Angelis quidem ipsis, aut ulli multo perfectiori, atque excellentiori naturæ, quæ condi unquam possit, debitum est. Pugnat igitur ibi Augustinus non ex natura ipsa rei, sed ex præsentibus divinæ providentiæ decretis, nec nobis ullo pacto adversatur:

DISPUTATIO A RATIONE.

§ IV.

Idem de Charitatis præsertim, & Justitiæ donis, nec solùm permanentibus, sed etiam transeuntibus, atque avolantibus, ita disputant: Homini, ut homo est, inquiunt, ista debentur, quia sine his opibus, ac præsidiis Deum authorem suum diligere non potest: immò nec quicquam rectè, & laudabiliter agere: quod alterum probant.

Primo, quia omnis actio, quæ ex Charitate non est, prava, inhonesta, turpis est.
Secundò, quia homo, sine Charitate, cupiditatibus suis resistere nequit.

§. V.

Sententię nostræ, quæ quatuor sunt præcipuæ rationes, breviter ita perstringo. Primò, homo naturà suà Dei servus est, & valde quidem humilis, & abjectus, ac prorsus infimæ sortis: potest igitur Rex, ac Dominus, sine ulla injustitiæ nota, eum non adoptare pro filio. Secundò, possibile est, Deum homini etiam innocenti conferre bonum aliquod, quod ipsi non debeatur, quoque illum, supra propriam ipsius conditionem, evehat: at, si quid hujusmodi possibile est, id certè est, ut sapiens quisque concedet, quod est Psalm. LXXXI. 6. *Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi, etc.* Id igitur homini, nec innocenti, debetur, eoque supra propriam hominis conditionem adsurgit. Tertiò, si supra hominem, ut homo est, ista non essent, nihil verè, & propriè doni supernaturalis,

ac

ac Theologicæ gratiæ rationem haberet, nisi sola Hypostatica Unio: cum igitur id a communi Catholicorum sensu abhorreat, & Scripturis, Conciliis, & Patribus contrarium sit, ut alibi liquidò constabit, consequens est, ea planè supra hominem esse. Quartò, e Sanctitatis, atque Adoptionis dono nexa est Cœlestis beatitudo, *nam si filii, & hæredes*: cum igitur perfecta illa felicitas verè sit gratia, & donum supra naturam, non hominum modò, sed etiam Angelorum, &, si quid condi potest Angelis ipsis præstantius, ut artic. seq. ostenditur; de Sanctitate, & Adoptione, id ipsum dici necesse est: immo de iis etiam divinæ Gratiæ auxiliis, quæ nuper adversarii videbantur attingere, cæterisque adjumentis omnibus, quibus primo homini promptum, atque expeditum erat justitiam, ac Deum ipsum diligere: eumque Fide, Spe, Charitate salutariter colere. Si enim homini non debetur Dei visio, neque id debetur, quo tradito, in ejus potestate sit illa visio: nam finis, & ea, quibus mediis, finis obtinetur, quantum ad hoc, sunt in eodem ordine: ac, si non essent ex ipsa rei natura; essent tamen adversariorum concessione: quippe apud ipsos meriti, ac præmii naturæ integræ est ratio eadem: & utrunque fundamentum habet in ipsa natura: cui ideo negari posse nolunt eas opes, & facultates, quæ ad visionem hanc obtinendam sunt necessariæ; quia ejusmodi esse naturæ ipsius conditionem putant; ut ei finis ille sit necessario propositus, neque ab illo, nisi culpà suà, excidere queat.

Id verò ita etiam constabilio, & confirmo: certum est enim, & ab Ecclesia jampridem statutum, contra Pelagium, hominibus in præsenti statu naturæ lapsę Dei gratià opus esse, non ideo tantum, ut, quod pertinet ad salutem, agere possint facilius, sed ut planè possint. Constat autem ex hactenus dictis, homini, ex primo peccato, laborem quidem additum, & difficultatem, non verò agendi virtutem, & facultatem ademptam, quæ propria quidem sit hominis: ergo, si modo non ex se ipsa, sed ex Jesu Christi gratia habet non solùm, quo vincat hujusmodi difficultatem, sed quo planè possit salutariter operari; consequens est, id ipsum ex sese planè non potuisse ab initio, atque ita salutarium actionum virtutem, facultatemque Gratiæ donum esse, non naturæ proprietatem.

§. VI.

ITaque adversariis respondeo, non posse quidem hominem solis naturæ opibus Deum, Justitiamque diligere, sicut oportet, ut perfectam, & supernaturalem beatitudinē assequatur posse tamen ita diligere, uti oporteret in alio rerū statu, atque ordine, ut beatitudinem aliam acquireret naturalem, atque imperfectam. Hujus autem secundi generis amorem in Deum, hunc honestatis, & justitiæ cultum hominis, ut homo est, proprium esse, & in ejus potestate situm, nec supernaturalibus auxiliis indigere, ita breviter ostendo: Homo, ut homo est, ex suamet naturali conditione, liber est, suique juris, & potestatis. Id ei qui adimit, illud adimit, quo maximè distat a brutis: animum consilii, rationisque participem, naturamque ipsam eripit: atque ex homine hominem tollit. Quod est adeo verum; ut quod est in Sacris literis, hominem factum esse ad imaginem Dei, quod ad naturam referri diximus art. 1. §. 2. in eo positum velint antiqui Patres, quod Greci αὐτεξούσιον, nos liberum arbitrium nominare consuevimus. Porro libertas ista hominis, non jus est, & potestas id eligendi dumtaxat, quod pravum sit: neque enim Dei imago rectè dicatur, si malo tantùm, ac rebus turpibus vis ejus omnis circumscripta, determinataque sit. Atque id ipsum evincunt rationes aliæ, quibus olim usi sunt Patres contra Valentinum, Manichæ-

chæum, eosque omnes, qui hominum genus non uniusmodi, sed longe dissimilis naturæ, & conditionis esse dicebant: & alios per sese, ac substantià bonos, & electos, alios contra malos, & reprobos. Quos omnes ita refellebant, ut dicerent, eum natura liberum esse, qui is est natura, ut legibus teneri possit, in eumque rectè cadant laudes, vituperationes, præmia, supplicia. Nam profectò, sicut injustum, stultumque foret homini quicquam præcipere, pœnasve, aut præmia constituere, si in eo rei planè nullius sit optio libera; sic etiam injustitiæ, ac stultitiæ sit, ei honesta præscribere, cujus electio, deliberatioque illigata sit malo, certoque, ac definito impetu rapiatur ad inhonesta. Quare solutum est homini naturà suà, quod honestum est amare, & amplecti: cumque lex naturalis, inqua certè injustitia, & stultitia non est, Dei, & justitiæ amorem hominibus imperaret, in statu etiam puræ naturæ, quandoquidem ex sola natura, vel si nihil aliud nobis donetur, amandi Deum authorem, servandæque justitiæ, debitum, atque obligatio consurgit; consequens est, in nostra potestate tunc fore, nullo etiam superaddito supernaturalis gratiæ dono, Deum, justitiamque diligere. Brevius id etiam ostendo ex ipsa hominis definitione: id enim est homo: animal rationis particeps: non ideo tantùm rationis particeps, quia quæ recta sunt potest cognoscere; sed ideo etiam, quia potest appetere. Nunquid enim ad id solum homini sit data ratio a natura, ut agnoscat semper se malè agere? Solam ne cognitionem rationis suus appetitus naturaliter sequi non potest? Aut hominis Voluntas appetitus rationalis ideo tantùm dicitur, quia rationi ex sese usque repugnat, ipsiusque leges, ac præscriptiones proculcat? Sanè, quemadmodum est absurdum, naturam cognitionis expertem appetitu innato, & naturali non ferri in bonum sibi conveniens; naturam verò, quæ cognoscit per sensus, non ea prosequi appetitu animali, quæ sensibus ipsis congruunt, & animanti naturæ; sic etiam absurdum, ac prætermodum absonum fit, si natura, quæ ratione utitur, & mente, atque intelligentia prædita est, appetitu rationali eo moveri naturaliter nequeat, bonum ubi elucet naturæ rationali convenientissimum, cujusmodi est Deus ipse, & Justitia? sed vide, quàm planè abhorreas a communi hominum sensu. Naturam intelligentem, quæ bonum quidem sibi consentaneum agnoscere possit, amare autem, ac velle non possit, possibilem negat Theologi, ac Philosophi omnes. Tu contra, naturam rationis participem possib'lem negas, quæ bonum sibi consentaneum, ut potest cognoscere, sic etiam possit amare, appetere, & prosequi quoquomodo. Atque ita hominis naturæ non solum aufers, & exculpis divinam imaginem, queque cujusvis naturæ rationis participis propria sunt, eripis; sed eam rerum omnium abjectissimam, turpissimam, deterrimam, miserrimam facis. Reliquæ enim creatæ naturæ omnes, pro suoquæque modulo, aliquid conari, atque agere possunt, quod aut ipsis, aut naturæ universæ conveniat. Homo verò suapte natura nihil posset, nisi tantum, quod & in ipsius perniciem cederet, naturamque universam ex se turbaret, atque perverteret. Neque enim alia re ulla universitatis hujus pulchritudini, utilitatique serviret, quam illa ipsa, cujus capaces non sunt naturæ rationis expertes, nempe peccato. Quo fiat, ut reliquæ res omnes Deo ipsarum authori, quòd *videat valde bonas*, complaceant: hominis vero natura ex se ipsa Deo, & Honestati aversa vehementer displiceat: fitque hominis, ut homo est, sors, & conditio omnium postrema, vilissima, infelicissima. Verum hæc latius disputabimus quæst. seq. art. 1. & 2. & authoritate sanciemus cùm Patrum omnium, tum etiam Romanorum Pontificum, per quos confixæ Baiitheses 34. 36. 38. quibus amor Dei naturalis negatur: item 27. *Liberum arbitrium, sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet*: itemque 28. 29. 27.

29.37.65. & aliæ plures in eandem sententiam: pro qua, quoniam duę rationes ab adversariis nobis objectæ sunt;

Ad primam respondeo, primò in statu puræ naturæ posse hominum actiones ex charitate naturali proficisci, per eamque in Deū referri. Secundò falsum esse, id omne in peccatis habendum, quod est a charitate sejunctum, nec refertur ad Deum. Certum est enim, ibi plures esse virtutes, ubi plures sunt ii respectus, atque rationes, quas *motiva* vulgo dicimus, & *formalia objecta* virtutum. Ex iis quippe sua species, & forma actionibus hominum: ut si diversa sunt ista, necesse propterea sit, eas quoque differre interse. Id sanè est perspicuum: at si negetur, nec ipsæ illæ actiones, quas edimus, opitulante Gratia, ad diversas virtutes referri jam possint: virtutumque ipsarum supernaturalium distinctio, discretioque jam nulla sit, justitiæ, & misericordię, temperantiæ, & fortitudinis, obedientiæ, ac religionis. Quod sanè est absurdum: peccata enim, ea certè, quæ cum his virtutibus per se, directoque pugnant, & specie ipsà inter se distinguntur; & in Sacramento pœnitentiæ eorum propterea debet esse confessio distincta: quæ integra non fit, si, qui cujuspiam thorum violarit, is impudicitiam tantùm suam, non etiam injustitiam aperiat. Stabilita distinctione virtutum, pro earum rationum distinctione, quas quæque respiciunt; jam facilè ostendo, plures esse honestates crearas, quas sua quæque peculiaris virtus spectare, ac sequi valeat, a divina bonitate, quæ charitatem movet, aliaque omni Dei perfectione, ac præstantia distinctas. Cui enim, quantumvis barbaro, ac rudi non sit persuasum, honestum esse, & omnino ad virtutem pertinere, miseris opem ferre, ac benignè facere indigentibus, eà suadente, ac movente ratione; quòd id nempe hominum consociario perat, & vinculum illud rationalis naturæ quo invicem colligamur: quod consentaneum sit legi naturali, & divinæ? Quis eum non putet rectè facere, qui debitum solvit, ea causa adductus, quòd naturalis id æquitas postulet, quæ omnium vult jura servari, &, quod suum est, cuique tribui? Quis eum peccare, qui aut legi obtemperat, quia superiori potestati ea obedientia debetur; aut Deum colit, quia is cultus accomodarus est excellentiæ divinæ? Actus hi omnes causas habent oppidò honestas: atque iis moventur, quæ a recti norma nihil aberrant, aut a prudentiæ regulis, præscriptionibusque naturæ; sed homine, ut est rationis particeps, quæ vinculum est societatis humanæ, quaque hominis virtutes, officiumque omne nititur; sunt procul dubio dignissima: qualia certè non sunt, quæ movent actus vitiosos, & inhonestos. Atqui ista omnia, a Deo, ejusquebonitate distincta sunt; convenientia enim illa, & proportio cum natura rationali, cum jure, cum potestate, dominioque alicujus, cum ipsamet excellentia Dei, posita est in ipsis actionibus, sicut in ipsis pariter foret defectio, curvitas, distortio; in rebus igitur a Deo, ejusque bonitate distinctis varia, ac multiplex est honestas, qua duci, ac permoveri rectum sit, laudabile, & in virtute ponendum. Rem totam distinctius propono, & ad Scholæ normam paulo exactiùs. Actus ille, cui neque virium est ab objecto materiali, neque ab objecto formali, neque ex modo ipso quo in alterum, propter alterum tendit; si prætereа nulla lege vetitus sit; vitiū planè nō habet, sed est, adversariorum etiam sententia, undique honestus: esse autē hujusmodi potest, atque ita se habere actus aliquis, tunc etiam, cum Deum non respicimus, nec eum super omnia diligimus; virtutes igitur aliquæ sunt, actionesque probæ, & honestæ a Charitate sejunctę. Exemplum sit ejus actus in homine, qui stipem alicui porrigit, ut ejus inopiam sublevet, ac rem faciat naturæ rationali maximè congruam. Vitium hìc non est ullum ex objecto materiali: siquidem erogatio illa pecuniæ, vel panis ex se mala non est: neque ex objecto formali:

mali: levatio enim alienæ miseriæ hominem decet quammaximè reliquis hominibus communione naturæ, & vitæ societate conjunctum: decentia autem ista, & convenientia cum rationali natura, ut est per se notum, vitio caret: & hominis actiones adeo vitiare non potest; ut hinc potius se probent, rectique, & honesti rationem exinde trahant. Sed neque in actu ipso, ejusque modo pravitas est ulla: in eo enim ponimus mediocritatem illam, qua sapientes volunt moderatam esse virtutem. At enim vitium est, inquiunt, in actu illo, quia ita respicit bonum creatum, eoque ducitur; ut finem ultimum in ipso constituat: re fruatur, qua solum uti deberet. Id verò liquidò nego. At honestatem creatam diligit propter se? Quid tum? diligit: sed non ultimo: neque *in sensu*, ut ajunt, *exclusivo*, sic, ut amor ille in Deum referri, imperarique a Charitate non possit. Immo ejusmodi est amor ille creatæ honestatis, ut & facillime possit cum Dei amore componi, & in hunc ipsum amorem naturà suà plurimùm conferat: ut certè ad amandum super omnia Deum plurimum confert rationis præscripta sequi, honestatique assuescere. At hic actus hæret, insistit, acquiescit in honestate? ex se nihil ultra progreditur? Ita planè: sed neque resistit ex sese, si quis eum velit in Deum referre: ut certè resistunt affectus quique vitiosi: qui propterea a Charitate imperari, referrique in Deum nec extrinsecus queunt. At unico bono creato ex se terminatur? Concedo. Idest ejus finis intrinsecus, & immediatus? prorsus isto modo: at non finis ultimus. Vide porro, quàm nulla in eo pravitas sit: si actum illum imperet Charitas, in Deumque extrinsecùs dirigat, jam, tuo quoque judicio, actus ille fit planè bonus, ac nulla parte vitiosus: per externum autem istud Charitatis imperium, novamque relationem, atque ordinem, actus hic, de quo est sermo, naturam certè non mutat, sed eodem prorsus modo finem suum immediatum, atque intrinsecum respicit; nulla igitur in actu ipso, ejusque natura, & modo, intimoque creatæ honestatis respectu vitiositas est, nulla turpitudo. Superest, ut videamus, an lege aliqua prohibeatur, eamque ob rem illicitus, & in vitio sit. Metu omni nos statim liberant adversarii: lex, inquiunt, nulla est, quæ nos honestatem prosequi vetet: est tamen, quæ hos ipsos affectus honestos in Deum referre nos jubeat. Benè est: honesti sunt igitur affectus hujusmodi: neque ex se ipsis intrinsecus mali: atque ubi Charitas desit, quæ illos, ut dictum est, aptet, atque ordinet; defectu quidem aliquo laborabunt, sed dumtaxat extrinsecus. Siquidem intrinsecùs mali qui sunt, & suapte naturà vitiosi, sine coire, & componi quidem possunt cum Charitate, ne dum ab ea imperari, Deoque ipsi adjungi, & transcribi. Cæterum legem nego esse ullam, quæ homini tale quidpiam præcipiat. Deum quidem jubemur diligere, at non singulis quibusque actibus, nec singulis planè momentis. Tales quidem actiones, affectusque nostri esse usque debent, ut in Deū possint referri, nō verò etiam præcipitur, ut re ipsa ita sēper referantur. Aliud hujusce rei argumentum peti posset ex eo Dei amore, qui concupiscentiæ amor dicitur, & tametsi præmium spectet, atque utilitate moveatur, laudatur tamen, eumque suadent frequentissimè Scripturæ, Concilia, & Patres: in quam sententiam est illud Psalm. CXVIII. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem, &c.* & illud Tridentini sess. 6. can. 31. *Si quis dixerit justificatum peccare, dum, intuitu æternæ mercedis bene operatur; anathema sit*: itemque cap. XI. & XVI. tum deinde ex Timore servili, quem tametsi non Dei bonitas, aut alius similis respectus; sed ipsius ira, & vindicta, suppliciorumque acerbitas facit; si tamen hominis animum a peccato vere avertat, atque sejungat; laudabilis est, & honestus, eumque pariter Sacræ literæ, Concilia, & Patres magnopere commendant: ac de illo scriptum est in Eod. XX. 20. *Ut*

20. *Ut probaret vos, venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.* Sancitumque a Trid. ses.6.can.8. *Si quis dixerit gehennæ metum, &c.* itidemque sess.14.cap.4.& can.5. verum duo hæc quæst.seq.late tractabimus: nec ratio primo nobis objecta pluribus indiget.

Ad secundam verò quod attinet, id ab adversariis animadverti velim, quod in statu etiam lapsæ naturæ omnibus hominibus contingit: nisi forte ipsi de se aliud expriantur: scilicet, appetitum sentientem non semper furere, ac tumultuari, seseque adversus rationem vel non semper, vel non æquè superbe, atque insolenter efferre. Quid enim? ipsis ne dies, ac noctes eædem inardescunt libidinum faces? stimulis iisdem usque fodiuntur? Quæ ista, malum! Concupiscentia est furiosa, contumax, inexplebilis? sanè, ut appetitus ex sensibus, sensus autem apti, junctique sint omnes e quadam quasi impulsione extrinsecùs oblata, supra descripsimus art.IV.§.V. Sicut igitur non eadem semper est externarum rerum vis, & impressio; sic motus in appetitu non idem semper existit: estque, ut impulsus, sic etiam concitatio, atque impetus varius: modo quidem vehemens, modo verò remissus. Quare potis, esto, non sit pars animi excelsior suapte vi, atque nutu appetitum regere vehementius incitatum, & insolita quadam ferocitate exultantem: at id poterit, cum appetitus, placidè, & sedatè movetur: cum nulla est quasi in conspectu jucundioris boni species, nec voluptati ulli prope positæ adhinnit. Esto nullum justitiæ, aut temperantiæ propositum, nullum continentiæ studium, desiderium nullum honestum esse in homine naturaliter possit, cum pars animi inferior turbulentius, atque commotius insurgit: at, cum leniter tantum crispatur; immo, cum omnis planè resedit, ac concidit irarum, aut libidinum flatus; non video, cur in ea tranquilitate locus virtuti aliquis esse non posset: aut, cur audiri ratio nequeat, & cum ne leviter quidem, aut metus, aut cupiditas insusurrat. Quòd si hæc in statu etiam naturæ lapsæ, quid in statu naturæ puræ? de hoc recole ea præcipuè, quæ dicta sunt art.IV.§.VI. ad tertium.

ARTICULUS VII.

Utrum eidem debeatur perfecta beatitudo, seu regnum Cælorum.

DISPUTATIO AB AUTHORITATE.

§. I.

Nos hic adversarii tribus potissimùm oppugnant: eo primùm, quod est apud Augustinum in lib.de cor.& gra.c.XI.n.32. *quæ futura erat, & homini, sicut facta est Angelis sanctis, merces meriti: nunc autem, per peccatum perdito bono merito, in his, qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Inquam sententiam loquutus Augustinus cùm toto eo num. tum lib. de Præd.Sanct.c.15.n.31. *humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam, &c.* & alibi sæpe.

Secundò, eo, quod est apud eundem serm.294. de baptis. Parvul. contra Pelagianos, qui eos peccato originali carere affirmabant, & tamen, sine baptismo morientes, regnum Cœlorum ingredi negabant: sic autem ibi S. Doctor c. 6.n. 6. *Quare patrimonium regni Cælorum abripis innocenti? A quo regnum Cælorum*

non

non acquiritur, profectò magno bono fraudatur. Quæ est ista justitia?

Tertio, eo quod est apud Cœlestinum in ep. ad Episc. Gal. c. 4. *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem perdidisse, &c.*

§. II.

EGo verò contra omnes adversariorum impetus propugnaculo utor firmissimo, quodque ex defensione Catholici dogmatis deiici nunquam possit: eo nimirum, quod est in Epist. ad Rom. VI. 23. *Gratia autem Dei, vita æterna.* Id enim generaliter dictum, & adeo definiendum, & contrahendum non est unico statu lapsæ naturæ, ut hinc etiam Theologis omnibus persuasissimum sit, nullam prorsus existere posse naturam, cui debeatur ejusmodi vita. *Hæc enim est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum* Johan. XVII. 3. *videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum* 1. ad Corinth. XIII. 12. *Scimus, quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est* Epist. Joh. III. 2. *Nemo autem novit filium, nisi Pater, neque Patrem novit quis nisi filius, et cui voluerit Deus revelare.* Matth. XI. 27. *Rex* enim *sæculorum invisibilis* 1. ad Timoth. I. 17. *Lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest* ib. VI. 16. *Posuit tenebras latibulum suum* Psalm. XVII. 12. Quibus omnibus duo illa edocemur; primùm, in eo sitam esse vitam æternam, ut Deum videamus, *facie ad faciem, sicuti est, sicut et cogniti sumus*; alterum, Deum esse *invisibilem, nulli hominum visum unquam fuisse: immo nec potuisse, quippe qui lucem habitat inaccessibilem.* Atque hæc, in speciem contraria, ita mihi inter se conciliari posse videntur: si scilicet primum referas ad vires Gratiæ, alterum verò ad vires naturæ. Scriptum est enim: *nemo novit Filium, nisi Pater, &c.* sed & illud additur, *& cui voluerit Deus revelare.* Qua de re optimè Tertullianus Apologet c. 17. *Invisibilis est, etsi videatur: incomprehensibilis, etsi per gratiam repræsentetur.* Eoque etiam spectare dico illud Psalm. XXXV. 10. *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen.* Non in lumine nostro, sed in lumine tuo, non ope naturæ, sed gratiæ: ita enim hunc locum explanat Origenes 1. in Joh. *Quid enim*, inquit, *aliud lumen Dei dicendum est, in quo quis videt lumen, nisi virtus Dei, per quam quis illuminatur.* Immo & Plotinus ipse Enn. 5. lib. 3. c. 17. *Hic verus est animæ finis, lumen illud attingere, & per ipsum, ipsum intueri. Non alterius, inquam, lumine contueri, sed per ipsummet, quod et videt. Per quod enim illuminata est, idipsum est, quod videre oportet. Neque enim solem per alienum lumen aspicimus. &c.* Quin etiam non aliter intelligendos puto plures veteres Patres, qui negare visi sunt Deum clarè, & perspicuè, atque ut est in sese, conspici a beatis sive Angelis, sive hominibus: ea nempe utriusque Scripturæ testimonia sequuti, quæ proximè citavimus. Scio equidem a piis, doctisque Theologis tres plerunque tradi rationes eos excusandi, & ad verum, & catholicum sensum revocandi, quas l. 6. annot. 182. refert Sixtus Senensis: prima quidem, ut de oculorum contuitu id ab ipsis negatum intelligamus: secunda, ut ad præsentis vitæ statum eorum dicta referantur: tertia denique, ut neminem contendant, neque hic, neque in vita futura, Deum tam perfecte posse cognoscere, quàm se cognoscit ipse: qui fuit error Anomœorum, quos eorum plerique insectabantur. Egomet vero sic existimo, si excipias Origenem l. 1. περὶ ἀρχῶν, non hunc, ut modo extat de pravatus a Ruffino, sed ut olim erat, testimonio Hieronymi, & Epiphanii; si rursus ex-

excipias Titum Bostrensem l.1.cont.Manich. Gennadium de Eccl. dogm.c.11. Theodoretum dial.1.qui Ἄτρεπτος inscribitur ; Basilium Seleuc.orat.1. Anastasium Sinait.l.1. in Hex.& l. qui inscribitur Ὁδηγός, OEcumenium com. in ep. 1. Joh. Theophilactum, & Euthimium in Joh. 1.18. Authores præterea homil.de Sanct.Deipara, & Dialog.de S.Trinit. quæ Athanasii nomen præferunt, & Athanasii non esse,certò constat ; si hos, inquam, excipias, quorum vel nulla est, vel certe admodum difficilis defensio ; reliquorum omnium, utcunque possint tribus iis modis excusari, aliam esse debere aliquibus præcipuè in locis interpretationem : ut nimirum, quod ipsi dicunt, homines, & Angelos non posse clare, atque ut est in se ipso, Deum videre ; accipiamus de potestate, & facultate naturali, non verò de supernaturali. In eorum numero, qui clarum, ac perspicuum Dei contuitum negare visi sunt, primum aliqui recensent Dionysium Areop. ex iis præcipuè, quæ scripsit c.1.de div.nom. sed ea nimirum de naturali, propriisque opibus, & facultatibus comparanda Dei notitia intelligenda puto : idem enim in eodem cap. *Mentes ipsas Angelicas*, ait, *constanter, & immobiliter ad illucescentem sibi radium attolli, & congruo permissarum sibi illuminationum amore, cum sacra quadam reverentia temperari, & sanctè quibusdam, velut in altum, pennis sublevari*. Tum sicubi de visione Dei loquitur φωτὸς, & ἐλλάμψεως id est, *collustrationis*. & *illuminationis*, quæ creatis mentibus supernè illabitur, passim meminit. Sic de beatis hominibus in eodem cap. ita scribit : *Intelligibilis vero ipsius illuminationis in passionis, & materiæ experte mente participes facti : nec non conjunctionis ejus, quæ mentem excedit, in splendidissimorum radiorum ignotis, ac beatis immissionibus, atque in diviniore quadam imitatione supercælestium mentium, &c.* Secundus ejusdem culpæ reus postulatur Irenæus, quiquo sensu sit accipiendus, ea satis declarant, quæ scripsit serm.1. de Fide in illud Exod. XXXIII. 26. *Nemo videbit faciem meam, & vivet. Secundum magnitudinem ejus*, inquit, *& mirabilem gloriam, nemo videbit Deum, & vivet. Incapabilis enim pater. Secundum autem dilectionem, & humanitatem, & quòd omnia possit, etiam hoc concedit his, qui se diligunt, idest, videre Deum. Quod & prophetabant prophetæ. Quoniam, quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia apud Deum. Homo etenim a se non videt Deum. Ille autem volens videtur ab hominibus, a quibus vult, & quando vult, & quemadmodum vult : potens est enim in omnibus Deus.* Tertius citatur Cyrillus Hiero. propter ea, quæ scripsit Cathech. 6. in illa verba. Jo: *Deum nemo vidit unquam* : sed commode, atque e re nostra, defenditur, ex iis, quæ statim subjungit : prolato enim Math. testimonio, *Neque patrem quis novit, nisi filius, & cui voluerit Deus revelare ; Quoniam*, inquit, *Deitatis paternæ est particeps filius, tanquam Unigenitus ... Angelis, secundùm propriam virtutem, eum ignorantibus, revelat per Spiritum Sanctum*. Quartus in eandem suspicionem aliquibus venit Basilius magn. propter aliqua, quæ identidem jacit in libris cont. Ennom. præcipue verò in 1.sed immeritò sane : ibi enim hæc habet : *Qua ex re isti etiam terræ naturam, quam calcant, quænam sit, nescientes, in ipsam Dei universorum substantiam se gressum intulisse sibi arrogant, &c. ea quidem, quæ promissionibus nobis præparata sunt omnem cognitionem excedunt humanam*. Et lib. de Sp.Sanct.c.16. *Porro*, ait, *qui mysteria visionis viro desideriorum jussus erat annuntiare, unde nactus erat sapientiam, ut posset docere arcana, nisi per Spiritum S. cum patefactio mysteriorum peculiariter ad Spiritum S. pertineat, juxta id, quod scriptum est* 1. Cor. 2. 10. *Nobis revelavit Deus per Spiritum? Throni vero, & Dominationes, Principatus, & Potestates, quomodo beatam illam* tra-

traducerent vitam, nisi semper viderent vultum Patris, qui in Cœlis est? At visio non est absque Spiritu. Quintus in crimen vocatur Gregorius Nazianz. quòd omnino ἀθέατον, & ἀόρατον, *invisibilem, & inaspectabilem* esse Deum, & scripsit ipse, & illum in hac sententia revera fuisse, disertè testantur ipsius interpretes Nicetas Serronius, & Elias Cretensis. Sed illum ab hujus suspicionis nota penitus eximunt cùm ea, quæ scripsit orat. 10. de Cęsario fratr. pag. 170. quæque orat. 20. de S. Basilio pag. 373. aliaque plura; tum, quę habet planè in rem nostram orat. 34. *Quid tandem*, inquit, *Deus naturâ suâ, & essentiâ sit, nec hominum quisquam unquam invenit, nec invenire potest* [naturæ viribus] *An vero aliquando sit inventurus, quęrat hoc, qui volet, ac perscrutetur. Meâ quidem sententiâ, tum demum hoc inveniet, cum Deiforme hoc, atque Divinum, idest, mens nostra & ratio cum natura cognata conjuncta fuerit, & imago ad exemplar illud suum, cujus nunc desiderio tangitur, ascenderit ... nempe nos aliquando tantum cogniturus quantum cogniti sumus. At in hac mortali vita ... si quis Deum cognoscit, aut, scriptura teste, cognovisse dicitur, catenus cognovisse censendus est, quatenus uberioris splendoris Particeps fuerit, quàm qui minus luminis, Divinitus*, hoc est, supra naturam, *accepit*. Sextus accusatur Gregorius Nysen. propter illa etiam, quæ scripsit in Ennar. vitæ Mosis: quæ quidem interpretatione nostra ad Catholicum sensum traduci debent. Sic enim scribit. *Quare*, inquit, *non poteris videre faciem meam, nec enim videbit homo faciem meam, & vivet: non quia causa mortis videntibus sit illa facies: nam quomodo vitæ facies causa appropinquantibus mortis esse poterit? Verùm, etsi vivificat Deus naturâ, proprium tamen suum est, ut omnem cognitionem excedat: id circo, qui eorum, quæ cognoscuntur, Deum esse opinatur, quasi deviasset ab eo, qui est, ad id, quod esse putatur; vitam non habet. Quare si hæc vivificans natura cognitionem omnem excedit &c.* Idem l. de beatitud. c. 3. *Verum, ne oratio nostra frustra laboret in rebus captum nostrum superantibus, supernorum quidem bonorum naturam inquirere desinamus ... Quanto autem cognitione nostra altius illud esse naturâ bonum credimus, tanto magis luctum in nobis intendamus, quod tale, ac tantum sit bonum, a quo disjuncti sumus, ut ne cognitionem quidem ejus capere possimus. Veruntamen hujus boni, quod superat omnem vim comprehendendi, nos homines olim participes eramus: ac tantum erat in natura bonum illud, quod superat omnem cognitionem, & intellectum; ut alterum illud humanum bonum esse videretur, exquisitissima, plenissimaque assimilationè, atque imitatione ad imaginem primarii, & originalis exemplaris formatum. Nam, quæ nunc de illo per conjecturas speculamur, & imaginamur, hęc omnia circa hominem quoque erant: incorruptibilitas simul, & beatitudo, &c. facultas item apertâ simul, ac purâ mente, omni velamento detracto, bonum contuendi*. Septimus Ambrosius: sed is etiam immerito: sic enim loquutus in Luc. 1. *Et si potestas non est videndi, est gratia promerendi, ut videre possimus. Multæ enim sunt impossibilitatum differentiæ*, ait idem l. 4. de Fide c. 3. *humanæ hoc impossibile naturę, sed per Dei gratiam fit*, in idem c. 1. Lucæ. *In potestate nostra non est eum videre, sed in potestate illius est apparere*. Octavus Epiphanius, qui quidem Hæres. 70. Deum ἀόρατον, & ἀκατάληπτον *invisibilem, & incomprehensibilem esse dicit*: sed eundem rursus *posse quidquid velit facere. Natura igitur invisibilis est*, inquit, *& ejus comprehendi non potest gloria: verum, eum producto a se homini apparere voluerit, nihil ejus voluntati refragatur. Deum quidem videri, præsertim ab humana natura non posse fatemur: neque quod aspectabile est, id quod videri omnino non potest, intueri fas putamus. Sed idem tamen invisibilis Deus, pro sua humanitate, ac potentia, imbe-*

 cillam

illam aciem ita virtute sua corroborare dignatur, ut, quod videri alioqui non potest, aspiciat. Porro cum invisibile illud, & infinitum aspicit, non, quatenus infinitum est, illud intuetur [idest, non perfectè, ac per κατάληψιν] *sed quantum ejus, quod imbecillum est, natura capere potest, ejusmodi vi, ac virtute corroborata, ut ad potentis illius notitiam pertingere possit*. Addi autem his potest, quod Epiphanius idem statim subiicit num. 8. *Quemadmodum*, inquit, *si quis Cælum per angustum foramen transpiciat, ac Cælum videre se dicat; non utique mentiatur: videt enim revera Cælum: quòd si quis prudenter ei dicat: non vides Cælum; ne is quidem mentietur. Neuter*, inquam, *mentitur, neque qui vidisse se dicit, neque qui negat. Non enim extensionem Cæli, ac latitudinem aspexit, &c.* concludit autem ad rem nostram: *Jam, si in Creaturis ita sese res habet; quanto magis in gratuito illo beneficio, quod Deus prophetis, apostolisque concessit? Ergo illi Deum existentem revera contuiti sunt, & simul non sunt contuiti: viderunt quidem, quatenus ipsorum natura sustinebat: idque*, non naturali vi, & facultate, sed *virtutis illius beneficio, qua præpotens ille Deus, pro singulari suo erga hominem amore, illum afficere voluit*. Nonus Chrysostomus: quem qui accusant, producant ex ejus homil. 14. in Jo. ea, quibus interpretatur quod est 1. Joh. 1. 18. *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus Filius, &c.* Tum verò deinde quæ homil. eadem de eo scribit, quod est 1 Tim. III. 16. Matth. XVIII. 10. Matth. v. 8. & 27. Triumphant tandem in eo, quod habet hom. 3. de incomprehensibili Dei natura, sive orat. 3. cont. Anomœ. quæ extat tom. 6. pag. 403. Ibi enim, ne Angelos quidem Dei naturam videre posse, dicit, aut emicantem ex ipsius solio ferre splendorem: Deumque vocat ἀνεξιχνίαστον, ἀνεξερεύνητον, ἀθέατον ακαταγόητον, ἀόρατον: idest, *impervestigabilem, inscrutabilem, invisibilem, imperceptibilem, non aspectabilem*. Contra vero, qui Chrysostomum defendunt, cùm hæc satis commodè explicant, tum ea pro se afferunt, quæ ab adversariis pari felicitate explicata non video. Ejusmodi sunt homiliæ omnes de Incomprehensibili Dei nat. præcipue ad illud 1. ad Cor: 13. *ex parte cognoscimus &c.* & *ego me non arbitror comprehendisse* Philip. III. 13. Caput. 7. paræn. 1. ad Theodorum lapsum ad illud Mat. 17. *Bonum est nos hic esse &c.* Exposit. Psal. 41. ad ea verba, *Quando veniam, & apparebo &c.* Psalm. 135. ad ea verba, *Domus Israel benedicite domino &c.* Homil. 34. in 1. ep. ad Cor. XIII. 12. *Nunc cognosco ex parte, tunc &c.* Hom. 10. in 2. ad Cor. Homil. 3. in Ep. ad Philip. Denique orat. de S. Philogono. Porro meum non est Theologis hisce inter se digladiantibus medium intervenire, & μεσίτην seu sequestrem agere: illud hic pugno, aliqua loca, quæ contra Chrysost. afferuntur interpretatione nostra ad Catholicum sensum perduci, quam commodissime. sic homilia 14. percelebri in cap. 1. Jo. Scriptum est, quomodocunque hominibus, & angelis Deus sese videndum præbuit, id indulgentiæ cujusdam, & συγκαταβάσεως *condescensùs* fuisse: cæterum *naturam, si modo creata est, quamvis innocens sit, nullo ratione eam, quæ creata non est, intueri posse.* & orat. 3. de Incomp. Dei nat. *Vides*, inquit, *tam hic, quàm ibi Dei condescensum? Attamen Virtutes ipsæ suis etiam pennis sæpe operiuntur, ut pote quæ facie detecta nequeant contueri, quamquam sapientissimæ, & ad cognoscendum aptissimæ . . . Quemadmodum Angelorum pinnæ naturæ eminentiam referunt; sic in his, quoque, de quibus agitur, nihil pinnæ significant aliud, quàm vires sublimes, atque excelsas naturæ*. Ait his pennis vires adumbrari sublimes, atque excelsas naturæ: ut, cum deinde notat, eos his pennis ita obvelari, ut ne ipso quidem Dei *condescensu* apertè fruantur; intelligas eos ad eam Dei visionem, quæcunque illa sit, non viribus naturæ subvectos, quantumvis excel-

excelsis, atque sublimibus, sed auxilio, & dono Gratiæ. Clarius homil. in Seraph. *Hoc enim gloria est, honor, & securitas omnis, ut in circuitu throni illius appareant. Hoc & in Angelo cernere licet: nam & illos esse magnos volens Christus ostendere; non eos Angelos esse dixit, & tacuit: sed quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei. Nam, quemadmodum illic Angelica dignitate majus est faciem Patris videre; sic & dignitate Seraphim majus est in circuitu stare throni &c.* Decimus erroris ejusdem arguitur Hyeronymus: sed eum egregiè defendit S. Augustinus Ep. olim. 111. nunc. 148. ad Fortunatianum c. 2. n. 7. & 8. citatque ex comment. Hieronymi in Isa. 1. sanè ad rem nostram, *Homo igitur Dei faciem videre non potest. Angeli autem etiam minimorum in Ecclesia semper vident faciem Dei. Et nunc in speculo videmus, & in enigmate: tunc autem facie, ad faciem, quando de hominibus in Angelos profecerimus,* utique supra naturam nostram, *& potuerimus cum Apostolo dicere: nos autem omnes revelata facie gloriam Dei speculantes in eandem imaginem transformamur a gloria in gloriam, quasi a domini spiritu.* Undecimus Cyrillus Alex. in eoque culpatur, quod scripsit Thesaur. l. 12. c. 14. atque ita Latinè redditum est a vulgato Interprete: *Non potest certè rationalium creaturarum mens divinam essentiam apprehendere: omnem enim mentem excedit pulchritudo substantiæ divinæ &c.* Sed evanescit difficultas, si locus fidelius reddatur: sic enim legimus in Græco exemplari οὐ δυναμένης τῆς τῶν γενητῶν διανοίας περιδράττεσθαι τρόπον τινὰ τῆς θείας οὐσίας: *non potest rerum creatarum intelligentia divinam substantiam ullo modo circumplecti.* Probabilem verò facit nostram etiam interpretationem, primo, quod est Thes. ejusdem l. 4. c. 1. *Quomodo non apertè cum veritate, & cum omnibus scripturis sacris vos pugnatis, qui dicere audetis, non videri Patrem a Filio? cum ipse clamet, neminem videre Patrem, nisi eum, qui ex Deo est?.. quomodo Filius Patrem non videt, cum etiam Angeli scribantur faciem Patris videre?* Deinde, quod l. 10. in in 1 Jo. c. 1. *Manifestissimè quidem tunc in nobis mysterium revelabitur, quando ad similitudinem ejus? Verùm, ne omnibus simpliciter tale munus contingere posse credamus, ostendit non aliis hanc gratiam esse repositam, nisi iis &c. Delicias autem spiritaliter intelligimus cognitionem Dei perfectam, & exquisitam mysteriorum Dei revelationem: non in speculo, & ænigmate, ut modo, sed apertè, & perfectè, &, ut ita dicam totaliter: evacuabitur enim quod ex parte est &c. non improbis futuram perfectæ cognitionis gratiam ostendere vellet &c.* Præterea quod in hoc eodem cap. *Iis verò, qui divinitus diliguntur, fulgentissima præmia, & fulgentissimam coronam pollicetur. Manifestabo, inquit, me ipsum ei. Mundis certè visio hæc summum præmium est, in quibus Christus per spiritum fulgebit, singula illuminans, & ineffabili splendore mentem eorum ad cognitionem erigens suam.* Tum cap. 2. præcipuè verò cap. 9. *Illuminat igitur Filius, maximè cum sit ipse lux illa vera, creatura autem participatione cum luce illuminatur, & idcirco lux dicitur, & est, ad res supernaturales evecta glorificantis Dei gratiâ, & variis ipsam honoribus coronantis &c. Facit enim profectò misericordias Dominus, qui res parvas, atque abiectas, si naturæ cujusque ratio spectetur, magnas, atque mirabiles efficit sua erga ipsas bonitate.* Duodecimus Eucherius Lugdun. quem quidem satis vindicat quod ab eo scriptum est ad Salonium in l. Quæst. vet. Test. ab iis verbis: *Quomodo Jacob. dicit vidi Dominum facie, ad faciem &c.* Addo ad rem nostram, S. Doctorem lib. de form. Spirit. intel. ita Dei faciem interpretari: *Facies Dei, cognitio est Divinitatis ejus ad omnes: de qua cognitione in Psalmis scriptum est: ostende nobis faciem tuam, & salvi erimus: hoc est, dona nobis cognitionem tuam, quam cognitionem per filium hominis hominibus innotuit: ipso dicente in Evangelio: Nemo novit Patrem, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare &c.* &

&c. & num.38. *Ostendere dicitur Deus faciem suam, cum respectu gratiæ suæ quibus vult, scilicet electis suis &c.* Tertius decimus Primasius: sed id ipsum, quod in crimen vocatur, eum defendit: sic enim habet in Scholiis cap. 13. 1. Corinth. *Tum cognoscam, sicut & cognitus sum &c. Cognoscam tunc Deum, & quæ sunt Dei: tamen in quantum potest de Deo mens humana cognoscere. Nam quis potest Deum, ut est, scire?* Profectò extra omnem erroris invidiam est iste locus: sic enim scribere debuit, ne quis, ob Apostoli verba illa, persuaderet sibi, tam perfectam Dei notitiam adepturos homines, quàm habet hominum Deus ipse. Addo hic pariter ad rem nostram quod de Cœlesti beatitudine tradit in ep. ad Rom. V. 2. *quod adeo magnum est, ut a multis pro ipsa magnitudine incredibile videatur: eo quod speramus gloriam filiorum Dei nos consequuturos.* Et in ep ad Eph. III. 8. *Divitias futuræ hæreditatis investigabiles per se humano sensui, non revelationi divinæ.* Quartus decimus tandem Isidorus Hispal. qui potius in eo peccare videtur, quod ipsi animæ Christi tribuat Divinitatis κατάληψιν: aquo errore non longè abesse videntur Fulgentius, Albinus Flaccus, Hugo Victorinus, Magister ipse sententiarum, ac deinque Eusebius ille, qui de morte Hieronymi fabulosum commentarium scripsit ad Damasum Papam, quod extat tom. 4. Operum S. Hieron. col. 1079. & cui plus justo deferunt Scholastici. Sed de hoc alibi: ad rem præsentē scribit Isidorus l. 1. sent. c. 7. ab iis verbis: *Facies Dei in Scripturis sanctis non caro, sed divina cognitio intelligitur, &c.* & infra: *Vestigia Dei sunt, quibus nunc per speculum agnoscitur: ad perfectum verò Omnipotens reperitur, dum in futuro facie, ad faciem, &c.* & c. 12. *Gratiâ dicimus non naturâ esse incommutabiles Angelos; nam, si natura incommutabiles essent, diabolus non utique cecidisset. Mutabilitatem itaque naturæ suffragatur in illis contemplatio Creatoris.* Vide item quod habet post aliquanto, & subinde medio ferme ipso capite. Venio jam ad alia Scripturæ loca, quæ Cœlestem beatitudinem supra servilem hominis conditionem attollunt. Math. XXV. 21. *Ait illi Dominus ejus, euge serve bone, & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui.* Et Lucæ XVII. 7. &c. *Quis autem vestrum habens servum arantem, aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi, statim transi, recumbe: & non dicat ei, para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, &c. Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei imperaverat? Non puto. Sic & vos, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus.* Natura omnis creata rationis particeps Dei serva est, ipsique arctiori servitutis nexu devincta, quàm ullus unquam homini homo. Quodcunque igitur præmii ei Deus, pro ipsius innocentia, ac rectè factis rependat, id omne liberalitati, ac beneficentiæ est assignandum: ita autem in hunc locum scripsit Ambrosius: *Hoc ideo, ut nemo in operibus glorietur, quia jure domino debemus obsequium. Nam, si tu non dicis servo aranti, aut oves pascenti: transi, recumbe... Sed exigis ab eo aliud ministerium, & gratias ei non agis; ita nec in te patitur dominus unius esse usum operis, aut laboris, quia dum vivimus, debemus semper operari. Ergo agnosce te esse servum plurimis obsequiis defeneratum. Non te præferas, quia filius Dei diceris: agnoscenda est gratia, sed non ignoranda natura:* quæ, quantunvis innocens, serva est tamen: neque ipsi innocentia jus affert ullum, quo debeatur ipsi divina adoptio, ac subinde ampla illa, & magnifica hæreditas, quæ filiorum est propria tantummodo. In eandem sententiam id ipsum exponit Cyrillus apud Divum Thomam in cat. *Docet autem dominus, inquit, quod jus potestatis dominicæ, quasi debitam subjectionem requirit a famulis: cum subdit, nunquid gratiam habet servo illi, &c. Considera, quod, qui*

apud nos dominantur, non referunt gratias, cum aliqui subditorum statuta sibi prosequuntur obsequia: sed ex benevolentia sæpius suorum provocantes affectum, majorem eis appetitum serviendi aggerant. Sic, & Deus petit quidem a nobis famulatum jure servitutis: verum, quia clemens, & bonus est, honores laborantibus pollicetur, & supereminet sudoribus subjectorum benevolentiæ magnitudo. Tum deinde apud Corderium Marcus Archiep. quem illum esse censeo, cujus meminit. Nicephorus l. 2. c. 35. & l. 3. c. 25. *Magis autem*, inquit, *Dominus ostendere volens, omne præceptum esse debitum quoddam, adoptationem verò nostram proprio ipsius sanguine factam, hominibus esse donatam; ait, cum feceritis omnia, &c. Quamobrem regnum Cœlorum non est merces operum* id Catholico sensu accipiendum, *sed gratia Dei fide libus servis præparata. Neque servus petit libertatem, tanquam mercedem, sed tanquam debitor bene operatur, illa verò ex gratia conceditur.* Egregiè autem Theophylactus. *Servo necessitas incumbit, ut faciat mandata domini, neque ut bonum opus sibi illud ascribere debet: quippe, si non operabitur dignus erit multis plagis: cum autem operatus fuerit, contentus sit, quod plagas effugerit. Proinde non oportet de hoc pretium, vel honorem necessariò quærere. Liberalitatis enim domini fuerit dare ipsi, immo largiri quidpiam. Igitur, & qui servit Deo, etiam si mandata perficiat, non debet extolli... Beneficia enim sunt per misericordiam Dei illi concessa, non quòd debeat ei aliquid dominus: immo servus debet Domino suo, ut faciat omnia ejus mandata.* Denique Bernardus sermon. 1. de Annunc. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, nec si unus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam, ut taceam, quod merita omnia dona Dei sunt*, etiam in statu innocentiæ, *& ita homo magis propter ipsa debitor est, quàm Deus homini; quid sunt merita omnia ad tantam gloriam?* Sapientissimè igitur Tridentini Patres *bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponendam esse* statuerunt *vitam æternam, & tanquam gratiam filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissam, & tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus fideliter reddendam.* Seclusa enim gratuita, ac liberali domini promissione, non ea est servi conditio; ut merito bonorum operum præmium aliquòd a domino sibi certò promittere, & jure quodam repetere, atque exigere possit. Et sanè, ut promissio fere semper in Sacris literis vita æterna proponitur. Sic ad Eph. 1. 14. *Signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Ad Tit. 1. 2. *In spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur, ante tempora sæcularia*: Voci *promisit* Græcè respondet ἐπηγγείλατο, idest gratuita sua liberalitate, sua sponte, gratis, & ultro promisit. Ad Ebræ. x. 23. *Teneamus Spei nostræ confessionem indeclinabilem, fidelis enim est, qui repromisit.* Jacob. 1. 12. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam, cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* & II. 5. *Hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se.* Quod autem hæ divinæ testificationes ita contrahi, & arctari non possint, ut hæc gratuita, liberalis, atque antecedens promissio solum intelligatur pro statu naturæ lapsæ; primùm probat ratio ipsa: homo enim, quantumvis innocens, Dei servus est, ipsique arctissimè obstrictus; deinde Patrum interpretatio, qui omnes, cum æternam, ac perbeatam vitam in Dei munificentiam, ac liberalissimam ipsius promissionem referunt, universaliter, ac pro omni statu loquuntur. Basilius in Psalm. cxiv. 7. *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi: jam*, inquit, *quando plenum vitæ istius abunde explesti cursum, reliquum est, ut in requiem tuam convertaris, quoniam Dominus benefecit tibi, Manet autem requies sempiterna illos, qui in hac vita legitimè*

cer-

certaverint, non tanquam debitum operibus redditum, sed ob munificentissimi Dei gratiam, in quam speraverunt, exibita. Universalius autem Ambrosius, seu verius Hilarius Diaconus, qui comment. in c.2. ad Rom. Deum esse homini debitorem, originem ducere ait, ex ipsius Dei promissione: nam ita scribit: *ideo autem justitia Dei dicta est, quae videtur esse misericordia, quia de promissione originem habet: & cum promissum Dei redditur, justitia Dei dicitur*. Quid Chrysostomus, qui donum supernae beatitudinis beneficentiam sequi dicit ejus, qui promisit, non vero ejus, qui recipit, conditionem? *Is, qui laboravit necessario coronas, & praemia consequitur: nam spes non pudefacit, quia Dei est promissio: & dona promissa sequuntur ejus naturam, qui promisit*. Augustinus etiam Enarrat in Psalm. 83. n. 16. *Unde* inquit, *debitor Deus? Accepit aliquid? Cui debet aliquid Deus? Ecce videmus, quia tenet eum debitorem Paulus: consequutus est misericordiam, exigens veritatem: reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Unde tibi debet? Quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorem Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur redde, quod accepisti: sed redde, quod promisisti*. Idem serm. 158. de verb. Apost. Rom. VIII. 30. & 31. cap. 2. num. 2. *In his, quae jam habemus, laudemus Deum largitorem, in his, quae nondum habemus, tenemus debitorem. Debitor enim factus est, non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit, promittendo. Aliter enim dicimus homini, debes mihi, quae dedi tibi; & aliter dicimus, debes mihi, quia promisisti mihi. Quando dicis, debes mihi, quia dedi tibi, a te processit beneficium, sed mutuatum, non donatum. Quando autem dicis, debes mihi, quia promisisti mihi, tu nihil dedisti, & tamen exigis. Bonitas enim ejus, qui promisit, dabit*. Item serm. 254. aliàs de Temp. 151. c. 5. n. 6. *Laudemus ergo, Fratres Dominum, quia ejus fidelia promissa retinemus, nondum accepimus. Parum putatis, quia promissorem tenemus, ut jam debitorem exigamus? Promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non praerogativâ nostrâ*. Augustini vestigiis insistunt Author libr. de voc. Gent. l. 1. *Non labori pretium solvens, sed divitias bonitatis suae in eos, quos sine operibus elegit, effundens: ut etiam hi, qui in multo labore sudarunt, nec amplius, quam novissimi acceperunt; intelligant donum se gratiae, non operum accepisse mercedem*. Fulgentius in praef. lib. ad Monim. *Ille author est debiti, qui author est doni. Nam & se ipsum sua largitate dignatus est facere debitorem: non quia indigens ab aliquo accepit; sed quoniam abundans largius tribuit*. Gregorius hom. 37. in Ev. *Eum, cui ipse debitor fuerat, ex promissione coepit habere debitorem*. Locum hunc totum concludo illustri testimonio Bernardi ex lib. de Grat. & lib. arb. *Quo pacto*, inquit: *eam, quam sibi repositam praesumit, coronam vocat Paulus justitiae? An quoniam justè jam, & ex debito requiritur, quod eunque, vel gratis promittitur? Denique ait, scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare. Dei promissum, suum appellat depositum: & quia credidit promittenti, fidenter promissum repetit: promissum quidem ex misericordia, sed jam ex justitia persolvendum. Est ergo, quam Paulus expectat, corona justitiae, sed justitiae Dei, non suae. Justum quippe est, ut reddat, quod debet: debet autem, quod pollicitus est*.

Ut in hoc praecipuè articulo cum antiquis haereticis adversarii consentiunt; ita contra ipsos, aliquot Conciliorum sanctionibus, Catholicum dogma, hac maximè ex parte, tutamur. Viennense Concilium, quod, inter OEcumenica, decimum quintum numerari solet, a Clemente V. Rom. Pont. convocatum est, cùm aliis tribus de causis, tum etiam ob errores Petri Joannis, Fraticellorum, Dulcinistarum, Beguardorum, ac Beguinarum; inter hos autem errores, qui omnes recensentur cap. *Ad nostrum* de *Haereticis*, is est num. quintus, ab eodemque Concilio damnatus: nempe, *Quaelibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter*

ter

ter est beata : & anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. Profectò veritas a Concilio asserta, & sancita non staret, si anima hominis, quod adversarii docent, sine speciali gratia Dei, & a creationis dono distincta, apta esset ex sese, atque ex suamet conditione ad visionem Dei consequendam: posset enim suis viribus, & facultatibus assequi ea omnia, quæ ad videndum Deum sunt necessaria: atque ita supra vires suas *elevari*, atque evehi non indigeret. Præterea hic illud iterum animadverti volo, quod art. 4. §. 2. notavi: Pelagium, in hominis natura labem, ac vitium nullum penitus agnovisse: damnatum tamen ab Ecclesia fuisse, non ideo tantum, quia naturam adhuc integram docuit, & originariæ labis expertem; sed etiam, quia naturam, quam planè incolumem putabat, posse dixit ad Cælestem beatitudinem ex sese, atque ex suis naturalibus facultatibus pervenire: habitosque esse duos errores planè diversos, naturam & quod integram faceret, & quod eamdem vellet ad Cœlestia suis posse opibus niti. Jansenium igitur damnant, & plane confodiunt, Concilia omnia, quæ habita olim sunt contra Pelagium: inprimis vero Arauxicanum 2. in quo, can. 19. ita decretum: *Natura humana, etiam si in illa integritate, qua est condita permaneret, nullo modo se ipsam, creatore suo non adiuvante, servaret. Unde, cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine gratia poterit reparare quod perdidit?* Auxilia igitur ad salutem necessaria, vel in statu ipso innocentiæ gratuita, & quod consequens est, non debita erant: nam si ex debito, jam non ex gratia: alioquin gratia, non est gratia. Affero tandem etiam Concilium Valentinianum tertium an. 855. sub Lothario imperatore, in quo, c. 2. id statuitur: *Fideliter tenemus, & placet teneri, Deum bonos præscisse omnino per gratiam suam bonos futuros*: præscivit autem etiam Angelos bonos futuros, naturæ igitur vel Angelicæ datum gratis, quo salutariter ageret.

Id ipsum probant decreta Rom. Pontificum, quibus condemnatæ Baii theses 1. *Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.* 3. *& bonis Angelis, & primo homini, si in statu permansissent, usque adultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.* 4. *Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.* 7. *Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi scripturæ sacræ, non recte vocantur gratia: quo fit ut tantum merita, & non gratia debeant nuncupari*. Item 10. & aliæ: quæ ideo fulminatæ sunt ab Ecclesia, quod homini innocenti debitas faciunt eas opes, atque auxilia, quibus æterna apud superos paratur fælicitas.

Ex Patribus jam multa dedimus, quæ Scripturæ locis supra positis lucem afferrent: hic aliqua tantùm perstringimus, ac de more sola ferme initia notamus. Dionysius c. 1. de Eccl. Hier. §. 3. & 4. *Hæc salus iis, qui salvantur, non nisi jam deificatis potest contingere. Est autem hæc deificatio Dei quædam, quoad fieri potest, assimilatio, unioque ... Sacræ veritatis visio, scientiaque simplicis perfectionis ejus, qui summè simplex est, divina participatio, fruitio intuitionis, quæ omnem sui contemplatonem spiritali modo reficit, deificatque. Dicimus itaque Dei principalem beatitudinem, quæ natura Deitas est, & principium deificationis, ex quo ii, qui deificandi sunt, deificantur, divina bonitate, &c.* Irenæus l. 4. c. 37. *Potens in omnibus Deus videbitur in regno Cælorum paternaliter, Spiritu quidem præparante hominem in filium Dei: filio autem adducente ad patrem, patre autem incorruptelam donante in æternam vitam, quæ cuicunque evenit ex eo, quòd videat Deum. Quemadmodum enim videntes lumen, intra lumen sunt, & claritatem ejus percipiunt; sic, & qui vident Deum, intra Deum sunt percipientes ejus claritatem.*

Vivificat autem eos claritas, *&c.* Clemens Alex. l.5.strom. *Moses quoque dicit: ostende mihi te ipsum evidentissimè, tacitè innuens Deum, sola, eaque ab ipso proficiscitur posse potestate cognosci.* Julius Maternus Firmicus c. 26. de error prophan. relig. *Is per Fœminam deceptus, diaboli persuasionibus, promissæ sibi gloriæ perdidit dignitatem*, *&c.* & infra: *lignum erat in Paradiso, quo promissorum a Deo præmiorum perdidit gratiam*, *&c.* Macarius sen. hom.12. *Adam transgressus mandatum duobus modis periit: priore quidem modo*, *&c. altero modo, quoniam imaginem illam amisit, per quam promissionem acceperat totius hæreditatis cælestis*, *&c.* Gregorius Nyssenus de beat. c.5. *Et hic igitur aliorum alias excipientium beatitudinum altitudo efficit, ut ipsi Deo appropinquetur, qui vere beatus, & super omnem beatitudinem constitutus, & firmatus est: prorsus autem ut sapienti per sapientiam, & per puritatem puro appropinquemus; ita beato quoque per viam beatitudinum conciliamur. Dei enim revera propria beatitudo est.* Ambrosius in Isa. *Quia humana natura sine divina ope imbecilla est ad merendum, Deum auxiliatorem requirit.* Idem l. 1. de Spir. 1. c. 7. *Intelligendum est, quòd creatura quidem superior Angelorum sit, quæ plus recipit gratiæ spiritualis: ejusdem tamen, & erga nos, & illos munus Authoris sit. Quanta autem gratia, quæ præmiis Angelorum, etiam inferiorem creaturam humanæ conditionis exæquet? Sicut dominus ipse promisit dicens: eritis, sicut Angeli in Cælo.* Idem lib. med. orat. 7. *Creatura tua, cui est aliud vivere, aliud beatè vivere, omne quod vivit, & quòd beatè vivit, nō debet nisi gratiæ tuæ.* Item iu ep. ad Timoth. c. 6. *Deum solum beatum, & immortalem, & potentem, & regem regum, & Dominum pronuntiat. Solus est enim ipse, qui propriam, & a nullo habet acceptam beatitudinem, atque potentiam, dominatum*, *&c.* Hieronymus ad Cyprian. *Homo a principio conditionis suæ Deo utitur adjutore: & cum illius sit gratiæ, quod creatus est, illiusque misericordiæ, quod subsistit, & vivit, nihil boni operis agere potest, absque ab eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret*, *&c.* vel in statu ipso innocentiæ necessaria ... r fuisse ad salutem Gratiæ dona testatur hic Hieronymus, & li. 4. in Ezech. c. 16.

Augustinus verò epist. 186. ad Paulin. c. XI. n. 37. *Natura humana etiam si in illa integritate, in qua condita est permaneret, nullo modo se ipsam, Creatore suo non adjuvante, servaret, cum igitur, sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit*, *&c.* is est can. 19. Concilii Arauxic. 2. supracit. Augustinus idem l. XI. de Gen. ad lit. c. 4. n. 6. *Cum* primus homo, *& in natura posse, & in potestate haberet velle non consentire suadenti, adjuvante tamen illo, qui superbis resistit* *&c.* Item Enchirid. de Fid. &c. c. 106. n. 18. *Illam* immortalitatem *naturæ humana perdidit per liberum arbitrium, hanc est acceptura per gratiam, quam fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum: quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset. Quia, etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen justitiæ retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione incommutabilis boni divinum adjutorium præberetur ... Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando & ipsum liberum arbitrium liberandum est a servitute ... Gratia verò, nisi gratis est, gratia non est. Intelligendum est igitur etiam ipsa hominis bona merita, esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, quid nisi gratia pro gratia redditur? Sic ergo factus est homo rectus, ut & manere in ea rectitudine posset, non sine adjutorio divino; & suo fieri perversus arbitrio.* l. 14. de Civit. c. 27. Primus homo *sic erat institutus, ut si de adjutorio Dei fideret bonus homo malum Angelum vinceret: si autem creatorem, atque adjutorem Deum superbè sibi placendo desereret, vinceretur: meritum bonum habens in adjuta divinitus voluntate recta, malam verò in deserente Deum voluntate perversa. Quia & ipsum fidere de adjutorio Dei, non quidem posset, sine adjutorio Dei; nec tamen ideo ab his divinæ gratiæ be-*

beneficiis sibi placendo recedere non habebat in potestate ? Nam, sicut in hac carne vivere sine adjumentis alimentorum in potestate non est, non autem in ea vivere in potestate est : quod faciunt, qui se ipsos necant ; ita bene vivere sine adjutorio Dei, etiam in Paradiso non erat in potestate : erat autem in potestate male vivere : sed beatitudine non permansurò, & pœnâ justissimè secutura. Denique lib. de cor. & grat. c. XI. n.31. *Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio. Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono, &c.* & num. 32. *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum : dederat, & adjutorium, sine quo, in ea non posset permanere, si vellet ... Posset ergo permanere, si vellet, quia non deerat adjutorium, per quòd posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet ... Si autem hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, cum primùm facti sunt, defuisset : quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere, si vellet ; non utique suâ culpâ cecidissent : adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent ... ut autem in bono permaneret, egebat adjutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset*. Eadem scribit c.12.n.37. & 38. & alibi persæpe : ut planè demirer novum Augustinum lib. de Grat. primi homin. & Angel. c.16. ea scripsisse : *Nisi Augustinus omnia principia doctrinæ suę retractare velit, cogitur merita status innocentiæ, non speciali dono Dei, sed arbitrio libertatis ascribere*. Immò & illud, ex Baii jam proscripta doctrina, de primo homine, & Angelis ibidem pronuntiasse : *Neque justa vita, neque perseverantia eis erant a Deo speciali donatione largienda* : idemque docuisse l.2.de Grat.Christi Salvat.& alibi passim. Quod eo magis etiam miror, quod ipsum video non multo ante nempe c. 10.de Grat. prim. hom. & Ang. omnino aliter loquutum. Fatetur enim ibi, Pelagianos non in eo tantùm erralse, & hæreticos habitos esse, quòd in statu naturæ lapsæ ; sed etiam, quòd in statu naturæ integræ, & innocentis, supernaturalis gratiæ necessitatem negarent. Idque ait ad *Fidem Catholicam pertinere, & testimonia pro Gratiæ veritate, & in statu innocentiæ necessitate, ita in operibus Augustini crebra esse ; ut quicunque illam sibi vel labefactandam, vel negandam, vel etiam in dubium revocandam existimaret ; ut a quibusdam factum fuit ; eorum pondere, & multitudine, non minus, quam Ecclesiæ autboritate, sit obruendus: hoc enim, tanquam Fidei dogma, credidisse antiquitatem, & expresso canone credendum sanxisse*. Benè est: quoniam hic a se ipso tam planè discordat, non jam novo Augustino veterem, sed novum ipsum oppono, eumque propria ipsius confessione sic urgeo : in statu etiam innocentiæ ad Cœlestem beatitudinem obtinendam necessaria erat Gratia : ergo Cœlestis beatitudo tunc quoque erat ex Gratia : quòd si ex Gratia, jam non ex debito ; alioquin Gratia jam non est Gratia, ut est manifestum per sese, ostensumque est supra art.1. §. VI. authoritate Pauli, & Augustini. Sed ad S. Doctorem revertamur, qui l.13.confess.c.3.n.4. duplex beneficium Angelis collatum, vitę nimirum, & beatitudinis ita distinguit : *ut & quodcunque vivit, & quod beatè vivit, non deberet, nisi gratiæ tuæ*. Idem in præf. lib.de beata vita n.5. asserit se *nihil aliud videre ; quod magis Dei donum vocandum sit*. Epist.autem 147. ad Paulinam c.6.n.18.citat illud Ambrosii super Lucam l. 1.c. 1. 11. *Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestatę illius apparere. Tametsi potestas non est videndi, est gratia promerendi, ut videre possimus, &c.* Epist. 155. ad Maced.n. 2. *Nemo enim potest veraciter amicus esse hominis, nisi fuerit ipsius primitus veritatis, quod si gratis non fiat, nullo fieri pacto potest. De qua re etiam philosophi multa dixerunt, sed... quia beatam vitam ipsi sibi quodammodo fabricare voluerunt, potiusque patrandam, quam impetrandam putaverunt,*

cum ejus dator non fit, nisi Deus. Neque enim facit beatum hominem, nisi qui fecit hominem. Nam qui tanta creaturæ sua bona bonis, malisque largitur, ut sint, ut homines sint, ut vigentes sensibus, valentes viribus, affluentes opibus sint; se ipsum bonis dabit, ut beati sint, quia ejus etiam munus est, ut boni sint. Sic enim etiam ep. 130. ad Probam c. 2. n. 3. *Nam inde necesse est, ut fiat homo beatus, unde fit bonus ... Ille hoc in eis, & per eos agit, qui Spiritu suo bonos fecit.* Legenda quoque ep. 194. ad Sixtum c. 5. n. 19. ab iis verbis: *Cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat, quam munera sua, &c.* item lib. 10. de civit. c. 2. *Sed non est nobis ullus, cum his excellentioribus philosophis in hac quæstione conflictus. Viderunt enim, suisque literis multis modis copiosissimè mandaverunt, hinc illos, unde & nos, fieri beatos, objecto quodam lumine intelligibili, quod Deus est illis, & aliud est, quam illi, a quo illustrantur, ut clareant, atque ejus participatione perfecti, beatique subsistant.* Nec non lib. 12. c. 1. n. 2. *Quamvis non omnis beata possit esse creatura, [neque enim hoc munus adipiscuntur, aut capiunt feræ, ligna, saxa, & si quid ejusmodi est] ea tamen, quæ potest, non ex se ipsa potest, quia ex nihilo creata est; sed, ex illo, a quo creata est.* Quo in loco naturæ creatæ denegare videtur cùm rationem ipsam boni perfectè beantis, tum etiam potestatem, atque virtutem ejus boni obtinendi, quoniam id, & *munus* vocat, eamque ex se ipsa beatam fieri posse negat. Uti etiam lib. 19. c. 25. in quo ita scripsit: *non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beate vivere; nec solum hominem, sed etiam quamlibet Potestatem, virtutemque cœlestem.* Favet nobis, & illud, quod de visione Dei tradidit lib. 22. c. 39. n. 1. in hæc verba: *quantum est, aut quid est nostra intelligentia ad illam excellentiam? Ibi enim est pax Dei,* quæ, sicut ait Apostolus Philip. IV. 7. *superat omnem intellectum: quem nisi nostrum, aut fortasse etiam omnium sanctorum Angelorum? non enim & Dei. Si ergo Sancti in Dei pace victuri sunt, profectò in ea pace, victuri sunt, quæ superat omnem intellectum, &c.* De illa autem, quę Dei visionem sequetur ἀναμαρτησία, ita libri ejusdem cap. 30. num. 3. *Verùm hoc quoque Dei munere, non suæ possibilitate naturæ.* Denique illa omnia, si rectè considerentur, quæ de *vita æterna* sapientissimè scribit in lib. de Grat. & lib. arb. a num. 15. ad 22. Quamvis enim de statu naturæ lapsæ dicantur, generalia tamen sunt, & ad statum etiam naturæ innocentis accomodari facile possunt.

Augustini mentem non ineleganter expressit Claudius Marius Victor l. 1. in Gen. sic enim cecinit: *Nanque & in hoc est magna Dei indulgentia summi.*

Dum quod non meritis, sed tantum sponte benigna
Largitur famulis, nostri cupit esse laboris:
Et se, quod donat, mavult debere videri.

Legendi præterea, Nilus Abas ep. 212. ab iis verbis: *Opus summi artificis Dei, sedùlo ab eo, & quasi ambitiosè elaboratum: etsi verò ornatum libero ad eligendum arbitrio; tamen sine superno auxilio, &c.* Cyrillus Alexandr. l. 1. in Jo. cap. 17. *Gloria Dei Sanctos plenos neges nemo: gloriam tamen, & gratiam Filii longè sublimiorem, &c. non enim mensurâ sibi datur, ut cæteris, nec deforis accedit, &c. Sancti, veluti vernæ in domo sunt: Filius autem in domo sua versatur.* Item l. 11. c. 17. *Petit ipse glorificari rursus a Patre, non adventitia quadam gloria, ut nobis petendum est: sed propria sua, & naturali.* Postremò Thes. l. 14. c. 1. *In futuro autem sæculo perfectissimam habituri sunt sancti viri participationem Deitatis: cujus participationis primitiæ Spiritus Sanctus est, quia Sanctis a Filio in hac etiam vita donatur.* Petrus Chrisologus serm. 71. *Deus Pater homines dignatur hæredes: Deus Filius non dedignatur servulos cohæredes: Deus Spiritus, &c.* Basilius Seleuc. orat. 2. *Ut possessionem adiret, cujus pars non erat, ne cognationi naturæ donum adscriberet,*

sed

sed gratuitæ potius munificentiæ , &c. Prosper Aquit. sent. 143. *Creaturæ rationalis , vel intellectualis bonum , quo beata sit , non est , nisi Deus : quod ei non ex se ipsa est : quia ex nihilo creata est : sed ex illo , a quo creata est .* Ex his autem intelligentiam habet, quod paulo ante citavimus ex Augustini lib. 12. de Civit. c. 1. n. 2. Illinc enim ista sententia . Vide præterea sent. 167. & 268. Theodoretus in ep. ad Rom. VIII. a ver. 14. *Quoniam sæpe famulus etiam accipit aliquam a domino hæreditatem , non tamen Filii consors relinquitur ; necessario adjecit , cohæredes autem Christi , ut ejus inenarrabilem humanitatem patefaciat, &c* vide etiam quæ in c. VI. v. 23. & ad Eph. c. I. v. 19. Lib. 5. Hæret. Fabul. c. 21. *Promisit autem munificus donator , nihil caducum , &c. iis , qui digni erunt , & luce fruentur intellectuali , & divina .* Lege etiam, quæ in Psalm. CIII. 1. in Aggæum III. 18. Dialog. 1. cui titulus *Incommutabilis* & 2. cui titulus , *Inconfusus* : denique orat. X. dè Provid. Salonius dialog. in parab. Salom. *Omnes enim lapides sæculi , idest , sancti , & electi viri opera sunt Domini , quia nemo suo merito electus est a Domino , ut ædificationi esset aptus , sed sola gratia , & misericordia .* Gennadius ipse : *Angeli , qui in illa , qua creati sunt , beatitudine perseverant , non natura bonum possident , &c.* Gelasius 1. in opusc. cont. Pelag. *Spiritus ille , qui quod erat , nec sempiternum habebat omnino, nec summum, per rapinam maluit occupare , quam, per authoris gratiam, perpetem consequi dignitatem : quemadmodum B. Angeli in divina gratia permanentes consequuti sunt sempiternæ beatitudinis firmitatem .* Jo. Maxentius in sua Profess. *Liberum autem naturale arbitrium ad nihil aliud valere credimus , nisi ad discernenda tantum , & desideranda , &c. ad ea verò, quæ ad vitam æternam pertinent , nec cogitare , nec velle , nec desiderare , nec perficere posse , nisi per infusionem , & inoperationem intrinsecus Spiritus Sancti .. Non utique per donum naturæ , &c.* Fulgentius primùm Divinæ gratiæ auxilia Angelo , & homini in statu etiam innocentiæ , necessaria esse statuit ad salutem : lib. 2. ad Trasc. c. 3. ab iis verbis : *Ipsa igitur etiam homini reparando fuit necessaria, quia non alia stantem Angelum a ruina potuit custodire ; nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare . Una est in utroque gratia operata , &c.* Item in ep. ad Probam n. 5. ab iis verbis : *idcirco autem gratuita semper est Dei sancta largitio , &c.* epist. 6. ad Theodor. Senat. n. 8. & 9. *Non hoc exqualitate conditionis humanæ habetur , sed ex benignitate divinæ illuminationis acquiritur , &c.* Ep. 17. ad Petr. Diac. c. 12. n. 23. *Sic humano generi gratuitam gratiam divina bonitas contulit , &c.* & num. 24. *Primò homini , quem ad suam imaginem gratuita bonitate bonum fecit , si juvantem se gratiam Dei non desereret , præmium vitæ æternæ , &c.* & num. 25. *Primus homo accepit quidem gratiam , qua posset non peccare , si vellet : nondum tamen tantam acceperat gratiam , &c.* Præterea ep. 4. ad Probam de orat. c. n. 4. *Nec Angelica potest, nec humana præstare natura , &c.* lib. de Trinit. c. 9. *habebat liberum arbitrium , ut posset bonus esse , si vellet , non quidem sine gratia Dei , &c.* cap. XI. *Gratiam igitur , quam primus homo habebat ante peccatum , &c.* lib. 3. c. 15. n. 24. *Liberum verò humanæ mentis arbitrium in primo homine rectum creatum est : non tamen sine adjutorio gratiæ , &c.* cap. 17. n. 27. *virtus itaque hominis , quæ minorem habuit gratiam , &c.* lib. de Fid. ad Pet. c. 3. n. 30. *Non est igitur natura , quæ in æternum possit ... Pars itaque Angelorum , quę a suo Creatore Deo , quo solo dono beata fuit , &c.* num. 35. *Si possibile esset , ut humana natura ... multo possibilius hoc natura haberet Angelica , &c.* cap. 23. num. 64. *Non est Angelis naturaliter insitum, sed postquam creati sunt, gratiæ divinæ largitate collatum , &c.* Denique lib. 1. de ver. Præd. & Grat. c. 1. n. 2. cap. 17. n. 35. cap. 19. n. 40. Deinde de ipsa beatitudine hęc apud ipsū legenda lib. 1. ad Monim. cap. 10. ab iis verbis *attendamus etiam vitam æternam, regnumque Cælo-*

rum &c. Ep.14.ad Ferrand.in respons.ad quæst.3. nu. 31. *Spiritus ergo rationalis accepit a Deo, ut videat Deum: accepit utique per gratiam &c.* lib. de Trinit. cap. 8. *Rationalem Angelorum naturam de Dei sui dono beatā.* Adhæc videnda prçipuè lib. de Fid.ad Pet.cap.23.n.64.cap.28.n.69.cap.29.n.70. cap.35. n.76. lib.3.de verit. Præd.& Gra.cap.5.n.8.ep. ad Pet.Diac.17.cap. 21.n. 42. lib de Fid. ad Pet. cap. 3.n.28.29.30. Gregorius Magn. etiam de auxiliis divinæ Gratiæ ad beatitudinem necessariis ita primò scribit lib.5.in cap.4.Iob.cap.38.n.88. *Quia ergo ipsa quoque natura Angelica est in semetipsa mutabilis* lib. 25. in cap.34. cap.6. n. 9. & 10. *Cum cuncti noverimus, quod & humana anima, Angelici Spiritus* lib.28.cap.14. nu. 34. *Electi Angeli etiam cum redemptis in mundi fine hominibus largitatem gratiæ, &c.* Tum alia similia aliis in locis quam pluribus, quæ iam vel solum notare distædet. De beatitudine ipsa illud lectissimū est, quod scripsit lib.18.in c.28.Job.c.44. num.92.ab iis verbis, *cum Apostolus hoc hominibus dixisset absconditū.* Isid.l.1.s.12. *Gratiā dicimus, non naturā esse incommutabiles Angelos, &c.* Maximus Cent.5.c.13. *Supernaturalis ratio, quæ absque ulla conversione transformat naturam in Divinitatem, &c.* item c. 18. Beda tom. 8. lib.var. quæst. q. 13. de lib. arb. *bona natura rationalis creaturæ, cooperari quidem bonum, apposita gratia potest . . . Deus dicitur præscire cuncta, quæ fiunt per vim naturæ, vel per vim libertatis. Dicitur etiam scire ea, quæ fiunt bona, futura esse bona, per appositionem gratiæ. Dei igitur Prædestinatio est divinæ gratiæ appositio . . . .* Idem in Psalm. LXX. 18. *Ne putaremus gratiam ad solos homines pertinere, cum etiam pertineat ad supercælestes Spiritus: quia & hoc, quod sunt, & quod bene vivunt, idest, quod in veritate persistunt, est ex gratia.* Vide apud ipsum, & Com. in c.13. 1.ad Chor. locum ex ep. ad Paulin. *Si quæris unde videbimus, respondeo, unde Angeli vident, quibus tunc erimus æquales . . . Ipsi enim sunt oculi, de quibus Apostolus dicit: illuminatos oculos cordis vestri, &c. Si quæris, utrum etiam, sicuti est, aliquando possit videri: respondeo, filiis hoc esse promissum,* & in c. 6. ep. 1. ad Thimoth. locum ex l. 1. de Trinit. *Videri Divinitas humano uisu nullo modo potest, sed eo visu videtur, quo jam qui viderint, non homines, sed ultra homines sunt.* Nec non ex tractat. super Psalm. CXVIII. 33. *Dictum est, Deus habitat lucem inaccessibilem: & audimus tamen: accedite ad eum, & illuminamini. Quæ utique solvitur quæstio: ut inaccessibilis sit viribus nostris: accedatur autem ad eum muneribus suis.* Joh. Damascenus l. 2.de Fid. c. 3. *Angeli naturā ita comparati sunt, ut ad malum ægre moveri, non tamen omnino non moveri possint: nunc verò . . . quod tamen non eorum naturæ, sed gratiæ, &c.* generaliter autem, & pro omni statu, divinæ gratiæ auxilia ad salutem necessaria docet his locis l. 2. de Fid. c. 12. 29. 30. lib. de duab volunt. num. 29. &c. De ipsa vero beatitudine l. 2. de Fid. c. 28. ab iis verbis: *ipsa denique sempiternorum bonorum possessio, &c.* & in paral. lib. 3. tit. 1. ex Nysseno ab iis verbis: *præmium virtutis est, Deum fieri, & purissimo lumine collustrari, &c.* Anselmus toto cap. 3. de casu diab. & cap.17. ab iis verbis: *sed modo multo minus: tunc enim conditione naturç non poterat habere; nunc verò, meritò quoque culpç non debet habere.* Tum in orat. 51. *Deus per Filium suum beatos Angelos a peccato servavit.* Denique integris capitibus 2. & 3. quæst. 3. de concord. Præsc. cum lib. arb. Bernardus de Grat. & lib.arb.c.13.n.43. *Deus nanque dona sua, quæ dedit hominibus, in mérita divisit, & præmia: ut & præsentia per liberam possessionem nostra interim fierent merita; & futura per gratuitam sponsionem expectaremus, immo expeteremus, ut debita . . . Dei sunt procul dubio munera tam nostra opera, quàm ejus prçmia: & qui se fecit debitorem in illis, fecit & nos promeritores ex his.* Quod non solum de hominibus, sed de Angelis quoque dicit, atque explicat num. 44. 45. &c.

Quid

Quid quod ferm. 22. in Cant. n. 6. *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur . . . & hac ratione fuit æquè utrique redemptio, solvens illum, & servans istum. Liquet ergo sanctis Angelis Dominum Christum fuisse redemptionem, sicut justitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem, &c.*

Ex Scolasticis satis sit audire D. Thomam. Is in 1.2.q.109.art.2. *Virtute* inquit, *gratuita superaddita virtuti naturæ indiget homo in statu naturæ integræ, quantum ad operandum, & volendū bonum supernaturale.* Cū quo certè componi non potest, quod asserit Bajus thesi 23. *Absurda est eorū sententia, qui dicūt, dono quodā supernaturali, & gratuito.* Idem vero S. Doctor agens de lib. arb. art. 7. *Si creatura rationalis esset naturaliter impeccabilis, ex puris naturalibus, sinè gratia, ad beatitudinē posset pervenire, quod Pelagianam hæresim sapere videtur* & q.4. de Malo *carentia,* inquit, *divinæ visionis dupliciter convenit alicui: uno modo sic, quod non habeat ex se, unde possit ad divinam visionem pervenire: & sic carentia visionis divinæ competeret ei, qui in solis naturalibus esset, absque peccato. Sic enim carentia divinæ visionis non esset pena, sed defectus consequens omnem naturā creatam.* Idem. 1. p. q. 12. a. 4. *Impossibile est, quod aliquis intellectus creatus per sua naturalia essentiam Dei videat. Cognitio enim contingit, secundum quod cognitum est in cognoscente: cognitum autē est in cognoscente, secundum modum cognoscentis* & q. 23. a 1. *Finis, ad quem res creatæ ordinantur a Deo, est duplex: unus, qui excedit proportionem naturæ creatæ, & facultatem: & hic finis est vita æterna, quæ in divina visione consistit: quæ est supra naturam cujuslibet creaturæ.* Denique q. 62. a. 2. *Angeli indiguerunt gratia ad hoc, quòd converterentur in Deum, prout est obiectum beatitudinis . . . Nulla creatura rationalis potest habere motum voluntatis ordinatum ad illam beatitudinem, nisi mota supernaturali agente: & hoc dicimus auxilium gratiæ.* Idem Sentit Scotus: sed aliis rationibus ducitur. Uide q. 1. Prolog. Quodlibet. 14. 2. D. 3. q. 9. Idem reliqui de Schola Theologi: Deique visionem efferunt supra omnem naturam, quæ Deus non sit.

§. III.

Itaque ad primum respondeo, etiam pro statu naturæ lapsæ, plusquam sexcentis in locis, & vitam æternam a S. Doctore vocari mercedem, imò, & justitiæ coronam; & bona opera, auxilio Gratiæ ab hominibus edita, meriti nomine nuncupari. Sic lib. de Grat. & l. arb. c. 8. n. 20. *vita æterna, quæ bonæ vitæ redditur . . . quoniam præmium ejus est, gratia est pro gratia, tanquam merces pro justitia;* & in illud Pauli ad Timoth. IV. 8. *reposita est mihi corona justitiæ,* Ipse c. 6. n. 14. *cui redderet,* inquit, *coronam justus Judex, si non donasset gratiam misericors pater? &, quomodo esset ista corona justitiæ, nisi præcederet gratia, quæ justificat impium,* & in ep. 194. ad Sixtum c. 2. n. 6. *Nulla ne sunt merita justorum? sunt planè, quia justi sunt, sed, ut justi fierent, merita non fuerunt.* Quid est igitur, quòd locis nobis objectis, *factum* dicit *Gratiæ donum, quæ merces meriti futura erat:* meritum autem *conticescere* jubet? Nunquid in statu innocentiæ beatitudinem mereri poterat homo ex se ipso? Minimè, inquit Augustinus cùm aliis pluribus in locis supra citatis, cum Enchir. c. 106. n. 28. *sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset.* Quare igitur scribis, modò *naturam humanam accipere per gratiam, quod fuerat, si non peccasset, accepturo per meritum?* Respondet: *quia, post illam ruinam, major est misericordia Dei.* Nempe, quia nunc nulla esse possunt hominum merita, nisi ex specialissima Dei gratia, ac longe majori, quam quæ est ab initio primo homini data. Novum autem non est, imò in familiari etiam sermone usurpatur, cum duo simul comparantur, quod minus est, nullum dici: quem loquendi morem acceperunt Patres e Sacris ipsis pagi-

paginis: sic est Ose. VI. 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium*, & Luc. XIX. 26. *omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo*. Denique ad Rom. XV. 10. *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Gratiam autem statûs innocentię præsens Gratia his præcipue excedit: hæc enim appetitum rationalem debilitatum, ac vulneratum primi hominis culpà peculiarem in modum adjuvare, confirmare, roborare debet: ut appetitui sentienti resistat. Secus vero illa: cum appetitus superior nihil difficultatis haberet ab inferiori: eumque nutu suo, planè ad arbitrium, regeret, ac gubernaret. Præterea gratia præsens nobis non solum non datur ex debito; sed datur male merentibus, & planè indignis. Illa vero nihil quidem merenti collata fuit, sed non indigno. Imò, quamvis homini, ut homo est, non deberetur; eidem tamen debebatur, ut ad finem supernaturalem evecto: neque enim potuit Deus homini, quem ad eum finem extulerat, opes illas, atque auxilia denegare, sine quibus finem illum adipisci planè non potuisset. Quamvis igitur ea supra propriam hominis conditionem foret; nequaquam tamen conditionem illam, superabat, inqua positus est ab initio, singulari Dei beneficio: quæ conditio, cum ab Augustino *naturalis* dicatur, quòd nempe in ea primùm conditi sumus; eaque omnia *naturalia* dicantur, quæ simul accepimus cum natura; mirum non est, eundem scribere, *naturam humanam*, quæ ab illa conditione excidit, *accipere per gratiam, quod fuerat, si non peccasset, acceptura per meritum*: non quod merita modo non sint, aut tunc gratia non fuerit; sed, quod meritum modo est ex gratia longè majori, quæque adeo non debetur statui illi, & conditioni, in qua nascimur, & quam simul accipimus cum natura; ut id potius cum natura trahamus, quod ea gratia nos indignissimos efficit, nempe peccatum: sumus enim *naturâ filii iræ*.

Ad secundum respondeo, S. Doctorem in eo Sermone Pelagianos aggressum dupliciter, & bipertitò: authoritate, & ratione. Authoritate sic pugnat: plura profert Sacræ scripturæ loca, quibus perspicuum est, hanc esse præsentis providentiæ legem, ut, qui peccato obstricti moriuntur, addicantur æterno supplicio; qui verò innocentes e vita decedunt, regnum Cœlorum obtineant: ita ut nullus sit locus, iis quasi relictus, qui neque ad supplicium, neque ad regnum pertineant. *Venturus est*, ait c. 3. n. 3. *Dominus, & judicaturus de vivis, & mortuis, ut loquitur Evangelium: duas partes facturus est, dexteram, & sinistram; illam regnum nominat, hanc cum diabolo damnationem. Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes; de vivis, & mortuis judicabitur; alii erunt ad dexteram, alii ad sinistram; non novi alium; qui inducis medium, recede de medio*. Tum illud Apostoli 1. ad Cor. VI. 10. *Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*, ita expendit c. 4. n. 4. *non dixit, illi, & illi, tales, & tales igne æterno torquebuntur, sed regnum Dei non possidebunt; subtractâ enim dexterâ, non remanebit, nisi sinistra*. Ex his autem manifestè sequi dicit, parvulos sine ulla culpa morientes, & dexteram tenere, & regno Cœlorum potiri. Quod cum Pelagiani negarent, in ipsos meritò iis verbis invehitur: *Quare patrimonium regni Cœlorum abripis innocenti?* innocenti scilicet obligatum præsentis providentiæ legibus, quæ a dextera neminem nisi reum excludit. *Quæ est ista justitia?* cum duæ statutæ sint hominibus sortes inter se maximè contrariæ, damnatio reis, innocentibus regnum; promissis, pactionibusque non stare, eumque, *qui nullam habet culpam, nec suam, nec de parente tractam*, regno prohibere, *& sorte Sanctorum?* Rationem quoque, ut dixi, in pugnam hic advocat Sanctus Doctor: non eam verò, quam fingunt Bajani, & Jansenistæ; ut nimirum naturæ humanæ innocenti

centi apertam Dei visionem deberi contendat, idque naturali lumine probari posse putet. Pelagianis ipsis deterior sit, si ita judicet; ab iisque, immo ipse a sese statim redargui possit. Quid tu? Naturæ humanæ, quantumvis conanti, suisque viribus, & facultatibus recte, atque honestè operanti regnum Cœlorum deberi negas, atque eam gratiam, quo regno Cœlorum dignum aliquid agat; eidem verò in puerulis nihil adhuc operanti regnum illud deberi contendis? Nunquid minus est natura cum suis omnibus præclaris actionibus, atque promeritis, quàm sola natura? Dico igitur, Augustinum alia ratione Pelagianos aggressum; contraque ipsos *ad hominem*, ut ajunt, atque ex ipsorum opinione, ac persuasione, pugnasse. Si enim naturę humanæ tantum tribuebant, ut eam suis dumtaxat operibus, ac rectè factis mereri dicerent regnum Cœlorum, ut præmium, & coronam; cur non etiam dicerent, eandem naturam, si sit innocens, nec tempus merendi detur, regnum idem obtinere, ut patrimonium, ac veluti hæreditatem Conditoris sui? Vim enim hanc iis verbis inesse puto, *cur patrimonium abripis innocenti*? Sicut enim, Pelagianorum confessione, puer per Baptismum obtinet regnum Cœlorum, nulla adhuc edita actione laudabili; cur etiam non illud obtineat, per naturæ innocentiam. Sed ipsum S. Doctorem præstat audire qui c. 5. n. 5. *Si aliquis*, inquit, *dicat parvulos merito innocentiæ, sicuti dicitis, non solum habituros salutem, & vitam æternam, sed & regnum Cęlorum, unde apud vos definitum, certumque est, sine baptismo, regnum Dei non habituros? Istum quomodo superabitis? Quoniam vos aliquando contra evidentissimam authoritatem ratio humana delectat. Proferte ipsam regulam rationis vestræ, istum vincite: ego sine præjudicio partes hujus parumper suscipio, & dicam quod ipse non sentio*; ex vestra vos sententia oppugnabo: atque alia subjungit, quibus intelligas, sicubi S. Doctor visus naturæ innocenti tribuere jus ad regnum Cœlorum, non ex suo, sed ex Pelagianorum sensu, loquutum.

Ad tertium respondeo, id ipsum de Cœlestino, quod art. I. §. III. dictum est de Leone, & Prospero, atque adeo de Augustino ipso, aliisque, qui naturalia vocant ea dona, quæ primus homo accepit simul cum natura. Ea omnia recole, atque insuper, sic habeto: Patres hos de natura hominis loquutos, ut ad præsentem pertinet providentiam. Ejus autem duo præcipuè, considerandi sunt status, Gratiæ scilicet, & peccati; qui si comparentur inter se, ea veriùs, ac rectiùs natura dicatur, cui superaddita fuerunt gratię dona, quæ ipsam perficerent; quàm, cui superadditum est peccatum, quod ipsam planè vitiat, atque inficit. Sic Augustinus l.3.de lib.arb.c.19.n. 54. *Naturam aliter dicimus, cum proprie loquimur, naturam hominis, in qua primò in suo genere inculpabilis factus est: aliter istam, in qua, ex illius damnati pœna, & mortales, & ignari, & carni subditi nascimur, iuxta quem modum, dicit Adostolus; fuimus enim & nos naturaliter filii iræ* Item l.1.Retract.c.10.n.3. *ipsa enim verè, ac propriè natura hominis dicitur: translato autem vocabulo utimur, ut naturam dicamus etiam qualis nascitur homo* & c. 15. n.6. *propriè natura dicitur, in qua sine vitio creati sumus*. Quoniam igitur *possibilitas*, de qua Cælestinus, & alia superna dona, de quibus alii loquuti sunt Ecclesiæ Patres, statum gratiæ sequuntur, & Hominis primordia fuerunt: contra vero eius possibilitatis amotio, successioque ignorantiæ, difficultatis, doloris, mortis, & aliorum omnium malorum, quibus urgemur; sequuntur statum peccati, & supplicij rationem habent, eam ob causam illa, non hæc a Patribus *naturalia* merito nuncupantur.

DISPU-

§. IV.

IIdem nobis obiiciunt, primò, proprium naturę rationis participis finem positum esse in Dei contemplatione: nec qualicunque, sed, quæ plenè hominis animum expleat, ipsumque perfectè beet.

Secundò, quod est simile hujus, Deus justè non potest rationalem naturam prorsus innocentem addicere æternæ miseriæ: homo autem regno cœlesti, & aperto Dei contuitu exclusus in æterna esset miseria: vel enim expeteret eam beatitudinem, vel non? Si non expeteret esset miseria ipsa perversitas. Si experetet, & non obtineret, esset miseria ipsa privatio. Qua ratione usum dicunt Augustinum serm. 294. c. 6. n. 6.

§. V.

SEntentiam profectò nostram ratio illa tuetur, qua verè usi sunt Patres: Homo natura Dei Servus est: non igitur ipsi debetur regnum Cœlorum, quod veræ hæreditatis rationem habet, eoque nomine in Sacris literis crebrò usurpatur. Id ipsum probat, quod de clara Dei visione Patres omnes confirmant locis cit. art. 1. & 7. præcipuè verò Dionysius, eam nimirum esse *ordinis Divini*. Etenim ordinis Divini non sunt perfectiones illæ, quæ hominibus etiam debentur, ut vivere, intelligere, velle, &c. sed quę soli Deo debentur: quæ quidem sunt in duplici classe: alię enim ita soli Deo debentur, ut ab ipso participari non possint cum re ulla creata: cujusmodi est Deum ipsum intelligentia perfectè comprehendere: aliæ vero ita soli Deo debentur; ut ab eo communicari etiam possint cum Angelis, & Hominibus: cujusmodi est, Deum ut est in se ipso, clare, & apertè intueri. Nobis rationes tandem illæ militant, quibus hanc Dei visionem Scholastici efferunt super omnem planè naturam creatam: quas recenset Suares 1. p. l. 2. c. 9. atque illa præsertim, quam ex D. Thoma affert num. 7. his verbis: *Modus essendi Dei est altioris ordinis, & rationis ab omni esse, seu modo essendi omnis creaturæ possibilis, ergo intelligibilitas Dei est alterius rationis, & ordinis ab omni modo cognoscendi connaturali cuicunque creaturæ possibili, ergo a nulla videri potest per vires suæ naturæ ... Etenim modus cognoscendi est accomodatus modo essendi, & similiter cognoscibilitas, seu intelligibilitas Dei est proportionata perfectionis ejus in genere entis: ergo, quo res habet in suo esse altiorem modum essendi, eo est intelligibilis altiori modo, & e contrario, quo habet inferiorem modum essendi, eo est cognoscitiva, seu intellectiva minus perfecto modo: ergo ex modo essendi diverso objecti intelligibilis, & naturæ intelligentis, rectè colligitur eorum improportio, ut unum ab altero naturaliter cognosci non possit perfectè, & pro ut in se est.*

§. VI.

ITaque adversariis respondeo, quod utramque rationem nobis objectam simul refellat, proprium naturæ rationis participis finem, præmiumque honestarum actionum positum quidem esse in Dei contemplatione, & amore; sed ordinis naturalis. Id vero ita ejus animum expleret, ut in eo non existeret desiderium ullum vehemens, acre, atque, ut ajunt, *absolutum*, & *efficax* boni majoris

joris: quod ejus pacem, beatudinemque turbaret. Sicuti modo Beatos anxios, aut mœstos non habet desiderium perfectioris visionis, seu hypostaticæ Unionis. Hæc autem melius intelliges quæst.sequen.art.3.sit igitur.

QUÆSTIO II.

Quemadmodum in superiore Quæstione, septem articulis, ea omnia ab hominis natura removimus, quæ ipsi adversarii, supra propriam ejus conditionem, attribuunt; ita hic contra, tribus articulis, eas omnes opes, & facultates naturæ hominis restituemus, quas ei contra jus, fasque omne adimunt. Quæritur igitur.

I. Utrum in homine, ut homo est, sit naturalis facultas honestarum actionum, seu diligendæ veritatis, sapientiæ, justitiæ.
II. Utrum, & facultas amandi Deum super omnia.
III. Utrum possibilis sit naturalis beatitudo.

Hos verò articulos dabimus in alia publica Concertatione, quæ in hoc eodem Collegio propediem habebitur.

LAUS DEO.

